

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra archivnictví a pomocných věd historických

Diplomová práce

Deníky Zdenky Braunerové
(1873-1883)

Martin Šámal

Vedoucí práce: PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci provedl samostatně a pouze na základě citovaných pramenů a literatury.

Datum: 8.1.2017

Podpis:

I.1 Úvod

Zdenka Braunerová je v povědomí širší veřejnosti zapsána jako česká výtvarnice, malířka. Přestože sama sebe vnímala a považovala za krajinářku, významná a mnohem více ceněná je především její tvorba v oblasti knižní grafiky. Její přínos a význam pro české umění je dokonce přirovnáván k významu Boženy Němcové pro českou literaturu. Mnohem méně je již známa skutečnost, že se jedná o první plně profesionální českou malířku. Rozhodnutí stát se nezávislou a soběstačnou umělkyní a především pak jeho realizace, však narážely na zažitě představy o postavení a funkci ženy ve společnosti. Z tohoto důvodu se stala jakýmsi symbolem vzepření se proti dobovým konvencím či maloměšřáctví.

V minulosti bylo napsáno mnoho biografických, umělecko-historických či populárně naučných publikací, studentských prací i odborných článků zabývajících se životem či jednotlivými aspekty života této malířky. Přesto zájem o život a dílo Zdenky Braunerové neuchá, což lze vysvětlit nejen významem této osobnosti pro českou kulturu, ale také specifičností jejího života, který stále láká k novému zkoumání a objevování nových souvislostí. Vliv na badatelský zájem má nepochybně také neuvěřitelně rozsáhlá pozůstalost rozptýlená po mnoha českých i zahraničních institucích. Toto mimořádně pestré bohatství není stále ještě zcela vytěženo a láká četné badatele. Stalo se cenným zdrojem informací nejen pro zprostředkování životních osudů Zdenky Braunerové, ale v širším slova smyslu také pro poznání dějin žen a pochopení života a životního stylu ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století.

V neposlední řadě je nutné zmínit úsilí Středočeského muzea v Rožtokách u Prahy, které památku své nejznámější obyvatelky cílevědomě připomíná bohatou publikační i výstavní činností, pořádáním odborných konferencí a osvětových pořadů pro širokou veřejnost. V poslední době navíc pozornost badatelů i laické veřejnosti ještě viditelněji vzrostla především obecným zájmem o problematiku postavení žen ve společnosti a samozřejmě také populárností rychle se rozvíjejícího nového oboru tzv. gender studies.

Tato diplomová práce volně navazuje na dvě seminární práce z předešlých let. V roce 2002 byl na seminář zabývajícím se prameny k dějinám cestování zpracován cestovní deník Zdenky Braunerové z roku 1883. V upravené podobě deník vydalo o rok později Středočeské muzeum v Rožtokách u Prahy. Druhá práce byla zpracována na seminář „Základy ediční teorie a praxe“ v roce 2006. Jednalo se o edici deníku z let 1873-1874 popisující z větší části cestu Zdenky Braunerové na Světovou výstavu ve Vídni.

Diplomová práce předkládá ucelený komplet všech deníků Zdenky Braunerové, které

se do dnešní doby dochovaly, respektive které jsou dnes známy. Primárním cílem, který si tato práce vytyčila, je především vlastní ediční zpracování všech deníků ve smyslu určité náhrady originálu, neboť materiály tohoto druhu jsou badateli velmi často využívány a tedy vystaveny nebezpečí poškození. Proto také panovala snaha k textu přistupovat mimořádně citlivě, což však může zároveň představovat i některá úskalí či obtíže. Jiným cílem, jež si práce stanovila, bylo odhalení různých souvislostí, které při běžném studiu podobného typu materiálu mohou být snadno přehlédnuty nebo mylně interpretovány. Práce by měla pomoci v bádání nejen historikům, ale také historikům umění, kteří sledují a snaží se objasnit umělecký vývoj či postupný umělecký růst Zdenky Braunerové. Určitým limitem přitom zůstává jmenný rejstřík, který obsahuje řadu jmen, která se při vší snaze nepodařilo dohledat nebo stoprocentně určit.

Během práce na edičním zpracování jednotlivých deníků a při řešení problémů s tím spojených byla velmi důležitá pomoc lidí, kteří se nezištně podělili o své zkušenosti a poskytli cenné rady, připomínky či náměty. Poděkování patří zejména PhDr. Zdeňku Hojdovi, CSc.; PhDr. Ivaně Ebelové, CSc.; Mgr. Haně Bartošové; PhDr. Miloslavu Vlkovi; PhDr. Giorgiu Cadorinimu; Mgr. Ambroži Petru Šámalovi, O. Praem.; Mgr. Petře Klimešové; Mgr. Zuzaně Scholzové; Prof. PhDr. Ivanu Jakubcovi, CSc.; Prof. PhDr. Milanu Hlavačkovi, CSc.; pracovníkům Středočeského muzea v Roztokách u Prahy; Památníku Národního písemnictví v Praze; Archivu Národního muzea, Archivu hl. města Prahy, Státního okresního archivu Jihlava; Státního okresního archivu Praha-západ; Státního okresního archivu v Havlíčkově Brodě a mnoha dalším.

I.2 Zhodnocení pramenů a literatury

I.2.1 Prameny

Deníky Zdenky Braunerové jsou uloženy ve Státním okresním archivu Praha-západ. Jedná se o pět zápisníků z let 1873-1883. Ve fondech tohoto archivu se nacházejí i některé další archiválie, ovšem jedná se vždy o jednotliviny, které jsou sice nepochybně závažné pro studium života Zdenky Braunerové, nicméně všechny jsou z podstatně mladšího období a z hlediska této práce nemají význam.¹

Zdenka Braunerová po sobě zanechala mimořádně bohatou písemnou pozůstalost, která je rozptýlena po mnoha českých i zahraničních institucích. Patrně nejpočetnější a zároveň nejvýznamnější soubor představuje osobní fond Zdenky Braunerové uložený v Památníku národního písemnictví v Praze. Čítá 18 kartónů a obsahuje především korespondenci, ale také osobní doklady, fotografie, výstřižky, vlastní i cizí rukopisy a další materiály.² Písemnosti, především dopisy Zdenky Braunerové, je však možné nalézt i v dalších osobních fondech, nejen rodinných příslušníků či příbuzných Braunerů, ale také přátel a dalších osobností z uměleckých kruhů apod.

Z celé pozůstalosti je trvale nejvýše ceněna především vzájemná korespondence sester Zdenky Braunerové a Anny Braunerové-Bourges, která čítá přes čtyři sta dopisů. Pocházejí z let 1882-1930 a jsou unikátní pramenem základnou pro poznání kulturního a společenského života v tomto období. Paradoxem zůstává, že přestože byla tato korespondence v minulosti opakovaně využívána, nikdy nedošlo k jejímu souhrnnému vydání. Tato skutečnost překvapuje mj. i vzhledem k tomu, že část této korespondence byla edičně zpracována a připravena k vydání (viz dále).

Velmi cenný je také soubor písemností, ale i skicářů a vlastních uměleckých děl Zdenky Braunerové uchovávaný ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy. Řada materiálů byla pracovníky muzea v minulosti již veřejnosti představena či publikována, v současné době se v této práci pokračuje, nejčastěji formou CD romů (viz dále).

V Archivu Národního muzea není samostatný fond věnovaný Zdence Braunerové. V řadě osobních fondů se však nachází často velmi zajímavá korespondence přijatá od Zdenky Braunerové, popřípadě jejích sourozenců či rodičů. Pro tuto práci byla důležitá především korespondence z období mládí Zdenky Braunerové obsažená ve fondu Libuše Bráfové a Marie Červinkové-Riegrové.

1 Týkají se např. správy roztockého mlýna apod. Viz SOkA Praha-západ, OÚ Praha-venkov, kniha č. 402, sig. IIIa/c1, č. vložky vodní knihy 111 nebo OÚ Smíchov, kt. 505, sig. 1724/1927.

2 V Literárním archivu PNP se nachází také běžně nepřístupná, nezpracovaná část fondu. Obsahuje velmi cenné materiály, např. krátký deník Augusty Braunerové sepsaný během cesty do Drážďan, kterou absolvovala se svými dcerami a Zdeňkou Havlíčkovou v roce 1868.

Ke zpracování této diplomové práce byly využity i některé další archivní fondy. Není třeba však na ně zvlášť upozorňovat a jsou uvedeny v soupise pramenů v závěru práce.

I.2.2 Literatura

Deníkům, jako specifickému druhu pramene osobní povahy, se česká historiografie začala věnovat poměrně pozdě. Zatímco v Evropě je deník předmětem zkoumání již téměř čtvrt století, v Čechách se stal předmětem zájmu badatelů s určitým zpožděním. Za průkopníka podobných studií je možné označit především Petra Mařa. Ve druhé polovině 90. let se např. zabýval nejstaršími deníky v Čechách a na Moravě³, v roce 2004 předložil souhrnnou teoretickou práci zabývající se deníky v období novověku.⁴

Ještě vzácnější jsou podobně zaměřené práce postihující problematiku deníků v 19. století, popřípadě deníků žen či dívek v tomto období. Monografie věnované dějinám žen se většinou deníkům jako takovým příliš nevěnují, i když z nich samozřejmě čerpají. Ojedinelá, zároveň však také velmi zajímavá, je proto studie Mileny Lenderové z roku 2002, ve které se autorka snaží na základě vybraného vzorku deníků dvanácti dívek/žen dospět k obecnějším závěrům.⁵ V závěru práce sice přiznává, že studie není vyčerpávající, ovšem je to naprosto pochopitelné, neboť sledovaného materiálu z období 19. století se dochovalo příliš mnoho a není ještě zcela podchycen, natož zpracován. Budoucí souhrnná práce bude nepochybně postavena na výsledcích zkoumání jednotlivých deníků, tedy na obdobné metodě, kterou použila Milena Lenderová.⁶

Zdenka Braunerová byla významnou součástí společenského i kulturního života druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Pro poznání životního stylu doby a pochopení souvislostí je k dispozici nepřehledné množství literatury, kterému se zde však není třeba zvlášť věnovat a je uvedena v soupisu literatury. Konají se rovněž četné odborné konference, pořádají se výstavy přibližující život a životní styl v 19. století i jeho jednotlivé aspekty.

Práci osvětlujících v obecné rovině problematiku žen a ženské otázky v 19. století nevyšlo v Čechách mnoho. Starší literaturu shrnula a zhodnotila v roce 1999 v úvodu své práce Milena Lenderová. Připomněla, že se dříve zabývalo dějinami žen v českém prostředí jen velmi málo badatelů.⁷ Její práce by se dala charakterizovat jako jakýsi úvod do této problematiky, který je

3 MAŘA, Petr: Nejstarší české a moravské deníky. Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny. In: *Folia Historica Bohemica* 18, Praha 1997, s. 99-120.

4 TÝŽ: *Tagebücher*. In: *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jhs.)*, München 2004, s. 767-780.

5 LENDEROVÁ, Milena: *Dívčí a ženské deníky 19. století*. In: *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha 2002, s. 165-187.

6 Zde je možné vzpomenout rozsáhlou edici všech deníků Marie Riegrové, kterou v současné době zpracovává kolektiv editorů pod vedením Mgr. Milana Vojáčka z Archivu hlavního města Prahy. Práce by měla vyjít v roce 2008.

7 Jako příklad uvádí symposium sorbonské univerzity na téma „Žena a dějiny“, z něhož vzešla pětisvazková práce „L' Histoire des femmes en Occident“, na které se podílelo přes sedmdesát autorů z Evropy i Ameriky. Do češtiny tato

zároveň orientován především na dějiny všedního dne. Ve stejném roce vyšla také práce Marie L. Neudorflové věnující se podrobněji především období od druhé poloviny 19. století do začátku první světové války. Autorka se zabývá především vzděláním, kulturním a společenským životem žen a jejich prvním krokům k emancipaci v této době.⁸ Přestože tedy ve stejném roce vyšly dvě tématicky podobné monografie, rozhodně si nekonkurují, naopak se vhodným způsobem doplňují.

V roce 2004 vznikla společnými silami nakladatelství Slon a Libri zvláštní ediční řada od názvem „Gender sondy“. Dodnes vyšly celkem čtyři svazky, z nichž pro tuto práci je důležitý především druhý svazek věnující se dívčímu vzdělávání. Je dílem Marie Bahenské, která v něm zpracovává problematiku vzdělávacích ústavů pro dívky a podrobně zkoumá vliv ženských spolků na dívčí a ženské vzdělávání.⁹

K této diplomové práci byla rovněž využita literatura věnující se podrobně určitým aspektům měšťanského života druhé poloviny 19. století. Ze starší literatury je třeba zmínit práci Maryši Šárecké-Radoňové týkající se měšťanských salónů, která představuje dodnes svého druhu ojedinělý počín.¹⁰ Byla zpracována mj. i na základě osobních výpovědí ještě žijících pamětníků. Díky tomu je dnes přes určitou problematičnost obsahu i formy velmi cenným a v určitých ohledech nenahraditelným dílem. Měšťanským salónům bylo v nedávné době věnováno sympozium, z kterého vzešel povedený sborník¹¹, který přináší především ve stati Jiřího Raka a Víta Vlnase nový, velmi zajímavý a velice střízlivý pohled na problematiku salonu v českém prostředí.¹²

Základní biografii Zdenky Braunerové zpracovala Milena Lenderová.¹³ Ke své práci čerpala z neuvěřitelného množství pramenů i literatury a stala se tak navzdory četným nepřesnostem jakýmsi „rozcestníkem“ pro jakoukoli budoucí práci věnovanou Zdence Braunerové. Důležité drobnější články i rozsáhlé studie zpracovávající určité úseky umělčiny života jsou publikovány ve sbornících Středočeského muzea v Roztokách a dalších institucích. Z nich byly pro tuto práci důležité především práce Pavlíny Siranové¹⁴ a Ivany Reškové¹⁵. Separátně muzeum vydalo práci Vladimíra Hellmutha-Braunera věnovanou vzájemným kontaktům Antonína Chittussiho

práce přeložena nebyla a obecné povědomí o ní získal jen omezený počet historiků. LENDEROVÁ, Milena: K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999, s. 5.

8 NEUDORFLOVÁ, Marie L: České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy a zklamání na cestě k emancipaci. Praha 1999.

9 BAHENSKÁ, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha 2005.

10 ŠÁRECKÁ-RADOŇOVÁ, Maryša: Salony. Praha 1918.

11 KOLEKTIV AUTORŮ: Salony v české kultuře 19. století. Praha 1999.

12 RAK, Jiří – VLNAS, Vít: Česká hra na salon. In: Salony v České kultuře 19. století. Praha 1999.

13 LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000.

14 SIRANOVÁ, Pavlína: Slečna Zdenka Braunerová. Život malířky v 70. a 80. letech devatenáctého století. In: Středočeský vlastivědný sborník č. 16, Roztoky u Prahy 1998, s. 61-76.

15 REŠKOVÁ, Ivana: Při vši bolesti je každá vzpomínka na vás zároveň mou největší radostí...Zdenka Braunerová a Julius Zeyer. In: Středočeský vlastivědný sborník č. 21, Roztoky u Prahy 2003, s. 131-147.

se Zdenkou Braunerovou a její matkou Augustou.¹⁶ V roce 2005 uspořádalo muzeum mezinárodní konferenci „Žena, umělkyně na přelomu 19. a 20. století“, z níž vzešel obsáhlý stejnojmenný sborník¹⁷, který se zhruba z jedné třetiny týká výhradně života či uměleckého odkazu Zdenky Braunerové.

Dílem Zdenky Braunerové se zabývá nejpodrobněji Prokop H. Toman, který utřídil seznam grafického díla a v úvodu své práce přináší stručný životopis a některé velmi zajímavé a jinde nepublikované údaje.¹⁸ Další studie věnované umělecké tvorbě Zdenky Braunerové mají pro tuto práci okrajový charakter a není třeba je uvádět, stejně jako katalogy četných výstav apod. V roce 2004 vydalo Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy CD rom postihující kresby Zdenky Braunerové ve sbírce muzea. CD rom přináší kromě informací týkajících se uměleckých prací také mnoho biografických údajů.¹⁹

Některé prameny, především korespondence, byly již v minulosti edičně zpracovány a vydány. Zasloužil se o to především Vladimír Hellmuth-Brauner, vnuk malíččina bratra Vladimíra Braunera. Edičně připravil a v roce 1939 vydal vzájemnou korespondenci Zdenky Braunerové a F. X. Šaldy a o dva roky později korespondenci Zdenky Braunerové s Juliem Zeyerem.²⁰ Vladimír Hellmuth-Brauner také částečně zpracoval výběr vzájemné korespondence Zdenky Braunerové a její sestry Anny Braunerové-Bourges. Toto cenné a neobyčejně zajímavé dílo zůstalo pouze v rukopisu. Vladimír Hellmuth-Brauner sepsal také paměti, které, podobně jako většina jeho díla, zůstaly v rukopisu a edičně je zpracovala až v roce 2000 Milena Lenderová.²¹ V roce 2005 se pokoušelo Středočeské muzeum v Roztokách navázat na práci Hellmutha-Braunera a ve dvou svazcích vydat veškerou korespondenci mezi Zdenkou Braunerovou a její sestrou. V grantovém řízení však nebylo úspěšné a projekt nebyl realizován. Zatím poslední edicí písemností Zdenky Braunerové tak zůstává Cestovní deník z roku 1883, který vyšel v roce 2003.²² Vzájemná korespondence Zdenky Braunerové a Elémira Bourgesa, kterou zpracovala Hana Bartošová, zůstala zatím pouze v rukopisu.²³

16 HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Antonína Chittussiho léta učednická. Roztoky u Prahy, s.d.

17 KOLEKTIV AUTORŮ: Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století. Roztoky u Prahy 2005.

18 TOMAN, Prokop H.: Zdenka Braunerová. Popisný seznam grafického díla. Praha 1963.

19 VLK, Miloslav – ŠÁŠINKOVÁ, Marcela – HŮLKA, Aleš: Zdenka Braunerová ve sbírkách Středočeského muzea v Roztokách u Prahy. Kresby. Roztoky u Prahy 2004.

20 HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Přátelství z konce století. Praha 1939. TÝŽ: Přátelství básníka a malířky. Vzájemná korespondence Julia Zeyera a Zdenky Braunerové. Praha 1941.

21 HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Paměti rodu. Zpracovala Milena Lenderová, Praha 2000.

22 ŠÁMAL, Martin: Cestovní deník Zdenky Braunerové. Roztoky u Prahy 2003.

23 BARTOŠOVÁ, Hana: Korespondence Zdenky Braunerové s Elemirem Bourgesem. Dopisy z let 1878-1921. Diplomová práce, Praha 2004.

I.3 Stručný životopis Zdenky Braunerové (1858-1934)

I.3.1 Dětství

Životní příběh Zdenky Braunerové byl mimořádně pestrý a v mnoha ohledech se vymykal osudům ostatních žen v daném období. V krátké kapitole nemůže být postížen ve všech svých aspektech. Nelze zmínit všechna fakta nebo poskytnout celkový pohled na život a dílo této umělkyně. Není cílem ani záměrem této kapitoly shrnout veškerá dostupná fakta, kapitola je zaměřena především na období mládí Zdenky Braunerové, měla by usnadnit pochopení jednotlivých deníků a jejich obsahu v širších souvislostech.

Zdenka Braunerová se narodila dne 9. dubna 1858 v Praze v domě „U Racenbeků“ jako nejmladší dítě českého právníka a politika Františka Augusta Braunera (1810-1880) a jeho ženy Augusty Neumannové-Braunerové (1817-1890). Začátkem 70. let se rodina přestěhovala do domu „U Helmů“ na rohu dnešních ulic Lazarské a Vodičkovy. Pobyt v Praze střídali Braunerovi s pobytem v Roztokách u Prahy, kde počátkem v 50. letech zakoupil F. A. Brauner mlýn čp. 5.¹

Manželé Braunerovi měly celkem čtyři děti. Nejstarší Vladimír (1853-1924) se stal právníkem a převzal po smrti otce advokátní kancelář. Bohuslav (1855-1935) zasvětil svůj život chemii a v tomto oboru dosáhl významných úspěchů. Je označován za pokračovatele Dimitrije Ivanoviče Mendělejeva, s nímž jej poutalo osobní přátelství. Starší sestra Anna (1856-1930), s níž Zdenka udržovala po celý život nejužší vztah, se v roce 1883 provdala za francouzského spisovatele Elemira Bourgese.

Zdenka Braunerová vyrůstala v poměrně liberálním a hmotně zajištěném prostředí.² V rodině působila celá řada vychovatelů, např. Betty Ševčíková, Emanuel Engel, Svatopluk Čech nebo Konstantin Kirilovič Šorov. Přesto je třeba zdůraznit a vyzdvihnout význam matky Augusty. Pocházela z aristokratické německé rodiny. Byla velmi vzdělanou, inteligentní a na svou dobu mimořádně sečtělou ženou s nebyvalým všeobecně-kulturním, ale také politickým rozhledem. Hovořila několika jazyky, dokonce se naučila i česky, i když si češtinu nikdy zcela neosvojila a v ústním i písemném projevu dělala četné chyby. V salónu, který vedla a jehož byla vůdčí osobností, se setkávalo množství významných osobností z nejrůznějších vědních oborů, uměleckých a politických kruhů. Po smrti F. A. Braunera ztratil salón část své prestiže a z osobností jej navštěvovaly spíše literáti či umělci.³ Pěstovala všestranné, především filantropické zájmy

1 ŠTASTNÁ, Jitka: Salón rodiny Braunerovi. K problematice životního stylu devatenáctého století. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 1994, s. 34-37; ŠÁŠINKOVÁ, Marcela – VLK, Miloslav: Zdenka Braunerová (1858-1934). Ateliér – historie – stavba – expozice. CD-rom, Roztoky u Prahy 2005.

2 V době, kdy rodina Braunerova bydlila v domě u Racenbeků, měly děti dokonce vlastní pokoj. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 35.

3 Definiční měšťanského salónu v českém prostředí je obzvláště v dnešní době značně problematická a není ještě zdaleka uzavřena. Zde je termínu užito pro označení setkávání určitého okruhu lidí, respektive označení poměrně

a lásku k vědě, kultuře, umění a vzdělanosti. Svým dětem se je snažila zprostředkovat a předat. Poskytla jim či umožnila maximální dostupné vzdělání, oběma dcerám navíc vštípila lásku k výtvarnému umění, hudbě i literatuře a obě učila v dětství základům kresby.

I.3.2. Vzdělání

Možnosti institucionálního vzdělávání dívek byly ve 2. polovině 19. století poměrně omezené. V období dospívání sester Braunerových, tedy na přelomu 60. a 70. let, bylo vyšší vzdělání dívek teprve ve svých začátcích. Anna i Zdenka Braunerovy navštěvovaly od konce 60. let Vyšší dívčí školu (Zdenka Braunerová od roku 1869).⁴ Tento ústav založený v roce 1863, se stal určitým mezníkem ve vývoji ženského vzdělávání v Čechách. Přestože poskytoval lepší kvalitu výuky, než byla schopna zajistit většina soukromých učitelů či vychovatelů, nemohl se množstvím a charakterem probírané látky vyrovnat obdobným ústavům pro chlapce. Hlavní důraz byl stále ještě kladen především na tzv. industriální vyučování (ruční práce) se zřetelem k možnému praktickému využití v domácnosti. Ústav měl přesto charakter městské školy a panovala snaha zajistit dívkám co nejvyšší kvalitu výuky. Díky jeho řediteli Vilému Gablerovi na něm vyučovala celá řada významných pedagogů, např. Jan Gebauer, Otakar Hostinský a mnozí další. V souvislosti se Zdenkou Braunerovou je nejčastěji citován především učitel kreslení, malíř Soběslav Pinkas.⁵ Ukončením Vyšší dívčí školy se završilo vzdělání Zdenky Braunerové.

Patrně nejznámějším soukromým učitelem Zdenky Braunerové byl od roku 1876 Antonín Chittussi. Na přelomu 70. a 80. let však Zdenka Braunerová disponovala daleko širším rozhledem než on a jeho působení a vliv je tedy třeba hledat především v technice kresby a malby. Svým rozhledem Zdenka Braunerová Chittussiho převyšovala, doporučovala mu návštěvu Paříže a tamější studium. V roce 1878, kdy byly již sehnány finanční prostředky na Chittussiho cestu do Francie, však malíř narukoval a odjel do Bosny, kde zuřila válka s Turky. Tato událost a nejistota prohloubila jejich oboustranné přátelství a vzájemnou náklonnost, které přerostly ve vztah. Zároveň zřejmě zapříčinila také první vzepření se Zdenky Braunerové dobovým konvencím, když se v dopise Chittussimu velmi otevřeně vyznala ze svých citů.

Od sedmdesátých let navštěvovaly sestry Braunerovy Americký klub dam. Jejich matka byla dokonce jednou ze zakládajících členek tohoto mimořádného spolku zaměřeného na vzdělání a samostatnost žen. Americký klub dam představoval vynikající možnost pro ženy či dívky, které

specifického druhu společenské události v měšťanském prostředí.

- 4 Zde je třeba připomenout kromě přímého působení matky také vliv F. A. Braunera na vzdělání (nejen) svých dětí. V roce 1863 se stal poručíkem Zdeňky Havlíčkové, dcery Karla Havlíčka Borovského. Staral se o její majetkoprávní záležitosti, ale dohlížel také na její výchovu a vzdělání. Zdeňka Havlíčková se stala jednou z prvních dívek, které navštěvovaly a absolvovaly (v roce 1866) Vyšší dívčí školu. Stejnou možnost dopřál F. A. Brauner také svým dcerám.
- 5 BAHENSKÁ, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha 2005, s. 40-52.

pociťovaly touhu se vzdělávat. V příjemném prostředí domu „U Halánků“ se pořádaly četné přednášky z nejrůznějších oborů, které si získaly brzy značnou oblibu. Fungovala zde bohatá knihovna určená pro samostudium a klub pořádal značné množství různých poznávacích výletů a exkurzí, ale také odborných přednášek na nejrůznější témata. V případě Zdenky Braunerové mohly poskytnout důležité i zajímavé informace, zejména jsou-li vnímány v kontextu podniknutých zahraničních cest či pozdější profese.⁶

I.3.3 Zahraniční cesty

Rozmach cestování ovlivnil především nebývalý rozvoj techniky, především železnice, ale i ostatních dopravních prostředků. Ve druhé polovině 19. století se tak staly zahraniční cesty vítanou součástí či doplněním všeobecného vzdělání. Zároveň demonstrovaly společenskou prestiž a úroveň dané rodiny. Přes veškeré změny spojené s technickým pokrokem si však cestu do zahraničí nemohl dovolit každý a i pro poměrně slušně zajištěnou rodinu znamenala cesta významný zásah do rodinného rozpočtu.

Od konce 60. let začaly sestry Braunerovy cestovat do zahraničí. Až na výjimky všechny zahraniční cesty v letech 1868-1883 absolvovaly společně v doprovodu matky Augusty. Většinou se jednalo o výchovně-vzdělávací či studijní pobyty, iniciované zřejmě právě Augustou Braunerovou.

V roce 1868 absolvovala Zdenka Braunerová svou první významnější cestu do Německa, především však Drážďan. Jednalo se o jedinou zahraniční cestu, kterou podnikly matka a sestry Braunerovy společně se Zdeňkou Havlíčkovou. Nejednalo se o nijak dlouhý pobyt. Z Roztok odjely dne 30. srpna a vrátily se 16. září 1868. Hlavním cílem cesty byla samozřejmě proslulá obrazárna Zwinger, avšak během pobytu uskutečnily také několik výletů např. do Míšně, Lipska apod.

V roce 1872 navštívily Švýcarsko, o rok později Vídeň, kde se konala světová výstava. V roce 1878 se datuje jejich cesta do Francie.⁷ V Paříži se v této době konala rovněž světová výstava. Přestože motivem cesty byla zřejmě právě tato významná událost, je třeba pařížskému pobytu přisoudit daleko hlubší význam. Během něj navštívila Zdenka Braunerová významné pařížské galerie. *„Měly jsme skutečně velké štěstí, seznámivše se dobře se synem maminčiny přítelkyně, rodilým Francouzem, jenž v Paříži 4 léta žije a je spisovatelem. Opravdu jen jemu máme co děkovat seznámení se důkladnému s francouzským tamnějším uměním.“*⁸ Oním „Francouzem“

6 V roce 1870 např. přednášel P. Mužák „O malbě“, o dva roky později „O ornamentu a slohu maurickém“. V roce 1873 se konala přednáška A. Studničky „Italské město Benátky“ a ve stejném roce ještě seznámil posluchačky se Světovou výstavou ve Vídni. Bezpochyby zajímavá byla také přednáška E. Tonnera „O Matejkově obraze Š. Báthory“, přednesená rovněž v roce 1873. Díky referátům F. Velišského byly v roce 1878 členky klubu seznámeny s italskými městy Milánem, Janovem a Pisou. Na schůzích klubu přednášel také ve stejném roce Antonín Chittussi o Bosně a Hercegovině. SECKÁ, Milena: Americký klub dam, Praha 2005, s. 12-14, 16-17.

7 Jitka Šťastná zmiňuje ve své práci „několik cest do Francie“ v 70. letech a konkrétněji však pouze jednu „prázdninovou cestu“ tamtéž, uskutečněnou v roce 1876. ŠŤASTNÁ, Jitka: Salón rodiny Braunerovy. K problematice životního stylu devatenáctého století. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 1994, s. 18.

8 ANM, fond Libuše Bráfová, kt. 10, dopis ze dne 12.8.1878.

byl začínající spisovatel Elémir Bourges, který si o pět let později vzal Annu Braunerovou za ženu.

Teprve tato cesta představovala v životě Zdenky Braunerové zásadní zlom ve vnímání umění a uměleckých děl. Přiznala to ostatně sama v dopise po návratu: „*Znala jsem ovšem již dříve něco z Norimberku, Drážďan a Mnichova, avšak nikdy jsem věci ty nepochopila a nemohla jsem dříve vniknouti do ducha umění, vše jsem jen znala povrchně.*“⁹

Poslední zahraniční cestou, kterou Zdenka Braunerová absolvovala ve společnosti své sestry Anny a matky Augusty, byla návštěva Itálie v roce 1883. V pozdějších letech cestovala téměř výhradně do Francie.

I.3.4 Proměna v umělkyni

Rozhodnutí stát se samostatnou, nezávislou umělkyní vzniklo nepochybně následkem určitého dlouhodobějšího procesu. Během něj vystřídal zájem či zálibu obdivuhodná cílevědomost a houževnatost a snaha prosadit se a uspět. Ještě na konci 70. let bylo umělecké snažení mladé Zdenky Braunerové obecně vnímáno jako pouhá záliba. V těchto mezích je vnímal také Antonín Chittussi, přestože nepochyboval o talentu své svěřenkyně.

Ani rodina neskýtala Zdence Braunerové příliš pochopení. „*...Matka se sestrami žije velmi spokojeně v Roztokách, kdež zůstanou až do prvního sněhu, aby pak zimu v Paříži strávily. Doufám, že Zdenka ve škole některého mistra dojde ku spasitelnému poznání, kterak přísné je měřítko, jímž posuzují se práce umělce v poměru k onomu, jehož užívají přátelé velebíce výkony diletanta.*“¹⁰

Své budoucí životní povolání však Zdenka Braunerová vnímala velmi vážně, navzdory nepochopení rodiny i vlastním pochybám a výkyvům své sebedůvěry. Svědčí o tom skutečnost, že v roce 1880 si zřídila svůj první ateliér.¹¹ O rok později a pak s přestávkami v letech 1885-1893 studovala ve Francii na soukromé akademii Collarossi. V této nelehké době jí byl oporou Julius Zeyer, se kterým se seznámila prostřednictvím Antonína Chittussiho v roce 1883, krátce před svým odjezdem do Itálie. V Čechách byl zřejmě jediným, kdo ji povzbuzoval a kdo skutečně věřil v její talent i schopnosti.

Seběvědomí a podporu jí poskytoval také Elémir Bourges, odvahu jí však dodávaly také četné pobyty ve Francii. Především Paříž byla oproti Praze či českému prostředí obecně mnohem tolerantnější a svobodomyslnější. Pro Zdenku Braunerovou se stala místem, kde mohla umělecky zrát, kde byla ve společnosti přijímána jako začínající umělkyně bez společenských předsudků či nepříjemných narážek.

⁹ Tamtéž..

¹⁰ ANM, Fond Marie Červinková-Riegrová, Dopis Vladimíra Braunera Marii Červinkové-Riegrové ze dne 24. září 1880.

¹¹ Později dokonce v zahradě roztockého mlýna nechala vystavět dle vlastního návrhu samostatný ateliér.

I.3.5 Zdenka Braunerová v letech 1890-1934

Devadesátá léta je možné označit za určitý zlom v umělecké kariéře Zdenky Braunerové. Tvořila samozřejmě již v předcházejícím období, dokonce léta 1880-1890 jsou z kvantitativního hlediska považována za nejplodnější. Ovšem teprve v 90. letech začala být vnímána i svým okolím a veřejností jako skutečná umělkyně, dostalo se jí také prvních profesních ocenění.¹² Od roku 1891 např. vystavovala pravidelně na *femmes peintres* v Paříži a na podzimním salonu na Martově poli.

Přestože sama sebe vnímala jako krajinářku, velmi intenzivně se zabývala folklórem. Byl jí blízký již od mládí, ráda zpívala lidové písně a s oblibou oblékala lidové kroje. „*Nebyla badatelkou, lidové zvyky, hudbu a hmotnou kulturu nestudovala systematicky, jen je registrovala, sbírala, nechala se jimi konejšit, okouzlit, inspirovat.*“¹³ Hluboce na ni zapůsobilo Moravské Slovácko, které několikrát navštívila, dokonce zvažovala, že zde bude bydlet. Obdiv k folklóru prokázala při svém spolupůsobení při přípravě národopisné výstavy v roce 1895 a později, v roce 1920, při uspořádání výstavy českého lidového umění v Paříži.¹⁴

Přelom století představoval zásadní změnu v uměleckém projevu Zdenky Braunerové. Přestože se nikdy zcela nevzdala krajinomalby, zajímala se i o jiné, nové techniky. Během protestů proti asanaci Josefova a Židovského města Zdenka Braunerová zachytila řadu pražských památek, ulic a zákoutí na grafických listech, které během 90. let nenávratně zmizely. Techniku leptu si osvojila, stala se první českou výtvarnicí, která se věnovala technikám grafiky. V pozdější době se věnovala této technice mnohem více a vytvořila několik monumentálních pohledů na Prahu.

Její patrně nejznámější dílo je však spojeno s grafikou knižní. V roce 1897 vyšla v nakladatelství Jana Otty *Pohádka máje* od Viléma Mrštíka. Vydání u tohoto známého nakladatele zajistila Zdenka Braunerová, sama dohlížela na vazbu knihy, tisk i další technické náležitosti knihy, ale především ji nádherně a velmi citlivě vypravila. Výzdoba této knihy je považována za počátek „*renesance krásné české knihy*“¹⁵, či „*převrat v dějinách knižní grafiky*“¹⁶. Své dílo dokončila v období pro ni neobyčejně smutném, kdy naděje vkládané do vztahu s Vilémem Mrštíkem a vidina jejich společného života zůstaly nenaplněny. Vzájemný vztah spisovatel navíc ukončil velmi nešetrným způsobem. Zdenka Braunerová se v dalších letech stala ikonou české knižní grafiky, vypravila četné knihy např. Elémira Bourgese, Miloše Martena, ale také Oscara Wildea apod.¹⁷

Zajímavou kapitolou v životě Zdenky Braunerové byla podpora mnoha českým umělcům, jimž dominují např. František Bílek, Joža Uprka či Jan Zrzavý. Projevovala se např. sháněním kontaktů, seznamováním s důležitými lidmi, zprostředkováním pobytů v Paříži apod. Je třeba

12 VLK, Miloslav: Zdenka Braunerová. Roztoky u Prahy 2004, s. 14.

13 LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 127.

14 Tamtéž, s. 132-133.

15 VLK, Miloslav: Zdenka Braunerová. Roztoky u Prahy 2004, s. 28.

16 LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 102.

17 Tamtéž, s. 197.

připomenout, že v případě některých, např. Františka Bílka, byla jednou z prvních osobností, které docenily jeho mimořádný talent. Určitý cit pro odhalení uměleckých schopností byl přítom Zdence Braunerové vlastní již od mládí, stejně jako snaha prosadit talent navzdory vnějším nepříznivým podmínkám. Odvrácenou stranou této jinak nepochybně velmi pozitivní vlastnosti byla však také určitá manipulace s těmito umělci, snaha je vzdělávat a vychovávat.¹⁸

Zdenka Braunerová byla jednou z prvních žen, která se rozhodla svůj talent zhodnotit a přeměnit v životní náplň a poslání. Stala se první českou malířkou, která se dokázala svou prací nejen uživit, ale také získat respekt a uznání. Za svou výjimečnost a také profesní úspěch však zaplatila mnoha oběťmi, především v osobním životě. Zdenka Braunerová zemřela dne 25. května 1934.

¹⁸ Tato velmi zajímavá a svým způsobem překvapivá teze byla představena během diskuse na konferenci „Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století“ pořádané SM v Roztokách u Prahy v roce 2005.

II. Ediční poznámka

II.1 Obecné zásady

Edice jednotlivých deníků jsou řazeny za sebou ve chronologickém pořadí.¹ Před každým deníkem se nachází kapitola, která obsahuje popis formálních znaků každého deníku a vyjmenovává specifika jeho transkribce, popřípadě další odlišnosti, na které je nutno zvlášť upozornit. Pro transkribci textu deníků Zdenky Braunerové byla použita nejnovější metodická příručka, která poskytla určitý základ pro vytvoření transkripčních pravidel aplikovaných na text deníků.² Jejich cílem a hlavní snahou bylo zachovat v co nejvyšší míře dobový charakter zápisu a také určitý osobitý styl Zdenky Braunerové. Významnou pomůckou ve vlastní aplikaci pravidel byla rovněž příručka *Editor a text*.³

II.2 Poznámkový aparát, rejstříky

Poznámkový aparát je zpracován pro každý deník zvlášť a je rozdělen mezi textové poznámky a vysvětlivky. Textové poznámky obsahují informace týkající se vlastního textu. Upozorňují na změnu barvu inkoustu, typu písma, charakter zápisu, různé varianty čtení. Uvádějí správné tvary slov a správnou dataci, překlady z cizích jazyků (kromě básní, jež jsou uvedeny v příloze) a vysvětlují cizí termíny. Jsou značeny malými písmeny a umístěny pod čarou na každé stránce.

Vysvětlivky poskytují zpřesňující informace, širší souvislosti a skutečnosti důležité pro hlubší pochopení textu. Jsou značeny arabskými číslicemi a zařazeny za vlastní text každého deníku.

Součástí edice jsou dva druhy rejstříků, jmenný a místní. Jsou společné pro všechny deníky. Jmenný rejstřík je sestaven alfabetycky podle zásad užitých v Thieme-Beckerově slovníku⁴. Místní rejstřík je sestaven rovněž abecedně, pro snazší orientaci jsou hesla měst rozšířena o místní názvy, např. ulic, veřejných prostranství, ale především kostelů, galerií a dalších památek. V rámci příslušného hesla jsou pomístní názvy seřazeny rovněž alfabetycky.

II.3 Ediční značky

Při transkribci textu jsou užity ediční značky. Zásahy editora do textu jsou vyznačeny hranatými závorkami, např. [Vynechán řádek]. Nečitelná slova označuje ediční značka [...], v případě nejistého čtení pak značka [?]. Na faktické, logické a další chyby (viz níže) je upozorněno

¹ Toto je důležité mít na paměti zejména v případě deníků č. III, IV a V.

² KOLEKTIV AUTORŮ: *Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

³ KOLEKTIV AUTORŮ: *Editor a text. Úvod do praktické textologie*. Praha 1971.

⁴ THIEME, Ulrich - BECKER, Felix: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler...* Leipzig 1907.

značkou [!]. V denících se často vyskytují různé opravy a škrty. Pokud bylo možné škrtnutý text přečíst, je vymezen lomenými závorkami <text>, u nečitelného škrtnutého textu je užitá ediční značka <...>. V případě nutnosti je ještě doplněna textovou poznámkou. V denících se objevují opravy, většinou různé vsuvky, provedené s delším časovým odstupem, které většinou doplňují či zpřesňují původní zápis. V takových případech je doplněný text ohraničen rovnými závorkami /text/. V některých zápisech Zdenka Braunerová vynechala místo pro pozdější doplnění údaje, např. jména či data, jindy vynechala volné místo, protože nechtěla daný údaj napsat. V takových případech jsou tato místa vyznačena třemi tečkami.

II.4 Pravidla transkripce

Za dobovou normu psaní slov je použit Kottův slovník. Poskytuje nejen běžné slovníkové údaje, různé modifikace a např. zastaralé tvary jednotlivých slov, ale především důležitá gramatická pravidla.⁵ V některých případech bylo nutné využít starší slovník Jungmannův.⁶ Důležitou pomůckou byl rovněž moderní Trávníčkův slovník spisovné češtiny.⁷

Deníky Zdenky Braunerové jsou psány různými druhy inkoustu, výjimečně také obyčejnou tužkou. Tato skutečnost může mít význam především, nastala-li změna psací látky v rámci jediného zápisu, neboť pak lze podle druhu inkoustu usuzovat na jeho genezi. Informace o barvě inkoustu jsou uvedeny v textové poznámce a vztahují se vždy k textu nad poznámkou.

Německá slova psala Zdenka Braunerová zpravidla kurentem, avšak ne důsledně a ne vždy pouze slova jazykově německá. Proto je na užití kurentu vždy upozorněno v textové poznámce.

Zdenka Braunerová části textu zvýraznila podtržením vlnovkou či rovnou čarou. Užitý druh podtržení přitom nemá žádné pravidlo a není proto na něj zvlášť upozorněno. Podtržená slova jsou od ostatního textu odlišena kurzívou.

II.5 Pravopis

Ponecháno ve shodě s předlohou je dobové psaní slov, včetně nejednotností (např. „kostým“ i „kastüm“, „skica“ i „skizza“).

Psaní i/y je až na výjimky opraveno dle současných pravidel českého pravopisu. Slova psaná důsledně nesprávně jsou ponechána ve shodě s předlohou a označena ediční značkou [!].⁸ Týká se to slova „zýtra“, případně slov od něj odvozených. V této podobě je slovo psáno ve všech

⁵ KOTT, František: Česko-německý slovník, zvláště gramaticko-fraseologický. I-VII, Praha 1878-1889.

⁶ JUNGMANN, Josef: Slovník česko-německý. Praha 1838, reprint z roku 1990.

⁷ TRÁVNÍČEK, František: Slovník jazyka českého. Čtvrté přepracované a doplněné vydání. Praha 1952.

⁸ Za důsledně psané je považováno slovo, vyskytující se v jediné formě ve všech případech (tedy ve všech denících), ale také slovo, psané vždy shodně v denících ze 70. let nebo v deníku z roku 1883. Je to dáno proto, že deníky ze 70. let jsou napsány v poměrně krátkém časovém období (proto jsou z hlediska tohoto pravidla vnímány jako celek) a deník z roku 1883 je psán po delší prodlevě.

a nejedná se tedy o nepozornostní chybu, ale o záměr.⁹ Obdobně byl ponechán nesprávný pravopis slova „simpatie“. V této podobě je důsledně psáno v deníku z roku 1883, zatímco v denících ze 70. let je stejné slovo psáno vždy správně („sympatie“, popř. „sympathie“). V případě ponechaných nesprávných tvarů velmi frekventovaných výrazů jsou slova označena ediční značkou pouze při prvním výskytu (např. u slov „intressantní“, „fisionomie“), doplněna textovou poznámkou a v dalších případech jsou již ponechána bez označení.

Psaní velkých písmen je upraveno dle současné pravopisné normy.

Vlastní jména osob jsou ponechána ve shodě s originálem. V případě potřeby (kdyby podoba jména znemožnila dohledání v rejstříku) je správný tvar jména uveden v textové poznámce. Ponechány jsou rovněž dobové tvary jmen (např. „Michel Angelo“) a domácí formy jmen (např. „Aňa“, „Bóža“).

Zkratky jsou až na výjimky rozepsány. Doplněný text je vymezen hranatými závorkami. Ponechány nerozepsané jsou zkratky v případě, že jsou i v dnešní době běžně užívané („hod.“ - hodin, „p.“ - pán), v případě, že to nebylo možné¹⁰ a v ojedinělých případech, kdy Zdenka Braunerová užila zvláštní druh zkratky, tzv. ligaturu, kterou graficky odlišila. Jedná se pouze o ojedinělá zkrácení některých vlastních jmen (Karel Marek a Otakar Frankenberger).

Slova psaná nesprávně dohromady byla rozdělena (např. „v zábavě“, „s ním“, po cestě“ apod.). Slova psaná chybně zvlášť byla naopak sloučena (např. u slov: „tak též“, „po prvé“, „od tam tud“, „od dělení“ apod.).

II.6 Kvantita

Kvantita hlásek je posuzována případ od případu a pokud neodporuje dobové normě, je ponechána ve shodě s předlohou (např. „kněžově“) i v případě nejednotnosti (např. ponecháno „masopust“ i „masopúst“). Ponechána jsou rovněž slova s důsledně dodržovanou kvantitou dlouhou (např. „tůze“, „nejprvé“) i krátkou (např. „tatinek“, „Ježišek“), neboť přibližují osobitý styl Zdenky Braunerové.

Zcela specifickým případem, kdy je původní kvantita hlásek ponechána, jsou také slova, jejichž význam vnímala Zdenka Braunerová odlišně při krátké a dlouhé kvantitě (např. „kultura“/“kultúra“). Jedná se o zcela ojedinělé případy a jsou vysvětleny v textové poznámce.

Kvalita hlásek

Odchytky v samohláskách (např. archaizmy „ej“ místo „y“/„í“ nebo „ou“ místo „ú“)

⁹ Slovo „zítra“ vzniklo ze staršího „zejtra“, které je výjimečným případem, kdy se skupina hlásek „ej“ nezměnila v „y“. Důslednost nesprávného psaní ukazuje na chybnou aplikaci tohoto pravidla.

¹⁰ Např. v případech, kdy zkratka zaznamenává pouze iniciálu a v úvahu připadají jména více osob začínajících stejným písmenem.

se v denících vyskytují pouze ojediněle. Jsou zachovány a označeny ediční značkou [!]. Ve shodě s předlohou je ponecháno i psaní nevyslovovaných souhlásek (např. „svadčina“ a slova odvozená) a označeno ediční značkou [!], neboť se týká pouze některých slov.

Psaní zdvojených hlásek je posuzováno případ od případu a neodporuje-li dobové normě, je ponecháno (např. „professor“).

Ve shodě s předlohou, avšak bez označení, jsou rovněž ponechána hyperkorektní spojení („aby jste“ místo „abyste“), chybné psaní slovesa „být“ (např. „sem“ místo „jsem“) je zachováno, avšak označeno ediční značkou [!].

Dobová norma upravující psaní předložek s/z byla poměrně složitá a zároveň nebyla zcela jednoznačná, v řadě případů bylo přípustné použití obou předložek. Vzhledem k tomu jsou předložky s/z ponechány ve shodě s předlohou. Chybné užití těchto hlásek v dalších případech, např. na začátku či uprostřed slov je opraveno dle dobové normy (např. „skrz“, „sakristie“, „scéna“ apod.).

Opraveny jsou zkomoleniny slov začínajících na z/vz (např. „zvlášť“, „zpozdilost“), které se vyskytují v denících v několika různých (nesprávných) podobách.

II.7 Syntax

Nesprávné užití přivlastňovacího zájmena té osoby, která je podmětem věty, místo přivlastňovacího zájmena zvratného, je ponecháno bez označení. Ponechány jsou nesprávné koncovky přídavných jmen rozvíjejících podstatná jména středního rodu v množném čísle. Dle dnešní normy jsou opravena přivlastňovací zájmena „mě“/“mně“, včetně nesprávně užívaného zájmena „mi“.

III.1 Deníky Zdenky Braunerové

Deníky se řadí společně s korespondencí, paměťmi či památníky do kategorie pramenů osobní povahy. Za deník je považován chronologicky řazený text, určený pisatelem primárně pro vlastní potřebu. Obsah deníků není omezen a bývá velmi pestrý, avšak od ostatních často velmi podobných typů pramenů vymezuje deník především určité zaznamenání soukromé každodennosti osoby, jež si deník vedla.

Takový typ záznamu se objevuje již v období renesance. V českém prostředí se setkáváme s prvními deníky zhruba od druhé poloviny 16. století, přičemž označení „deník“ se ustálilo až ve století devatenáctém. Dosud sice chybí obsáhlejší pojednání o rozdílu mezi deníky vedenými muži a deníky ženskými, přesto je zřejmé, že obě tyto skupiny mají svá určitá specifika. V případě dívčích deníků v 19. století jsou do značné míry zapříčiněna zřejmě postavením či rolí jejich autorek ve společnosti. Platí přitom, že deníky si zpočátku vedly ženy z privilegovaných vrstev, tedy z řad aristokracie a později i měšťanstva a teprve s rozvojem a větší dostupností vzdělání se deníky objevovaly i v ostatních sociálních vrstvách.¹

Dochované deníky Zdenky Braunerové představují určité torzo zápisníků, které si budoucí česká malířka vedla. Jsou uloženy ve Státním okresním archivu Praha-západ, kde tvoří samostatný archivní fond. Na stránkách pěti sešitů je zaznamenán život a dvě zahraniční cesty Zdenky Braunerové v letech 1873-1875, 1878 a 1883.

Bohužel nelze přesně stanovit, kdy si Zdenka Braunerová začala zapisovat své postřehy či zážitky. Jisté můžeme pouze tvrdit, že nejpozději od roku 1872.² Je ovšem samozřejmě možné a poměrně pravděpodobné, že si první deník založila již před tímto datem.³

O existenci prvních dvou deníků Zdenky Braunerové, které se však do dnešní doby bohužel nedochovaly, víme díky zmínce v pozdějších dochovaných sešitech a také díky tomu, že si Zdenka Braunerová své deníky číslovala. První deník, který máme k dispozici je označen římskou číslicí „III“. Číslování deníků je velmi důležité. Původně jimi Zdenka Braunerová označovala pořadí jednotlivých sešitů-deníků. Tak tomu nepochybně bylo v případě prvních dvou deníků. Ovšem deníky č. III (8.2.-18.8. 1873) a č. V (19.1.-30.3.1874) jsou psány v jediném sešitě. Římská číslice tedy oddělovala určitý časový blok zápisů. Mezi tyto dva deníky je časově vklíněn deník č.

1 Přesto jsou však v mnohem větší míře dochovány především deníky šlechticů, mnohem méně pak deníky měšťanských žen a deníky žen z ostatních sociálních vrstev pak spíše sporadicky. LENDEROVÁ, Milena: Dívčí a ženské deníky 19. století. In: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002, s. 170-184.

2 Viz zápis ze dne 8.10.1873: „Dnes jest tomu již rok a několik dní, co jsem svůj deník musela psát v Praze a nic jiného jsem k opěvování neměla, nežli školu.“

3 Milena Lenderová se naopak domnívá, že citovaný úryvek (pozn. č. 2) dokládá vůbec první zápis Zdenky Braunerové v jejím deníku a tedy počátek vedení deníkových záznamů. To by ovšem znamenalo, že by musela popsat během čtyř měsíců dva sešity, což se nezdá příliš pravděpodobné. LENDEROVÁ, Milena: Dívčí a ženské deníky 19. století. In: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002, s. 170.

IV (22.8.1873-3.1.1874), který je však veden ve zvláštním sešitě a obsahuje z větší části popis návštěvy Světové výstavy ve Vídni v roce 1873. Tato skutečnost má velmi jednoduché vysvětlení. Cesta do Vídně představovala bezpochyby mimořádnou událost a Zdenka Braunerová se rozhodla zážitkům z vídeňské cesty věnovat samostatný sešit. Ten logicky označila římskou číslicí IV. Na předchozí, rozepsaný sešit, zamýšlela navázat po návratu z cesty. Tento záměr však nedodržela a po svém příjezdu do Čech se k původnímu deníku již vrátit nechtěla.⁴ Místo toho pokračovala dál v deníku z vídeňské cesty, dokud sešit zcela nepopsala. K sešitu s deníkem č. III se však po dopsání deníku č. IV z úsporných důvodů opět vrátila. Nové zápisy zřetelně oddělila a označila od předcházejících římskou číslicí „V“.⁵ Následující deníky č. VI (18.5.-12.11.1874) a č. VII (12.11.1874-4.12.1875, resp. 1.5.1878) jsou již psány každý v samostatném sešitě.

Poslední dochovaný deník z roku 1883 (3.3-9.6.1883) žádné číselné ani jiné označení nenese. Působí v rámci celého souboru deníků Zdenky Braunerové poněkud soliterně a patrně byl i tímto způsobem vzhledem k svému obsahu vnímán. Je to také jediný z dochovaných deníků Zdenky Braunerové, který již můžeme porovnat s korespondencí, neboť starší deníky pocházejí převážně z období 1873-1875, z kterého nemáme k dispozici téměř žádnou korespondenci.

Odpověď na otázku, jak dlouho si Zdenka Braunerová vedla deník a zda snad po celý svůj život, je poměrně problematická a zřejmě nebude v dohledné době spolehlivě zodpovězena.⁶ Při hledání odpovědi na tuto otázku může ve velmi omezené míře pomoci korespondence, která obsahuje sporadické doklady o existenci nedochovaných nebo v současné době neznámých deníků.

Jedním z nich je např. deník, který si Zdenka Braunerová vedla v roce 1878. Víme o něm jen díky dvěma krátkým zmínkám v dopisech Elémiru Bourgesovi. První z nich byl napsán dne 27. října 1878 a obsahuje mj. text: „...j'ai écrit longuement aujourd'hui dans mon journal.“⁷ V druhém případě se jedná o dopis sepsaný dne 4. listopadu s podobným dokladem o existenci deníku: „J'ai commencé à écrire mon journal, mais je voyais que je pourrais devenir trop sentimentale, à cause de notre départ, – et je l'ai laissé inachevé.“⁸ Vzhledem k tomu, že obě citované zmínky jsou datovány krátce po příjezdu obou sester Braunerových z první návštěvy Paříže, je možné, že zmiňovaný deník obsahoval i zápisy z této cesty.⁹ O dalším deníku, který by si Zdenka

4 „Chtěla jsem ještě do starého deníka dokončit a tento nechat zvlášť, jen pro cestu vídeňskou, poněvadž ale jsem již zase zmoudřila, raději budu pokračovat v tomto.“ Deník č. IV, zápis z 27.9.1873.

5 „Poněvadž mně zde místa zbývá a je mi líto kupovat nový deník, bude následovat po čísle 3. hned číslo 5té.“ Deník č. V, úvodní text z 19.1.1874.

6 Obvykle si ženy i muži zakládali své deníky v období puberty, v tomto ohledu Zdenka Braunerová nijak nevybočovala z průměru. Ovšem narozdíl od mužů, kteří v psaní většinou vytrvali i v období dospělosti, ženy obvykle přestaly psát deník po uzavření sňatku, popřípadě po narození prvního dítěte. LENDEROVÁ, Milena: Dívčí a ženské deníky 19. století. In: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. stol. Praha 2002, s. 166.

7 ...psala jsem dnes dlouho do svého deníku (fr.).

8 Začala jsem psát svůj deník, ale viděla jsem, že bych mohla být příliš sentimentální ve věci našeho odjezdu – a nechala jsem jej nedokončený (fr.).

9 Citace čerpány z práce BARTOŠOVÁ, Hana: Korespondence Zdenky Braunerové s Elémiem Bourgesem (Dopisy z let 1878-1921). Diplomová práce. 2004.

Braunerová vedla po roce 1878 a zároveň před rokem, 1883 zatím nevíme.

Na konferenci pořádané Středočeským muzeem v Roztokách u Prahy v roce 2005 zazněl názor, podle kterého Zdenka Braunerová po roce 1883 již neměla potřebu pokračovat v psaní deníku. Podle této teze jí deník plně nahrazovala četná korespondence především se svou sestrou, případně i dalšími osobami. Milena Lenderová však ve své knize zmiňuje v popisu pobytu Zdenky Braunerové ve Francii v roce 1890, že si deník vedla a do něj „psala zoufalé verše v teskně znějící francouzštině“.¹⁰ V jiné své práci se navíc kloní k závěru, že Zdenka Braunerová vedla své deníky velmi nepravidelně a s významnými prodlevami.¹¹

Přesný počet deníků, jež si Zdenka Braunerová za svůj život vedla, se zřejmě již nedozvíme. Ani pátrání v korespondenci po sporadických zmínkách, které by doložily její další deníky, nemusí vést ke kýženému cíli. Je však jisté, že si Zdenka Braunerová za svůj život vedla mnohem více deníků, než máme dnes k dispozici a nemůžeme zcela vyloučit, že v této činnosti, byť třeba nepravidelně, pokračovala až do své smrti v roce 1934. Nezbyvá než doufat, že se ztracené nebo dnes neznámé deníky této české malířky objeví v budoucnu a veřejnosti bude umožněno jejich studium. Tuto naději přizívuje i skutečnost, že dosud stále žijí lidé, především malířčini příbuzní či jejich potomci, v jejichž vlastnictví se ještě může nacházet část pozůstalosti této významné české umělkyně a mimořádné ženy.

10 LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 85. Takový deník se však nezachoval.

11 LENDEROVÁ, Milena: Dívčí a ženské deníky 19. století. In: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. stol. Praha 2002, s. 171.

III.1.1 Formální znaky a specifika deníku č. III

Deník č. III. je prvním dochovaným deníkem Zdenky Braunerové. Je veden v malém sešítku o rozměrech 60 x 103 mm svázaném v měkkých pestrobarevných deskách.¹ Deník č. III zahrnuje celkem 114 stran čtverečkovaného papíru. Kromě deníku č. III obsahuje sešit ještě deník č. V, který obsahuje 37 listů. Sešit je pouze na hřbetě označen římskými číslicemi III a V. Žádný další nápis desky neobsahují. Zápisy v deníku jsou vedeny nepravidelně, s různě dlouhými intervaly a popisují období v rozmezí od 8.2. do 18.8. 1873 a jsou psány zásadně perem.

Kromě češtiny se vyskytují v deníku také jednotlivá německá a francouzská slova a delší, souvislejší německé pasáže (básně H. Heineho).

Písmo je zběžné, nestejně (sklon, velikost), místy obtížně čitelné či zcela nečitelné. V případě použití kurentu je zřejmá určitá nejistota, prokazující se pletením písmen. V některých případech je zřejmý zápis zkomolených německých slov, kdy jednotlivá písmena lze sice přečíst, avšak výsledné slovo nedává smysl.²

Specifikem tohoto deníku jsou nepochybně zřetelné doklady pozdějších úprav, navíc s kritickou reflexí původního zápisu. Jedná se o ojedinělý případ v rámci všech deníků Zdenky Braunerové. Všechny opravy v denících z následujících let, provedené s určitým časovým odstupem (pokud bylo možné je rozeznat), mají charakter i funkci určitého doplňku původního zápisu či jeho zpřesnění. V krajním případě jsou nechtěné části zaškrtnuty tak, aby nebylo možné je přečíst. Nikdy se však již nejedná o zásah do původního textu v takovém rozsahu, jako je tomu v případě tohoto deníku.

1 Viz příloha č. 1.

2 Viz příloha č. 2.

**III.1.2 Deník č. III
(8.2.1873-18.8.1873)**

Sešit III.

Deník

Zdenka Braunerova, v Praze, Vodičková ulice 11 – „U Helmů“ číslo 5, (13-14)¹

1873

Již třetí deník a jakou rozkošnou upomínkou pro můj život jej započínám:

Dne 8. února 1873

Od rána tumbly a šukání jako vždy v masopustě. Každý rok jednou nastává. Byl totiž ples.² V osm hodin se sešli hosté. První kolový tanec jsem tančila s Koydlem^a a první čtverylku³ taktěž. Pak mi byl představen Šrom. Bavila jsem se s ním výborně. Mluvili jsme o rozličných věcech moudrých i nemoudrých, též o povahách lidských.

Tím jsem se dobře naučila ho znáti a musím se ovšem jen sama sobě přiznati, že je mi ten hoch velmi sympatický a že se mi velmi líbí. Hezký ovšem není, ale ta jeho duše jest ovšem hodna milování – avšak milování pravím, nikoliv zamilování. Jsou tyto dva pojmy od sebe velmi rozdílné.

Druhou čtverylku jsem tančila s Karlem Markem, bavila jsem se s ním výborně, je to milý hoch rozmilý <ale Šroma mám přece jen radči[!]>^b. Po této čtverylce jsem se s ním procházela, s druhé strany mně po boku šel Hoyd[!]^c – bavila jsem se s oběma velmi dobře.

Třetí čtverylku jsem tančila s panem Čechem, *bohužel!!!!* Avšak jedna věc mě přece tohoto bříměte zprostila, a sice že jsem měla Šroma s Aurelií co vis à vis. Reli málo mluví. Pan Čech jen o povětrí – tedy měla jsem důstatečnou[!] příležitost přebrat Relii Šroma a s ním se bavit. I také se to stalo. S Šromem jsem se opět výborně bavila. A on se se mnou celý večír nejvíce bavil. Ještě jsem tančila mnoho kolových tanců, nejvíce s (Šromem)^d s Koydlem a s Markem. Tento milej[!] Karel M[arek] si vypůjčil ode mě vějíř⁴ a zapsal mi tam mé tanečnický na čtverylku:

1. Koydl,
2. MK^e
3. <Pflancer> Dr. Čech,
4. Pflancer,
5. Šrom,
6. Chytil,

^a V denících se vyskytují různé tvary jména (Koydl, Kojdl). Vzhledem k tomu, že se tuto osobu nepodařilo dohledat a tím určit správný tvar jména, jsou ponechány všechny tvary ve shodě s originálem.

^b Pozdější oprava. Přeskrtnuto tužkou.

^c Je možné, že se jedná o omyl a mělo být „Koydl“.

^d Pozdější úprava textu. Tužkou nadepsáno slovo „fůj“. Závorky doplněny rovněž tužkou.

^e Ligatura. Viz příloha č. 2.

atd., to uš[!] je potom jedno.

Mohu směle říct, že tito 3 se mě nejvíce všímali a ustavičně někdo s nich se se mnou bavil, nejvíce však Šrom. Nyní jsme šly k souper^a. Já seděla dole u stolu. S pravé strany Koydl, s levé Šrom, vedle Šroma Manča⁵ a pak K[arel] Marek. Bavila jsem se tak výtečně, že ani pero není sto zábavu mou vypsát. To zůstane jen v mých *myšlénkách* doživotně vězeti!!

Marek^b mě nazýval svou madonou – proč to nevím, snad proto, že jsme právě o madoně Sixtinské rozmlouvali. Poněvadž jsem řekla, že se tak libě usmívá a on hned nato řek[!]: „Má madona se hrozně mračí,“ a co možná nejvíce dal svými prsty směr ke mně. Mohu si z toho vybrat kompliment anebo naopak. Po večeři jsme ještě mnoho tančili. Mezi večeří jsem dala Šromovi a Koydlovi mou podobiznu. Musela jsem se na obě podepsati. Koydlovi jenom tužkou. Šrom musím říci, že se se mnou velmi dobře bavil a já s ním též. Koydl a Marek taky. Těším se k Markovům velice.

Nyní přišla řada na 4. čtverylku. Fuj, ani o tom nuzení nechci mluvit; tančila jsem ji s tím fádním Pflancem. Dvořanka se tančila jen jedna^c a totiž mým tanečníkem byl pan Karel Capalini⁶, též jsem se s ním velmi d[obře] bavila, ale se Šromem nejlíp /a Markem/^d. A takto v radostech a blaženostech mi uplynula celá noc, ano i půl rána, neboť když jsme se rozloučily s hostmi, bylo 5 hodin. Sny jsem neměla žádné. <(Lituji a budu litovat <as> vždy, že se 5. čtverylka netančila, neboť jsem byla zadána na ní se Šromem,)>^e Unavena, ale šťastna, jsem ulehla na mé lůžko.

Dne 11. února 1873

Včera 10. jsme rokovali, jak by jsme ještě si mohli na zbytky z plesu pozvat hosty, i usnesli jsme se, že uděláme *dnes* jakousi malou skočnu. I přišlo to k tomu. V šest hodin jsme se všichni sešli. Pili jsme čaj. Seděla jsem mezi Šromem a Máriačkou Capalinovou, bavila jsem se hned z počátku velmi dobře. Pak jsme šli do salonu⁷ a tančili jsme. Hned příběhne Šrom a upomenul mě, že je se mnou na první čtverylku zadaný. Asi za půl neb více hodiny se tančila čtverylka, bavila jsem se /dobře/^f <jako nejblaženější stvoření pozemské. Po čtverylce jsem se se Šromem procházela a pravím: „Těšíte se na zýtřek[!] na akademický ples?“ „Ujišťuji Vás, slečno, že se nebudu bavit, poněvadž Vy tam nejste!“ To byla jeho odpověď! Kdybych snad byla hloupá, mohla bych to věřit. Když ale ustavičně podobnými důkazy mě ujišťoval, že se nebude bavit, ano, on pravil, že od osmého od soboty, že nemůže *nic*, pravím nic studovat – z toho jsem poznala, že mu nejsem lhostejná! Ptal se mě konečně, jestli již některý pán na mě skládá básně; když jsem s velkým

^a Studená večeře (fr.).

^b Počáteční písmeno „K“ sloučeno s písmenem „M“.

^c Možno číst též „jednou“.

^d Pozdější vsuvka připsána tužkou.

^e Pozdější úprava, závorky doplněny tužkou a obsah závorky tužkou přeškrtnut.

^f Pozdější vsuvka připsána tužkou.

smíchem řekla „né“, on tomu nechtěl věřit, konečně ale pravil, že mě dokáže, že *ano*. Černě na bílém. Byla jsem sice velmi zaražená, ale myslela jsem si přitom „jen ať ta báseň není příliš ironická!“ Konečně mě tak podobnými příklady pronásledoval, že když jsem se k němu stavěla býti dle mé přirozennosti lhostejnou, slíbil mi kytku s fialek na důkaz, že mě...^a to druhé si mohu prý domyslit.>^b

Dne 11. května

Odpůldne jsme byli u Prokopů. Přišli tam Franča⁸, Hejda a Kojdl. Bavila jsem se velmi dobře, po zpáteční cestě jsme zmokli. Byli jsme v jeskyni a potom jsme tančili u flašinetu.

Dne 11., 12., 13. května

V sedm hodin večer jsme přijeli do Roztok, bylo to ve středu jedenáctého. Tento večír jsem jen docela beze všech zvláštností strávila. Zato ale dne 12. ve čtvrtek o Božího Těla, jsem se bavila výborně. Ráno u nás bylo Morče⁹ a hráli jsme kuželky, prohrála jsem než 1 Kr. Pršelo, tedy jsme museli se skovat[!] do altánku, tam jsme bleptali. Já jsem utekla na pomněnky; mnoho jsem jich natrhala pro maminku. Odpoledne se zábavním vlakem přijeli Bazikovic do Roztok a já šla s nimi do lesa. Hráli jsme hry a dováděli jsme, oni šli potom k Ptákům¹⁰, já je tam doprovodila, šli jsme^c okolo Marků a Mária na mě volala, abych tam dozajista přišla. Asi v 8 hodin jsme se sebrali a hráli jsem tam ráfky; Anna nebyla sebou. My jsme se tam tůze mnoho stekali^d a já vždy dostala od Morčete mnoho ráfků a vůbec přednosti. Když již bylo tma, šli jsme na kopce a skovaly[!] jsme se s <...>Fideliou[!] a Mária pod lavici, aby jsme na hochy vybufly[!], oni ale nás přeběhli. Potom jsme běželi všichni do kopce, a tam jsme skákali a dělali vůbec hlouposti. Dívali jsme se na hvězdy, hráli jsme si na strašidla; když bylo tma jako v pytli, šli jsme do altánku a zpívali jsme tam a výskali, křičeli a břinčeli; pak jsem se sebrala domů, Mária a Fidelii a Morčeti [dala] sbohem! <Morčeti j> Dne 13. ráno jsem šla trhat s dětmi květiny, včera taky. Přinesly jsme mnoho planých růží, potom ve 12 hodin jsme jely do Prahy. Morče jel s námi. Musím honem ukončiti poněvadž ještě musím si opakovat esthetiku do školy.¹¹

N[ota] b[ene] Mám spresovanou růžičku od Morčete.

Dne 29. července

Šťastný dne, ó vlastně nešťastný dni. Opustila jsem dnes školu, mou drahou školu, v kteréž

^a Vynechán zbytek řádku.

^b Zřejmě pozdější oprava. Perem přeškrtnáno celkem pět po sobě jdoucích stránek deníku, přes text vepsáno na každé stránce slovo „nesmysle“.

^c Přepsáno, původně napsáno „šla jsem“.

^d Toto slovo užívá Zdenka Braunerová pravděpodobně ve smyslu „rozjívený“, „roz dováděný“, nebo „divoký“. Srov. také zápis ze dne 31. 7. 1873.

jsem se tak mnohému naučila. Nastoupím od nynějška novou dráhu života, dráhu to, v níž opět štěstí hledati mohu, ano, musím. Odpůldne byla zkouška zpěvu¹² a výstava prací; ještě zýtra[!] půjdu do školy a pak ji musím opustiti.¹³

Dne 30. července

Ráno v 8 hodin jsem šla do kostela, poslední to den, co jsem se sešla s mými spolužačkami. Měly jsme Te Deum u Františkánů¹⁴ a potom ve škole ve IV. třídě jsme obdržely svá vysvědčení. Velkou radost jsem s vysvědčení měla, obzvláště ze 4 výborných.¹⁵

Odpůldne jsme pakovali a <ve stre> nakupovali rozličné potřeby pro venek.

Dne 31. července

Ráno přijela fůra a <p> odvezla nám naše věci; odpůldne jsme jely my dvě s maminkou již *nadobro* do Roztok. Jsem šťastna, že už[!] tu sem[!], to budu užívat prázdniny! Kreslit, číst, stekat a bavit, to bude rozkoš strasti považovat za vedlejší věc!

Dne 1. srpna

Časně ráno jsme se šly koupat, první to rozkoš o prázdninách! Pak jsme pakovaly a uklízely celý Boží den. Pokojík byl jako v kastlíčku. A večer zas koupat a druhý, třetí den zase!

Dne 2. srpna

Dnes odpůldne k nám přijela ruská rodina, první to Rusové, které mám ráda. Dvě děvčátka, 8 a [vynechány dvě stránky] 10 let, velmi roztomilá, bavili jsme se s nimi velmi dobře, oni se taky bavili, a tak nám uplynulo celé odpůldne. Jeden professor byl s nimi velmi vzdělaný, potom paní a pán. Všichni vypadali velmi příjemně a vlídně.

Dne 3. srpna

<Od> Dopoledne jsme se byli koupat a odpůldne přišel k nám Koydl.

Dne 4.^a VIII.

Obdržely jsme od té ruské paní a děvčátek velmi hezkou památku. Já malachytové korále na krk a Anna stříbrnou garnituru.

5. VIII

První můj výkres do skizzenbuchu je naše roztocká pumpa s okolím, tu jsme dnes kreslili

^a Původně napsáno „5. VIII.“

a zýtra[!] ji dodělám. Večer <p> Vláda¹⁶ přijel a Šotek¹⁷ a hoši šli s námi se koupat.

Dne 9.^a srpna 1873

Již časně zrána nastalo u nás těšení na dnešní den. Šly jsme večír dnes nahoru do háje a v restauraci tamnější byl krásný unterhaltunck^b. Večer v 7 hodin přijel Vláda z Prahy a přived[!] sebou pani[?] Věnu a Koydla. Teprv asi v 9 hodin jsme se vypravili, já měla neustále předtuchu, že nebudu nic tančit, ale byla marná, neboť tančila jsem tak mnoho, takřka nejvíce. Zpočátku jsem měla tanečníků mnoho rozličných, mezi nimiž však se mnou nejvíce tančil Koydl, pan Nedobiti a <Akce> „Herr^c Axecist“. Mnoho jiných pánů se plesu zúčastnilo, i ode mne nepozorovaný dosud Karel Marek. Jak mě viděl, tedy se se mnou zadal na 3. čtverylku. (Na první jsem byla s Kojdlem, na 2. [s] Her[r] Axecist), a pak se se mnou zadal na druhý kolový tanec. Při první promenádě jsem se s ním velmi dobře bavila a konečně jsem se jej zeptala, co to tenkrát myslel s tím, že mi dal ten convert s flastrama, smála jsem se tomu, přece ale chtěla jsem vědět důvody. Je to divná věc to zapírání a tak zhusta přicházívá.

Nyní něco o první čtverylce, kterouž jsem tančila s Koydlem. Před čtverylkou jsem <se> s ním chodila okolo sálu a bavila jsem se tůze dobře, musela jsem se ho ptát [na] rozličné věci, zejména jestli ještě nikdo neviděl mou podobiznu. Když tvrdil, že ne, musela jsem mu to vše věřit, ačkoli doví[!], jestli to pravda jest. Nerada bych byla, aby ji někdo viděl, nebo co by si o mě pomyslel. Že prý ji má v notesu <a> to asi není pravda <neboť>.

Druhou čtverylku jsem tančila s Axecistou, (již méně mi šla zábava jako s Koydlem, on mě povídal, že zná Medunu¹⁸, což mě velmi intressírovalo[!], neboť často si myslívám, „kdo je to as ten mladý oficír, co za mnou onehdy šel a dopoledne okolo našich oken chodí a šavlí cinká?

<Třetí> Nyní přišel ke mě po druhé čtverylce Marek a angageoval se se mnou na 3^í kolový tanec; dobře jsem mu s tím nerozumněla a jakmile <ten> polka počala, tančila jsem s Koydlem, který se se mnou předtím procházel a tanec mi nabídnul. Marek ale honem přišel a dnes poprvé tančila jsem s ním. Při prvním procházení[!] se s ním, měla jsem mnoho mu co povídat a velmi chytře jsem počínala na něm vyzvídat, neví-li nic o tom mizerném skandálu s Mančou Capalin[i]ovou. Snad s delikatessy nechtěl nic dát pozorovat anebo snad o ničem neví.

Mnoho rozličných věcí jsme ještě řečí prošli a bavila jsem se tak znamenitě, že to nikdy nezapomenu. Čtverylku, kterouž jsem s ním byla tančila, tu mám v paměti dobře zaznamenanou a též i zde. Kdoví jaké upomínky nebudu zde v těchto <ne> nepatrných písmech číst, co budu as za 10 let tomu říkat, nebudu-li se smát, jakým jsem byla bláznem. Ale jinak nemohu, byť bych se tomu všemu musela třeba smát.

^a Číslice přepisována, původní datace nečitelná.

^b Zábava (něm.).

^c Kurentem.

Čtvrtou čtverylku jsem tančila s panem Nedobytým. Ku konci plesu jsme seděli Marek, Koydl, já, Anna a jeden komis. Nasmála jsem se jako uš[!] dlouho né. Koydl se vydával za bývalého komis u Fábera, a Marek za komis u Čumpelíka. Ptala jsem se ho, kde v jakém kšeftu on je a když řekl, že u železníka, ihned jsem mu slíbila, že u něho si koupím past na myši. Smíchu jsme zažili fůru a zábavy dost. Ten špás s tím komiss[?] <j>se nezapomenu[!], neb bylo to klasické, že to stojí za to, napsat to za epizodu do nějaké novelly.

Velmi hezké taky bylo, jak páni s výboru pili toasty[?] a jeden pán pravil: „Unsere [...] sollen luhent[?]“^a. Potom pan Riedl něco vyprávěl o „Wierköch [...] [...]“^b Ku konci jsem měla roztržky mezi Markem a Koydlem, neboť oboum jsem slíbila, že jim dám svůj pugét s plesu. Konečně dostal každý půl, Koydl přišel zkrátka, neboť jemu jsem slíbila celý. Tímto tedy končí dnešní deník a těším se, že ještě několik podobných upomínek si sem zanesu.

V neděli 10. VIII.

Odpůldne u nás byla Týna, Marek, Koydl, Franča, Hanzi a hráli jsme kuželky. Bavila jsem se výtečně. Večer jsem šla na nádraží vyprovodit Týnu a bylo radosti konec.

Heine, *Buch der Lieder*

LVII^c

Habe mich mit Liebesreden

Festgelogen an dein Herz,

Und, verstrickt[!]^d in eignen Fäden,

Wird zum Ernste mir mein Scherz.

Wenn du dich mit vollem Rechte

Scherzend nun von mir en[t]fernst,

Nahn sich mir die Höllenmächte,

Und ich schieß mich todt im Ernst?

^a Kurentem.

^b Nečitelná dvě slova.

^c Uvedeno nesprávné číslo básně, správné označení je LIX. Je sice možné, že Zdenka Braunerová čerpala např. z upraveného přepisu či výboru, ale mnohem pravděpodobnější je její omyl. Podobně se několikrát Zdenka Braunerová plete v datech svých zápisů, používá-li římské číslice. Text básní se v jednotlivostech liší. Zatímco básně č. LVII resp. LIX a XLIX jsou totožné s literární předlohou, text básně č. VI obsahuje drobné odchylky. Znění této básně v deníku neodpovídá žádnému z vydání Heineho díla z let 1827, 1837, 1844, 1868, 1869, ani pozdějších z let 1876 a 1878. Zřejmě tedy nepoužila jako předlohu některé z četných vydání této knihy. Tomu by ostatně odpovídalo i množství a charakter pravopisných chyb. Je možné, že své oblíbené básně znala z paměti a sama si jejich znění upravila, popřípadě básně opisovala od některé ze svých kamarádek. Česká verze básně viz příloha č. 5.

^d Správně má být „verstrickt“.

XLIX^a

Wenn zwei von einander s[ch]eiden,
So geben sie sich die Händ',
Und fangen an zu weinen,
Und feufzen o[h]ne End'.

Wir haben nicht geweinet,
Wir feufzen nicht „Weh!“ und „Ach!“
Die Thränen und die Geufzer,
Die Kamen hintennach.

VI^b

Im füßen Traum, bei stiller Nacht,
Da kam zu mir mit Zaubermacht[!],
Mit Zaubermacht[!], und Standeschein,
die lang erfehnte liebste mein.

Ich schau' sie an, und glühe Wild,
Ich schau' sie an, sie lächelt mild,
<Ich> Und lächelt, bis das Herz mir schwol[!],
Und stürmisch kühn das Wort entquoll:

„Nimm hin, nimm Alles, was da mein,
Mein Liebstes will ich gern dir weihe,
Dürft' ich dafür dein Buhle sein,
Von Mitternacht bis Hahnenschrein.“

Da staunt mich an gar seltsamlich,
So lieb, so weh und inniglich,
Und sprach zu mir die schöne Maid:
„Oh, gieb mir deine Selichkeit!“

„Mein Leben füß, mein junges Blut,

^a Česká verze básně viz příloha č. 6

^b Česká verze básně viz příloha č. 7.

Gäb ich mit Freund' und wohlgemuth
Für dich, o Mädchen, engelgleich,-
Doch nimmermehr das Himmelreich.“

Wohl braust hervor mein rasches Wort,
Doch blühet schöner immerfort,
Und immer spricht die schöne Maid:
„Oh, gieb mir deine Seligkeit!“

Dam[pf] dröhnt dies Wort mir ins Gehör,
Und schleudert mir ein Gluthenmeer[!]^a,
Wohl in der Seele tiefften Raum;
Ich athme schwer, ich athme kaum.-

Das waren weiße Engelein,
die glänzten sell im Rosenschein;
Nun aber stürmte wild herauf,
Ein gräulich schwarzer Roboldbaut[!]^b.

Die rangen mit den Engelein,
Und drängten fort die Engelein,
Und endlich auch die schwarze Schar
In Nebelduft zerronnen war.-

Ich aber wollt' in Lust vergehn,
Ich hielt im Arm mein Liebchen schön;
Sie schmiegt sich an mich wie ein Reh,
Doch weint sie auch mit bitterm Weh.

Feins Liebchen weint; ich weiss warum,
Und küss ihr Rosenmündlein stumm-
„O still, seins Lieb die T[h]ränenfluth,
Ergieb dich seiner Minnengluth!“

^a Správně má být „Blutenmeer“.
^b Správně má být „Robolthaut“.

„Ergieb dich meiner Minnengluth“
Da plötzlich starrt zu Eis mein Blut;
Laut bebet auf der Erde Grund
Und öffnet gähnend sich ein Schlund.

Und aus dem Abgrund stieg [...]
die schwarze Scha[a]r ein wilder S[c]ha[a]r.
Aus meinen Armen schwand seins Lieb
Ich ganz alleine stehen blieb.

Da tanzt im Kreise wunderbar
Um mich herum, die schwarze Schar,
Und drängt heran, erfaßt mich bald,
Und gellend Hohngelächter schallt!

Und immer enger wird der Kreis,
Und immer sum[m]t die Schauerweis':
Du gabest hin die Seligkeit,
Gehörst uns nun in Swigkeit!!^a

V Roztokách 15. srpna, na den N[ane]b[e]vz[etí] P[any] M[arie].

Dnešní den si velmi ráda zaznamenám, neboť jsem mnoho užila a viděla. Odpůldne, as ve 4 hodiny, jsme šli celá familie a Franča a Týna (která dnes ve 12 hodin přijela), šli jsme[!] na procházku, a sice až k Levému Hradci a odtud pak na Hřivnáč[!]^b, vrh[!] to velmi vysoký a takřka český Pilátus se nazývati může. Po cestě jsem se velmi dobře bavila, zejména pak se mi líbilo, jak jsme šli k Levému Hradci, že jsem viděla hejno mravenců, putujících z jednoho místa na druhé. Oni přenášeli vejce s hnízda do druhého a to asi v dištanci 30-40 kroků. Opravdu psychologická studia by se na tom mohla konati.

Dále tedy musím ještě něco povědět o krásném vrchu Řivnáči. Jak jsem tam přišla, hned na mě působila ta nesmírná výše, odkudž byly vidět vrchy: Hřib^c, Milešovka, Bezděz a v pozadí bylo krásné České středohoří, které jako chránivá zeď v mlze se vléklo.

Bylo to opravdu velmi krásné a romantické. Smutně však na každého zajisté působí,

^a Básně psány kurentem.

^b Správně Řivnáč, vrch (296 m) severozápadně od Roztok.

^c Zřejmě se jedná o omyl a má být správe „Říp“. Vrch Hřib neexistuje.

pohlédne-li, že ani les ani jediný strom daleko široko vidět není v té krásné vlasti naší. Na místech, kde před sty lety se vypínaly mohutné sosny a duby – tam nyní rovina a sucho panuje. Ledaskde, sem a tam, nějaké pole a ostatní místa jsou samé pláně a nahé hory. Ó Bože, kdež jsou ty zlaté doby, kde Záboj pěl svou píseň v črnu lesu?¹⁹ Kde jsou ty časy, kde králové čeští a Václav svatý a Jiří Poděbr[adský] jezdili do lesů na hon?

Tam je nyní smutno a teskno, že až srdce bolí, když se okolo sebe rozhlédneme. S Řivnáče je krásná vyhlídka. Vpravo Levý Hradec, slavná to památka s 9. století, dole plyne stříbropěnná Vltava a po boko[!] jejím je vesnička *Husinec*.

Jak jsme šli domů, tedy jsme šli domů a bylo veselo.[!] Večer jsem šla já s Týnou, inu to byla legrace. Po večeri jsem šla s T[ýnou] do panské zahrady a šly jsme se dívat přes zeď do hostince k Ptákovům, potom ale, když jsme málo viděly, tedy jsme šly až ku vchodu a přes klandr jsme se obě dívaly. Viděla jsem tam – koho? Ach, to já nepovím, bylo to Morče. Viděla jsem ho, ale jen zezadu. Večer asi v 9 ½ hodin jsme chodili my 3 po silnici a zpívali jsme, a když v hostinci u Ptáků hrála hudba, tedy jsme tančili na silnici spolu. Potom přišli Vláša, Boža²⁰ a Franča a tančili s námi a bavili jsme se znamenitě. Až v 10 hodin jsme teprv šli domů a eště[!] [s] Týnou jsme se smály a radovaly s našeho kousku, co jsme u toho plotu vyváděly.

Dne 16. srpna v Roztokách

(Dnes jak jsem se probudila, hned mi napadnul můj sen dnes v noci, co se mi zdálo. Zdálo se mi, že jsem ve společnosti, kde, to už[!] dobře nevím a neustále jsem vypočítávala, jak dlouho budu eště[!] živa. V tom zakuká kukačka jednou a já byla jak probodnutá leknutím. Potom jsme počítali jména měsícův a každé z nás bylo dáno jedno a já byla 13^{lá}, lichá a na mě nic nezbylo, musela jsem tedy přijmout, co mně bylo určeno – že *ještě letos umřu*. Inu budiž v tom vůle Boží. Praví se ovšem: „Kdo snům věří, stín lapá.“ Přece ale to na mne divně působilo, že již letos mám zemřít.)

Celé dopoledne jsme šily my 3, a jak jsem šla mezi šitím na pavlač, spatřila jsem, ovšem jen na chvílku, Karla Marka. Mnoho jsem s ním nemluvila, aby snad mu nic nebylo podezřelé. Ale odpůldne! To nikdy nezapomenu! Hrály jsme trochu kuželky a asi v 5 hodin přišli hoši, totiž Vláša, Boža, Franča a Marek nahoru na pavlač a svadčili[!] jsme. Já dělala „honneurs“^a a nemálo jsem co domácí paní byla obdivována. Zvláště pak, když M[arek] řekl: „Slečno, vám to sluší, když děláte Hausfrau^b.“ Nemohla jsem opravdu smích v sobě zatajit. Bavili jsme se výborně ve spolek (také byla Týna přítomna a maminka nebyla doma).

^a Správně „honneurs“ z fr. „faire les honneurs“, tj. přijímat hosty, věnovat se jim.

^b Paní domu (něm.).

Po svadčině[!] Marek špendýroval^a ananas liqueur a horkou vodu jsme obstarali a pili jsme na zdraví *všech* punč. Hráli jsme a zpívali jednu hru, co se pje společně a pak každý zpívá eště[!] sólo. Nejlíp se mně líbil M[arek]; když naň došla řada, aby zpíval, on se bačula^b styděl a zakryl si naivně oči vějířem, že jsme se museli všichni smát. On zpíval „Holka modrooká neseďávej u potoka“. Nemohu již déle tajiti, ale vždyť Týně jsem to již také řekla, že se mi M[arek] líbí, ano mě se tak líbí, více než líbí, že...^c, že bych proň do ohně i do vody skočila. To srdce a ta láska, dva velmi podivné ústroje v těle lidském, a ty, když člověkem[!] ovládnou, pak jej drží přísně v poutách! Já se ale kvůli němu ráda v ta pouta uvrhla a mimovolně vlastně přirozeným pudem k němu lnu. Platí-li as to přísloví: „Les extrêmes se touchent,“^d anebo „Gleich und gleich gessellt sich gern?“^e Bóže, jsem to podivné stvoření.

Celou 2. hodinu jsme se bavili, až konečně přijela maminka a učiněn jest konec všemu. My jsme se rozešli a bylo dobře.

City působí na city, odešla jsem [s] jinačím srdcem, než jsem přišla. Jaká jest toho příčina? MK^f.

Večer já a Týna jsme chodily po silnici a asi v půl deváté jsme přišly ke kapliče, kdež jsme se pomodlily. Byla jsem v tu chvíli pohroužena v pobožnosti hluboké. V přírodě a večír jsem byla nucena k pobožnosti a i Týna byla velmi pobožnou toho večera. S radostí budu na tento den vzpomínat, a kdo [ví], jestli se ještě podobný jednou bude opakovati?

Dne 17. VIII. 1873 v Roztokách

Hned ráno jsme šli všichni s hochama (M[arek] ale né) a kouleli jsme, bavila jsem se dobře a ani jsem si nevzpomněla, že by mi tu někdo mohl scházeti. Konečně po obědě jsme my dvě (já a Týna) šly si koupit cigara, byly as 4 hodiny a po zpáteční cestě jsme viděly M[arka] ještě s jedním pánem; jsem žádostiva, co mi o tom bude Týna zýtra[!] psát, jestli nás viděli. Šly jsme na kopce, na konářem[?], a tam jsme si obapolně všechno vyjevily, svěřila jsem Týně všechna tajemství, která mé srdce kryje[!], vždyť každý rád své city někomu svěří. M[arkovi] nemohu, tedy o něm jsem všechno řekla Týně. Vždycky chvílemi jsme se dívaly, jestli nikdo nejde a v tom dole u lesa jsme M[arka] spatřily, on se ohlídl[!], nevím ale, viděl-li nás.

^a Tzn. podaroval, podával (z něm.).

^b Toto slovo Zdenka užívá často také v korespondenci, především jako přídavné jméno - bačulatý. Vladimír Hellmuth-Brauner uvádí, že „*tímto výrazem označovala Zdenka Braunerová uměleckou naivní roztomilost.*“ HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Přátelství básníka a malířky. Vzájemná korespondence Julia Zeyera a Zdenky Braunerové. Praha 1941, poznámka na s. 36. Výraz však užívala v daleko různorodějším kontextu (srov. např. zápisy ze dne 22.8., 29.8.1873; 19.4., 30.8.1874; 11.3., 15.3., 30.3., 5.4. a 27.4.1883.), tedy nejen ve vazbě na umělecké dílo, ale také jako charakterisatiku lidí, zvířat či věcí, jejich vlastností, chování apod. ve smyslu „roztomilý, dojemný“.

^c Vynechán půl řádky.

^d Protiklady se přitahují (fr.).

^e Rovný s rovným se sdružuje rád (něm.).

^f Ligatura.

<(Včera jsem ještě zapoměla napsat, že jsem po 6 nedě[lich] poprvé spatřila Milenu a měla jsem velikou radost. A potom, že večír, as v 9 hodin, jsme všickni seděli před domem a tančili podle hudby, která hrála u Ptáků. Předtím jsem běhala já a Týna a u plotu hostince jsme chvíli stály a viděla jsem tam M[arka]. Hned nato jsme odešly.)>

V jámě, v které jsme seděly, se mi to tůze líbilo a asi hodinu jsme se tam zdržely, každá o svém ideálu mluvíce. Co mě Týna povídala to ani péru svému nesvěřím, ani to, co jsem jí povídala já. 3 to nesmí vědít.

Pak jsme šly domů a mně neustále na mysli tanul Marek, až konečně jsem se horoucně do něj zamilovala. Po svadčině[!] jsme tam na vrchy šly eště[!] jednou, Anna byla již sebou. Nahoře jsem s Týnou tančila, jakož vůbec celý den jsme dováděly. <na> Z mysli však *on* mně posud nevyšel. Při každé radosti i žalosti myslím naň, nemohu za to, ale musím. Já bych proň do vody skočila. Kouřily jsme nahoře a pak jsme šly domů k svadčině[!], neboť u nás byli Schmidtovic. Ti kluci jsou hrozně fádni.

Večer dnešní jsem zase tak rozkošně strávila jako v pátek. Šly jsme na panskou zahradu a tam jsme za šera tančily a skákaly, na trávníku to šlo velmi dobře. Pak já a Týna jsme spolu seděly <na> v besídce v přední zahradě a já byla v takových blažených citech a neustále jsem naň myslila. Vyprávěla jsem Týně „Graziella“²¹, upomíná mě to mnoho na sebe; vždyť já jej taky miluji a on mě snad ani né anebo ano, je příliš moudrým. Bůh ví, jak to se mnou jednou skončí. Neboť jsem okamžitě hotova zaň dáti život. Celou noc jsem naň myslila a již od 13. máje naň myslím, ale tak horoucně jsem doň poprvé poslední čas zamilovaná, a to pořáde[!] více a více. Konečně jsem šla do náručí bůžka spánku.

Dne 18.8.1873 v Roztokách

Asi v půl sedmé jsme já s Týnou vstávaly, abychom ještě dnes, poslední den, co jsme spolu, užily. Koulely jsme časně zrána kůželky. Jest to rajská rozkoš, když člověk tak časně vstává. Mnoho jsem již dnes užila. My dvě, já a Týna, jsme po snídani šly šit do altánku a tam jsme slyšely téměř každé slovo, co byli hoši mezi sebou u kuželníku mluvili. Vzpoměla jsem si na kartárku[!], co mě již dvě pravily, že mám štěstí na Karly. Vyprávěla jsem to Týně a ta mě již dobře rozumněla, vždy ona jediná ví o mé duši a co ve mě vězí. Potom asi na 5 slov přišli hoši k nám do altánku a M[arek] <nám> mi dal sbohem, neboť ve středu jedem do Vídně. Jen minutu jej spatřiti mě dostačí. Pak v poledne jsem doprovodila Týnu na nádraží a ještě jednou jsem jej spatřila, a konečně, jak okolo nás jeli do Prahy, ještě jednou, ale ze[!] zdálky. To se as Týna bavila po cestě, když Vlása, Boža, Franča a Marek s ní jeli, ona mě ale slíbila, že to vše mi bude psáti. Jsem již unavena

a pročez můj dnešní deník končím a raděj[!] du[!] <se> chystat se a připravovat na cestu do Vídně.^a

[Obrázek kapličky.]^b

^a Psáno hnědočerným inkoustem.

^b Viz příloha č. 8.

- ¹ Braunerovi bydleli v tomto domě od počátku sedmdesátých let. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2002, s. 42. Viz příloha č. 3.
- ² Pozvána byla také Marie Riegrová s Dr. Riegrem. „*Velectěná paní! Uspořádáme našim dětem v sobotu 8. února taneční zábavu a prosíme, abyste Vy s panem Doktorem a slečnou Marií Vaší přítomností nás poctili. Začátek bude o 7 1/2 hodin. S úctou Augusta Braunerová.*“ ANM, fond Marie Riegrová, kt. 4. Pozvánka Augusty Braunerové, s. d.
- ³ Společenský tanec, kdy tančí čtyři páry, dva a dva proti sobě. V Čechách byla obvyklá čtverylka, kdy tančil libovolný, avšak sudý počet párů.
- ⁴ Jedná se patrně o taneční pořádek v podobě vějíře.
- ⁵ Není jasné, o jakou osobu se jedná, později se v deníku vyskytuje jméno „Manča Capaliniová“, může se rovněž jednat o označení Marie Riegrové. Srov. vysvětlivka. č. 2.
- ⁶ Karel Capalní, zřejmě kněhvedoucí v kanceláři správy statků řádu křižovníků s červenou hvězdou.
- ⁷ V této souvislosti se „salonem“ míní slavnostní pokoj.
- ⁸ Otakar Frankenberger (1852-1915), student lékařské fakulty na univerzitě v Praze. Pozdější významný český laryngolog (od roku 1903 mimořádný a v roce 1913 řádný profesor laryngologie a rhinologie, zakladatel laryngologického ústavu v Praze. KOLEKTIV AUTORŮ: Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348-1939. Díl I., s. 196-197. Milena Lenderová ve své knize mylně uvádí, že byl proslulý oční specialista. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 45.
- ⁹ S největší pravděpodobností míněn Karel Marek.
- ¹⁰ Hostinec Františka Ptáka čp. 57 v Roztokách u Prahy. SOKA Praha-západ, AO Roztoky u Prahy, Domovské právo, kn. 34.
- ¹¹ Zdenka Braunerová v této době končila IV. ročník Vyšší dívčí školy v Praze. Estetiku vyučoval Ladislav Šourek, který zároveň učil německý jazyk. AMP, fond Vyšší dívčí škola v Praze-Vodičkova ul., nezpracovaný fond. Třídní katalog IV. B ze školního roku 1872-1873 a koncept výroční zprávy za školní rok 1872-1873.
- ¹² Zpěv vyučoval na Vyšší dívčí škole Ferdinand Heller. AMP, fond Vyšší dívčí škola v Praze-Vodičkova ul., nezpracovaný fond. Koncept výroční zprávy za školní rok 1872-1873.
- ¹³ Zdenka Braunerová navštěvovala Vyšší dívčí školu v letech 1869-1873, její sestra Anna v letech 1868-1872. Škola byla druhým ústavem svého druhu v Čechách a měla plnit funkci měšťanské školy. Byla otevřena v roce 1863 a ředitelem se stal dr. Vilém Gabler (až do roku 1896). Od roku 1867 sídlila v nové budově ve Vodičkově ulici. AMP, fond Vyšší dívčí škola, nezpracovaný fond. Třídní katalogy I. ročníků z roku 1868 a 1869. BAHENSKÁ, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha 2005, s. 42 a 47.
- ¹⁴ Mínen kostel Pany Marie Sněžné. V 19. století se nynější (od r. 1878) Jungmannovo náměstí označovalo „U františkánů“. LAŠŤOVKA, Marek a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. Praha 1997 (I. díl), s. 275-276.
- ¹⁵ Viz příloha č. 4. Zdenka Braunerová rozhodně nepatřila mezi premiantky. V posledním roce školní docházky měla nejvyšší počet zameškaných hodin z celé třídy (304), přičemž dvě třetiny tvořily hodiny neomluvené. Citované „výborné“ obdržela z kreslení, estetiky, francouzské řeči a literatury a z dějin české literatury. Naopak stupněm „dobrý“ byla ohodnocena ve všeobecném dějepisu a zdravotvědě a domácím hospodářství. AMP, fond Vyšší dívčí škola v Praze-Vodičkova ul., nezpracovaný fond. Hlavní katalog IV. ročníku z let 1872-1873.
- ¹⁶ Vladimír Brauner (1853-1924), bratr Zdenky Braunerové a pozdější advokát.
- ¹⁷ Pes u Braunerů.
- ¹⁸ Jedná se patrně o někerého rytíře Medunu z Riedburgu. Vojské kariéře se věnovali např. Adolf, Edmund či Viktor.
- ¹⁹ Upomínka na Rukopis Královédvorský. Záboj, jeden z hrdinů básně Záboj, Slavoj, Luděk, český vůdce povstání proti Frankům z 2. pol. 9. století. „*Z črna lesa vystupuje skála, na skálu vystúpi silný Záboj, obzíra krajiny na vsie strany...*“ Rukopis královédvorský. Editor Josef Kořinec, Praha 1873, s. 7 a 15.
- ²⁰ Bohuslav Brauner (1855-1935), bratr Zdenky Braunerové, pozdější významný chemik.
- ²¹ Román od Alphonse de Lamartine. Vyšel v překladu Josefiny Brdlikové v Praze 1872. Srov. zápis ze dne 8.10.1874 a 31.5.1883.

III.2.1 Formální znaky a specifika deníku č. IV

Deník č. IV je vepsán do sešitu o rozměrech 67 x 106 mm svázaném v měkkých pestrobarevných deskách. Obsahuje 188 stran čtverečkovaného papíru. Deník není označen žádným nápisem.¹

Zápis z pobytu ve Vídni je psán poměrně pravidelně, téměř každý den. Zápisy po návratu do Čech naopak prokazují značnou nepravidelnost a přibližují období od 22.8.1873 do 3.1.1874. Úvodní zápis je proveden tužkou. Jedná se o jediný případ v denících Zdenky Braunerové, ke kterému byla užitá obyčejná tužka. Ostatní zápisy jsou psány výhradně perem.

Kromě češtiny se vyskytuje v deníku také němčina a francouzština v podobě jednotlivých slov.

Charakter rukopisu, jeho zběžnost i čitelnost jsou shodné s deníkem č. III.

¹ Viz příloha č. 9.

III.2.2 Deník č. IV
(22.8.1873-3.1.1874)

Dne 22. srpna 1873, psáno v Chocni ve vagónu.

Časně ráno v 5 hodin jsme my 3, maminka Aňa[!] a já...^a

Hned v Roztokách jsme jely s bačulatou paní Umlauft^{b, c}.

[Vynechána stránka.]

Nový, již čtvrtý svůj deník počínám velmi zajímavou látkou. Mám toho velmi mnoho ku psaní:^d

Dne 22. srpna 1873, ve Vídni.

Časně ráno v 5 hodin jsme my dvě s maminkou vyjely s Roztok a hned po cestě jsme se až do Prahy výborně bavily s roztomilou starou dámou jménem paní Umlauft^e. V Praze po hodinné zástavce jsme se opět dále odebíraly ku Vídni. Krásnou cestou a romantickou krajinou jedouce, přišly jsme konečně k Českému Brodu. Pak jsme do nového vozu vstoupily a seznámily jsme se s paní Čerichovou^f a její dcerou. Až k Pardubicím jsme s nimi jely a pak zase, když vstoupila jedna paní s <hol> holčičkou, pokračovaly jsme v zábavě dále.

Od Pardubic až k Svitavy do Moravy je velmi krásná krajina. Zejména pak na Labi a na Orlici, u *Oustí*^g a u Brandeiska[!]^h. Jely jsme po Moravě přes Čechy krze[!] 12 tunelů a pokaždé, jak jsme z nich vyšly, vždy nová a nová krajina nás překvapila. Vpravo lesy do nebe vysoké, vlevo hory a voda dole tiše i divoce plynoucí. Krajina to nejvýše malebná a romantická. Oh, je přece jen blaze v drahé vlasti!

V Moravě na polích sem tam bylo vidět několik Hanáků a ostatně, čím více okolo Brna jsme jely, tím méně krásná krajina se jevila. Až do Brna s námi jela paní Umlauftⁱ a rozličnými anekdotami nás po cestě bavila.

Konečně jsme přijely do Vídně, večír v 8 ¼ hod. Již byla tma, já už samým těšením sotva dýchatí mohla. Podivně to na mě působilo, jak jsme přes Dúnaj jely, neboť to byla ohromná šířka, sotva k přehlédnutí.

Pravou nohou^j vykročivše jsem vstoupila poprvé do Vídně. Jsem tu jak v nebi a doufám, že se mi to bude neustále líp a líp líbit.

^a Nedokončená věta.

^b Kurentem.

^c Psáno tužkou.

^d Psáno hnědočerným inkoustem.

^e Kurentem.

^f Možno číst též „Čerichovou“.

^g Ústí nad Orlicí.

^h Brandýs nad Orlicí.

ⁱ Kurentem.

^j V orig.: „Prahou noho vykročivše...“

V 9 hodin jsme přišly sem do bytu k panu Krausovi a líbí se mi tu to. Potom k nám přišel bratranec Jerolým a pak jsem šla spat.

23. VIII. ve Vídni, 1873.

V 9 hodin jsme vyšly a hned první, co jsem viděla, byla socha na koni s bronzou Josefa II. Potom Augustiner Kirche, v níž hlavně mi do oka padl pomník od Canovy, představující jak chudý lid jde oplakávat smrt královny Christiny.¹ Dílo toto je s kararského² mramoru. Konečně poprvé jsme přišly do Práteru, do výstavy květinové a potom zelenin[!] a ovoce.^a Vše to velkolepě na mě působilo (Juka). První, co jsme byly, je villa Marocco (Maurická villa), kde je nádhera a krása v plné míře zastoupená. Pokoje spací zvláště zařízené. Odtud jsme šly okolo Pavillion du Schach, který modře, červeně a stříbrem, zejména malými zrcádky[!] ozdoben jest.

Odtud <d>okolo bazaru a pak do pavillonu tureckého. Turek živý tam byl a zejména pak pokoj, na podlaze s tepichem, se mi líbil. Pak jsme navštívily Kinder pavillon³; zde jest rozmanité množství skvostných a zábavných hraček k vidění. Nyní jsme vstoupily my 3 do rotundy^b a mnoho krásy jsem tu spatřila. Jako bronzové státnie, jakož i mramorové, zejména z Itálie.^c Anebo rozličné látky hedvábné a turecké tepichy. Dále pak zmenšená stavba boursy Bruselské. Malé skupení soch: „Záhuba Niobidů“, pracováno v Dánsku. Uprostřed rotundy se [nachází] vodotrysk a bazén, který stále vzduch ovlažuje.

Konečně jsme prošly rotundu a u mouřenínů jsem pila zvláštní nápoj skrz sláměnou trubku, jménem Shery Cubler⁴. Roztomilý, malý mouřeníněk nás obsluhoval. V rotundě jsme se sešly a Otakarem Mášou, což bylo velmi příjemné a on nás provedl celou výstavou, abysme nabyly poněkud přehledu. Dosti jsem se již tam seznámila a přehledu nabyla. Nejprve skrz Francii, kde rozličné šperky s diamantů mé oko lákaly, jakož i krásné caméos^d a majolikové^e nádobí. Ještě budoucně půjdem do Francie zvlášť a to se lépe všimnu rozličných věcí.

Pak *Turecko*, zde je množství tepichů a tkanina, pak oblečené figury v kastümu. Panorama Jerusalema en hautrelief^e.

Japonsko: Velkou místnost zaujímá Japonsko. Látky a náčiní velice zajímavé obsahující. Malované zlatem, stří[í]b[rem] skříně a stolky všeho druhu. Velmi zajímavá jest i Japonská přádelna, kde 2 Číňani předemím zaměstknáni[!] byli. <A> Prošly jsme tedy výstavu a mám o ní dost dobrý pojem; a pak průvodem bratrance ubíraly jsme se ke *Kunsthalle*^f. Dále pak okolo turecké<ho>

^a Viz příloha č. 10.

^b Viz příloha č. 11.

^c Psáno modrým inkoustem.

^d Správně camée (fr.), kamej, rytina do drahého kamene či skla s vypouklým reliéfem.

^e Tzn. vysoký relief, vystupující více než polovinou svého objemu.

^f Viz příloha č. 12.

kavárny na „Mozartplatz“⁶. Tam v 6 hod. hrála hudba kapelníka Strausse⁷. Nejlépe se mi líbila 2 sóla, a sice houslové a trumpétové.

Šly jsme ještě krz[!] Práter a rozličných rozmanitých květin i záhonků se všimnouce, šly jsme domů. Jely jsme v tramvay.

24. VIII. 1873, Vídeň.

Dopoledne jsme se nevypravily, musely jsme rovnat a vypakovat, až asi v 12 hodin přišly jsme k výstavě. Nejprve jsme šly do „Maschinenhalle“ a tam jsme navštívily strýce Švába⁸.

Odtud rovnou cestou k Dreherovi⁹ k obědu. Měly jsme s Ottou rendezvous[!]^a, on ale již tam nebyl. Velmi mě bavil, jakož i ostatní hosté[!], malý Kelner^b, také uměl česky, svou veselostí a šprýmovností; říkali mu Wuřtl^c.

Odtud do amerického „Schulhaus“^d. Maj[!] tam děti velmi pohodlně vše zařízeno. Pak do Španielského[!] pavillonu. Nejlépe se mi líbila četná sbírka mineraliích[!] a pak maják a most (modell) pro železnici přes vodu, náramná to výše. Švýcarský dům¹⁰, velmi gracieusní, vyřezávaný a v něm mnoho k vidění. Vyšívání, krajky a fotografie kolossální.

Nablízku je tunel (ovšem zkrácený) dle toho v „Mont Cenis“ v něm lokomotiva zvláštního druhu.¹¹ Nyní jsme zase šly do rotundy a šly krz[!] Řecko, kde mě napadla do oka Venuše Miloská¹², dokončená, totiž renonvelovaná[!]^e, jak se dívá do zrdcadla[!]. V rotundě se mi moc líbí již jmenovaná „Záhuba Niobidů“. Sestává z 14 osob, a sice: Astyoche, Amfión, Phädimos, Kleodaxe, Agénor, Astricratix, Damissichton, Tantalos, Pelopia, Ethadäa, Isménos, Majnilos, Sipylos, Pletia.^{13f}

Ost: Nyní o Japanském bazaru. Po obou stranách japanské zahrady jsou dva krámy se zbožím čínským; koupila jsem si hrneček s miskou na památku.

Pak jsme šly k Turkům si koupit vějíře. Oni nás tam měli tůze rádi a dali nám zachatlu[!] [...] grátis. Jeden milej[!] Turek mluvil českoslovansky a měl velkou radost, že s ním můžem[!] mluvit. Zdržely jsme se tam hezky dlouho a mám odtamtud na památku vějíř.

Pak jsme šly do „Kunsthalle“. Nejprve *Uhersko*. Velmi se mi tam líbil obraz představující jeptišku s dítětem a pak rozličné kartony. *Rakousko*. Zejména 4 Matejkovi^g obrazy: Bátory¹⁴, Ljubelská[!] unie¹⁵ a Copernikus a podobizna 3 dětí¹⁶. Sochy. /obraz [...]/.

Deutsches Reich. Adam a Eva (socha). Obraz Tusnetda[!]¹⁷ od Piloty-ho. Děvče v parku jak

^a Správně rendez-vous – sraz, schůzka (fr.).

^b Není jasné, zda se jedná o jméno, či o označení sklepníka (r Kellner – sklepník).

^c Kurentem.

^d Kurentem.

^e Zdenka měla patrně na mysli slovo renovovaná, dokončená (doplněny ruce).

^f V originále napsáno každé jméno zvlášť na nový řádek.

^g V orig. „Matějkovi“. Stejnou chybu udělala Zdenka Braunerová i o deset let později v deníku z italské cesty. Viz zápis ze dne 6.4.1883.

čte.

Nyní uhodila 6 hodina a publikum muselo domů. Šly jsme okolo bytu Japanů¹⁸ a ti tam zpívali, ale opravdu jako zvířata. Musely to být národní písně, neboť to bylo dosti do taktu, a mnoho jih[!] zpívalo to samé. Brnkali přitom.

25.VIII.1873, Vídeň^a

Dnešní den, zejména ráno, jsem užila jen zlost a lítost. Ráno jsem nic nedělala, protože Anna ležela. Obědvaly jsme u Clomsera a pak já s maminkou jsme chodily po městě. Byla jsem s ní ve Štěpánském chrámu, vona[!] ale tam spala. Prohlédla jsem si tam vše, zejména kazatelna s bronzou a rozličné statue.[!] Pak sakristie s velmi krásným stropem a mnoho jiných věcí. Půjdem[!] k Štěpánu ještě jednou. Krásná gotická stavba a mozaiková[!] střecha velice oko vábí. Odtud jsme sedly do tramvay a jely k Šemberovům¹⁹. Nepravou ale cestou, tedy jsme musily kus zpátky a pěšky. Při té příležitosti jsem se všimla „Votiv^b Kirche“, stavby to gotické. U Šemberů se mi to tůze líbilo a vycpaného panečka v [...] jsem tam uhlídala. Bavila jsem se tam tůze hezky a až večír po trachtě jsme s panem Šemberou šly domů. On byl dnes právě za <Reichs> Regierungsratha jmenovaný^c. Vysoké domy 5-6-7 poschodí jsem viděla, jakož i novou stavbu ke Komické opeře²⁰ a j[iné] v[ěci]. Večer doma již jsem nic zvláštního nevyváděla.

26.VIII., 1873, Vídeň.

Dnes jsem se seznámila s novopečeným bratrancem Ehrikem[!] Wolfem. On slíbil, že zýtra[!] k nám přijde bratr jeho Béla.

V 11 hodin jsme šly do výstavy a sice do „Kunsthalle“, odtud do Pavillonu des amateurs. V ruském zastoupení se mi s obrazů nejlépe líbila modlící se stará žena a bronzové státnie a koně.

V Uherském pavill[onu] des amateurs, s doby bronzů a železa rozličné šperky, jakož i skleněné věci, kupř. pokál²¹, kostěné koňské sedlo, antické džbány a mísy malované. Bronzové figury atd.

V Rakouském zastoupení: Nejvíce mě intressirovaly[!] „poklady pražského dómu“ a pak moravské antické sbírky; jakož i rozličné staré peníze.

V Dánském zastoupení se mi socha Hébé líbila.

V Německé řiši: Copie emaillované s Drážďanské galerie dle Titciána[!]^d, Raffaela, Correggio atd.

Jak jsem se všecko tady všimla a dobře si to pamatuji, šly jsme do Kunsthalle nedaleko

^a Psáno hnědočerným inkoustem.

^b Původně napsáno „Motiv“.

^c Německá slova včetně slova „jmenovaný“ psána kurentem.

^d Správně „Tiziána“.

tohoto pavillónu. Dnes jsme nadobro prošly celou sbírku a všechny sály.

I. oddělení: Obrazy: Kající zpovědkyně o rozhršení prosící, se mi velmi líbí, jest tu v tvářích obou, zejména v kněžově, výraz znamenitě vyjádřen, též i sochy a portály se mi tam líbí.

II. odděl[ení]: V Belgii od Verbokhofena^a dvě stáda ovcí. Švýcarsko. Děvče s flétnou. Alpská krajina.

III. odděl[ení]: Francie: Od Daufin Celoe[!]²², krajina v ní rytíř a rybářka, oba nahatí, ale velmi krásné.[!] Mramorová socha Psýché.²³ Noc od Rebouet²⁴. Dvě italská děvčata^b od Rounard-^a²⁵.

Německá říše: Von Schnue[?] Matias aus München, od něho roztomilý genr, jak neoddaný párek jde k faráři s dítětem v peřině. Obraz ten mě je již dlouho známý a vždy jej ráda vidím. Víla mezi kapradím. Mramorová socha Merkúra.

IV. odděl[ení]: Život a smrt v rodině, obraz od... . Od Masee Stilltéhen[?] „Verblüth! Sicht! Frülingsmärchen“^c. Pak genry: Matka se synem u vigáře[!]. Dvě italské dívky s otcem zpívají v hospodě. Gratulanti u venkovského učitele.

[Vynechán řádek.]

A takto jsme celou Kunsthalle prošly dosti podrobně a odtud jsme šly do rotundy na zmrzlinu. Pak domů a po cestě jsme hromadu [věcí] nakoupily.

27.VIII. ve Vídni, 1873.

V 9 hodin k nám přišel Béla, bratr Erikův, a šel s námi, totiž [se] mnou a maminkou do Minoriten Kirche, kde se nacházejí obrazy od Lionarda[!] da Vinci, mozaiková Večeře Páně, právě jak Kristus praví: „Jeden s Vás mě zradí.“²⁶

Odtud s námi šel Béla do císařské krypty, kde je Marie Terezie s manželem Lotrinským pohřbena. Mimoto Josef II. a vůbec celý habsburský rod.

Odtud do chrámu Théseova. Chrám řecký v dórickém slohu a v něm jediná socha od Canovy, Théseus jak zápasí s Centaurem.^{d27} Skrže Volksgarten jsme pak šly domů.

Po krátkém obědě, již v jednu hodinu, <k> se mnou šel Béla a šli jsme spolu na Štěpánskou věž, 418e schodů. Je odtud velmi hezká vyhlídka. Všechny kostely, jakož i Dúnaj, řeka i kanál. Pak jsme šli na „Hof“ a do jedné úzké ulice, kde je [...] s železa „svatý Jiří zabíjí saň“ od Fernkorna. Od toho samého umělce jsme viděli na náměstí dvě bronzové statue, princ Ludvík a vévoda Karel. Ve 3 hodiny mě<l> Béla doved[!] domů. Pak jsme jely s maminkou do Döblinku²⁸, hledaly jsme

^a Správně „Verboeckhofena“.

^b Původně chtěla Zdenka napsat „děvčátka“.

^c Německá slova psána kurentem.

^d Psáno modrým inkoustem.

^e Poslední číslice přepisována, možno číst též 415.

Christovic, nenašly jsme je, tedy jsme šly na „Hohe Warte“ a tam jsme pily kávu. Na vysokém pavillónu je krásná vyhlídka a viděla jsem Kalnberg²⁹ a Leopoldsberg³⁰ a jiné vrchy více. Vídeň ale dobře vidět nebyla pro samou mhu. Spoměla[!] jsem si tu na Bóžu, jak jsme šly odtud okolo „Sternvarte“[!]. To by bylo něco pro něj! Odtud domů.

28. VIII., Vídeň, 1873.

Ráno v 10 hodin ve výstavě, chodily [jsme] úplně dle plánu. V „Kunsthalle“^a a pak v „Industrie Palast“.

Turecko: Porcelánové malby, stromy s ovocem, nádoby malované atd. Costümy mužské i ženské, jakož i šperky. Perletí vykládané stolky a skříně. Celý salón zřízený po turecku.

Čína a Japonsko: Na prodej mnoho, ale draze. Nádobí, hračky a skřínky, malované zlatem, stříbrem. Koupila jsem tam u Turecka koflík.

Řecko: Zejména plastikou vyniká. V hnědém pozadí stojí s mramoru řecký král, královna a alegorické „Řecko“. Socha Achilla se sádry, s mramoru dětská soška „Le moissonneur“^b, pak „Venuše Meloská“; přidělané k ní ruce, jak drží zrcadla[!]; od Johanna Kossos-a z Athén, pak sádrový architráv³¹.

<Ra> *Tunis* (u Turecka): Zde zejména sochy „Bacchus“ a Ceres“ se mi líbili.

Rakousko: A sice *Uhersko*, které je ve dvou odděleních zastoupeno. Mnoho kožichů a koňských řemenů, pěkné šperky, ale zejména porcelán s fabriky v Hárantu[!]³² od Fischera Mórice^c. Jakož i sklo. K smíchu je skupina vojáků uherských v přirozené velikosti.

Rakousko samotné, mezi kterým taky Koruna česká přimíšena jest; granáty a skleněné věci tam od nás jsou; i jiné věci, které ale nemaj[!] ani dobře udáno, že od nás pochází. Rak[ousko] má 8 <pavill> oddělení. Vozy, kůže, papíry, galatnterie[!], sukna, kožichy, méble^d, skla (?), piána atd.

Rusko jest ve dvou odděleních zastoupeno. Krásné malachitové stolky, desky a skříně, šperky s rakouského stříbra. Kožešiny a juchtové kůže³³ atd., výborná piána; na jednom z nich hrál pan Wilmers, dvorní pianista.

V 5 hodin, hned nato, jsme šly do turecké kavárny a tam velmi hezké Turkyně (ale né) nás obsluhovaly. Zvláštní studený rosensorbet³⁴ jsme pily a zmrzlinu. Pak jsme ještě dokončily Rakousko a odtud jsme šly vojenskou hudbu poslouchat. Potkaly jsme Bleileben³⁵. Pěšky v Práteru jsme šly do Choceňské pivnice a v noční tmě jsme ještě po tramvay domů.

^a Psáno kurentem.

^b Žnec (fr.).

^c Správně „Móricze Fischera“.

^d Počeštělý výraz meuble – nábytek (z fr.).

29.VIII. 1873, Vídeň.

Ráno přelo, tedy jsem psala Týnince a Olince psaní. U Lothringra jsme dobře jedly a pak po obědě jsme šly do „Künstlerhausu“. První tam obraz „Wenedig Huldings[!] Katarina Kornara“^a. Nejlépe se mi líbily obrazy od umělců: *Pagliano* – „Die Näherin“^b, *Rossi* „Die Herschaft ist ausgegangen“^c, *Chierici* – „Muttermglück“^d, *Chierici* – „Di[e] Mutter ist krank“^e, *Chierici* – „Die Unbefriedigten“^f, *Chierici* – „Das Frühstück“^g, *Holbein* – „Weibl[iches] Porträt“^h, *Murillo* – „Pietâ“ⁱ, *Murillo* – „Die Verkündigung“ⁱ 25.000, *Rembrandt* – „Christus“^j, *Calame* – „Die Jungfrau“^j, *Lenbach* – „Portrait Gräfin Khevenhüller“^k, *Pohle* – „Motiv aus dem Südwestlichen ~~Bohmen~~“^l, *Bohmen* ^m*Bohmi* – „Michel Angelo“, „Raffael Santio“, *Hirt* – Herman und Dorothea.ⁿ

29[!]. VIII. 1873, Vídeň.^o

Dnes zase jsme šly do výstavy. Nejprve v Maschinenhalle, kde se dělala čokoláda. Taky se mi líbila mašina na děláni štru[!], byl u ní bačulatý kameník; řek[!] mi, že jsem aimable^p, protože sem[!] mu dala šesták, chudinka.

Ještě jsme dokončily levou stranu Rakouska, kde jsou 4 sály. V jednom z nich jsou samé optické nástroje a chemikálie. (Něco pro našeho Bohuška.)

Pak jsme šly probírat severní stranu. *Deutsches Reich*. Mnoho galanterních věcí. Vcelku se mi tam ale nic zvláště nelíbilo. Belgie nejvíce vyniká krajkami a hedvábím; pak obléknuté panáci v costümu národním. Norvésko[!]^q, nic zvláštního mimo kostümů velmi zdařilých a pak věci, kterým nerozumím. Dánsko. Zejména plastikou vyniká, a sice Thorvaldsenovy sochy se tu skvěly. Reliefy, pak taky Ganymédés s Orlem, Hébé, Erós a j[iné] v[ěci]. Majoliky a hnědé pálené vázy s černým malováním. Itálie. Coraly a malované nádoby. Plastika je tu nejvíce zastoupena. Columbus od Edigio[!] Pozzi, pak *Michel Angelo*. Angelika od Ardosto.³⁶ Děvče s první růží

^a Kurentem.

^b Švadlena (něm.).

^c Vláda padla (něm.). Kurentem.

^d Mateřské štěstí (něm.).

^e Matka je nemocná (něm.).

^f Nespokojenci (něm.). Kurentem.

^g Snídaně (něm.). Kurentem.

^h Ženský portrét (něm.).

ⁱ Zvěstování (něm.). Kurentem.

^j Panna (něm.).

^k Portrét hraběnky Khevenhüllerové. (něm.).

^l Motiv z jihozápadních Čech (něm.).

^m V orig. napsáno jméno umělce a jeho dílo zvlášť na řádek.

ⁿ V orig. napsáno jméno umělce a jeho dílo zvlášť na řádek.

^o Napsáno stejné datum jako v předchozím zápisu.

^p Roztomilý, přívětivý (fr.).

^q Zkomolenina něm. Norwegen – Norsko.

^r Správně „Egidio“.

od Pietro Guarnéro[!]^a.^b Raffael co malý hoch a Columbus³⁷, pak devčátka, jak si obléká košili od téhož umělce; hoch, co se *nechce modlit*. Jiné sochy se mi taky líbily, jsou tu kupř. alegoricky vyznačeno přísloví „čas drahý jest“, pak jak slepá čte³⁸, atd. Itálie, jak se mi zdá, vyniká nejvíce, zejména krásou. Majoliky a porcelány a rozličné šperky stříbrné i korálové a benátské sklo všeho druhu.

Itálii jsme tedy dnešní den skončily a okolo Strausse jsme šly, kde hrála hudba, pak ještě po cestě maličkosti nakoupily a odtud šly domů. Ano, ještě si vzpomínám, že v Itálii na mě divně působily konservované oudy lidského těla, i v noci se mi o tom zdálo.

30.9.[!], Vídeň, 1873.

Dnes jsme vstoupily do Francie! Bóže, tam je krása! Vždycky pravím, Itálie a Francie, ty dvě země jsou ve výstavě nejkrásněji zastoupeny. Zejména pak v obou krásné *faillances et majolicas*; nyní ale o Francii něco.

V jednom sále jsou samé umělé květiny, jsou ale velmi krásně napodobené, růže, kamélie, bez, mech apod. Pak taky sál, kde jsou rozličné *galanteriewaaren*^c, šperky a perle, právě i imitované. V tomto sále se mi nejlíp líbily rozličné panny, které v nádherných *toiletách* v hedvábí tu stály.

Ve Francii, rozličné *goblains*, koberce a krajky.

V jednu hodinu jsme šly k obědu do uherské vinárny, tam jsem jedla papriku, výborně mi to tam chutnalo, jakož i dobré víno jsme tam pily. Po obědě jsme se opět navrátily do Francie. Ještě jiné oddělení jsou ve Francii, my ale všude nebyly, jenom tam co nás to *intressírovalo*[!]. Taky se mi ve F[rancii] líbila s bronzu socha *Ariadné*, (vzpoměla jsem si tu na *leccos* a rozkošné i truchlivé upomínky s *Roztok* se v mé *paměti* obnovily).

Odtud jsme šly do Indie. Krásné koberce a látky mě překvapily. Starý, věky[?] otlučený náhrobek, <ale> velmi *intresantní*[!]^d, pak rozličné pláště a klobouky a štuclé^e s peří papouškového, pavího atd. Cap dobré naděje^f; tam mimo *pštrosích* per rozličně barvených se mi nic nelíbilo. Mauricius, velmi krásný kožich s bílého medvěda a pak *mauric[ijs]ké* fotografie. Nový Zéland. V novém Zélandu jsou velmi zajímavé 4 kostry ptáků bezkřídlých, a pak mnoho ptáků vycpaných.

V *Pahanas*[?], Canada Victoria se mi nic obzvláště nelíbilo. Pak jsme šly do rotundy skrz Itálii, tam jsem se ještě chvíli pozdržela a pak jsme šly domů.

1.9. ve Vídni, 1873.

^a Správně „Guarnerio“.

^b Psáno hnědočerným inkoustem.

^c Galanterní zboží (něm.).

^d Vždy psáno tímto způsobem, případně v podobě „intresantní“.

^e Tj. rukávník.

^f Patrně zkomolený angl. název „Cape of Good Hope“.

Časně ráno jsme šly do Volksgarten^a na snídani a odtud jsme šly do výstavy. Dnes jsme si obraly[!] za úkol na všechny pavillony a selské domky se podívat.

První tedy byl *ruský selský dům* celý okrášlen vyřezáváním. Uvnitř mnoho ruských nádob, jakož i celé domácí nářadí. Odtud hned nablízku podívaly jsme se Siebenbürgisch[e] Säksisches[!] Bauernhaus.^b Pak do uherského selského domu tak zvaný Seklerhaus^c, kde zvlášť u vchodu malovaná vrata se mi líbila. Potom jsme šly do Gaidlerhaus, též uherský selský dům a tam byli milé lidi[!], koupily jsme od nich na památku džbánec. Naproti je Vorarlberger Bauernhaus, tam jsme taky byly. Je celý dřevem pokrytý v podobě šupin. Uvnitř jsem se podepsala na památku. Mnoho vyšívání tam bylo na prodej. Nablízku je Schwedisches Fischerhaus^d, dům ten je ale neobydlený. Odtud jsme šly do rakouské školy. V ní je mnoho pro pohodlí a pro poučení dítek, bohužel že ale jenom na výstavě tomu tak je a né v opravdivosti.

Pak jsme šly do pavillonu pro malby na skle. Odtud do Galicisches Bauernhaus³⁹. Pak v 11 hodin jsme šly do Almhütte^e, kde velmi krásná Tyrolačka byla za sklepnicí; tak zvaná Salcburger[!] Hütte, jedly jsme tam vejce. Předtím ještě jsme byly v neobydlené Sennerhütte^f.

Pak jsme šly do Chrvatisches Bauernhaus, nad schodem stálo psáno: *Die Alm ist in Gottes hand zum hohen Göll ist sie benannt.*^{g40} Uvnitř je též hostinec a tam byly sušené květiny na prodej zejména edelwais^h.

[Vynechán řádek.]

Opět jsem si zde v tomto domku na něco vzpomněla.

Pak jsme byly v kravské výstavě, kde i český dobytek byl vystaven. Odtud do rumunského domu (neobydlený je). Pak skrz pavillon des Princen von Cobourg⁴¹ jsme šly do pavillonu knížete Švarcenberka⁴². Zde jsou předměty z Čech pocházející a nejvíce lesní, a pak výrobky z hospodářství. Nedaleko tohoto pavillonu jsem chytila malinkou rosničku a daly jsme ji do džbánu. Táhla jsem se s ní až domů. Pak jsme byly v pavil[lonu] des Deutschen Reiches. S porcelánu zejména míšeňského a pak i vázy terra cottaⁱ. Všechny Thorvaldsenovy reliefs s porcelánu. Též i skleněné nádoby atd. Odtud dále pak jsme šly okolo Švédského rybářského domku, který jest neobydlený.

Ve 3 hodiny jsme se skrz houfy lidu konečně protlačily do pavillonu perského Šáha. Je tam sice mnoho krásného k vidění, zejména pěkné koberce a meuble, meuble však jsou vídeňské. Jsou

^a Psáno kurentem.

^b Německá slova psána kurentem.

^c Správně „Siebenbürgische Szekler-Bauernhaus.

^d Švédský rybářský dům (něm.). Psáno kurentem.

^e Horská salaš (něm.).

^f Správně Sennhütte – salaš, koliba (rakouská něm.)

^g Psáno kurentem.

^h Protěž (fr.).

ⁱ Nebo také terakota, tedy vyrobené z pálené hlíny.

tam 3 pokoje velmi skvostně ozdobené. Pak jsme šly se podívat na dům, v egyptském slohu stavěný. Nahoře je mnoho komnat zřízených co harém; byli tam Turci, kteří více jako zvířata než lidsky vyhlíželi. Dole pak egyptská zahrada, v níž všechny záhonky kamenami[!] jsou lemované.

Též i maštale, v nich žirafy, osli a norci byli; mezi nimi se několik líných, zvířecích Turků povalovalo. Bylo 5 hodin, šly jsme se naobědvat, a pak šly do výstavy se dívat na Británii. Zase koberců a porcelánu plno. Pak jsme šly domů.

2.9.1873, Vídeň

Již v 9 hodin ráno po snídani ve Folksgarten[!] jsme šly na Stubenring do „Musea pro umění a industrii“. Dole je 8 sálů, a sice v:

I. Umění pro zlatové[!] kování a šperky.

II. Hliněné nádoby.

III. Skleněné nádoby, malá plastika se slonové kosti a dřeva.

IV. Tkanina, nábytek a dřevěná plastika a obrazy.

V. Nepravé kovy.

VI. Výstava musea a umělecké výrobní školy.

VII. Knihy a kůže atd.

VIII. Gypsové odlitky soch, architektonických detaillesů, ornamentů a nádob.

Uprostřed je velký sál a tam je množství soch v sádře a v originálu. Jsou to zejména antiky:

Ku př. *Kaldonický vepř*^a se sádry, antika, originál ve Florencii. *Apollón Belvederský* antika, orig. v Římě. *Herkulaneuseerin*[?], orig. v Římě. „*Noc*“ a „*den*“⁴³, skupení od Schillinga s Drážďan. *Sophokles*, antika, orig. v Římě. *Juno Ludovisi*, orig. v Římě. „*Cirene mit Plutos*“, orig. v Mnichově. „*Venuše Meloská*“, gyps, orig. v Paříži. „*Merkúr*“, odlitek dle Thorvalds[e]nového modelu.^b

Též tam jsou sochy znamenitých umělců, zejména majetek knížete Metternicha. Od Canovy: Amor a Psýché, Hébé, Venuše s lázně vycházející.^c Dále pak od Teneraniho „Sedící Psýché“.

Polonia^d: Skupení 3 osob v řízách oděných, matka vlast uprostřed, vlevo historie a vpravo minulost. Toto alegorické skupení se mi velmi líbilo, nemohla jsem se ani odloučit odtamtud. Dílo toto je od Poláka Ostrowski s roku 1872. V jiných sálech se mi zvláště nádoby nielo^e líbily, ze zlata a ocele.

^a Správně „Kalydonský kanec“.

^b V orig. psáno každé umělecké dílo zvlášť na řádek.

^c V orig. psáno každé umělecké dílo zvlášť na řádek.

^d Tzn. Polsko.

^e Tzn. černá kamenina.

Mezi skleněným a porcelánovým nádobím velmi vynikaly skla česká s 16.-15. a 17. století pocházející. Nahoře byla galerie a tam opět mnoho soch se nachází. První skupení, co jsem pozorovala, bylo „Adam a Eva“ od Václava Levého, odlitek sádrový. „Erós“, gyps[ový] od Mich. Angelo. „Arthemis“, gyps, originál od Gabii[?], „Afrodithe“, padělaná dle Afrodity Knidos-ské^{44 a}.

V dalších sálech byla skvostná galerie obrazová, privátní majetek vrchností. Tu jsme si jen dosti povrchně prošly a odebíraly jsme se potom domů.

3.9. Vídeň, 1873.

Dopoledne jsme jely do Hitzingu⁴⁵ a odpůlde jsme přišly k strejčku[!] Hellerovi. Natrefily jsme ho právě v besídce obklopen celou krupou[!] malých dětí. Líbilo se mi to tam tůze a celý den jsme tam v radostech strávily, hrály se želvou a s dětma. K večeru šel s námi strejček do S[ch]önbrunnu. Zahrada se mi moc nelíbí, je příliš škrobená a otesaná; v zámku je to ale velmi krásné. Viděli jsme tam pokoje, kde Marie Terezie s rodinou bydlela. Obzvláště se mi líbil modrý a bílý pokojík s kresbami. Pak sály s malbami od Rossi-ho, malované v roce 1763. Dva cabinety zcela čínsky zařízené a z Číny pocházející nábytek v nich. Taky jsem viděla spací pokoj Napoleona I.⁴⁶ Pak velmi krásnou madonu od Murillo atd. Pak opět jsme šli k Hellerům a po svadčině[!] s dobrým domácím medem šel s námi strejček[!] do „Neue Welt“. Krásný templ v maurickém slohu a osvětlený mě<|> velmi překvapil, jakož i vkusně zařízená zahrada velmi osvětlená. *Sířilela jsem tam do šajby^b*. Pak jsme opět šli k strejčkovi[!], a jemu, tetičce, Zdénce, Gotliebovi, Hermanovi, Sigfriedovi, Ernestovi jsem dala s pánem Bohem a v noci v 11 hodin jsme jely domů, zažily ještě náák[!] malé dobrodružství a v půl noci jsme dorazily domů.

4.9., Vídeň, 1873.

Záhy jsme vstávaly a odebraly jsme se do Belvedéru⁴⁷. Již v 10 hodin⁴⁸ jsme tam přišly krze[!] velkou, francouz[s]kou zahradu, až příliš upravenou. Kolosální budova, v níž množství sálů se chová, jest v renesančním slohu. První obraz, jenž mi napadl, byl „Portrait“ od Rembrandta. Pak rozkošná krajina⁴⁹ od Ruysdaell a Kristus od Van Dycka.

Velmi obklopen diváky byl obraz od Rubense, jenž představoval ďáblem posedlou.⁵⁰ Zvláštní sál jest věnován jen dílům tohoto umělce. V Belvedéru se též chová Corregio-va venuše objata od starce, jenž jí líbá, obraz to velmi známý. Obraz, jen poprsí Kristovo, ale velmi krásný; pak taky od Rubense portrait nahaté své manželky, děvčete 16 let sta[ré].⁵¹ Ještě mnoho jiných

^a V orig. psáno každé umělecké dílo zvlášť na řádek.

^b Tzn. do terče.

obrazů se mi líbilo, nevím již ale dobře jména umělců.

Strávily jsme v Belvedéru dobu až do 4 hodin a odtud jsme šly do „Ambraser Sammlung“, kde se chovají starožitnosti ponejvíce tyrolské.

Večer jsme šly domů a já šla s Annou do Štěpánského kostela, též do Minoriten Kirche, tam ale bylo zavřeno.

5.9.1873, Vídeň.

Maminka šla již záhy ráno do *Schatzkammer*^{a52} pro lístky a já s Annou jsme šly do chrámu Thésea. Dobře si vše prohlédnuvše šly jsme do Schatzkammer. Věci, které se mi líbily si sem nemohu zaznamenat, mám je poznamenané v katalogu. Jenom tolik musím podotknout, že na mne podivně působilo, že hned jak jsem vstoupila do sálu, první, co mi do oka padlo, byl prapor s červeného sametu [se] zlatem, stříbrem a perlemi vyšívaným *českým lvem*. Ještě mnoho jiných věcí, skla i drahokamů z Čech se tam nachází.

Dnešní den jsme již obětovaly na samé věci se dívaly, které z větší části s naší vlasti pochází. Jely jsme totiž do Laxenburgu⁵³. Nejprve jsme byly v zámku, kde bydlí císař; tam je galerie obrazová. Samé portraity Habsburků. Též i socha Františka I. od Canovy.

Pak jsme se podívaly na obydlí Šacha Perského, který se byl před 14 dny s Laxenburgu vystěhoval. Veškeré pokoje jsou toilem^b potaženy, jakož i meuble a zázlony[!], vše skoro jeden vzor.

Jedna síň je celá čínská. S čínskými tapétami[!] a nářadím *vůbec*. Odtud jsme se přeplavily přes rybník do Franzensburg⁵⁴.

(Mám odtud katalog) viz jej.

Odtud pak jak jsme šly, potkaly jsme zubatého Pipicha. Nablízku Franz[ens]b[ur]g[u] je mnoho labutí velmi krotkých.

Pak jsme jely domů, do Vídně. Již poslední noc tu spím a zýtra[!] odjedeme pryč. Zapakovaly jsme si večír vše.

6.9.1873, Rostoky

^a Psáno kurentem.

^b Tzn. tkaninou, resp. plátnem.

V 7 hodin jsme opustily Vídeň, ráno, a jely jsme do mých tak drahých Roztok. Přes Prahu jsme jely, ale jen půl hodiny jsme se tam zastavily. Jely jsme opět tou čarovnou krajinou jako do Vídně. Mnoho krásných upomínek jsem si v své paměti uschovala. Po cestě, která se mi již tak dlouhou být nezdála; jsem se bavila velmi dobře. V Ou[s]tí jsem myslila, že na nádraží bude Týna, ona tam ale nepřišla. Konečně večer jsme se dostaly domů, byvše od Vlady, Božy a Hanziho s neočekávanou radostí přijaty. Mnoho jsme si ještě měli co povídat a pozdě večer šla jsem spat.^a

[Zřetelně oddělený konec zápisů z vídeňské cesty.]^b

Již opět mnoho vody uplynulo, a množství ptáků odtud odlítlo[!], co jsem si nepsala deník. Dnes si musím zaznamenat ty 3 dny, 25., 26., 27. září, které jsem poposobě[!] tak příjemně strávila. Chtěla jsem ještě do starého deníka dokončit a tento deník nechat zvlášť, jen pro cestu vídeňskou, poněvadž ale jsem již zase zmoudřila, raději budu pokračovat v tomto.

V Roztokách, 25.X.1873^c.

Dopoledne jsem s Annou byla v našem altánku a malovaly jsme dle přírody atd. papíry ku psaní, pak k nám přišla Markovic Fidelie pozvat nás na dneska odpůldne. Pozvání toto jsme přijaly; ve 3 hodiny jsme tam šly. Velmi dobře sem[!] se tam bavila, s Márinkou, Fidelií, Viktorem(?) a vůbec všemi domácími. Houpali jsme se a lezli po vrchách a kopcích a takto jsme v zahradě až do 6 hodin čas strávili a potom jsme seděli v Márinčiným pokoji na roztomilém kanapíčku a blebtali jsme vesele, v 7 hodin přijel Karel a přisednul k nám, byli jsme v ten večír moc a moc veselí. Povídali jsme si o výstavě a rozličně více a večír jsme šly domů s maminkou, která přišla pro nás.

26.X.1873^d v Roztokách.

V poledne, ve 12 hodin, jsme s Roztok jeli do Podbaby ke Krejčům⁵⁵, jela s námi paní Marková. Přes Vltavu jsme jely po loďce a k jedné hodině jsme byly v Podhoří u Krejčů. Rztomilý domek na terasse s dosti velkou vinicí nás všechny překvapil. Pan professor nás traktíroval^e vínem doma presovaným a výborně nám chutnalo. Až do 7 hodin jsme tam byly a dnešní odpůldne jsme opravdu

^a Psáno modrým inkoustem.

^b Viz příloha č. 13.

^c Správně „25.IX.1873“. Podobnou chybu Zdenka udělala i v následujících dnech, kdy k datování užila římské číslice.

^d Správně „26.IX.1873“.

^e Tzn. obsloužil, pohostil.

roztomile strávily. Zdenince jsem vyprávěla pohádky a tůze dobře jsem se se všemi bavila. Lidka s panem professorem nás doprovodili až k nádraží a ještě dlouho jsme musili na vlak čekat a dozvěděli jsme se tedy mnoho od Lídy o Knornových⁵⁶ a o Rice[?] nejvíc krásného. S Podbaby jsme jeli zase s panem Markem a paní a potom jsme večer potkali Mářinku.

27.X.1873^a v Praze

V 8 hodin ráno jsme jely do Prahy zase s Markovými, taky Tázi, vlastně Viki, jel sebou. Navštívily jsme tatínka a zároveň jsme se přišly se podívat na zejtřejší[!] slavnost, 900 leté jubileum založení biskupství v Praze na den sv. Václava (28. září). Ve 3 hodiny k nám přijela Zdenka Šemberova s panem Šemberou, a potom u nás byla Zdenka Villani⁵⁷, která prý na zimu odjede do Paříže. Večír k nám přijela paní Susova, my ale u ní dlouho se nezdržely, nýbrž šly se slečnou Zdění na procházku.

Velký marel[!] se mi přihodil v jesuitském kostele, nechci jej ani opakovat.^b

V Roztokách, 8.10.1873.

Dnes jest tomu již rok a několik dní, co jsem svůj deník musela psát v Praze a nic jiného jsem k opěvování neměla nežli školu. Letos ale Bůh dal zdraví a my se zde ještě tento měsíc můžeme zdržeti a rozkošný život na venkově dále vésti.

Jak radostné jsou mé upomínky, pomyslím-li, že loni v těch dobách, co zde tento list píšu, jsem byla mezi svými družkami, které nyní také se nalézají v jiném konci světa, a kdoví, jestli ještě s nich mou milou Penku⁵⁸, Gabrielku⁵⁹, Lhotku⁶⁰, Tomáška⁶¹ spatřím. Jsou to přec jen ty nejšťastnější chvíle, co jsem strávila ve škole, pomíchané však strachem i radostmi.

Vzpomenu-li si, jak já s Tuskou jsem prováděla kousky, p. Knoblocha⁶² a Cardici[!]⁶³ jsme zlobily, pokřídovaly jim stolky a židle, aby se umazali, anebo jak jsme panu Dolejškovi⁶⁴ házely pod nohy tvrdé kůrky s chleba – kde jsou ty časy!!

Nesmím však zapomenout, co vlastně chci psát. Již mnoho dnův jsme s Annou strávily povídáním a těšily se na věneček u Górskiho, až dnes konečně přišel Koydl a Hejrovský a přinesli nám pozvání na taneční zábavu.

S Koydlem jsem se již zadala na 1^{mi} čtverylku, a těším se na ni velice, že aspoň na 1^{mi} mám už jistého tanečníka. Oba u nás byli až do večera, do 7^{mi} hodin a bavila jsem se dosti dobře, avšak

^a Správně „27.IX.1873“.

^b Psáno hnědočerným inkoustem.

jen s Koydlem, večer pak šli pěšky domů.

V Roztokách, 11.10.1873.

Dnešní *den* jsem sice zcela obyčejně strávila, odpůldne a večír však velmi vesele. Franča (který je u nás již od čtvrtka) s Vládou nám trhali rožníčky^a a Anna i já jsme se s nimi výborně bavily. Zlomil se s oběma žebřík a rozličným jiným směšné[!] událostem jsme se museli smát.^b Večír jsme společně šhubali brabce[!], které Vláša s Frančou nastříleli, a pak jsme s nich dělali kaši, Franča mě naučil kuchat a výborně jsme se při tom všichni bavili. Zýtra[!] k obědu z nich uděláme *salmi*^c, přijede tatínek a Boža a bude traktace.

Po večíři jsme si ještě povídali, a pak šli spát.

V Roztokách, dne 20.10.1873.

V sobotu k nám přijela Olgička, vlastně jely jsme si my pro ni, a dnes jsme zažívaly veliké rozkoše a sice odpůldne jsme šly na „hrady“⁶⁵. Já jsem tam onehdy byla s Martikánem, (Sokolem), a dnes jsem je tam obě, Annu a Olgu, vedla. Napřed jsme seděly v jeskyni<ch> a dobře se tam bavily, jedly sušárky[!]^d a potom jsme po dosti nebezpečných místech lezly a po bříše se šoupaly na kopcích; myslela jsem, že jsem na Alpách a připomněly jsme si Švýcarsko⁶⁶; skály jsou na hradech velmi podobny Alpám, snad tam někdy Alpy se nacházely? Celé dvě hodiny neb i více jsme tam se probavily a jakát[!] to byla rozkoš, když jsme nemohly slíst[!] dolů s vysokého vrchu! Ach ano, nesmím zapomenout, že nejprvé jsme šly a v blízkém dubovém lesíku jsme spaly a zpívaly, a pak teprvé jsme po vrchách lezly skoro v nebezpečí života. Jaká to byla rozkoš! Již se chýlilo k večeru a my jsme se ubíraly domů.

V Roztokách, 21.10.1873.

Dnes jsme šly jen na dosti daleký výlet a sice ke šraňku, tam jsme se zasmály nad tím návěstím, psaným vzornou češtinou, až tam zase půjdeme, opišu si to návěstí. Pak jsme si s Olgou sedly pod lesíček a povídaly si, jakož i vůbec celé dny si povídáme, o plesu u Górskiho.

Pak jsme spěchaly domů a maminka nás překvapila, že nám k svadčině[!] uvařila dobrou

^a Pravděpodobně se jedná o pruty na opékání.

^b Původně zněla věta: ...a rozličné jiné směšné události“. Zdenka Braunerová dodatečně upravila smysl věty a zapomněla opravit i slovo „směšné“.

^c Salmi (z fr.) – jemné ragú z divokých ptáků, obvykle bažantů či koroptví.

^d Tzn. sušené ovoce.

čokoládu.

V Roztokách, 22.10.1873.

Již dnes třetí den co jsme tak rozkošně strávily; šly jsme s Olgou dopoledne do Selce⁶⁷ na gablfrüstik^a a osmělily jsme se a šly samy do hospody, koupily každá syreček, dobrý kus chleba a pivo; měly jsme se při tom výborně.

Na zpáteční cestě jsme byly velmi unaveny a ačkoli jsme přišly ve 2 h. domu právě k obědu, chutnalo nám zase výborně. Odpůldne jsme já s Olgou si vzaly houni a polštáře a lehly si v altánku na trávník. To byla teprvé rozkoš. Povídalý jsme si a dělaly plány, jestli se budeme bavit u Górskiho. Již si děláme ustavičně plány, jestli se tam budeme bavit neb ne; jen ajť[!] není naše těšení marné. Snad dá Pámbu[!] a dopadne nám to dobře; jsem ráda že uš[!] jsem zadaná s Koydlem na první čtverylku.

23.10.1873.

Předevčírem, jak jsme byly na „hradech“, Anna tam ztratila kalhoty a byly jsme tedy nuceny jít je hledat; nenašly jsme však ničeho, seděly jsme tam v rokli a povídalý si rozličné hlouposti; pak jsme šly zase po velmi nebezpečných místech a dlouho se rozmýšlely, máme-li tam přelíst[!] nebo né.

Velmi to bylo nebezpečné, já však učinila začátek a Anna a Olga lezly za mnou. Pak jsme tam našly ořech a o něj se rozdělily.

Ještě jsme pak dováděly a večír s maminkou čtly spisy Gončarova⁶⁸ z ruského přeloženo od J. P.⁶⁹. Všechny 3 jsme se ve čtení střídaly a skoro v půlnoci jsme šly spat.

24.10.

Poněvadž se nám to v Selci tak líbilo, tedy jsme dnes zase s maminkou tam dneska zasejc[!] šly.[!] Po cestě nám to velmi hezky uběhlo a jedly jsme a trhaly šípky a pak v Selci jsme se najedly podle chuti, chleba s máslem, pivo a sejra[!]. K večeru jsme šly domů, zpívaly a dokazovaly při tom dost a dost.

Večír jsme zase čtly a zýtra[!] budeme čít[!] zase „Starou historii“⁷⁰.

^a Správně „Gabelfrüstück“ (něm.), tzv. druhá snídaně (v pozdních dopoledních hodinách), resp. malé, obvykle studené jídlo často v kombinaci s alkoholickým nápojem.

25.10.1873 v Roztokách

Anna dneska zůstala ležet, že jí nebylo dobře, a já šla odpůldne s Olgou[!] na vrchy; na naše drahocenné vrchy, kde jsme tak mnoho slastných dnů zažily. Sedla[?] jsem s Olgou v jámě a mimovolně jsme házely do jamky kamení a pak nás napadlo, že budeme házet kamení a jestli dobře tam padne, že se budeme bavit, to se rozumí, že u Górskiho. A jiné a jiné rozmanité otázky jsme si klad[!], a dobře nám větším dílem dopadly. Dnes jsme nesměly dlouho zůstat venku, protože Anna doma leží a večír jsme u ní seděly a klepaly a povídaly o rozkoších pozemských. Já tu sedím u stolu a mezi povídáním si píšu deník. Jak ráda si budu s Olgou a Annou povídat o Górskim, jak jsme se tam bavily. Jsem žádostivá, *jak to dopadne!*^a

14 dní již uplynulo od zlatých časů, co jsem strávila v Roztokách.

Nevím již dobře, který den to byl, ale vím, že na ten den, vlastně dva dny, nikdy nezapomenu.

Nevěděly jsme jednoho dne, co by jsme si udělaly za legraci, až konečně po dlouhém přemáhání mě napadlo, že se půjdeme podívat v[!] vodě. Tedy jsem šla s Olgou, vypůjčily jsme si loďku a jely jsme proti proudu, bavily jsme se znamenitě; takto jsme projezdily celé^b odpůldne, až když se počínalo nebe krýti temným mrakem.

Zpívaly jsme naše zamilované národní písně, a povídaly ledasjaká dobrodružství, vzpomínky na minulý a budoucí masopust; loďka ploula[!] po vodě, velebné ticho se rozprostíralo vůkol nás a chladný podzimní větérek šustil listím opadaným. – Bylo již pět hodin, klekání zvonilo a my obě potichu plouly[!] dále.

„Již musíme domu,“ konečně jsem pravila, s těžkým srdcem jsme se s loďkou rozloučily a nenadály jsme se, že se s ní opět schledáme[!].

Maminka s Annou nás velmi nepříznivě přijaly, to ale nic neškodilo, neboť naše myšlenky se ještě vznášely u vody na loďce a nedaly jsme přístupu těm příkrým slovům.

Druhý den jsme tam zase šly, byla ale s námi Anna, ta však brzo šla domu a já s Olgou opět jela dále.

Naproti jsme na ostrovu volaly echo vyzývajíc jej k opakování hloupostí, jež jsme volaly. Trhaly jsme šípky a po krátkém odpočinku jely jsme dále. Dnešní <večer> den jsme zas tak krásně strávily a večer jsme šly domů.

^a Psáno modrým inkoustem.

^b Původně napsáno „celý“.

Tyto dva dny budu si pamatovat, jako i den, jak jsme pod kanálem vařily čokoládu. Ó kéž byste se vy milé dávné [dny] ještě jednou chtěly opakovat. Kdo bude, as ta duše, jež ještě podobné dny se mnou zažije – snad již nikdo mimo Olgy mé drahé upřímné *Olgy*!

Dne 2., a 19. října u Berzů odpoledne, bylo to tam velmi veselé.

Dne 16. listopadu.

Jest Boží neděle dnes a co budeme dělat?

Šly jsme s Tomečkovými, s Věžnickými a Lambovou na procházku na bašty. Poprvé jsme se s nimi viděly. Jak jsme přišly k domu, oni[!] šly k nám, a taky přišla Olga a hrály jsme si ve spolek, sekretáře, karikatury a jiné hry. K svadčině[!] přišli hoši a přivedli sebou Franču, Fülnertha^a, Hanziho, a Tesla a potom šli s námi hrát do salónu. Tančili jsme, hráli s pukličkou, voděli[!] se za uši a bavili jsme se všemožným způsobem. Franča zpíval „Co ty kose černý ptáku“, potom „Oblaf ten tálem“[!], <do> napodobil papouška a velice nás všickni[!] obveselil. Je to podivný člověk tenhle Franča, on vyvádí ty nejsměšnější kousky, ale on *sám* přitom není nikdy směšným! Jak to asi přijde? Snad se jenom mě *tak* tůze líbí? Ale né, vždyť ho musí mít každý rád. – (Dobrou noc)

Dne 19. listopádu 1873.

Co tu bylo již těšení na ten dnešní den! Konečně [j]se přiblížila toužebně očekávaná osmá hodina a my vkročily do osvětleného sálu. Nemohu ani říci, jak jsem mnoho toužila a dosti dobře se bavila. *Škoda*, že tam byl Šrom, ten mi tam mnoho pokazil! – Nu ale nechám toho být, proč bych si měla jen nepříjemné věci upomínat? Né to neudělám!

S Frančou jsem se velmi dobře bavila, taky s Fílvertem; nově jsem se seznámila s Laufbergrem⁷¹, p. Millnerem a p. Růžičkou, Eiseltem, Kozánkem a všichni se mě dosti všímali. První čterytku jsem tančila s Koydlem, druhou s Frančou, třetí s Fílvertem, měla jsem ji ale tančit se Šromem a čtvrtou s Markem. Trvalo to až[!] do 1½ a pak bylo všemu konec. Celkem jsem byla dosti spokojena vůbec – ale sama s sebou né.

Dne 23. list[o]p[adu] 1873.

^a V denících se vyskytují různé tvary jména (Fílvert, Fílverth, Vielverth a Vielwerth). Vzhledem k tomu, že se tuto osobu nepodařilo dohledat a tím určit správný tvar jména, jsou ponechány všechny tvary ve shodě s originálem.

Dnešní odpůldne jsme opět velmi vesele strávily. Tak jako předešlou neděli, tak i dnes, přišli ti samí pánové jako předešlou neděli k nám, a mimoto i Olga a Lidka.[!] Opět jsme se dobře bavili. Jenom, že Vláda byl zpočátku trochu mrzutým, ale pak se taky obveselil.

Boža a Hanzi muzicírovali a my tančili o překot. (Franča se mnou taky tančil, ale moc se ke mně neměl, je mi to líto, že už[!] mě nemá rád. Já se už[!] ale nespálím, „já mu vstříc nepůjdu!“) Myslím si rozličné události, které však peru nesvěřím, ty si budu raději jen pamatovat. Avšak to přece nemohu utajiti, že já ho miluji a k mému žalu^a a žalu on mě né!^b

Dne 29 listopadu.

<Dnes ráno u n> Večír dnešní večír jsem velmi vesele strávila.[!] Byla u nás Olga a Alexejevic Věra a Olga.[!] Hrály jsme si spolu a již bylo po půlnoci, než šly domů.

Dne 30. listopadu.

Ráno přišla k nám paní Marková a pozvala nás na čtvrtek k nim, že se tam bude hrát divadlo. Já se dost na to těším.

Odpůldne jsem se s maminkou chystala na procházku a počalo pršeti, tedy jsem šla ke Gabrielle Knížkové k paní Lvovské a tam jsem dnešní odpůldne strávila.⁷² Bavily jsme se, a povídaly rozličné upomínky ze školy a hrály sekretáře apod. hry. Tejd[!] večír sedím u svého nového stolu, píšu si deník, vzpomínám smutně i vesele na O[takara] F[rankenbergera]. Psala jsem psaní Turinkovi.

Také jsem obdržela s Annou pozvání k Alexejevům, s Olgou. – Nechci peru svěřovat své myšlenky, nebo to co si myslím, nedovede nikdo popsat.

3. prosince 1873.

Opět samá radost a samá radost! Nastává mi popisování dnešního blaženého večera! Jak jsem šťastnou, že opět jej jsem spatřila. Tento večír jsem se ještě mnohem lépe bavila než předešlý, jak to asi přijde? Předce[!] tam byli ti samí pánové jako onehdy! Ano byli, ale pro mne byli přece jen noví. Jak jsem měla předešlý věneček zkažený skrz toho hloupého Esane!, toho Šroma, tak právě se mi líp líbil věneček dnešní. – Čtverylky jsem tančila první s Frančou, druhou s Villanim⁷³;

^a Zdenka Braunerová nasadila původně na písmeno „b“, snad chtěla napsat „bolu“. Poté provedla opravu a písmeno přepsala na „z“.

^b Psáno hnědočerným inkoustem.

při této čtverylce musím se drobet pozastavit; nesmím zapomenout, že on mě povídal, že četl někde moje psaní. Kde to as mohlo být? U koho? Celou noc mi tato myšlenka kolovala v hlavě. Konečně mi napadlo, že u Týny!

Vzpomenu-li si na obsah toho psaní, musím se sama sobě smáti, jaký jsem to byla blázen! Jakpak jen se mi mohl líbit ten synek, ten blondýn, ten Marek! Takový panák a já byla do něho zamilována. Nemohu si ani pomyslit, že by tato bytost mohla být jednou mým ideálem; jak zaslepeně jsem se to dívala, jak hloupě jsem soudila, že se mi takový synek mohl státi na tak dlouhý čas ideálem? Byla to ode mne zpozdilost a před celým světem odvolávám, že Marka již nikdy nebudu milovati a že má bývalá láska *nebyla pravou!* Jsem nad tím celá rozhorlená a zlobím se sama na sebe; avšak již musím přestat, abych vlastně mohla říci, co si přeju. Mluvím právě o dnešním věnečku, a o Villánim. Mrzí mne to hrozně, že on to psaní četl, ale však já to brzy oustně odvolám.

Nyní třetí čtverylku jsem tančila s Fílvртом, Lidku s Frančou majíc za vis-à-vis a bavila jsem se velmi dobře. Mohla jsem se tu dívat, nač jsem chtěla a to, co jsem chtěla, to zde bylo také – mně naproti právě. K mému žalu jsem čtvrtou čtverylku tančila s Maškem. Čekala jsem na něco lepšího, než na takové nuzení! Naštěstí jsem měla <lid> veselé visavi[!] a vedle sebe Franču a Fílvvertha, kteří se se mnou bavili a já s Maškem nebyla odkázaná na zábavu.

Ve dvě hodiny [se] ukončil věneček a my se odebraly domů. Ach ano, nesmím zapomenout na tu jámu, ježto jsem měla s Frankenbergrem a Laufbergrem. Já ji sice nikdy nezapomenu, ale musím si ji předce[!] napsat. Jak jsem se procházela s Frančou, tedy přijde ke mě L[aufberger] a povídá: „Já vím něco! Jsem totiž dobrý pozorovatel, a pozoroval jsem na Vás něco.“ Dlouho mě takto mučil a nechtěl mi nic říci, až konečně pravil, že „pan Frankenger je do slečny Zdenky strašně zamilovaný a ona do něho taky“. Nevěděla jsem zpočátku, co bych snad měla na to dát za odpověď a Franča taky né. I mlčeli jsme oba, pak jsem ještě něco prohodila, ale zpozorovala jsem od té doby na Frančovi intressantní mráček, totiž že ho to mrzí, že mu L[aufberger] pravdu pověděl. Dejž Bůh, aby z toho nic zlého nepovstalo a aby *on* se ke mně neustále ... tak choval jako dosavad.

Tímto končím svůj dnešní denník, <a d vzpomínám neu> nekončím však ještě láskou a myšlením „k němu“, neboť vím, že tato bude ještě z mé strany vzrůstati.

Celou noc jsem ještě na něj myslela, až konečně mě *objal bůžek* spánku.

Na Ježiška, 24 prosince 1873.

Ráno jsem šla pro Olgu. Musím dnešní deník psát již v krátkosti, abych ještě sem pro letošní rok vystačila místem.

Již odpůldne a celý den vůbec jsme věsily na strom, rovnaly s Olgou stolky a konečně večer jsme dostávaly dárky. Byl u nás taky Hanzi. Od tatínka jsem dostala na černé šaty. Od maminky album na kabinetní fotografie antických soch. Pak nůžky, náprstek, visitky, papíry a converty. Od Andersehna⁷⁴ „*Winterabend-Geschichten*“^a.

Byli jsme veselí až do půlnoci a pak jsem šla s Olgou spát do kanceláře. – Povídaly jsme si dlouho, dlouho – o našich ideálech, až konečně jsme sladce usnuly. Mě se o mém ideálu dlouho zdálo a i při bdění jsem o něm snila.

Na Hod Boží, 25. 12. 73.

Bylo již dosti pozdě, když jsme se probudily. Měly jsme jít do kostela, my však šly ke *kartárce*. Co mně vykládala, to dopodrobna nevím. Vím ale, že mně mnoho milé pravdy pověděla. Že prý <na> toho, co si myslím, dostanu za muže za 5 neb 6 let. Kdopak to může vědět, ani já to nevím, a přece to s mým „já“ má nejvíce co dělat. Olze taky a Anně taky dobře vykládala, mně však nejlépe. (Než jsme šly domů, mluvila jsem s Frančou, byl to pro mě veliký svátek.

N[ota] b[ene] Ještě jsem si včera zapomněla zapsat. Den, co jsme ráno, ve 12 hodin, hlasovaly a volily dle kandidátních listin. Bylo to velmi veselé a nasmály jsme se při tom kartám[?] mnoho.)⁷⁵

Dne 31. prosince 1873.

Poslední dni v tomto starém roce! – Jak Tebe roku pohřešuji, že jsi již u konce. Na zdích tvého obydlí mi zůstane vězeti mnohá blahá upomínka! A již jsi zmizel! Tento dnešní večír jsme zvláště vesele strávily. Byli u nás Olga, Botislava, Franča, Hanzi, Lída[?] a Bodkin[?] (hluchý). Hráli jsme společné hry. V půlnoci jsme slavili nový rok, pili na zdraví, na přátelství a na bratrství. Hanzi nás svými vtipy velmi obveseloval. V jednu hodinu se odtud[?] odebírali a všichni jsme si trochu moc troufali, neboť jsme pili mnoho punče a čaje.

Když jsem se s Hrabětem a Frančou loučila, k stisknutí ruky jsme si obapolně přidali srdečné, věru srdečné, obejmutí se dvou stran. Tímto líbáním a objímáním končili jsme „Starý rok.“

Nevím, co si mám o tom Frančovi myslet. Je prý do mě mnoho zamilovaný – to by však nebylo nic závadného, avšak myslím, že jen je smysly zamilovaný a né do mé duše, poněvadž ji[!]

^a Kurentem.

tak často najivně[!] v řeči počíná, že by mně to mohlo urážet <jemno>cit! Vždyť je ale bez citu, plný medik, a proto mu mohu ledacos odpustit, snad to ani tak nemyslí. Avšak dám si na něj a před ním pozor a budu vždy prozřetelná. Musím již ukončiti a ne více lamentovati. Doufám, že budoucí rok mi zas tak vesele skončí jako tento rok.

Prozatím žijte sbohem vy andílkové a žijte i letos tak blaze, jako jste žili vloni! Sbohem roku 1873!!!!

Dne 3. ledna 1874.

Ráno jsem šla s Vládou na led. Již jdu podruhé tuto zimu. Šel s námi taky Franča. Dnes se mi obzvláště líbil, avšak kdo se mi mnoho líbí, tomu nemohu lásku ukazovati. Musela jsem se k němu chovati krátce a hotově. Třeba by mi to nebylo šlo ani od srdce. Měli jsme spolu nákou[!] malou šarvátku, bylo to ale jen, jak se říká, s lásky. Hněvat se naň přece nemohu. Nešlo by mi to ani od srdce. Stará láska nezrezaví! Tyto dni si na to přísloví mnoho myslím. A proč? Vždyť již se mi F[ranča] před 4 lety mnoho líbil, pak nic a nyní opět. Snad se to bude ještě častěji opakovat, ale jak to skončí asi? To nevím.

Co nejdříve půjdeme s Annou ke kartářce a snad ta mi poví zdánlivou[!] pravdu. Zýtra[!] půjdeme snad zase na led. Uvidím tam Franču. Nebudu ho odmítat, ale když bude chtít se mnou jezdit, tedy s ním pojedu a promluví s ním mnoho, neboť nevím, jak s ním na tom jsem a co v něm vězí.

[Obrázky na poslední straně deníku.]^a

^a Viz příloha č. 14.

- ¹ Jedná se o náhrobek arcikněžny Marie Kristiny.
- ² Kararský (carrarský) mramor, v antice nazývaný lunický mramor, nejčistší, mléčně bílý, lesklý a průsvitný, nejproslulejší ze sochařských druhů (např. Michelangelův Mojžíš). Pojmenování mramoru od toskánského města Carrara, v jehož blízkosti se mramor těžil a vyvážel.
- ³ Oficiální název pavilonu byl „Pavillon des kleinen Kinder“.
- ⁴ Správně „Sherry cobbler“, americký ovocný nápoj se sherry, popsáný způsob pití je pro něj typický.
- ⁵ Tzn. vyrobené z pálené hlíny s neprůhlednou, nejčastěji bílou polevou. Zdenka Braunerová rozlišuje termíny majolika a fajáns (Srov. zápis ze dne 30.9.1873). Nezdá se však, že by kritériem byla teritoriální provenience (majolika – Itálie, fajáns – Francie). Pravděpodobnější je rozlišení dle technologie, či stáří předmětu. Fajáns by tak představovala výrobky z pálené hlíny, glazované průhlednou, barevnou polevou, nejčastěji v odstínu zelené, či zelenomodré. V dnešní době jsou vnímány oba termíny jako synonyma.
- ⁶ Také se nazýval „Musikpavillon“.
- ⁷ Johann Strauss (1825-1899), rakouský skladatel. Kapelu založil v r. 1844, později ji předal v roce 1863 bratru Josefovi a v roce 1870 Eduardovi.
- ⁸ Snad se jedná o Adolfa Schwaba (1833-1897), průmyslníka v oboru bavlnářství. Společně s bratrem Gottliebem založil v roce 1860 firmu „Brüder Schwab“ v Praze s filiálkou ve Vídni. V letech 1873-1885 byl poslancem Říšské rady. MYŠKA, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do pol. XX. století. Ostrava 2003, s. 432.
- ⁹ Nejspíše se jedná o „Dreher's Pavillon“, pavilón pivovaru, který založil Anton Dreher, velký inovátor výroby a propagátor piva.
- ¹⁰ Pravděpodobně se jedná o budovu „Das Schweizer-Buffer“.
- ¹¹ Grand Tunell des Alpes, zhruba 12 km dlouhý tunel, kterým vedla významná železnice mezi Itálií a Francií.
- ¹² Dnes se užívá spíše název Venuše Mélská. Název odvozen od ostrova Mélu (nazýval se také Milo), kde byla socha v roce 1820 nalezena. Autorem Venuše je řecký sochař Philippos. Srov. zápis ze dne 28.8. a 2.9.1873 a 19.4.1883.
- ¹³ Není jasné, zda se Zdenka Braunerová nespolekla. Niobe měla sedm dcer a stejný počet synů, avšak v uvedeném výčtu figuruje i jméno otce (Amfión) a neznámá jména. Phädimos, Alfénor (Agenor?), Damasichton (Damissichton), Tantalos, Sipylos a Isménos byly skutečně Niobidini synové. Koho představují ostatní jména nelze blíže určit.
- ¹⁴ Dle katalogu zní název: „Stefan Bathory. König von Polen, bei Pskow vom russischen Gesandten und Frieden gebeten“, v Čechách známý spíše pod zkráceným názvem „Štěpán Báthory“ (1871). Řadí se k Matejkovým nejlepším dílům, stejně jako obraz Unie lubelská.
- ¹⁵ Užívá se spíše název „Unie lubelská“ (1869), srov. předcházející vysvětlivku.
- ¹⁶ Podle výstavního katalogu se jedná o obraz s názvem „Kinderporträt“.
- ¹⁷ Správně „Thusnelda jako zajatkyň Germanikova“.
- ¹⁸ Oficiální název zní „Kleine Japanische Gebäude“.
- ¹⁹ Rodina Aloise Vojtěcha Šembery (1807-1882), historika a filologa a dlouholetého přítele F. A. Braunera. Šemberovi bydleli na Berggasse čp. 20. Alois Vojtěch Šembera je pokládán za jednoho z nejvýznamnějších moravských buditelů. V bojích o rukopisy nejprve obhajoval jejich pravost ve vydáních své práce Dějiny řeči a literatury československé z roku 1858 a 1859. Později, koncem 70. a začátkem 80. let se dal na stranu odpůrců rukopisů a za jejich padělatele označil Václava Hanku. Alois Vojtěch Šembera tak v pokročilém věku přišel o mnoho ze svých přátel, ale také uznání české veřejnosti, která se k němu obátila zády. Krátce po smrti A. V. Šembery byly rukopisy prohlášeny za padělky. U Braunerů se v pravost rukopisů věřilo. F. A. Brauner sice nesoouhlasil s postojem svého přítele, nicméně na vzájemném vztahu bývalých spolužáků z Litomyšle se názorový rozdíl nijak významně neprojevil. Srov. zápis ze dne 15.8.1873.
- ²⁰ Patrně Dvorní opera, která byla postavena v letech 1861-1869.
- ²¹ Velká nádoba podobná číši, většinou ze zlata či stříbra.
- ²² Zřejmě omylem zaznamenán název díla „Daphnis et Chloé“ od Françoise Louise Francaise.
- ²³ Autorem díla je Aizelin, Eugéne, tato socha se řadí k jeho nejvýznamnějším dílům.
- ²⁴ Ve francouzském katalogu je chybně uveden jako „Hebouet“.
- ²⁵ Zřejmě se jedná o omyl. V katalogu tento malíř není uveden.
- ²⁶ Jedná se o omyl. Zmíněný mozaikový obraz je kopií Raffaelova díla představujícího známou Leonardovu „Večeři Páně“. Byla pořízena Napoleonem I. a v kostele je od roku 1846.
- ²⁷ Správný název je „Théseus zabíjí kentaura“.
- ²⁸ Döbling, jedno z vídeňských předměstí ležící severozápadně od centra na pravém břehu Dunaje.
- ²⁹ Správně „Kahlenberg“, česky také Lysá Hora, výběžek Vídeňského lesa, tyčící se nad Dunajem do výše 483 m.
- ³⁰ Vrch, jenž dostal jméno po Leopoldu III. Babenberském, stavebníku zdejšího hradu.
- ³¹ Tzn. násloupí, vodorovný článek spočívající přímo na hlavicích sloupů, poprvé znám z antiky, později uplatňován v každém slohu navazujícím na antiku. Dle katalogu se jmenuje „J. Capodistria's Bildsäule“.
- ³² Tj. Herendu. Dílna založena již před rokem 1825, ale od r. 1826 zde započala produkce porcelánu. M. Fischer

- koupil dílnu v roce 1840 a přebudoval ji v továrnu. Továrna působí dodnes.
- ³³ Kůže z mladého hovězího, užívala se v obuvnictví, ale i knihařství. Proslulá byla zejména juchta (rus. jufta) z oblasti z okolí Novgorodu a jižního Ruska.
- ³⁴ Původně arabský chladivý nápoj připravovaný z květů růží, ale také fialek nebo lípy, u východních národů součást každého jídla.
- ³⁵ Snad se jedná o rodinu Jana Václava Prokopa z Bleileben, příslušníka starého rytířského rodu, c.k. ministerského radu, který zemřel ve Vídni v březnu 1873.
- ³⁶ Zřejmě se jedná o omyl. Umělec jménem „Ardesto“ není v katalogu uveden a u sochy Angeliky je zmiňován Anton Piatti.
- ³⁷ Zřejmě se jedná o omyl. Sochu Kryštofa Kolumba vytvořil Giulio Monteverde.
- ³⁸ Sochu „Lesende Blinde“ vytvořil Salvator Grita.
- ³⁹ Pravděpodobně se jedná o dům „Ost-Galicisches Bauernhaus“.
- ⁴⁰ Ve skutečnosti byl nápis nad vchodem do Sennhütte a zněl: „Die Alm, die steht in Gottes Hand, zum hohen Göll wird sie benannt“, tj. Horská pastvina v Božích rukou se nazývá Hoher Göll (něm.).
- ⁴¹ Oficiální název pavillonu zní „Pavillon des Herzogs von Sachsen-Coburg-Gotha“.
- ⁴² Oficiální název pavillonu zní „Die Collectiv-Austellung des Fürsten Schwarzenberg“.
- ⁴³ Jmenovaná sousoší se ve skutečnosti jmenují Ráno, Poledne, Večer a Noc.
- ⁴⁴ Správný je též název „Knidské“, kterou zhotovil Práxíteles v 4. stol. př. K. Je jednou z nejslavnějších řeckých Venuší, resp. Afrodit, představující bohyni v okamžiku, „kdy vstoupajíc do lázně poslední roucho své odkládá levicí na hydrii vedle ní stojící, pravici zakrývá své lůno.“ Ottův slovník naučný díl I, str. 415.
- ⁴⁵ Správně „Hietzing“, jedna ze vzdálenějších předměstských obcí Vídně. V roce 1890 byla připojena k Vídni a název Hietzing se užíval pro třináctý vídeňský okres.
- ⁴⁶ Pobýval zde krátce v roce 1809.
- ⁴⁷ V německém výstavním katalogu byl vložen list, který upozorňoval návštěvníky výstavy, že během konání výstavy jsou otevřeny i expozice např. Belvederu, Schatzkammer, atd.
- ⁴⁸ V deset hodin se Belveder otevíral.
- ⁴⁹ Obraz se jmenuje „Grosse Waldlandschaft mit mächtigen Buchen und Eichen“, tj. Velká lesní krajina s mocnými buky a duby (něm.).
- ⁵⁰ V belvederském katalogu je dílo nazváno „Die Teufelaustreibung“, tj. Vyhánění ďábla (něm.).
- ⁵¹ V katalogu je obraz označen jako „Bildniss seiner zweiten Frau, nur mit einem Pelze bekleidet“, tj. Portrét jeho druhé ženy oděné pouze v kožešině (něm.).
- ⁵² C. k. dvorní klenotnice.
- ⁵³ Městys a také zámek, letovisko císařské rodiny necelých 10 km jižně od Vídně.
- ⁵⁴ Novogotický hrad postavený uprostřed jezera v zahradách kolem Laxenburgu v letech 1798-1801.
- ⁵⁵ Pravděpodobně se jedná o rodinu prof. Jana Krejčího (1825-1887), českého přírodovědce a politika. Bohužel osobní spis v archivu UK není v takovém stavu, aby tuto domněnku potvrdil. V archivu NM se nachází velmi torzovitá pozůstalost sestávající z několika deníků. Z nich je zřejmé, že po určitou dobu bydlel v domě u Helmů. Odtud se tedy mohl znát s Braunerovými. Navíc byl častým návštěvníkem společenských sešlostí např. u Riegerů apod. Archiv UK, osobní složka prof. Jana Krejčího. SRŠEŇ, Lubomír: Pražský salon u Palackých a Riegrových. In: Salony v české kultuře 19. století. Praha 1999, s. 100.
- ⁵⁶ Pravděpodobně rodina Josefa Knorna, kontrolora u telegrafního úřadu v Praze. Se Zdenkou Braunerovou chodila do stejné třídy jeho dcera Ladislava Knornová.
- ⁵⁷ Villaniová Zdenka (1846-1880), dcera barona Karla Drahotína Villaniho.
- ⁵⁸ Pravděpodobně se jedná o Penku Vlčanovou z Bulharska, která začala navštěvovat Vyšší dívčí školu v květnu 1871. AMP, fond Vyšší dívčí škola, nezpracovaný fond, dopis městské rady (purkmistr F. Dittrich) V. Gablerovi, řediteli školy ze dne 24.5.1871.
- ⁵⁹ Pravděpodobně Gabriela Knížková, dcera Jana Knížka, zvěrolékaře v Mnichově Hradišti.
- ⁶⁰ Pravděpodobně Marie Lhotová, dcera Antonína Lhoty, soukromníka.
- ⁶¹ Pravděpodobně Hedvika Tomášovská, dcera Antonie Tomašovské, vdovy.
- ⁶² Dr. Eduard Knobloch, katecheta, na Vyšší dívčí škole vyučoval náboženství, psychologii a pedagogiku.
- ⁶³ Snad se jedná o Jana Cardu, který vyučoval na Vyšší dívčí škole český a německý jazyk. Učitel jménem „Cardici“ na vyšší dívčí škole v době studia Zdenky Braunerové nepůsobil.
- ⁶⁴ František Dolejška, na Vyšší dívčí škole vyučoval krasopis.
- ⁶⁵ Levý Hradec u Roztok u Prahy?
- ⁶⁶ Cesta do Švýcarska se uskutečnila v roce 1872.
- ⁶⁷ Sedlec, vesnička cca 9 km severovýchodně od Roztok.
- ⁶⁸ Gončarov, Ivan Aleksandrovič (1812-1891), ruský spisovatel.
- ⁶⁹ Překladatel neznámý. V zmiňovaném výtisku rovněž uvedeny jen iniciály.
- ⁷⁰ Román I. A. Gončarova, vydala Matice Slovanská v Plzni v roce 1872.
- ⁷¹ Václav Laufberger (narozen 1845), student lékařské fakulty na univerzitě v Praze. Spoluzák Otakara Frankenbergera. Archiv UK, fond Lékařská fakulta, Hauptkatalog der Hörer der Medicin im Wintersemester 1873/1874.

-
- ⁷² Gabriela Knížková bydlela v Praze u paní Anny Lvovské v Štěpánské ulici čp. 47. Srov. vysvětlivku 59.
- ⁷³ Pravděpodobně Oskar Villani, syn Karla Drahotína Villaniho (1818-1883), barona, politika a básníka.
- ⁷⁴ Andersehen, Hans Christian (1805-1875), dánský básník.
- ⁷⁵ Není jasné, co přesně má Zdenka Braunerová na mysli. Ženy neměly až do roku 1907 volební právo. V roce 1873 se sice konaly volby (první přímé) do říšské rady, ale proběhly již v říjnu. Na nich byl F. A. Brauner zvolen poslancem za skupinu venkovských obcí plzeňsko-klatovského okresu. Žádné volby se však nekonaly na Štědrý den. Může se jednat o nějakou hru inspirovanou volbami, tomu by odpovídalo datum i popisované veselí.

III.3.1 Formální znaky a specifika deníku č. V

Deník č. V. je svým rozsahem nejkratším deníkem Zdenky Braunerové, čítá pouze 76 stran. Je veden na zbývajících listech sešitu, ve kterém je vepsán deník č. III.

Popsáno je i přidešší zadní strany přebalu. Zápisy v deníku vykazují značnou nepravidelnost a popisují období v rozmezí od 19.1.1874 do 30.4.1874 a jsou provedeny zásadně perem.

Charakter rukopisu, jeho zběžnost i čitelnost jsou shodné s deníkem č. III.

III.3.2 Deník č. V
(19.1.1874-30.4.1874)

Sešit V.

Poněvadž mně zde místa zbývá a je mi líto kupovat nový deník, bude následovat po čísle 3. hned *5té*.

[Vynechána stránka.]

Naposledy jsem psala deník dne 31. prosince, totiž na Sylvestra. Tedy vloni. Je to as hádankou, kdo bude hrdinou mého deníku nyní? Né – dokonce né, vždyť již na Sylvestra při loučení jak jsem jej obejmula, namátlo se mi přísloví „Stará láska nezr[e]zaví“. Ode dneška bude toto můj heslem a uvidíme, co z toho bude za výsledek.

Dne 19. ledna 1874.

Večír na plesu akademickém jsem strávila božsky. Koho jsem se tam naučila znát, a dobře znát? Franču a Vejra. Neustále mi přemítají oba v hlavě, nevím však, komu bych dala přednost. Mají oba dobré stránky, však ale každá dobrá strana, totiž líc, *musí* míti rub, jest to nejjednodušší logika.

Tento večír jsem strávila božsky. *On* byl neustále u mne! Také tam (totiž my byli na galerii) přišel Laufberger a ten na něj prozradil, že mě OF^a miluje. To mně však nebylo nic nového, vždyť jsem to věděla dávno, ale už je to tak s tou marnivostí na tom Božím světě, každý rád slyší mu milou a lichotící pravdu. Bavila jsem se se *všemi* dobře. Vejr mi udělal vyznání lásky, že prý jak on pravil: „Nikdy, nikdy jinou nebude milovat!“ Zdálo se mi to vše být příliš lehkovzletným a tudíž jsem mohla soudit na jak dlouho dal té lásce termín k trvání. Bylo mi v ten večír Frankenbergra líto, proč, to ani nemusím psát, byl to můj instinkt...

Mnoho smutného jsem v ten večír zažila, neb kdykoli jsem se s Vejrem bavila a pohlédla F[rankenbergerovi] do očí, spatřila jsem tam cosi smutného a že se v něm cit bolesti dusí. Kéž bych mu byla mohla pomoci, leč ale před veřejností se to nedá, neb vím, co by mu bylo tuto roušku zármutku odstranilo; kdybych byla řekla: „Otakare, já tě nevýslovně miluji,“ padla mu kolem krku; to však nešlo, pročez on zůstal zasmušilý, i já v duši taky; stavěla jsem se ale veselou.

Dne 31. ledna 1874

Jaká to rozkoš proudí v mém těle i^b duši! Dnes večír byl u nás ples. Všichni známí byli jsme pohromadě a tvořili jsme vesměs veselou společnost. S kým jsem co tančila to nevím, ale mám to zaznamenáno na tanečním pořádku¹. Moji hlavní tanečnickové byli Franča, Fíilverth, Hanzi,

^a Ligatura.

^b Přepisované písemno, není jasné, pro které se Zdenka Braunerová nakonec rozhodla, zda pro písmeno „i“ či „a“.

p. Capalini, Růžička a jiní.

Nesmím zapomenout na druhou čtverylku, kterouž jsem tančila s p. Růžičkou, majíc Franču za vis-à-vis. On povídal, zkrátka řečeno, že můj budoucí vyvolený stojí tu v mém protějšku. Hledíme prý neustále na sebe a on to z našich očí prý všechno čte, obapolně prý v stejné míře jsme do sebe zamilováni. Kdo ví ale, co čas nezmění. Co se týče tejd'ka[!], to bych se nezdráhala a uskutečnilo by se to, časem svým ale přirůstají překážky a kdož může věděti tomu konec? S Frančou jsem se mnoho bavila. On měl s ak[ademického] plesu můj vějíř a jak mi ho vrátil, chtěl něco za odměnu. Dala jsem mu <cro> crokus, druh to tulipánů. On jej ale zavrhl a hněval se na mě. S nedorozumněním se to stalo, já to dobře myslila a on se za to na mne hněval. Za udobření jsem mu dala větvičku myrthy, oleandru a hyacynth[!]. To ho patrně potěšilo a bylo na něm znát, měl oči zas jasné a upřímně na mne hleděl, jako kdy dříve. Musila bych opravdu lhát, kdybych řekla, že se mi nelíbí, neboť je to nabíledni, že *on* jest mým ideálem.

Vždyť jest to on, na něhož ve dne v noci myslím, o němž sním a bdím-li tak naň myslím. Taková ušlechtilá duše mi nemůže býti lhostejnou! Poznala jsem, že dřívější milování nebylo pravé a že nikoho nebudu více milovati než jeho.

Po cotillionu^a jsme seděli spolu a mluvili jsme snad jeden o druhém, nebo při večerí taky jsme byli spolu a on udělal několik narážek na „spanilou mlynářku“ od Fíilvertha a porovnal ji s roztockou mlynářkou; pak pravil, že to jsem já...

Tedy po cotillionu jsem se s ním velmi dobře bavila. Několik výčitek jsem učinila jeho povaze, bylo mi ho ale líto, tedy jsem přestala... Tento večír se ukončil vřelým tisknutím ruky s ním, což mi bude věčnou památkou.

Dne 1. února 1874^b

Jaký blažený večír jsem dnes opět strávila. Sotvaže v sobotu jsme tančily dnes jsme zase. Byl můj 16tý narození den. Společnost byla velmi srdečná, vybraly jsme jen ty nám nejmilejší. To se rozumí, že Frankenberger tu byl taky. Jestli jsem se s ním bavila, to ani sama nevím, poněvadž mnoho smutných chvílí se v té zábavě objevilo. Jest mi ho srdečně líto, že se do mě zamiloval. On ale sám si ty truchlivé chvíle připravuje. Proč se mnou více netančil? Já bych byla s ním velmi ráda tančila a se procházela, ale co bylo naplat. On se mi snad nechce vtírat a neví ani, ubožák, jak po něm *vždy* toužím. Jistě by přišel a nenechal by se nikým másti.

Se Ševčíkem jsem se též velmi dobře bavila, hlavní naší rozpravou bylo, že mě chtěl, ale nevěděl jak, udělat vyznání lásky. Potom na mě vyzvídál, zdali mám F[rankenbergera] ráda anebo snad Vejra? Nemohla jsem mu však pravdu zapřítí a on brzo poznal, že F[rankenbergera] miluju.

^a Tj. druh společenského tance (z fr.).

^b Psáno modrým inkoustem.

Taková věc se lehko pozná...

Jakmile jsme při procházce šli okolo Franči, skoro vždycky se naše oči potkaly, stálo mě to dosti přemáhání, abych tomu zamezila. Vždycky, když jsem vyslovila to jméno „Vejr“, třeba znenadání – <F> zablesklo se mu v očích, on chudák myslí, že se mi snad ten protivný Fricek líbí. Je tomu ale právě naopak. Když jsem se naň podívala, při takovémto okamžiku, tu mě vždycky napadla Heineho báseň „Der arme Peter“²...

Dnešní večír skončil velmi rychle a utekl<o> mi <to> v okamžiku. Že jsem ještě dlouho neusnula, to je zcela přirozené, neb co tu bylo k urovnávání v té hlavě a v srdci. Nemohla jsem *jej* s myslí vypustit. Až konečně mě okolo 5té hodině ranní Bůžek spánku objal a já na *něho*![!] zapomněla.

Píseň od Josefa Kuchaře

Přinesli jaro na křídlech,
ti motýlkové zlatí,
a s růžemi se líbali,
milostí sladkou jatí

To viděly ty hrdličky,
co na větvičce hrály,
a ony samou rozkoší,
jim k tomu cukrovaly.

A větřík hájem, dolinou
rozeslal teplé dechy
a šeptal květným kalíškům,
slavíka toužné vzdechy.

Celinký kraj se rozzvučel,
já sám jsem počal zpívat,
a na sta zlatých hvězdiček
se přišlo na to dívat.³

Dne 14. února 1874.

Zase jsme dnes tančily, a sice na domácím plesu u Berzů. *Někdo* mi tam scházel, a proto

jsem se příliš nebavila; bylo to právě v den šibřinek. Naučila jsem se tam znát pana Jantsche.

Dne 15. února 1874.

Konečně po mnohých probách to přišlo k produkci. Dnes večír jsme hrály u Krejčů divadlo. Mou úlohu jsem dobře provedla a ta scéna, kde se s Lidkou hádám, dobře vypadla a velmi se líbila. Pan Kudrna mi dal pugét a slíbil mi, že mi ten divadelní kus opíše na památku.

Po divadle byla volná zábava a tančily jsme při smyčcovém orchestru[!]. Velmi dobře jsem se bavila se Šámalem, Cavallem a prof. Vejrem, tím starším. S Frickem jsem téměř ani nemluvila, protože on má na mě zlost, že jsem se mu po akademickém plesu vysmála. Já si z toho ale nic nedělám. <Tot> Toho samého dne ráno, vlastně dopoledne, byli u nás Frankenberger, Vílvert a Ševčík, dělat visitu. Mluvila jsem s nimi dost dlouho a pak, když šli domů /od hochů/, zase. Odpůldne zase všickni tři šli k hochům a já je potkala dvakrát. Považuju to za velké štěstí, neb nemohu se jeho pohledů nikdy nabažít.

Dne 18. února

Snad jsem byla dnes již naposledy! A kde? Na mém drahém ledu se klouzat. Masopůst je u konce, a ledová zábava taky. Byla jsem letos 11krát. Ačkoli tam F[rankenberger] nebyl, předce[!] jsem se výborně bavila, nejvíce koukáním. Zpočátku jsme chtěly jeti do Podola, ale u nového mostu jsme se zase vrátili, nemohouce pro samou vodu a vítr dále jeti. Lidka a Šámal tam byli taky. I Kudrnové a náš Vláška. Byli jsme velmi veselí a slavili jsme <1>6ti nedělní trvání toho krásného kusu „Faust a Markéta“ a zároveň těž rozdávaní úloh. Ještě několika kroužky na mých tureckých šlajfkách jsem se s ledem rozloučila, myslíc si adié, adié, už se nevidíme.

Dne 6. března

Konečně jsem zase strávila večír, který stojí za to, popsat jej v deníku. Přišla k nám Frída Šmögrowa a čtli jsme „Glückauf“ od Maissnera⁴. Právě v dnešní večír byl inženýrský[!] věneček. Franča ale nešel, on byl u nás a sice až do 11 hodin s Hrabětem. Jak jsem byla zase šťastnou, že ho opět jednou vidím. Velkou hloupost jsem vyvedla mou neprozřetelností[!], takže jsem šla od stolu; jak mně v tu chvíli bylo, když všickni umkli – dívali se na sebe a naše oči se s Frančou potkaly.[!] Mně vstoupily slzy do očí a musela jsem pryč. Cítila jsem se navždy před ním zahanbenou. Ve zlosti sama nad sebou přepsala jsem si tuto báseň:

Anfangs wollt' ich fast verzagen,
Und ich glaubt' ich trüg es nie;
Und ich hab' es doch getragen

Aber fragt mich nur nicht: wie?

Heine^{5a}

Nic netrvá věčně! Bohudíky! Konečně přišla Anna pro mě, já musela opět ke stolu a oni na minulou událost zúplna[!] zapomněli. Š. a F[rankenberger] mi napíšu do mých poesíí též přídavek, na co se již velmi těším. Co mi as „On“ napíše?

Dne 7. března 1874

Dnešní večír jsme[!] s Annou strávila u Šmögřů a bavila jsem se tam dobře.

V pondělí 8.3.1874

Pak jsem byla dnes v kreslení, viděla jsem jíti okolo okna Franču a Hanziho, oba se smáli. V ten samý den mi vyložila jedna baba karty. Mám prý *ho* jistého a budu šťastna v životě s ním. On mě velmi miluje a jedním slovem jsme si prý souzeni. To řekla a dejž Bůh, by se to splnilo. Kdo je as ten „on“? Vimť[!] já, kdo to jest, <a ko> v mém srdci to jméno stojí psáno. Kdyby mi někdo srdce otevřel, četl by tam „Otakar“.

Dne 12. března

Jaké blažené chvíle jsem dnes s ním zažila! A kdy to? Konečně jsem se dočkala toužebně očekávaného „V[...]“. Tento večír mi utekl jedním dechnutím. Jak šťastna jsem byla, když jsem opět mé drahé, upřímné oči spatřila. První krok do sálu Žofínského byl pravou nohou, a první pohled na podle mne stojícího Franču byly mým začátkem – v tu chvíli jsem se stala „dámou“. Procházela jsem se kolem sálu s Markem, mé oči bloudily ale jinde, nevěděla jsem, co mi povídá, ale viděla jsem jen neustále Franču před sebou a často se naše pohledy obapolně setkaly. V tom zazněla hudba a Olga s Pflancrem se vznášeli po sále co první párek a za malou chvíli přišla řada na mě a Fíilvertha, to byl tedy můj první tanečník v žofínském sále.

1. čtverylku jsem tančila s Moydlem[!]^b, a to jsem se moc s ním nebavila. 2. jsem tančila s mými drahými černými očmi[!]. Jak j[s]em se cítila v tu chvíli šťastnou, to nemohu vypsát. Co jsme mluvili, již dobře nevím, ale že jsem mu dělala výčitky, to vím, ono mu to bylo líto, snad měl i slzy v očích, ale nemohla jsem jinakče[!]. Při promenádě se k nám přidružil Ševčík a to jsem se bavila božsky! Ubožák /ten Franča/, on se do mě zamiloval! Jak by[ch] mu to mohla jen říci, že *on* jest mým ideálem. Vždyť pro něho buší srdce mé a jen pro něj žiju. Co mu vidím na očích, udělala bych mu to k vůli, avšak né, vše nejde. On by rád slyšel ode mě, že jej miluji, vyřknouti; to

^a Překlad viz příloha č. 15.

^b Správně „Koydlem“.

ale říct nemohu. Pověděla jsem to ale Ševčíkovi a snad ten *mu* to poví. Při ostatních čtverylkách jsem vždycky měla Franču za vis à vis, a když neměl tanečníci, tedy šel nahoru na galerii a jako smutný mládenec se díval na mě dole^a. Nemohla jsem se zdržeti a chvílemi jsem se tam v ono slastiplné místo musila dívati, abych bol svůj a touhu po něm utišila.

Po půlnoci jsem se bavila nejlíp, tančili jsme veselou besedu, on byl taky v našem čtverci a roztomile mu to slušelo, když tančil.⁶ Při promenádách jsem se nejvíce s ním bavila a jeho řeči mě velmi zajímaly. On mě nazýval Veljou[?], pak pravil, že udělal na mé jméno akrostichon^b. Ještě mnoho jiného jsme pravili a hlavně o našich citech. Musela jsem mu říkat, proč je Deninka smutná a pak taky, že Francátko smutní a velmi se mu to líbilo. Povídal taky, že se mu nejlíp líbí Hajneho[!] báseň „Anfangs wollt' ich fast verzagen“^{c7}. On ji deklamoval s takovým vřelým citem, že mě málem slzy v oči vstoupily; vždyť jsem mu rozuměla tak dobře, jak s upřímného srdce vše to mluví. Taky mi deklamoval báseň „Ten tmavý vlas a pod ním snivé oko“. Slíbil mi, že příští neděli mi vrátí mé básně, né ještě tak, jak jsem mu byla sešit dala, nýbrž připsal mi tam několik básniček.

Zkrátka, celý dnešní večír jsem božsky strávila a proč? Protože „on“ tam byl! Dobrou noc.

Dne 14. března 74

Něco mě hněte. Zlobím se na sebe, jak jsem mohla být tak zpozdilá a do něho se zamilovat. Dnes mi Vláška řekl, že prý on miluje jinou a moc ji miluje. Čím si tu mohu odpomoci? Nemohu jinak, než to přeslechnouti a budu to trpěti, <ja> ajť[!] mě on opustil, já budu v mé „zpozdilosti“ předce[!] pokračovat a byť by mě <zavrhal> zavrhoval, já ho přede[!] nevýslovně miluji. Však on předce[!] jednou pozná, která to s ním dobře myslela a snad se zas ke mně vrátí.

Dne 19.3.74

Večír někdo zaklepal: „Dále,“ pravím a naši očkaři⁸ vstoupili. Jeden po druhém drželi slavnou řeč a konečně OF^d spustil a podal mi bačulatě malované perníkové srdce. Vždyť je dnes svatého Josefa a oni nám přinesli „poutí“. Velkou radost z toho mám, že si na nás vzpomněli. Od Ševčíka jsem dostala srdce s nápisem „Zdenka“, od Belforta s nápisem „Poutí“ a od Franči s malovaným obrázkem. Oni u nás zůstali přes večeři, ale Franča ne, on musil domů, že dělá v pondělí rigorozum, a proto nechtěl u nás déle meškati a odešel.

Ti dva nám tu zbyli a my byli nadmíru veselí. Hráli jsme se šátkem hry, na rýmy a vůbec jsme byli v dnešní večír *nadmíru* veselí, jen on mi tu scházel. V neděli bude v sokole veřejné cvičení a my půjdeme; snad ho tam uvidím a snad se mnou bude mluvit.

^a Možno číst také „dolu“.

^b Báseň v níž začáteční či poslední písmena jednotlivých veršů utvářejí jméno opěvované osoby.

^c Kurentem.

^d Ligatura.

20.3.74

Dnes v kreslení jsem mluvila s Týnou a ona povídala, že v pondělí v 5 hodin tam u nich byl Franča, přišel si pro nákou[!] knížku a pořáde koukal a čekal brzo-li se otevrou dveře a někdo s nich vyjde. Marně čekal, já již byla doma; vlastně né, my byly s Lidkou na Josefplace⁹. Jak jsem šla dnes (v pátek) domů, tu jsem jej v Ječné ulici potkala, se[!] Hanušem a oba se již se[!] zdálky na mě usmívali. Snad mě přece má trochu rád, to bych ho tak naschvál nepodkávala[!], vlastně on mne.

A přec zas si kladu otázky, zdali mně opravdu miluje. Ledacos mně hněte. Kdyby toho neb onoho nebylo, kdyby „ta“ neb „ona“ mu neležely v hlavě – snad by mě miloval, ale takhle to je nemožné. Jakáž pomoc, snášej, trp a Bůh tě neopustí.

Herz, mein Herz, sei nicht beklommen,
Und ertrage dein Geschick
<Was der Winter dir genommen>
<Bringt der> Neuer Frühling dir zurück,
Was der Winter dir genommen.
Heinrich Heine^{a10}

30.3.74

Dnes jsem jej potkala! Však jaká změna se tu ve mě stala. Mám ho milovat – čili nic? Jaký byl divný, patrně bylo vidět, že se chce vyhnouti, aby nemusel pozdraviti. Já vím, on se za mě stydí, jinou příčinu bych nevěděla. Já s ním vše dobře myslím, protože ho miluju, nemusí se zlobit, vždyť mu v ničem nepřekážím. Nu, bujd[!] si jak jest. Nechci si již poslední stránku v mém deníku pokáliti tím nešťastným bědováním a pomyslím-li si: „Když mě nechceš milovat, tak mě můžeš nechat“. Jak se časy mění, především jsem jej potkala, bylo vidět, že on to učinil zúmyslně – dnes ale nechtěl, abych mu přišla na oči! Nuž[!] tedy, tak hned se nevidíme a nebudem se na sebe *více* usmívat.^b

^a Báseň psána kolmo k ostatnímu textu. Překlad viz příloha č. 16.

^b Psáno bledým modročerným inkoustem.

-
- ¹ Taneční pořádek byl zajímavým původně ryze praktickým doplňkem každého plesu. Původně obsahoval pouze pořadí jednotlivých tanců s místem pro doplnění tanečních partnerů a byl vydáván nejen pro dámy, ale i pro pány. První taneční pořádky se objevují již na konci 20. let 19. století. V 70. letech měly velmi nápaditou, různorodou podobu (srov. deník č. III, zápis ze dne 8.2.1873), limitovanou jedinečnými fantaziemi pořadatelů. Obsahovaly navíc většinou i údaje o složení plesového výboru, případně některé další podrobnosti. RYANTOVÁ, Marie: Taneční pořádky. In: KUDĚJ, roč. 2, Praha 2002, s. 40–46.
- ² V českém překladu jako „Ubohý Honza“
- ³ Píseň ze sbírky „Za soumraku“, vyšlo nákladem vlastním v roce 1872. Pravopis upraven dle tohoto vydání. Kuchař, Josef (1847-1926), básník
- ⁴ Alfréd Maisner (1822-1885), něm. básník. Zajímavou vazbu na tohoto básníka měla Augusta Braunerová, která se s ním přátelila. Do jejího památníku jí dokonce vepsal své verše. SM v Roztokách, sbírka písemností, Památník Augusty Braunerové.
- ⁵ HEINE, Heinrich: Buch der Lieder. 1868, č. VIII., s. 47.
- ⁶ Český salónní tanec, podobný čtverylce. Vznikl v roce 1863 z českých národních tanců, hudbu složil, respektive upravil Ferdinand Heller. Srov. deník č. III, vysvětlivku č. 12.
- ⁷ Viz zápis ze dne 6.3.1874. HEINE, Heinrich: Buch der Lieder. 1868, č. VIII., s. 47.
- ⁸ Srov. se zápisem ze dne 18.5.1874. Význam slova není jasný, nepochybně označuje určitou skupinu osob, snad studentů medicíny. V některých pracích je také Otakar Frankenberger mylně označován za očního lékaře („...*pozdějšího proslulého očního specialisty...*“) LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 45. Ve skutečnosti se však stal významným odborníkem a průkopníkem laryngologie.
- ⁹ Část dnešního náměstí Republiky. LAŠTOVKA, Marek a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství, I. díl. Praha 1997, s. 578.
- ¹⁰ První sloka básně č. XLVIII. HEINE, Heinrich: Buch der Lieder. 1868, s. 158.

III.4.1 Formální znaky a specifika deníku č. VI

Tento deník je veden v sešitě o rozměrech 104 x 168 mm (přibližně formát A6). Obsahuje celkem 60 stran nelinkovaného papíru. Přebal deníku tvoří měkké papírové desky s hnědočerným želvovinovým vzorem. Na přední straně je druhotně opatřen ozdobným štítkem s nápisem:

„Braunerova Zdenka
Vodičkova ulice u Helmů No 5

Deník

číslo VI

Sešit“¹

Římská číslice je přepisována. Sešit původně sloužil nepochybně jinému účelu. Tomu také odpovídá nalepení štítku, jenž zřejmě překrývá štítek původní. Dalším důkazem je vystřihnutí minimálně dvou listů sešitu, přičemž však zápis před chybějící částí i po ní na sebe plynule navazuje. Posledním důkazem je torzo věty, která je napsána na zadním přideští sešitu, a která rovněž ukazuje na odlišnou původní provenienci zápisníku („a bývala slabika slova prvního krátká <úloha>“).

Zápisy v deníku jsou vedeny poměrně pravidelně, intervaly mezi zápisy činí většinou jeden či dva dni, delší prodlevy jsou výjimečné. Deník zaznamenává období v rozmezí od 8.2. do 18.8. 1873, je veden pouze perem.

Kromě češtiny se vyskytuje v deníku také němčina a francouzština v podobě jednotlivých slov.

Rukopis je dobře čitelný, písmena mají stejnou velikost. Zápis se ve druhé polovině deníku a především v závěru výrazně zhušťuje, což čtení znesnadňuje.²

1 Viz příloha č. 17.

2 Viz příloha č. 18.

III.4.2 Deník č. VI
(18.5.1874-12.11.1874)

18. máje 1874

Již zase uplynulo mnoho dní a já žádný deník nepsala! Co jsem to jen za stvoření. Však chci vynahradiť vše, co jsem promeškala, abych si pro své budoucí léta měla nač vzpomínat. Každý by snad řekl, že jsem nerozumná, že již tak záhy jsem své srdce zavázala, ale kdož může mi odpomoci? Opravdu velká změna se ve mě stala v tomto posledním čase. Zvláštní události se nestaly žádné, však <dosti> velkou cenu pro mě mají ty, které jsem strávila s „Ním“. Vždycky, když jsem jej spatřila, ty černé oči, tu jeho libou, přišpulenou pusou, - oh, jak to ve mě podivně vypadalo.

V neděli minulou jsem ho viděla dopoledne v koncertu, on se ale na mě neřádal, ani já na něj, až teprv, když jsme šly domů, pozdravil, je to podivné, že se mu nemohu ani do očí podívat, ale já si nemohu tohoto nadpozemského blaha ani dopřát. Musím přece být lhostejnou k němu, aby se to nedozvěděl, že ho miluji. On mě snad také ještě miluje, to vím, ale přece mu nemohu náklonnost svoji nijak ukázat. Ten samý den jsme šli odpůldne k L[...]grovům a byli jsme s nimi v Kinské[ho] zahradě, našla jsem tam své jméno napsáno a vedle mě „O. F.“, né však jméno Franči, nýbrž Olgy. Večer přišli hoši k nám k večeri a sice celé očko, seděla jsem vedle Belfortha a naproti mně Franča, však málo jsme jeden s druhým mohli mluvit a společnost nebyla pranic animovaná^a. Vlášda byl v nedobřém humoru a oni všichno brzo odešli, aniž bych byla dvě slova s Frančou vyměnila. Dělaló mi to dlouhý čas mutace a <jíž> teprv pozdě jsem usnula. Proč asi byl Franča takový brubrubru, prv[n]ě se mnou nemluvil? A mnoho otázek mi tanulo na mysli a nemohla jsem si je nikoli[!] zodpovídat. Však marně jsem se v noci trápila, neb druhý den mi bylo vše hned vysvětleno. Franča byl jen proto mrzutým, že tím byl Vlášda a nad Vlášdovou zlostí se rozhněval a utek[!] mu potom pryč, nechtěl se s ním prý dlouho udobřit, až konečně Vlášda ho uchlácholil. To se mi na něm velmi líbilo a nemohla jsem se již na něj hněvati. Vždyť on je tak hodný hoch a s každým to dobře myslí a má svou Zdenku taky rád, však tak rád mě zajisté *nemá*, jako já jej!

V sobotu 16. Máje jsme byli v Roztokách a já byla s Annou na procházce v háji. Stály jsme obě potom na silnici a ničeho netušíce, vidíme, jak hoši, ano, celé očko, kývají kloboukama^b ze železnice, která právě okolo nás jela. Tu radost, kterou jsem měla, jak jsem spatřila mého Franču, tu nemohu vypsati! Rychle jsem běžela domů, učesala jsem se a dala jsem si malé kvítke do vlasů, abych se mu líbila. Byli jsme všichni velmi veselí a Franča, který seděl přec vedle maminky, byl též veselý a nic nebyl brubru. Zůstali u nás až do 10 hodin, a pak odešli. Ševčík tu byl přes noc a nebylo to na škodu, neboť jsme v jeho přítomnosti druhý den zažili notnou legraci. Musím si ji taky zaznamenat. My 4 děti jsme si v neděli odpůldne vypůjčily od pana Žáka bryčku a nechali

^a Tzn. Živá, čilá.

^b Původně napsáno „klobouky“.

do ní zapřáhnout kobyly a vydaly jsme se na cestu. To jsme byli veselí.^a

[Vynechán zbytek stránky.]

V Roztokách, 16. června 1874

Co tu pořáde tropím, v těch mých drahých Roztokách? Již zas tomu tak dlouho a já nic nepíšu. Co jsem toho viděla, co jsem zažila! Ani jsem si nepsala deník 24. května, stálo to přec za to. Však chci dnes večír vynahradit vše, co jsem promeškala. Na tu rozmluvu s panem S[taňke]m^{b1}, nezapomenu nikdy.

Chodila jsem právě večír po Žofinu s paní Sussovou a pan St[aněk]K^c mě zastaví a praví: „Odpuste[!] že Vás vytrhuji, ale jen na slovíčko. I nebyly jste Vy onehdy v Roztokách?“

- „Ano“

- „To jsem si myslel, neb Vy jste mi daly pozdravení z okna a pozdravení zvláštního druhu.“

- „Zvláštního druhu?“

- „Ano, divil jsem se tomu velmi, že jste přítom roztáhla některé [ze] svých 5 prstů až na nos.“

- To mě velmi zarazilo, však dělala jsem, jakobych tomu ani neporozumněla.

- „A propos, musím Vám říci, proč sem vlastně jdu. Pomyslete si, již celé odpůldne přemlouvám pana D[eni]s[e]ho^{d2}, aby k Vám šel, ale on si netroufá - bojí se, že by jste ho odmrštila – prosím Vás, až k Vám přijde, jen ho hodně zlobte, co můžete nejvíce.“

„Vždyť se mě nemusí bát a jen k *nám* jde, támhle je náš stůl, a když bude chtít se mnou mluvit, ať k nám přijde.“

- „Právě o to se tu nejedná, on by k Vám rád přišel, ale nejradši na hovor mezi 4 očima. Může přijít?“

- „K tomu já nejsem, pane <Staněk>, já mluvím s pány, jen když to může každý slyšet a mezi 4 očima nechci s nikým nic mít.“

S nepořízenou odešel.

Je[n] tolik jsem chtěla o tomto dni zaznamenat, zbývá mi však ještě podotknout o záležitostech dnešního dne.

Roztoky 21. června 1874

Dnes je neděle a nastaly mně nové radovánky. Ráno jsme šly s paní Kyréefovou do kostela

^a Psáno hnědočerným inkoustem.

^b V orig. napsány uprostřed slova tečky označující počet písmen. Jedná se o tvar zkratek užitý pouze v několika případech v tomto deníku a Srov. dále v tomto zápisu a zápis ze dne 9.9.1874.

^c V orig. napsány uprostřed slova tečky označující počet písmen.

^d V orig. napsány uprostřed slova tečky označující počet písmen.

a pak jsem psala Mařence psaní. Odpůldne k nám přijela Márinka Věžnických s Theklou Lanbovou^a a seděli jsme s ní v altánku. Z počátku hrály jsme karty a dále a dále byly jsme veselejší. Po svadčině[!] jsme všechny 3 seděly v kole a smály jsme se, v tom vidíme nad vantrokama^b 3 mladíky a volaly: „Anna“. Myslely jsme, že Kudrna, avšak spletly jsme se úplně. Honem jsme utíkaly domů, aby nás nepozorovali. Byly jsme s Theklou hodně veselé a šly jsme k večeru k vodě. Na břehu jsme musely chvíli čekati na loďku a tu jsme se procházely. Dělalý jsme misky, tu znenadání jsme spatřily chciplého psa plouti po vodě; strefovaly jsme se do něho kamenama a hůlkama a bavilo nás to velmi. Konečně nám uprázdnilo loďku a my s Theklou jsme na ni vstoupily. Jezdily jsme po vodě, slunce zapadalo; nedbaly jsme na to, že jsme měly sukňě ucourané a plouly jsme dle libosti <plouly jsme> na protější břeh. Chtěly jsme si vytáhnouti proti proudu loďku, v tom slyšíme zezadu nějaký hlas volati: „Slečny, mohu bejt[!] tak smělý a vám pomoci, aby jste nezabředly?“

- Děkujeme zdvořile, pane, nemáme Vaší pomoci zapotřebí“

- „Ale slečinko, nebujďte[!] tak ukrutná, nesužujte mě a nechte si ode mne pomoci.“

- „Ale né, děkujeme Vám, nezdržujte se.“

- „Ach slečinko, vy jste zlá, já bych Vám tak rád pomohl.“

Musel s nepořízenou odtáhnouti a my jsme se nemohly udržet smíchy. Byl to ňáký[!] comis, který měl za sebou ještě houf svých collegů, kolíbabících[!] se na loďičce, a čekali naň, s jakou novinou se k nim vrátí. On jim ukázal gestem rukama, jako by chtěl říct: „Milí collegové, jdu s nepořízenou.“

Večer jsme byly veselí[!] ještě s Theklou a když odešla, sedla jsem si sem do naší cimry a píšu tyto řádky.

4. července 1874. V Roztokách

Seznámila jsme se tyto dny s Fišlovou a na dnešek jsme se umluvily, že půjdeme spolu na židovský krchov. Šla s námi paní Kyréefová a celé odpůldne jsme spolu trávilý. Ráno jsem byla jako vždy v piáně a odpůldne tedy <na> v židovském městě. Hřbitov tento jest velmi interessantní, a tisíce náhrobků velmi zajímavých a nadmíru starých až i ze 7. století <mne na> mou pozornost na sebe poutaly. Obzvláště divně se mi líbilo, že na některých těchto náhrobcích byly kla[de]ny kamení[!] – což prý znamená úcty projeveních[!] k mrtvému. Květin jsem tam žádných nespatriła, toto holé kamení bylo jedinou ozdobou. Hrobky všechny zasypány špinou neboť musím podotknouti, že tento hřbitov dosud jest „mietgrubnou“^c celého židovského města – neočekávala jsem nic takového, kdo to neviděl, nemůže si tu špinu představit. Však vzdor tomu všemu poutalo

^a Možno číst též „Laubovou“.

^b Tj. dřevěný vodní žlab.

^c Jímkou, kalovou jámou (něm.).

to vše neobyčejně mou pozornost a ačkoliv „paní“ řekla „ce n'est rien contre le cimetière juif à Pise“^a přece se mi to velmi líbilo.

Odpůldne jsme byly u Fišlů pozvány na svadčinu[!] a pak k večeru jsme zas odjely do Roztok.“

<26>^b 30. července 1874, Roztoky

Žádná gratulace mi dnes nepadla a byl přece můj svátek. Dostala jsem od tatínka dort s Božou a pozvalala[!] jsem si Karolču Peškovou, aby jsme si ho mohly spolu pojíst ve veselosti.

Byla to divná věc, dostala jsem přání 6. června od Marie, 23. června od Rézinky po poslíčku a Anny a 23. června od Koydla a Hejdy. Však od všech těchto mě přání nic více než by mě těšila jen dvě slovíčka od ..., ten si na mě ani dnes nevzpomněl. Já sama ani dobře nevím, kdy můj svátek padne, ale když „on“ to věděl, že dnes ho s Božou slavím. Ach jak se tak ty časy mění. Vloni to to dobře věděl ještě v masopustě se o tom zmínil a letos na mě zcela zapomněl. Však nechme toho – sejde s očí, sejde s myslí – snad mu budu ještě někdy dobrou. Dobrou noc.

<6> 1. srpna 1874 v Roztokách

Celý den mnoho práce. Naši hoši se vypravili na Šumavu, odjeli včera večír s Frančou, Vielvertem a Ševčíkem. Ty něco užijou, ty se budou bavit. Již jsou pryč a já jistě stokrát už na ně vzpomínala, obzvláště na ...^c.

16. srpna v Praze 1874

Včera jsme přijeli do Prahy, abysme se dnes zúčastnili na svědčení[!] ruského kostela³. Ráno v 9 hodin jsme jeli a byli jsme tam až do 2 hodin odpoledne. Mně se to líbilo, bylo to zvláštní, ale příliš dlouho svědčení[!] trvalo. Také jsem seznala velmi vážného biskupa pana Rajevského⁴, který již po několik dní u nás bydlí. V kostele byly Padějských, byly družičkama. Po obřadě jsme šli domů. Po obědě jsme šli k Olgě[!] a byly jsme tam as do 5 hodin. Taky <kte> tam přišel Pflanzer. Bóže, ten se na tu Olgu díval. Viděla jsem Olgy poesie, které on jí vlastnoručně napsal. Večír v 8 hodin jsem se oblékla do bílých šatů a šli jsme všichni do besedy⁵. Byl tam velmi krásný koncert. Zpívala paní Marta Brocházková[!], p. Čech ml., pak ruský[!] salonní okteto a též i české. Ruské sbory se mně však více líbily než naše. Než jsme šli mluvila jsem 3/3[!] Očka, bylo to mé první schledání s Musím se přiznat, že na mě mohl oči nechat a já na něm taky. Bylo již šero, když jsme spolu mluvili, ani sama nevím, proč se mi tak líbí, přece už není ten samý, co býval před 14

^a To není nic proti židovskému hřbitovu v Pise (fr.).

^b Původně napsáno datum „22. července“, číslovka přepsána na „26.“ a následně přeškrtnuta a nadepsáno „30.“.

^c V originálu pouze tečky odpovídají jednotlivým písemným slova „Franča“. Tečka ukončující větu je trochu odsazena a zvýrazněna.

dny. <Je to t> Inu jaká pomoc, jsme si souzeni, i kdyby jsme se si vyhýbali nevím jak. Něco mi bylo velmi divné a to nesmím opomenout si zaznamenat. Večer, když jsem přišla domů, šla jsem náhodou k oknu, ničeho jsem se nenadála a koukám chvíli, najednou vidím něco se bělat a vypadalo to jako ..., obzvláště se mi zdá, že on to byl, neboť měl takový slámený klobouk. Velmi nápadné mi bylo, že než jsem šla k oknu, zpívala jsem si jen náhodou píseň, jež jsem slyšela dnes v besedě: „Když tě vidím, má panenka, v tom kostele klečeti,“ a za chvíli ji slyším od této divné osoby pískat. Pískat zcela jakoby ji ... pískal, a proto si myslím, že to byl „on“. Stál právě na tom místě, kde ... někdy stával, když myslel, že ho nevidím. Ba on to byl, on to musel být. Ještě se mě ptal, kdy as přijdem domů a bude-li se tam tančit? Když jsem mu řekla, že snad v 11 hodin, a že tančit nebudu, divně se zašklíb, ale přál mi přece dobrou zábavu, proč – to nevím. Bylo právě $\frac{3}{4}$ na 11, když jsem viděla jej kmitati na Hopfenštokové ulici⁶ naproti mému oknu.

18. srpna v Roztokách 1874.

Včera večer jsem jela s Annou sem do svých drahých Roztok. Když jsme šly na nádraží, tak jsem viděla na široké ulici ..., mrzí mne to velmi, že jsem mu nepoděkovala, když pozdravil, ale nevím sama, jak se to stalo, neboť jsem na něj koukala, ale snad nedbala, ale co na tom, vždyť on mě již taky několikrát ignoroval. Zýtra[!] snad k nám přijde a snad se dozvím, že se toho nevším[!], anebo snad mě neviděl a pozdravoval někoho jiného. Již se na něj těším. Sbohem na schledání[!].

V Roztokách, dne 19. srpna 1874.

Dopoledne k nám přišla Lidka a zůstala u nás celé odpůldne, až do večera. Šly jsme do lesa a vypravovaly jsme si mnoho, neboť jsme se již dlouho neviděly. Dělalý jsme plány na budoucnost a opěvovaly jsme minulost, zvláště loňský masopust. K páté hodině jsme šly domů a nasvadčivše[!] se v našem bosquetu^a, šly jsme si sednout do zadní zahrady. Lidka u nás zůstala přes noc.

Roztoky, dne 20. srpna 1874.

Celé ráno jsme s Liduškou byly v lese a po obědě jsme šly pěšky do Selce. Napily jsme se piva a pojedly dobré sirečky, pak jsme se přeplavily na pravý břeh Vltavy a šly jsme po pěšince až do Sudhoří[!]. U Krejčů nebyl nikdo doma, ale vzdor tomu byly jsme přec velmi veselé a zvláště dnes jsme byly všechny 3 tak nadmíru hovorné. Lidka právě dostala nějaké[!] psaní od pana Kripsy, v kterémž ji dělal ten hloupý člověk tak naivní^b liebeserklerung^c, že jak jsme to neočekávané psaní přečtly, všechny 3 do hlasitého smíchu jsme se daly. Večer pak jsme ještě s Liduškou na vrchu seděly a Ldi se mi svěřila, že ji Kanský miluje a on jí prý taky není lhostejný. Asi v osm hodin

^a Také bosket (z fr. bousquet), hustý hájek stromů či křovin.

^b Možné číst též „naivně“.

^c Vyznání lásky (z něm.).

nastalo velké loučení, neboť Lidka pojedje as na 12 dní do Jabloné[ho] a to se samo sebou rozumí, že se zas teprv po uplynutí této lhůty dnů uvidíme.

V Roztokách, 23. srpna 1874

Dnešní odpůldne jsem velmi příjemně strávila. Ráno jsem šla s Annou k sadaři, který má u vody pachtované ovocné stromy a nakreslila jsem si konturu k jejich boudě. Odpůldne pak jsem šla jen sama a vymalovala jsem ji, přidavše ještě 3 červeně oděná děvčátka k tomu všemu, dcery to sadařovy. Stály sice jako sloup všechny, ale panu sadaři se to líbilo, vždyť to tak chtěl. Dala jsem mu to na památku a on prý vyhodí špinavou sv. Ludmilu a dá si tu svou famelií[!] za ten rám. Pak jsem šla se své exkurse domů a byli u nás Frankenberger, Viilverth, Ševčík, Suda, Hejrovský. K večeru, vlastně po svadčině[!] sme[!] šly do lesa a Suda a H[ejrovský] byly s náma. Večer, když jsme přišli domů, byli jsme trochu veselí. Š[evčík] a F[rankenberger] vždycky házeli své klobouky na pavlač a my jim je zas dolů. Asi v 11 hodin odjeli domů; snad v 10 jsem šla spat. Všechno bylo již tiché, všude byla tma – já ale bděla neustále. Proč? Vždyť on u nás ještě byl a chvílemi jsem jej slyšela mluvit, když chodil neustále pro vodu <v> naší zahrádkou. Konečně v 11 h. šla jsem k oknu tak, jak jsem byla v negližé a v duchu jsem mu dávala sbohem, když od tud odjížděl. Kdoví, kdy se jen uvidíme. Dobrou noc.

V Roztokách, dne 29. srpna 1874.

Již jsem se těšila dlouho znova moc na mou milovanou Olgičku a konečně zas nám ji sem ten Duch Boží opět seslal. Ve dvanáct hodin dopoledne přijela. Brzo po obědě vyšly jsme si na naši zamilovanou erikovou louku a pak jsme si vynašly hezounká dvě sedátka, kdež jsme si sedly a dlouho jsme si povídaly o naší budoucnosti, ba i loňské minulosti. Bylo to velmi poetické a hezky se snad vyjímaly ohromné kytice eriky, kterouž jsme v lese natrhaly. o kéž bych se ještě několikrát takové blaženosti dočkala a mohla si tak volně oddechnouti jako dnes na tomto místě s Olgou! To bylo místo k milování! /Večer jsme se šly koupat./

30. srpna, Roztoky, 1874

Zas byla dnes Boží neděle. Odpůldne k nám přišlo mnoho ruských dětí a až do večera jsme byli veselí s nimi. Když již všechno odešlo, šla jsem s Olgou ještě se procházeti do zadní zahrady. Byly jsme tento večír obě velmi truchlivě naloženy a nestačily mi ani slova, bych svou truchlivost vyličila Olze a ona mně též. Změní se mnoho a změnilo se za 4 neb snad <1>6⁷ let. Co jsem byla před 6^a lety? Kde jsou ty bačulaté časy, když jsem chodila k paní Svobodové a dělaly jsme výlety, kde co malá žabka jsem hrála divadlo s tím bačulatým [...]doušem? Ach, vy se nikdy víc

^a Původně napsána jednička, přepsána.

nenavrátíte^a. Za 6 let jaká to bude se mnou změna. Kdoví, budu-li ještě patřit mej milej mamince anebo snad ani živá neb mrtvá nebudu se jmenovat Braunerova. Snad budu šťastně odpočívat v nějaké[!] náruči, anebo mě nebude do té doby nikdo milovat a já se budu muset od mého[!] 22 roku věnovat tomu trudnému staropan[en]ství. Dej Pánbůh, abych se prvního šťastně dočkala, abych jednou mohla někoho více milovat než sebe a abych třeba *jen půl mé lásky* opětováno mi bylo.

Roztoky 30.8.1874

Dnešní den se nic zvláštního nepříhodilo, než že jsme s Olgou napínaly záclony a já toho dne velmi vzpomínala na mou milou Nellynku. Tuto práci jsme před dvěma lety spolu konaly a s ní menší<m> zálibou než dnes. Nevím, co to se mnou dnes je, a vůbec, že tyto dny tak tuze truchlím a vzpomínám své minulosti. Vráťte se doby, kteréž jsme s Nellynkou na Stříbrotoku strávily! Ty rozkošné porocházky jež jsme ku konci měsíce září s Olgou a Nelly <...> dělaly a užívaly.

Večer dnes jsme šly Anna, Olga a já na loďku a líbilo se nám to všem velice. Vzpomínala jsem mnoho na loňský večír, který jsem též s Olgou na loďce v také rozkoši zažila. Příroda nebyla dnešního dne tak pokročilá s umírání[m] a teprve známky podzimu se na stromáchjevily. Jen sem tam jsem viděla nějaký[!] žlutý list houpat se na větvičce, spadl do vody a jako malá loďka ploulo okolo nás - ztrácel se pak v podobě malé tečky.

Slunce zapadalo. Nikde snad se nemůže celá obloha tak přehlédnouti jako zde v Rozt[okách] a to zvláště s Vltavy! Červené oblaky zvěstovaly, že zýtra[!] bude vítr a roztrhané kusy oblak se vznášely jako malé ovečky červeně osvětlené na modravém poli. Hory, které se však jen do skromné výše nad nad[!] námi vypínaly, zdáli se mi býti dnes večír do nebe sahající a lépe než ve Švýcařích Alpenglühen^b líbily se mi dnes ty zdejší hory zlatě ozářené. Jen škoda, že všechno má svůj konec a že byvše v nejlepším, bavíce se zpěvem, musely jsme vzpomenouti na odchod.

Roztoky, 3. 9. 1874

Dnes mě trápilo celý den strašné horko, jakož i Annu a Olgu a nešly jsme tedy nikam. Ráno jsem byla velmi prozaickou prací zaměstknána[!], a sice v potu tváři jsem s Annou prala jako o závod. Odpůldne jsme ale velmi příjemně strávily. Střídaly jsme se všechny 3 ve čtení Heineho „Neue Gedichte“^c. Mnohé z nich si zapíšu do mého „Franča“, totiž do mého sešitu, lépe řečeno, který jen tento název nosí. Obzvláště se mi líbí básně „Neuer Frühling“^d mohu říct[t], vesměs všechny další básně, ovšem s výminkama „Angelique“, „Serafine“, „Katarina“ ap. se mi hnusí

^a Původně napsáno „ty se nikdy nenavrátíš“.

^b Tzv. Alpská záře, přírodní úkaz, kdy zapadající slunce osvětluje a barví vrcholky hor do zlaté a později až krvavě rudé barvy, zatímco údolí je již tma.

^c Kurentem.

^d Kurentem.

a mohu říct, že mi je líto, že Heine, ten samý Heine, co psal „du bist eine Blume“^a, mohl napsat něco podobného jako „Dianna“^b aneb^c „Wolante und Moric“ atd. Však věčně nezapomenu, jak na mne působilo ono klassické dráma „William Ratklif“. Dlouho snad jsem nic podobně krásného nečtla a nebudu číst. To neumí přece mimo Heineho^d nikdo tu sílu vášni a náruživosti vylíčiti! Bylo mi vskutku do pláče, když jsem poslední scénu předčítala, když Ratklif překvapí Marii a ubohá Markéta vypravuje o její matce a Ratklifovu otci. Ach Heine, Heine! Heine zůstane mým ideálem!

Nyní se půjdeme koupat a co se dále stane, nevím. Olga již zejtra[!] odjede, poněvadž sestry její pojednou k paní Dlabačové, a ona nás musí opustit. Nesmím si již zapomenout zapsat, jelikož dnes vše tak podrobně vypisuji, že jsme spolu měly dnes skoro zbytečnou hádku pro dvě slova. Byly jsme velmi rozveseleny a dělaly vtipy na velikost a výšku našich [...] a Olga praví: „Seine edle Gekallt sein hoher Gang“ a dala se do smíchu a já povídám „snad sein hohe Gekallt und sein edler Gang“^e a nic mi přitom ani nenapadlo a ona se hned na mě rozčertila a ujišťovala mi řkouce: „Né jak se můžete Zdenka jen přít, já to přece musím vědět.“ Tento výrok mne náramně dopálil a rozlobily jsme se jedna na druhou až přes příliš. Však nyní jsme obě zas na vše zapomněly a více se nehněváme.

Roztoky 8.9.1874

Dopoledne jsem jela s maminkou a oběma bratry do Prahy, neboť byla tam veliká sláva k uvítání císaře pána. Ve velké tlačenici jsme se maminka a já dostaly do kavárny Ungrovy, kdež nám rezervovali okno. Měla jsem velkou zlost na jednoho židáka[!], který se mnou snad chtěl začnout náký[!] diškurs^f, a proto jsem za malou chvíli radši se odebrala naproti k Olgičce a odtud jsem se výborně mohla na vše též podívat. Viděla jsem císaři až do obličej.

Od Olgy z oken jsem měla vůbec dobrou vyhlídku i co se netýkalo slavnosti, neboť naproti v Café Unger byl F[ranča]^g. Nevím sama, co to bylo, že se mi dnes tak zvláště líbil.

Večer byla velká iluminace a šli jsme s tatínkem se podívat na Prahu. Celé Přikopy byly ve velké nádheře a světel i ozdoby[!] na tisíce, že mi až z toho oči bolely. Než jsme šli, mluvila jsem jen několik slov s F[rančou]^h, tatinek byl při tom, bylo to v šeru. Tatinek byl dnes obzvlášť na něj přívětivým, bylo to pro mne dobrým znamením. Více jsem ho pak neviděla.

Chodili jsme s tatínkem až do jedenácti a pak jsem šla s maminkou domu, unavena lehnouc do svého šuplíku.

^a Kurentem.

^b Kurentem.

^c Kurentem.

^d Kurentem.

^e Německá slova psána kurentem.

^f Tzn. rozmluva.

^g V orig. napsány za iniciálou tečky, označující přesný počet písmen a tím tedy i tvar jména Otakara Frankenbergera.

^h V orig. napsány za iniciálou tečky, označující přesný počet písmen a tím tedy i tvar jména Otakara Frankenbergera.

Roztoky 9. 9. [18]74

Dnešní den jsem ztrávila ještě v Praze – oběhala jsem ráno mnoho komissí a pak jsme šli s maminkou a tatínkem k Regnemnerovi. Tam byla pravá patálie o jídlo a kdyby nebylo toho pána, co s námi seděl u stolu a pana Křepinského, snad bych měla ještě dnes hlad. Ve tři hodiny jsem opět jela s maminkou do mých, jako vždycky toužebně očekávaných, Roztok. Však jaké tu na mne čekalo překvapení! Přijdu domů napolo mrtva, ale vzkřísilo mě to, že jsem u nás natrefila mého milého Franču.

Dnes mi ho bylo líto, vlastně ještě více jsem měla zlost, že byl přítomen té hloupé události co se u svadčiny[!] stala. Naši hoši totiž pohádali se trochu s maminkou stran záležitosti naší paní a přišlo to tak daleko, že maminka řekla: „Já jsem na vaše známé vždycky přívětiva, tedy chci, aby jste vy byli tím i na mé.“ Ubohý Frankenberger, byl jako opařen! Maminka to přece neměla říkat, vždyť on za to nemůže, že ho snad[?] k nám dnes zavedl být hostem. Kdyby byla v tu chvíli se přede mnou zem otevřela, tak bych byla musila do ní skočit! Na tuto chvíli nikdy nezapomenu – jak on chudák <...> změnil barvy[?] a já byla snad celá žlutá. (Ještě dnes cítím zlostí žluč ve mně se hýbat. Ale než minulo několik hodin, bylo zas dobře. My jsme se šly koupat a hoši taky. Bylo již asi půl 9té, když oni přišli domů a já vystála mnoho strachů, poněvadž jsem věděla, že byli na lodičce. Po večeři jsme byli tůze veselí a hráli jsme v karty; to se rozumí, že jsme hráli „očka“ aneb jak maminka říká „vo Bezeda“. Velké štěstí jsem ve hře neměla, snad jsem ho měla v lásce. Vždyť Franča vždycky, když mi dával fond ke kartě, aby mi nesla štěstí a přece on mi žádné nedal. V největší veselosti přišlo již to až k cigaretě, najednou bylo 10 hodin a naši milí přátelé se odebrali. (Nechtělo se mi jít spát, protahovala jsem čas, nechtělo se mi jít spát,[!] abych mohla ještě k oknu se podívat, když odtud pojede. Ale nedočkala jsem se ničeho.

Roztoky 1874, 18^a.IX. v neděli.

Poněvadž se mi zas celý týden nic zvláštního nestalo, nestálo mi to zato psát deník, až teprv dnes. Ráno jsem šla v 8 hodin s Karolinkou a s Mářinkou do kostela na Levý Hradec. Dnes jsem skutečně ráda šla zas jednou se pomodlit, neboť nevím, co to se mnou bylo, byla jsem dnes ve velmi nábožném rozpoložení. Tak mi dnes napadlo, že musím pomýšlet na svou budoucnost, že se mi vždycky taky tak dobře nepovede, jako tejd[!], dokud moji drazí rodičové žijí. Ach, jak nerada budu stárnouti, kéž bych mohla tak věčně být 16 let, jako je mi tejd[!]! I dvacet a více by mi bylo vhod, ale jen né muset vidět moji drazí[!] pak na starých kolenou okolo sebe umírat. Někdy si tak myslím, že bych se chtěla vdát, ano, že se budu muset vdát a těším se na tu dobu, až mě budou ti mí drazí maminkou a babičkou nazývat, ale když si pomyslím, jak mnoho ještě zkusím a budu

^a Původně napsáno „21.“.

muset vytrpět, než se toho všeho dočkám, tak je mi z toho až ouzko okolo srdce. Vždyť ale doufám, že své živobytí strávím s někým, s mužem, kterého budu moci věčně zbožňovat a milovat jako – mou první lásku – tedy mi to stárnutí nebude nikdy připadat tak kruté! Však již dosti toho, nesmím zapomenouti, že vlastně chci psát události dnešního dne a toto by zajisté nepatřilo jen k dnešnímu dni, nýbrž proplétá se v mých myšlénkách již po delší čas; inu ano, Zdeninka smutní a má k tomu příčinu.

Po obědě k nám přijeli naši dva milí hosté (ráno již přijel pan Havelka s paní), Franča měl dnes dosti příležitosti, aby se mnou mluvil, ale bylo mi to podezřelé, že ji neupotřebil, neboť on vždycky jen s jinými a to mnoho s nimi mluvil, ale se mnou dnés ani slova! Počkej, to si budu pamatovat! Po večeři jsme ještě chvíli seděli pohromadě, ale náš pan Vláda jako obyčejně vstal od stolu a rozbroukaně řekl jen, že mu je zima a že půjdou k nim do kumbálu. Maminka mi řekla potom, že pozorovala, že se Frančovi nechtělo z místa, což se i mě zdálo; v tom jsem poznala, že se na mne nehněvá, jako se mi to u svadčiny[!] zdálo. Když jsem sklízela se stolu, tedy jsem ještě od Franči slyšela bručení, on povídal: „Protože je Vládovi zima, musíme odtamtud všichni“ a dále jsem to nedoslechla. Pak jsem šla spát.

Dobrou noc. To si budu pamatovat!

Roztoky 19^a.9.1874

Ráno jsem byla s Karolinkou v Stříbrotoku a až do poledne jsme si vypravovaly. Na odpůldne jsme si daly randez-vous[!] a seděly jsme u nich v zahradě. Každá jsme vždycky chvílku předčítala s Andersehnových Bilderbuch ohne Bilder. Ačkoliv jsem je již několikráte čtla, vždycky se mi tůze líbí, obzvláště se mi líbí ten „Vierundzwanzigster Abend“^b kde povídá Andersehn o Thorvaldsenovi.⁸ Večer pak při měsíčku jsme se s Karolkou procházely. Potom jsme tedy u Čáslavků „Na hřbitově“ seděly a chodily a potkali nás tam hoši s Markem Krausovic a hráli jsme si na „kokeš“ a „kmotra Vito, puč mi sito“. Pak přišel pan Douša a my se rozešli domů. Ještě dva večery tu s Krausovými strávíme a pak bude všemu konec.

Roztoky, 20.IX.1874

Dnes mne něco velmi milého překvapilo, a sice slečinka Horová a Růžena k nám přijely na celý dnešní den. Šly jsme s nimi dopoledne do lesa a zdržely jsme se tam trochu dlouho, takže jsme přišly domů, když byli všickni po vobědě[!]. Měla jsem velkou radost, že Růžena na nás nezapomněla a že naše pozvání přijmula. Hovořily jsme spolu velmi upřímně, ano, konečně i Růžena se mi svěřila jejích záležitostí[!] srdce. Odpůldne pak šly jsme s paní a maminkou do lesa,

^a Původně napsáno datum začínající číslicí „2“, zbytek je nečitelný.

^b Kurentem.

avšak až na konec a tam jsme chvíli odpočívaly. Na tomto místě jsme s Růženou obnovily naše staré „ty“ a daly si přátelskou pusu. Na zpáteční cestě se mi Růžena svěřila, že se mají rádi s nějakým Chlupem, učitelem též v Polici a já se jí přiznala, že mi Frankenger taky není lhostejným. Večer v 7 hodin oba naše[!] hosti odjely. Slečinku zas brzo uvidím, ale Růženu až snad za rok.

21.IX., Roztoky 1874

Dopoledne jsem byla s Krausovou na Stříbrotoku a mnoho jsme si toho napovídaly. Povídaly jsme si, co si dáme na památku až se vdáme a udělaly jsme si slib, že zůstaneme přítelkyně. Né, jistě já mám tudletu Karolku tůze ráda a čím více ji znám, tím ji mám radči[!]. Dá-li Pámbu zdraví, tedy se i v Praze navštívíme. Odpůldne jsme se s Karolkou procházely a k večeru šla jsem ji vyprosit do divadla. Vláša dělal s Otou Čáslavkovic kometu a byli jsme všichni tůze veselí, potom večír jsme byli s paní v divadle taky já s paní, Anna nebyla sebou. Karla byla taky a my jsme se mnoho nasmály tomu kusu „Dívka z Podskalí“ od Lipovského, je to hrozná hloupost.⁹

Roztoky, 22.IX.1874

Ráno jsem byla s Karlou a Annou v lese na naší cestě a byly jsme moc veselé a mnoho jsme si povídaly. Odpůldne jsem seděla v zahradě a spravovala jsem punčochy a mé prádlo a pak k nám přišly Fürstovic holčičky s tou tlustou slečnou. Večer jsme byly na „hřbitově“ u Čáslavků a byli tam taky hoši. Nejprvé jsem tam byla já s Márinkou a Karlou a švermovaly jsme při měsíčku. To byl skutečně nadmíru krásný večer a měsíc nám tak pěkně všem svítil do obličeje. Napadlo mi tak, že by mi tu někdo scházal, začala jsem po něm truchlit z celého srdce. Ach, on tu nebyl. V devět hodin se přihnali naši hoši a hráli jsme hry a byli jsme tento poslední večír tůze veselí s Krausovými.

Roztoky, dne 23.IX.1874.

Dnešní den byl tedy den velkého loučení; ráno k nám přišla Karolinka se loučit a zpívaly jsme. V půl jedné oni jeli do Prahy a já je šla doprovodit. Tedy nás to tu všechno opustilo a mě bylo tento den jaksi ouzko, nikde ani živé duše. Žákovíc se dnes stěhovali do Kralup a pro štěstí že nám tu nechali malého Karla, který nás všechny tůze obveselil.

Roztoky, dne 26. září 1874.

Maminka dnes jela do Prahy a já jela sebou. Neměla jsem tam právě nic co dělat, ale šla jsem tam hrát trochu piano a pak hlavně vyprosit si Olgu do Roztok. Nejprvé byla naše cesta s maminkou na Ovocný trh, tam jsme si trochu pochutnaly a na blízku jsem si koupila velmi hezké

svícinky. Pak jsem si šla koupit Schubertovo[!] ^a písně, poněvadž jsem je dosud měla od Fischelové vypůjčeny. To se rozumí, že jsem je doma hned hrála. K obědu jsme byly u Bílých a tam k nám přišel pan B. a řekl[!], aby jsme šly do výstavy průmyslové „u Doušů“.¹⁰ Byly tam než ruční práce a jen český průmysl, a zvláště se mi líbily porcelány se Smíchovské továrny mezi nimiž jedna holka, která vypadala jako se slonové kosti antika. Potom jsem spěchala domů, totiž pro Olgu a tam jsme se ještě chvíli zdržely. Utíkaly jsme honem přes Příkopy na nádraží, mezi jinými jsme viděly Franču, Pflanzra a Vielvertha, ale oni nás neviděli. Taky jsem potkala Karolču (Peškovou, nebylo mi to právě milé, neboť jsem měla špatné svědomí, že jsme ji na její poslední psaní nedaly odpověď. Přišly jsme tak v pravý čas, jen nás na tu parní kobylu hodili a už[!] frnk jsme byly v mých drahých Roztokách.

V Roztokách, dne 27. září 1874.

Brzo jsme se dnes vzbudily a po mé ranní koupeli jsme[!] honem s Olgou spěchala na nádraží tatinkovi naproti, poněvadž s ním byla Linda. Měla jsem velkou radost, že přijela, byla bych si to ani nenadála. Po snídani jsme šly do lesa a až teprv k obědu jsme přišly domů. Odpůldne jsme seděly spolu v zahradě až do večera, a mnoho jsme si povídaly. Linda nám vypravovala o Nellynce. Až do večera jsme seděly a chodily a si povídaly.

V Roztokách, dne 28. září 1874.

Maminka, Olga, Anna a Linda šly ráno do Sukdol, já jsem ani nešla sebou, zůstala jsem doma a hrála jsem trochu na piáno, cítíce už dávno potřebu ku hraní. Když přišly domů, povídaly, že dnes, přec na svatého Václava, ani tam žádná mše sv. nebyla, je prý zbořená kaple. Já jsem seděla u piána, a pak přišla Linda a hrála; zpočátku mě zmáhal jakýs pocit závisti, a myslela jsem si, že kdybych jen trochu byla pilná, že bych to mohla taky tak daleko přivést a styděla jsem se sama před sebou za svou lenost. Né ode dneška budu pilná! – avšak jako jindy i tejd[!] myslím, že už[!] je pozdě a že nemám už vlohy a zas je všemu konec. Zvláštního jsme odpůldne nic neprováděly, ale večír jsme chodily střídavě s Olgou a Lindou, já seděla s L[indou] před hlohem na drnovém kanapíčku a dlouho jsme si povídaly. Nevím jaká se mi to vzbudila k tej[!] Lindě sympathie, že jsem s ní tak daleko se zahovořila a že jsem ji nechala tak hluboko vniknout do mého srdce? Byla jsem to já? Kde jsem vzala tu moc, ji tak daleko vše vše povědět, že jsem ji odhalila plán své budoucnosti <?> a že já míním si vzít toho, jehož jméno mi jest tak drahé? Mimo Olgy to nikdo neví a tejd[!] i Lindě jsem to řekla.

Roztoky, dne 28. září 1874.

^a Původně napsáno „Schubertovi“.

Již včera jsme se umluvily, že půjdeme do Troji[!] a i k tomu to dnes přišlo. Ráno v 8 hodin jsme všechny sak und pak jely do Bubenče a tam jsme hned se daly přes vodu k Troji. Té krásné krajiny bych se byla nenadála, skutečně mne překvapila. Naše první cesta byla k zámku; tento na mne působil dojem skutečně velkolepý. Nejprve, u restaurace jsem spatřila malý dvorec, který na sobě ještě jevil známky bývalé verandy neboť na zdích bylo vidět, že z ní jsou trámy vylámané. Na sloupech byly poprsí i terakotty a velmi divné; však toto nebylo nic proti tomu, co jsem viděla dále. Dlouhé aleje trochu zpustlé, snad byly zarovnané před lety po francouzsku, staré kamenné lavice a zahrada, <s> okolo se zdí sestávající a oblouků a na níž mnoho váz spočívalo, dodávalo jedno druhému velmi starobylý ráz. Zvláště se mi líbila forma jedné vázy, která byla pravá rococo. Však jaké to bylo pro mne překvapení, když jsem uzřela ten zámek zblízka. Nemohu říct, je-li to renaissance anebo co, je to jakás takás[!] středověká smíšenina. Schody, které zdobí fačadu jsou ozdobené sloupením a mnoho podivnými sochami, kteréž velmi divně se vypínají, oni začínají s jednoho místa, pak se rozvětvují na dvě strany a nahoře se opět spojují. Ta prázdná místnost mezi schodama poutala náramně můj zrak a velmi jsem se divila, když jsem spatřila v hloubce asi 4 sáhů náramnou divočinu a ňáké[!] skupení jako hroudy, celé zarostlé kapradím a ostružinama. Však pak jsem poznala „valícího se <T...> Titana“. Nemůžu dojem ani vypsat! Dále jsme šly po schodech nahoru, však tam byly dveře zabeďněné a neprojevovalo to nikdež známky lidské ruky. Dole v chodbě jsme zahlédly krásné staré kované dveře a za nimi zcela nové dřevěné. Jak jsem se podívala, když jsem viděla sál a v něm zeleným sukem potažený stůl a vysoké židle – patně, že tu někdo bydlí. Dívaly jsme se dole kolem dokola do oken a v jedné komnatě byly i hračky malého dítěte viděti.

Kolem zámku je zahrada, dosti pěkná a hezky zřízená. Ten intendant, který nás po dolejších komnatách prováděl nám na[t]rhal kytky, z nichž si tuto resequ na památku dnešního dne schovám. Ty síně jsou velmi hezkými freskami malované a i několik olejových podobizen Marie Tereze a jiných se tam nachází. Hořejší affreskový sál[!], jak pan intendant pravil, „dieser Freskensaal, ist foll[!] lauter, alte<s> und echr<s>[?] Ölgemälde“^a, ten sál jsme ani neviděly, neboť neměli doma klíč. Však pro dnešek toho bylo dost. Potom jsme šly zas půl hodiny cesty okolo pomologické^b zahrady k naší bývalé kuchařce a tam jsme výbornou smetánkou se pookřály a víno jsme u ní jedly – to byl náš oběd. Ona nám vyprávěla z našich dětských let, zvláště povídala o Božovi, je to typus pravé hodné ženy. Tak nám tam u ní uběhlo celé odpůldne a bylo již slunce za horama, když jsme se vracely domů. Linda jela s maminkou do Prahy a my jely zase s „paní“ do Roztok a Oligna[!] sebou.

^a Tento freskový sál je zcela zaplněn starými Olejomalbami (pravděpodobný překlad z něm.). Kurentem.

^b Tzn. Ovocné.

30. září 1874 v Roztokách.

Marné bylo naše těšení s Olgou, že se dnes užijeme, neboť sotvaže jsme se proběhly, už ve 12 hodin k nám přišli ti Rusi Lebedovic a musely jsme s nimi a s tou fádni Kátou trávit odpůldne, až teprve večír nám zas zůstal.

2. října 1874 v Roztokách.

Šly jsme ráno všechny tři na procházku až do tichého údolíčka a zbloudily jsme až do jedné postranní rokly. Ta rokly je tůze dlouhá a je tam tak krásně, že člověk zapomene, že je na zemi. Bylo mi jako bych se vznášela někde v poutavých a stromových oblacích a když jsem se na konci rozhlédla po krajině, nemohla jsem ani očím svým věřit, že vidím ten milý roztocký lesík před sebou. Přinesly jsme si odtamtud i kapradí; byly jsme tomu velmi rády, neboť jsme věděly, že tam ještě mnoho lidí v té rokli nebylo, sic by jsme ho tam nebyly našly. Dojem, který na mne ta krásná zeleň působila, nezapomenu a [na] mezi, zase známky to podzimní, se červenalo listí. Spatřila jsem nade mnou oříšek a byla bych proň se skorem utloukla a lezla jsem, abych ho dostala a když jsem již měla na něm v té nebezpečné výši svou ruku, tu se mi dělo, jako druhdy onomu milenému[?] Tantalovi, že mi oříšek spadl s větve a jej více nenašla. (?)

3. října 1874 v Roztokách

Dnešní den jsme se něco naprocházely. Bylo již hezky pozdě odpůldne, asi půl páté, když jsme jely jako obyčejně ke kanapíčkům v lese a dnes jsme [vynechány dvě stránky]^a si vyšly trochu dále za pole i les. Nikdy bych si byla nenadála, že uvidím z tohoto místa Prahu v té kráse. Zapadalo slunce a pravý břeh Vltavy byl jako horama z ž[h]avého železa lemovaný; v pozadí se skvěla Praha se svými sty kopulemi[!] a to vše mne tak dojímalo a myslela jsem si, né, již jsem se odevšad na Prahu dívala, ale tak jako s Roztok není nikde tak hezká! Dnes opravdu mohu říct, že mám Prahu ráda, ale na dvě hodiny vzdálenou od sebe, musím mít darmo někdy hříchy, když si někdy pomyslím: „Né, já nevím, co v té Praze je, v Roztokách je to lepší“ a zas, když jsem se tak na tu mou milou rodičku podívala, cítila jsem slze v očí[ch] a litovala jsem každého slova, které někdy i v žertu řeknu, že se mi tam nelíbí. Zůstala jsem trochu dál od Anny a Olgy, aby neviděly, že mám v očích slzy. Ba věru musela bych být pošetilá[?], abych v tomto okamžiku neznala ocenit tu mou zlatou Prahu, kterou přece nikdy neopustím. Třeba bych i jednou <...> musela za svým povoláním z Prahy, přece duch můj v ní zůstane a dostojím slovu svému, že Prahu nikdy neopustím. Již byl skoro večír a spěchaly jsme honem domů.

^a Za tímto slovem omylem vynechány dvě stránky. Později na ně vepsány zápisy ze dnů 23. října, 1. listopadu a 12. listopadu 1874. Zápisy jsou uvedeny ve správném chronologickém pořádku.

4. října 1874 v Roztokách

Už asi v půl sedmé jsme dneska vs[t]ávaly a já musela na sebe vzít šarafán[?], který jsem si s „Paní“ šila. Bylť tatinkův svátek a my 4 děti a Olga již ráno jsme mu šly gratulovat. Byly jsme dnes celý den vesely, a zvlášť, že tu byly u nás Týna, Vojta a Hraběnka Haniška[!]. Odpůldne jsme vedly Týnu zas na tu krásnou vyhlídku, co jsme byly včera. Večer jsme ji šli vyprovodit a pak ještě s Hanzim jsme po večeri seděli a s Božou v našem pokoji, pře[d]čítající jeden druhému plody našich spisovatelek, jako V[ěnceslavy] Lužické¹¹, Mařky Jahnové, Betty Kutnohorské a jiných <z> neznamenitých žen se Zlatých Klasů a zl[atých] lístků a smály jsme se mnoho.

7. října 1874 v Roztokách

Bylo dnes horko jako v Africe. Zas jsme šly na „Hrady“. Dnes jsem měla však něco jiného v hlavě, nežli řeči našich holek. Myslela jsem na něj, on měl přijet dnes v půl čtvrté. Vzala jsem si proto dnes modrou kravatu, ale aby nikdo nic netušil. Když jsme se procházely po hradech a lezly, pořád jsem myslela na něj. Konečně bylo půl čtvrté a my byly doma, já u okna a v tom on tu jel okolo. Byl ve vojenských šatech a všichni jsme se tomu velmi těšili. K obědu jsme měli švestkový[!] knedlíky, a potom hrušky. Při loupání si každý házel šlupku za záda a předpovídali jsme z toho jeden druhému jeho budoucí druhou polovici. Frančovi jsme domlouvali, aby si taky hodil, a on ještě povídal, že mu beztoho nic pravdivého nepadne, ale budiž, snad přece, a i on si hodil. Všichni začali volat: „Zet, zet, zet, Zdéno, tys ta budoucí, ba né, náká Zůza, no jestli to má být náká Zůza, tak to není nikdo nežli naše Zdéna,“ a Franča se zapýřil a podívali jsme se na sebe. Bylo mi skutečně, jako bych v tom okamžiku s ním byla zasnoubena a myslela jsem si: „Ba i kdyby tomu tak bylo!“ Mezi dnem jsme se ani neviděli, až teprvé u večere. Mluvili jsme vesele, až konečně přišla řeč na bály a Vláda neustále mě špičkoval a chtěl mě před Frankenbergerem blamírovat^a. On se mi zastával a ještě pravil: „Ty taky děláš z komára vemblouda[!],“ a tak to šlo pořád, až <jak> mne Vláda moc urazil a já nemohla proudu slzí odolat, který mě s očí vyhrkl a praštice dveřma, že to všechno se zatřáslo, šla jsem vedle do pokoje. Tejd[!] jsem tu stála stála zahanbena sama před sebou a byla bych ráda napravila svou chybu před ním, ale po účinku zlá rada. Aňa, Olga, jedna po druhé, domlouvaly mi, abych tam šla, on prý se mi tak hezky zastal a že už je vše zapravené, ale já zlostí a lítostí ani slzy nepřemohla, jakpak jsem měla v tom okamžiku tam jít, dělat rozumnou a jakoby bylo nic se nestalo? To bylo nemožné, a proto jsem zůstala hezkou chvíli u okna, plačíc. Rozmyslila jsem si to přec a šla jsem do pokoje. Vláda už se mi zas hned ptal: „Vid', brekalas?“ a musela jsem se moc přemáhat, abych ten kousek nevyvedla znova. Však nutila jsem [se] do smíchu a Vláu to tím více zlobilo, až jsme se konečně s mou Olignou, která všechna truchlení zamezila, tak rozesmály, že jsme ani neznaly mezí.

^a Tzn. zmást, vyvézt z míry.

Asi v 10 hodin on jel domů, nechtěl se dát přemluvit, aby tu zůstal přes noc, ale slíbil nám to, že v sobotu přijde a zůstane u nás přes neděli.

8. října 1874 v Roztokách

Olga, pudeš[!] se mnou dnes k ševci? „I ja,“ a tak jsme šly hned ráno na hořejší Roztoka[!] k Seidlovi a nesla jsem si tam boty. Na odpůldne jsme usnesly, že se půjde do Klecánek¹². Šly jsme přes vodu, vlastně jely jste[!] přes vodu a navštívily jsme jednu košíkařskou rodinu Pokorných. Já byla skutečně překvapena, když jsem spatřila velkou, pravou selskou světnici a v ní nahromaděné košíky. Pokorného krásná dcera seděla za jedním a pletla. Tam bylo viděti rodinné štěstí, oni se nenechali dlouho rušiti od práce námi a my s ena ně takto dívaly, jak dělali koše. Já se zamilovala do té jedné dcery jménem Marie. Byl to typus pravé Řekyně a její pravidelná krása tím více vystupovala, že měla na hlavě žlutý šátek a ona přece co blondýnka zůstala bílou a její ovál byl tím více viděn; ani snad Lamartinova Grazielle nebyla tak krásnou dcerou rybáře, jako tato Marie!

9. října v Roztokách 1874

Dnes je sobota. Jak jsem se jen na ni těšila. Ve dvanáct hodin on přijel, ale v civilu nebyl ani polovic tak hezký, ale mě byl milý a těšila jsem se, že přijel. U stolu jsme seděli vedle sebe, avšak on – jako obyčejně – ani nehledal, ani nenašel příležitosti, aby se mnou mluvil. Neviděli jsme se až u svadčiny[!]. Já nevěděla, co si počnu, když Bóža byl na mne tak hrubým a když mě praštil dvakrát do zad – bylo mi hůř, než kdy jindy a mohla jsem se studem propadnout. Byla to pro mne velká úloha, když jsem mu na jeho surovost nic ani nemukla a hleděla jsem vzít všechnu vinu na sebe, jen abych všechno zamluvila a napravila. Jediné, co jsem řekla, bylo, že jsem povídala: „Jak musí být as těm našim hostům při tom, že se on nestydí“. To byla všechna zlost, co jsem si vylila, ale mnoho zlosti jsem polkla – jen kvůli F[rankenbergerovi] Nejhůře mi bylo, když hoši povídali: „Frančo, jak je ti při tom?“ On, chudák, ani nemukal a díval se kolem sebe, celý zaražený. Brzo však se mi podařilo všechny rozveseleti[!], neboť se mi mé utrpení nezdálo být ničím proti tomu, jaké F[rankenberger] jevil na tváři a přemáhala jsem se, aby bylo všechno zas dobré. Jestli se vyjeví to, co maminka povídala, tedy budu dobře odměněna za to, co jsem v tichosti snesla. Povídala: „No, jestli F[rankenberger] ještě nebyl do Tebe zamilovaný do té chvíle, tedy jest tím tejd[!], protože jsi tu hambu snesla s pýchou a s hodností ženy.“ To mne velmi těšilo a bylo mně po tom, jakoby nikdy se nic nebylo stalo. Brzo jsme se rozešli, neboť přišel tatínek v 9 hodin a šli jsme spát.

10. října v Roztokách 1874

Časně ráno jsem slyšela jeho hlas. Hoši a on šli do lesa na ptáky a přišli teprve k obědu domů. V poledne taky přišel Ševčík. S mou milovanou Olgičkou jsme byly (a s Annou) v lese, udělaly jsme procházku tu, co každý den, totiž až k těm dvoum[!] useknutým stromům, které vypadají jako pro dva milence, ba slíbily jsme si, že na ta místa budem s našima herzallerliebsten^a chodit. Odpoledne jsme byly taky my 3 tak trochu se loudat a potkaly jsme nota bene tu Kupkovou s Pštrossem, opravdu to člověku přejde chuť na brzké vdávání, když ty dva vidí, neboť jsou skorem věkem sešli. U svadčiny[!] jsme dlouho seděli a našim dvoum hostům se nechtělo ani dvakrát vstávat, byli by oba tak rádi s námi si něco hráli, jako před svadčinou[!], četli jsme básně a Boža deklamoval. Oni by byli tak rádi pokračovali po svadčině[!] v něčem podobném, ale náš pánovitý Vláška je vyvolal s násilím ven a Olga mi později řekla, že Franča povídal: „Pořád jim musím dělat slóna[?].“ Mezi svadčinou[!] a večerí jsme hráli s Olgou a Annou hry – lanffas[?] atd. a rozesmály jsme se nemálo. Po večerí jsme seděli pohromadě a zdálo se mi podle všeho, jakoby byla maminka dobře prorokovala, když řekla, že se do mě zamiluje. Když odcházeli, F[rankenberger] pravil: „Už jsem tu letos naposledy“ a měl upřené zraky na sklenici, v kteréž jsem měla květinu eriku[!], poměnky a slzičky Panny Marie, jež jsem si v lese natrhala, pak nosila ve vlasech a konečně, když mi o ně řekl, dala jsem mu je. Sbohem, dobrou noc, byla naše poslední slova.

Roztoky, dne 15. října 1874

S naší milovanou Olignou jsem opět strávila ráno v lese a na odpůldne bylo od maminky určeno, že se půjde na procházku do Klecan. Vyšly jsme tedy my 4 již asi ve dvě hodiny a ve velikém horku jsme došly až k Pokorným. Tam jsme obědnali košík na transport květin a chvíli jsme se tam zdržely. Náhodou jsem tak prohodila o starých věcech a nádobí, a Pokorný nás upozornil, že na blízku ve mlýně u Tomšů mají velmi hezké staré mísy. Šly jsme tam se podívat na ně a skutečně byla jsem velmi překvapena a hned se ve mně ozvala přání: „Kdyby tak byly moje!“ Když jsme šly odtamtud, seděly jsme u jedné studánky a povídaly jsme si s maminkou, kdyby jsme tak vyhrály v loterii, že by jsme si je koupily. Dlouho jsme maminku přemlouvaly, aby ty mísy koupila, že si na to může nákou[!] desítku špendírovati a ona dlouho nechtěla se dát přemluvíti, až konečně přece vrazily jsme tam a zeptaly jsme se těch „minářovic“, jestli by nám ty mísy neprodal? Pan otec nám to udělal k vůli a jak jsme byly překvapeny, když řekl zlatý padesát krejcarů za všechno! Schrábly jsme to jako Židi a už jsme jochaly[?] domů. Šly jsme velmi krásnou cestou a byly jsme tentokrát obě tůze hodné a snášenlivé. Večer pak jsme čtly jako obyčejně „Wahrheit und Dichtung“^{ab} od Goethe.

^a Nejmilejšími (něm.).

^b Kurentem.

V Praze, dne 23. října 1874^a

Dnešní den byl poslední, jež jsem v Roztokách byla. Dopoledne jsme trhaly s Olgou kytky, byly jsme ještě naposled v lese a s všema milýma místečkama jsme se byly loučit. Konečně, když jsme se rozhodly opustit naše zlaté Roztoka[!], obrátily jsme jim naše 4 záda, totiž Vláda, Anna a Olga a já, šly jsme do Prahy pěšky. Na cestě asi u Selce se nám stal velký malér a sice koho nevidím, v celém galla, nežli – Pflancra! To se rozumí, že jsme ho s Olgou ihned odbyly a o celý skormoucený vracel se domů. Večer za náramně veselého humoru, vrátily jsme se do Phrahy[!] a dnes byla zas po tak dlouhém čase první noc, co jsem byla spała v Praze. Nesmím zapomenout, že včerejší den, totiž 24., jsme s Olgou podnikly malou exkursi, totiž byly jsme s Annou malovat Martínkovou chalupu.

V Praze dne 1. listopadu, na den všech svatých 1874

Odpůldne dnešní jsem strávila, jak se patří vesele. Přišla k nám Olga a Linda a povídaly jsme si; to si[!] rozumí, že nám huby jely, jak jen mohou děvčata v našem stáří. K večeru přišel i Ottokar[!] Mazeka[?] a ten nás teprve rozveselil, obzvláště napodobíce Gotmayer[!] ap. Večír pak jsme došly na [...] vši veselosti, Ottokar[!] nám hrál na piáno a my tančili, Linda hrála taky. Později přišli hoši a Hanzi a ti teprv doplnili veselost naši; tančili jsme ustavičně a bylo jedenáct hodin, když jsme si daly sbohem, několikrát „gratulujíc“ a pak nashledanou.

V Praze dne 12. listopadu 1874

Zas takové těšení na dnešní den. Dílem bylo a dílem zas né marné. Šly jsme totiž oděny jsouce v růžové šaty ke Górkimu. Párů tam bylo dost, ale mimo Ševčíka mne nikdo nezajímal a nebavil a proč? Protože on jediný mi pověděl slůvko o Frankenbergerovi a jen s ním^b jsem mohla F[rankenbergera] litovat, že tam nebyl. Když konečně řekl Š[evčík], že prý jsem byla tyhle dny smutná, tu jsem mu řekla, že to je od toho, že jsme čtli Moudrost[?] a to že mne tak dojmulo. On mi slíbil, že mi pučí[!] „Poručník“ od Carlénové¹³. Více nemohu psát o dnešním věnečku, poněvadž to nestojí za to veselit se bez Franči. Š[evčík] mi slíbil, že mu vyřídí ode mne pozdravení, toť může být dnes mou jedinou radostí, vzpomínka na něj.^c

^a Viz poznámka v zápisu ze dne 3.10.1874.

^b Původně napsáno „od něj“.

^c Zápisy z 29. října, 1. listopadu a 12. listopadu jsou v originále psány „naležato“ přes dvě stránky. Část posledního zápisu od věty „On mi slíbil, že mi pučí[!]...“ psána kolmo přes již napsaný text (tedy vzhůru nohama oproti zbytku deníku). Psáno modrým inkoustem.

-
- ¹ Zřejmě Ladislav Staněk, syn známého lékaře Václava Staňka, přítele Boženy Němcové. V roce 1884 spáchal sebevraždu.
- ² Ernst Denis navštěvoval společnost Augusty Braunerové od roku 1872 a Zdenka Braunerová jej nepochybně znala. Milena Lenderová ve své práci cituje pozější Denisovu vzpomínku, ve které prozradil, že se o Zdenku Braunerovou zajímal. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová, Praha 2000, s. 42.
- ³ Kostel sv. Mikuláše na Malé straně. Viz také následující poznámka.
- ⁴ Michajil Fedorovič Rajeuskij (1811-1884), ruský kněz a spisovatel, působil ve Stockholmu a přes čtyřicet let ve Vídni. Snažil se o znovuzřízení pravoslavných kostelů u slovanských národů.
- ⁵ Měšťanská beseda, pražský spolek, založený v roce 1846, ve kterém se sdružovala vlastenecky smýšlející inteligence i politická reprezentace. Koncem 60. let 19. století byla zahájena výstavba nové budovy Besedy ve Vladislavské ulici. Slavnostně otevřena byla v roce 1870. Prvním jednatelem besedy byl F. A. Brauner.
- ⁶ Nyní ul. Navrátilova na Novém městě.
- ⁷ Před šestnácti lety se Zdenka Braunerová narodila.
- ⁸ Anderehn vydal také životopisné dílo o tomto sochaři pod názvem Bertel Thorwaldsen. Německý překlad vyšel v Berlíně v roce 1845.
- ⁹ Václav Lipovský (1838-1903), český prozaik, dramatik a divadelní kočovník.
- ¹⁰ Patrně se jedná o České průmyslové muzeum založené Vojtou Náprstkem v roce 1873. Otevřeno bylo v roce 1874 v provizorních prostorách. Již po dvou letech se však začala stavět nová budova ve dvoře domu „U Halánků“. Muzeum bylo přístupné veřejnosti jen dvakrát do roka, ve dnech největších pražských svátků – o svatováclavské pouti a svatováclavském posvícení. ŠTĚPÁNOVÁ, Irena: Ženy rodiny Náprstkovy. Praha 2004, s. 142-143.
- ¹¹ Lužická, Věnceslava, vl. jménem Anna Srbová (1835-1920), česká spisovatelka.
- ¹² Malá osada u Roztok u Prahy.
- ¹³ Carlén-Flygaré, Emilia (1807-1892), švédská spisovatelka sentimentální, rodinné prózy.

III.5.1 Formální znaky a specifika deníku č. VII

Deník je veden v sešitě o rozměrech 108 x 170 mm. Obsahuje 74 stran linkovaného papíru svázaných v papírovém modrém přebalu. Na přední straně je bílý štítek s nápisem:

„II.[!] Zdenky Braunerové deník roku 1874-1875“¹

Zápisy jsou psány nepravidelně s dlouhými prodlevami mezi jednotlivými zápisy, popisují období v rozmezí od 12.11.1874 do 1.5.1878 a jsou provedeny perem. Sešit není kompletní, obsahuje tři složky po 15, 12 a 9 listech. K vyjmutí chybějících listů došlo minimálně v jednom případě až po sepsání deníku.

Kromě češtiny se vyskytují v deníku také jednotlivá německá slova.

Rukopis úhledný, dobře čitelný. Zápis z 1.5.1878 se již podobá rukopisu dospělé Zdenky Braunerové a je téměř shodný a deníkem roku 1883.²

1 Viz příloha č. 19.

2 Viz příloha č. 20.

III.5.2 Deník č. VII
(12.11.1874-1.5.1878)

V Praze, dne 12. listopadu 1874

„Anna, dnes je Górski,“ byla časně ráno mé první slova a dnes jsem se těšila již celý den na tento večír. Dílem mi sklaplo a dílem taky né; a proč mi sklaplo? Bože, jakpak jsem neměla smutnit, když jsem se tak těšila na první a čtvrtou čtverylku a mé nejmilejší potěšení tam nebylo a až teprve před samou čtverylkou jsem se to dověděla od Hanziho, že „on“ tam nebude. Chudák, ani jsem nevěděla, že byl tak těžce nemocným a nikdy sobě neodpustím, že jsem se mohla naň hněvat, protože tu nebyl. Jak jsem si naň vzpomněla, bylo mi vždycky tak teskno okolo srdce; jakpak jsem potom mohla mysliti na tance? Ba věru on mi tu dnes tak scházel a všichni páni, jež se vynasnažovali^a mne bavit, neprospěli nic, neboť, již jsem jednou řekla, že bez něho nemohu býti veselou. Asi do dvou hodin jsme tam byli a pak jsem se za malou chvílku, celá smutná, octla doma.

Dne 3. prosince 1874

Je tomu právě rok, co jsem byla tak veselou jako dnes. Dnes mi tu nikdo nescházel, byli tu všichni, co jsem si přála, vlastně ajť[!] nezapomenu říct, kde se^b mi to tak líbilo. Jedním dechnutím jsem měla všechny čtverylky zadané. Mohla jsem činiti zvláštní pozorování, na mém bývalém tanečníku a baviteli, <Š> ještě večír před věnečkem byl u nás na čaj a zdál se mi být neobyčejně veselým a měla jsem naději, že mu budu moci říci vše, co mi pro něj na srdci leželo; avšak jak jsem byla překvapená, když mezi čtverylkou ani na mne nepromluvil, a kdyby byla Anna a Laufbrger nebyli mým vis à vis a tak mě neobveselovali, snad bych se byla uvrhla v hlasitý pláč. „Bože můj, co se to s ním jen stalo“, byly mé myšlenky při promenádě a konečně to došlo tak daleko, že jsem se mu musila hned poděkovat a myslit na něco jiného než na něj, ačkoli bych byla velmi ráda s ním mluvila mezi čtyřma očima. Však co naplat, má vina to nebyla; že ho mám ráda a jiného bych ani ráda mít nemohla, než toho mého brubrubru, to je pravda, však mi teď napadá báseň Heine: „Tak rádi se měli však žádný to nechtěl druhému říci[!], snad byli by umřeli láskou však zlostně si hleděli vstříc“.¹ I myslela jsem si, že snad jen proto je tak nevlídným, že mne má rád, avšak bohužel, tejd[!] vím, že jsem se neklamala, a že mimo Hanziho mi to Otakarovo chování nikdo nevyjasní.

U večere jsem pozorovala v tak zvané Seichzer[?] Allen jakéhosi pana Klazara a brzo (přiznávám se) jsem zapomněla na vše, co by mne mohlo rmoutit a myslela jsem na onoho

^a Původně napsáno „vynasnažili“, později doplněna nedokonavá vsuvka.

^b Původně napsáno „jsem“.

^c V překladu Ervína Špindlera „v líc“. Srov. vysvětlivku č. 1.

pána K[lazara] snad trochu víc, než se slušelo na děvče, která[!], cítíc se při první čtverylce nešťastnou, nyní myslela jen na pana K[lazara] a na nic jiného. Konečně jsem trochu vyhrála, neboť jsem pozorovala, že i [on] se neustále k našemu stolu blížil, až konečně si sedl mezi mne a Annu a se mnou zapředl ve velmi rozmilý hovor. Litovala jsem, že jsem při konverzaci pana Frankenbergra nejevila totéž účastenství, jako při té pana Klazara. Povídal mi tak mnoho o venkově, o jeho rodičích, domácnosti a z toho jsem mohla soudit, že má velmi mnoho „Gemüth“^a, jak říkají Němci a pak mi také povídal, že mám hezké modré oči, což mé marnosti zajisté lichotilo. Kvapík po půl noci, ačkoli jsem byla s jiným pánem zadána, tančila jsem s ním, a cítila jsem při tom nesmírnou radost, když jsme spolu tančili. Ubohý Franča, ani na mne nekoukl (jen tak se strany, myslíc, že ho nevidím) a mě to připadalo, jako „der Hans und die Grete tanzen herum, und jauchzen vor lauter Freude, der Peter steht so still und stumm und ist so blaß wie Kreide“² Vždyť jsem nemohla přece k němu jít a „ho“ bavit, tu snad byla řada na něj[!], a proto jsem celou duší se bavila s panem Klazarem a když jsme se chystaly k odjezdu, dal mi pan K[lazar] kousek mé zamilované květiny, totiž eriky^b a já jsem si umínila, že si ji dobře skovám na památku. Ptám-li se sama sebe, jsem-li do něj zamilovaná, tu se musím dáti téměř do smíchu, vždyť myslím si, že srdce už ani nemohu pro jiného mít, než pro toho mého brubrubu, napadá mi někdy, že jest mrzutým (z čehož jsem mu dnes notné výčitky konala) a přec bych jej vinula s rozkoší k sobě. Ach ano, d[n]es je tomu rok, to nebylo pro mne na světě nic vznešenějšího a neomylnějšího než on, ale letos, bohužel, přece počínám poznávat jeho chyby – snad je to tím, že o něm dnem i nocí přemýšlím. Však musím již dnešní deník ukončit; ale ku konci musím ještě si vzpomenout na onu dnešní rozmluvu s <F>, když již ku konci plesu jsme se procházeli, on, Hanzi a já; ve mě všechno tak bylo naplněno hořkostí, že jsem konečně se F[rankenbergera] zeptala: „Prosím vás, co vám vlastně schází?“ On mi neodpověděl ničeho, ale udělal jistý pohyb hlavou a krkem, který dobře znám, když mi chce dát nákou[!] odpověď, které by on sám nerozuměl a místo něj pravil hrabě: „On stůně, já ho budu léčit tělesně, protože mu nic neschází, ale duševně by potřeboval vyhojení, a to velmi brzo, sic...“ Na to jsem mu ještě něco chtěla povědít[!], však kdož ví, proč mi dnes odpovědi tak vážly pro něj?

Dne 6. prosince 1874

Jsem už přece nesmírně stará, vždyť již po šestnácté mám dnes slaviti Mikuláše; toto jsem se dnes ráno, však dnešní oslavení tohoto dne nemohu počítat mezi veselé dny mého

^a Srdce, citu (něm.). Psáno kurentem.

^b Tj. vřes.

života nikoli. Kdybych tak našla pravý výraz, jak to dnes u nás bylo, musila bych o tom moc přemýšlet, a snad by mne to příliš zavedlo k smutnění. Všechno se mi dnes dařilo na rub; naštěstí, že jsem zapoměla tak trochu na vše, když jsem si sedla k mému pianu a hrála jsem pátou egelogu^a od Tomáška³, to se mi přece ulehčilo, ale dlouho jsem přitom nevostala[!], protože k nám přišel pan Denis - o této návštěvě bych nevěděla moc co povídat. Na dnešní oběd ani nechci vzpomínat, rači[!] ať o tom nic nevím. Však umínila jsem si, až se vdám, že mé děti nechám užít vše s veselostí, a že budu předcházeti všem různicím; napadlo mě konečně, že bych nemohla ani s jiným mužem být šťastnou než s F[rankenbergerem] a co mi dále napadlo, nechci papíru svěřovat. Odpoledne, když jsem se šla chystat na procházku, viděla jsem v kuchyni F[rankenbergera]; naše Toni mu přišívala knoflík k vojanskému[!] kabátu. Zakoukala jsem se tak do něj, že jsem cítila, jak jsem se přitom zapálila a nabravši do klínu několik polínek, rychle jsem utíkala z kuchyně. Proč jsem ale dveřma tak uhodila, to nevím, vím ale, že to bylo kvůli němu. Však copak on může za to, a mohu za to snad já?^b

Na Ježiška 24. prosince 1874.

Ráno byla Olga u nás a všely jsme spolu na strom. Konečně jsme se ani nenadály a byl tu večír a slavné podělení. Byl u nás taky Hanzi a asi do jedenácti jsme byli pohromadě a hráli hry. Olga i já byly jsme opět tak vynaloženy jako loňského roku, ach, kdež jsou ty časy, když jsem vloni na Ježiška večer spinkala v kanceláři a šmervovaly jsme o našich ideálech, ale letos stály jsme pouze obě u okna a dívaly se na měsíc, který dnes právě tak jasně svítí.

31. prosince 1874.

I ten Silvestr jsem velmi vesele strávila. Byla u nás večír Lidka a četly jsme „Die Geheimnisse einer alten Mantel“^c a večer pak přišel Suda a Hanzi a my tropili náramně veselé kousky. O půlnoci jsme pili punč a vzpomněla jsem si nejprve na onoho, jemuž také stálé, dlouhé zdraví přeji. Že on asi na mne mnoho nevzpomínal, to si mohu myslet, on zajisté nevzpomněl, že dnes tomu rok, co jsme spolu byli tak veselí a co jsme se snad více milovali než teď.

^a Správně „eklogu“. Tzn. skladba, která hudebními prostředky líčí klid venkova a idylčnost pastýřských scénérií.

^b Psáno zelenohnědým inkoustem.

^c Tajemství starého kabátu (něm.) Kurentem.

1. ledna 1875.

Započínám tento nový rok pověrou, a sice sen, kterýžto se mi dnes zdál, si musím zapsat. Dala jsem si pod hlavu zrcadlo, prstýnek a jab[l]ko a měla jsem v úmyslu, že se mi zjeví zas „on“ jako se mi byl zjevil vloni, avšak vedle – on se mi ve snu nezjevil, ale když jsem se několikrát probudila mezi spaním, tu se mi přece zjevil on, kterého jsem sice ve snu neviděla, ale snad to platí spíše, že jsem si naň vzpomněla mezi snem, než i kdyby se mi byl zjevil.^a

6. ledna 1875

Na den sv. třech králů jsem byla s maminkou a Annou v konviktě na prvním koncertu Heleny Rösslerovy⁴. Co se týče zábavy, o té se tu nemůže mluvit, neboť jsem stále poslouchala a porovnávala její hru. První sonátu nehrála příliš volně, ale Venise od Liszta⁵ hrála výtečně. Ostatní kusy prošly. Odpůldne jsme šly s Annou navštívit trochu Lidku, a umluvily jsme, že půjdeme dnes na hudební zkoušku ak[ademického] čl[enského] plesu a taky jsme šly.

V Praze dne 18. ledna 1875.

Však jsem se dnes již dost dlouho těšila na ten dnešní večír, ale nic nebylo marné! Měla jsem již celé odpůldne šukání a těšila jsem se jako malé dítě a přece jen na galerii. V sedm hodin jež jsme byly, maminka Anna a já na čestném místě a Olga byla na té samé galerii. Hned k nám přišli známí a několik neznámých se mi dalo představit a já se bavila božsky! Ani jsem se nenadála, že i pan Klazar ke mně přijde a již se objevil za mými zády. Však dlouho se u mě nezdržel. Franča byl u mne nejvíce a mluvili jsme nejvíc o něm a o jeho nešťastné povaze. Bylo mi ho líto, obzvlášť, když na druhé galerii vedle mě <sed> stál, a já před tím s Hanzim o něm mluvila, myslila jsem si často: „Co to máš, můj milý, co to máš za oči, když pohlédnu do nich, svět se kolem mne točí!“ Ani sama nevím, mám-li ho ráda, nebo né. S jeho strany bych mohla soudit, že ano, s mé však – opravdu nevím. Kolikrát si myslím, že ho nechci, když si ale někdy pomyslím: „Mohla by sis vyvolit jiného?“ Tu nemám slova, abych si odpověděla. Ty jeho oči se tak divně upřímně leskly on mne musí milovat, a přece zas někdy si myslím, že jest to nemožné. Zdali jsem se s ním bavila, to říci nemohu, jestli mne intressoval, to nevím, ale dobrý hoch jest, to jest jisté a to ostatní se poddá a on

^a Psáno modrým inkoustem.

se snad změni. Na každý pád, když takto rozjímám, vždy si myslím: „Než bych si Tě vyvolila, musil by ses změnit!“

Velmi příjemně mně dnešní večír uběhl a daly jsme si na schledanou[!] na pozejtří[!] v plesbalu. Musela jsem F[Irankenbergerovi] půjčit vějíř, a on mi slíbil, že mi ho do clubbalu přinese. /Dostala jsem dva taneční pořádky jeden od Franči, braun, a jeden od Ulricha, bílý, při vstoupení./

V Praze 20.I. 1873

Již zas samé radovánky: S bálu do bálu! V šatech jsem se octla hned a večer v půl osmé na klubbské[!] galerii. Byla jsem překvapena skvostnou dekorací, jaskoží i studenty, kteří se mezi těmi plešáky[!] nacházeli. Všichni výboři z ak[ademického] plesu k nám přišli a já jsem se výtečně bavila. Zůstaly jsme tam asi do půlnoci. Nejlépe jsem se bavila s K[lazarem], né, je to skutečně milý hoch a člověk nelituje času, který v jeho společnosti stráví. Zdálo se mi, jako by byl vyhledávat nějaké tété a tété^a a velmi se mi líbilo, když jsme sami dva spolu mluvili. – Však s barvou ven, mně se podle všeho zdá, že je do mne tak trochu, jak se říká, hin. <Když> Než jsme odcházely, mluvila jsem také trochu s Frančou, který se mi dnes tak nelíbil jako jindy; byl zas náký[!] brubru. Snad bych se byla více s ním bavila než s K[lazarem], ale což naplat, já přece nesmím k [němu] dříve jít, než on ke mně a on byl dnes zas jednou k nevystání. Konečně jsme se odebíraly domů; připadalo mě <to> samé to trochu ode mne koketní, když jsem neměla bučlík a musela jsem vzít bílý šátek na hlavu a pan K[lazar] mi povídal: „Slečno, tohle-li jste studovala.“ Řekla jsem mu, že né, toť[!] se rozumí, ale on na mne kouknul tak, že jsem si pomyslíla, chtěj nechtěj, tomu člověku nejsem asi lhostejnou. Poslední slova, jež jsme vyměnili byla: „Tedy v sobotu na schledanou[!] v besedě⁶.“

V Praze 23. ledna 75

Ani to netrvalo dlouho a již tu byla ta toužebně očekávaná sobota. Vzala jsem na sebe kreplisové šaty s modrými pentlemi a celá šťastná a zároveň plná[!] trémy [jsem šla] do té besedy. Jak jsme vstoupily do sálu, bylo to před první čtverylkou a můj tanečník, pan Klazar, hned se ke mně hlásil a bavila jsem se již s počátku hned výborně. Mluvili jsme jen tak obyčejné věci, až konečně i o klubovém plesu. Klazar hned chtěl přivést řeč na ten okamžik, co jsme šly domů, věděla jsem, že by ještě o mnohém rád mluvil a já všechno zamezovala, ale

^a Z očí do očí (fr.). Zdenka má na mysli vzájemný kontakt, vzájemný rozhovor.

co mi to bylo platné, přece mi povídal, že prý slyšel, že jsem marnivá, že si před zrcadlem zkouším, co mi sluší a onehdy jak jsme s clubbalu odcházely, jsem si velmi gracieusně ten bílý šátek dala na hlavu. Mezi čtverylkou jsem se s ním výborně bavila. Konečně jsme mluvili o mnohém, že jsem se i pana Zbořila ptala, má-li pan Klazar dobré gusto a tento pravil, že ano. Nechtěla jsem mu nic věřit, co mi říkal lichotivého a vždy jsem to obrátila jen v žert; byla jsem však velmi opatrná, abych jeho marnivost nezvýšila a nedala jsem na sobě ani tu nejmenší náklonnost znát. On však neustále víc a víc dělal zamilovaného až konečně jsem mu řekla, že jistě tak nebude smýšlet za několik dní; on ale dělal zas náramně uraženého a pravil mi leccos o své cti a o své pravdomluvnosti, čemuž já ovšem ani slova nevěřila. Řekla jsem mu, že bych musela být příliš koketní, abych s něj nechala takto mluvit, on ale zas na to mě ujišťoval, že mne drží za naivní nevinné devče. (V tom prvním se jistě mýlil.) Já vypočítavá jistotně nejsem, to né, koketní také nejsem, ale jsem jenom ráda, když se někomu líbím. Mnoho jsme mluvili jeden o druhém, já sebe nešetřila a stavěla se zúmýslně né v nejlepším světle. Ale co platno, on se ode mne ani nehnul. Druhou čtverylku jsem tančila s nákým[!] Novákem, který tvrdil, že mne zná s ledu a dosti dobře jsem se s ním bavila. Však třetí čtverylku jsem měla na dvě polovice rozdělenou. Zadala jsem se nejprve s panem Zbořilem, ale on se mi nezapsal a já se tedy zadala s Frickem Vejrem. Před čtverylkou přišli oba a po rozhodování jsem řekla, že za trest nebudu s nikým tančit a budu se jen dívat. Klazar, jenž byl přítomen pravil: „S tímto návrhem jste u mne získala opět 4 procenty.“[!] Velmi mne to těšilo, že ti páni se hned rozdělili každý o 3 túry.⁷ Fric měl 3 první a mezi řečí mi slíbil marky vzácné, které mi druhý den hned po Lidce poslal. Druhé 3 túry jsem tančila se Zbořilem a taky jsme se spolu dobře bavili. Čtvrtou čtverylku měl zase pan Klazar a pokračovali jsme v zábavě. Též a ta, ano, která se opakovala, tančili jsme spolu.

Musím se přiznat, že mi nebylo volno, když on mi tu dělal vyznání a vzpomněla jsem si, kde dlely mé myšlenky vloni, v těchto dobách, že ty samé věci mi povídal Frankenberger a kdo ví, kdo mi bude tytéž slova povídat od dneška za rok. Jak jsme se rozcházeli, povídal mi Klazar: „Já doufám, že to, co jste mi říkala dnes, nebylo negací, né?“, a já mu ani dobře nerozumněla a řekla jsem „né“.

1. února 1875

Tak to přece přišlo k tomu, že byl u nás bál. Těšila jsem se moc a nebylo také mé těšení marné. V osm hodin se počali scházeti hosté a konečně přišel ten, jehož jsem si tak těžce musela vydobýt. Hned zpočátku, když se začalo tančit, všichni jsme byli veselí a mne utekl půl večera jako hodina. První čtverylku jsem tančila se Sudou, ta ovšem do mne to

animo nedala, druhou jsem tančila se Ševčíkem a mluvili jsme moc o následující čtverylce, kterou jsem měla tančit s Frančou. Taky o Frankenbergerovi jsme mluvili a já mu řekla své smýšlení o tomto člověku. Mrzelo mne, že teprve před 3. čtverylkou pro mne přišel a odtančila jsem si tu čtverylku s ním velmi chladně. Ach! Před rokem bych byla jednala jinak; jak se tak ty časy mění! Nejvíce jsem se těšila na 4. čtverylku a uplynula mi velmi rychle a příjemně s panem Klazarem. On mi leccos ujišťoval a konečně, když jsme mluvili o besedě, ptal se mě, pamatuji-li na na[!] má poslední slova? Řekla jsem mu, že jen tak trochu (ačkoli dobře jsem je věděla). Ptal se mi ještě jednou, zdali opravdu byla má odpověď zápornou? Vyložila jsem mu vše tak, jak *on* si to sice nepřál, ale jak já jsem si to přála. K večeři jsme šli spolu a on si sednul vedle mne; to jsme již byli rozhovořeni a přišli jsme na rozličné téma. O lásce taky trochu mluvil, ale dlouho né; on mi líčil svou povahu, já mu na to dokazovala, že se mi zdá být sangvinickým a ani nejmenší zdání jsem mu neudělala, že by si snad myslel, že se mi líbí. Ku konci již se ode mne ani nehnul; seděli jsme spolu na kanapíčku a můj vějíř sloužil nám oběma za stůl. Pili jsme punč jeden druhému na zdraví a na zdar naší budoucnosti, o kteréž jsme dnes opravdu trochu moc již mluvili. Konečně byla pátá hodina a my se chystali ku dlouhému loučení; v půl šesté jsme se rozešli a Linda zůstala u nás přes noc. Klazar se mne ještě ptal, půjdu-li brzo za bránu na procházku a skutečně třetí den po bále jsem ho v Žitné ulici potkala.

Na masopůstní ponděli 8.2.1875.

Dnes večír to bylo velmi veselé. Slečinka Honora dala bál a né jen, že nás pozvala i Vláška nám tam měl přivést pět pánů. Toho, kterého jsem si přála, toho mi nepřived[!], ale vzdor tomu jsem se výborně bavila. Hanzi tam byl taky a mnoho mi povídal. Slíbili jsme si, že si povíme všechno a konečně on mi povídal záležitosti rozličných pánů, o které se dosti intressuji. Vyzvídala jsem na něm, zdali F[rankenberger] do mě je zamilovaným, ovšem Ševčovi nemusím všechno věřit, ale on mi řekl tolik asi, co „né“. Já mu taky řekla, že se mi F[rankenberger] již vykouril z paměti, ale že tejd[!] nemám nikoho, co bych mohla jmenovat láskou; že se intressuji o Klazara, to on uhodl, aniž by byl hádal; taky mne ujišťoval, že naše interesse je vzájemná, a že prý po našem plesu, když spolu mluvili, K[lazar] hned se ptal na mě. Taky prý vyzvídal, zdali ještě u nás budem jednou tančit, poněvadž on má jet domů a to prý by zůstal v Praze, kdyby věděl, že k nám bude zas pozván. Mluvili jsme mnoho o něm, a já mohu soudit, že K[lazar]ovi Ševčík moc příznivým není. Né snad, že by ho stavěl do špatného světla, to né, ale moc mi ho nechválil. Takto mi uplynul dnešní večír a vytančila jsem se dost a dost. Tonder mě též hodně bavil, a on, Ševča a Štěpánek nás doprovázeli domů;

bylo již ráno, ale světlo nebylo a Š. mi koupil rohlík na kterémž jsme si společně pochutnávali. Dala jsem si s Tond[e]rem rendez-vous zýtra[!] na ledu a rozešli jsme se v 6 hodin.

9. února 1875.

Masopustní outerek[!]; dopoledne jsem dneska prospala a naobědvavši se, šla jsem hned odpůldne na led. Na rendez-vous jsem ani nepomyslela (taky on tam nebyl). Zato jsem ale byla překvapena mne mnohem milejším zjevem: Byl tam totiž pan Klazar. Hned jak jsem přišla na led se mnou mluvil a ptal se, jak jsem se bavila, a jezdili jsme spolu, taky Novák byl tam, Wolf a Carda. Mluvila jsem taky s Olignou[!] a povídali jsme si o Górkim a s Klazarem jsem se zadala na první čtverylku.

14.2.1875

Zas dnes jsme šly s maminkou na Jonákův koncert; zpívala slečna Boschetti⁸ a pak náká[!] Němka Burenne. Concert mne sice dosti intressoval, více ale mne intressovala osoba, kteráž stála ode mne vpravo a já ji právě v protějším zrcadle viděla. Byl to pan K[lazar] s kterýmžto jsem dnes odpůldne měla tu čest se sejít. Mluvili jsme spolu na ledu a řekli jsme si, že jsme se dnes už viděli na <ledu> concertu v zrcadle. Mně se zdá, že panu K[lazar]ovi do mě už moc není a že se mu líbím líp, když mne nevidí, ale co na tom, vše je na světě pomijejíci. Klazar mi řekl, že mu Vlada povídal, že zýtra[!] na věneček nepůjdeme, ale já musela se zaručit, že ano. Poslední naše slova byla: „Tedy zýtra[!] na věnečku první čtverylku!“

15.2.1875

Zas bál, ale již poslední! Těšila jsem se dost, ale né marně. Uděla[la] jsem sice velkou hloupost, že jsem chtěla čtvrtou čtverylku skovat[!] pro Franču a já v mé poctivosti /byla bych/^a málem o ní přišla. První jsem tedy tančila s Klazarem a opět jsem se bavila výtečně; já ho nacházím velmi zábavným a on mě o tom samém ujišťoval. Abych tak řekla, že se mnou příliš tančil, až do půlnoci, nemohu říci, že by to[?] bylo bývalo nápadné, velmi se točil okolo Capalinové a často se od ní ani na mne nepodíval, když jsme se mýjeli. Druhou čtverylku jsem tančila se Sudou a o té pomlčím, bylať mi velmi lhostejnou. Třetí pak s panem Zedrychem a dost slušně jsem se s ním bavila, a mé vis à vis byla Olga; - vedle mě přes jeden pár stál

^a Původně napsáno „...a já v mé poctivosti jsem málem o ní přišla“.

„on“ s Capalinovou. Poslední čtverylku měla jsem s Wolfem a poněvadž se pátá netančila, tedy měl pan Thomas druhou a třetí túru. Při té čtverylce jsem mohla dobře pozorovati Klazara; on se posadil proti mně do okna a trochu moc na mě koukal; já však se slušnosti dělala, jakobych ho nepozorovala, a on tam dělal divnou figuru. Brzy prohlížel můj taneční pořádek, brzy zas to neb ono, aneb dokonce se díval, že jsem mohla soudit, že mu přece nejsem lhostejnou. V rastštundě[?] si sedl po chvílích k nám, myslela jsem spíše, že více kvůli Markové, ale pak jsem přece viděla, že se mnou více mluvil. Bavili jsme se více společně a konečně jsme cupovali orakle^a na margeritách^b s Marinčiných šatů. Dala jsem si otázku na něj a vyšlo mi „il m'aime passionement“^c; i pomyslila jsem si, kdyby to tak bylo pravda.

Po večeri jsme vstali a stáli uprostřed sálu, Anna, on a já. Nechtěla jsem však se mu vnucovat, šla jsem pryč k mamince, on však hned za mnou a procházel se se mnou. Vždyť jsem mu řekla, aby se nenutil a aby se mnou nechodil, není-li mu to po vůli, ale on mi řekl, že se se mnou nejlíp baví a že má ke mně zvláštní interesse. Ku konci jsme spolu mnoho tančili a snad to již bylo naposled. Přáli jsme si dobrou noc a obě ruce si podavši, rozešli jsme se. Dnešním večerem jsem ukončila svůj masopůst; od dneška za rok, kdoví, co se nezmění zas tak, jak se to změnilo od loňského roku?

Chci-li si taky poznamenat to, co jsem mluvila s Klazarem, vše nemohu, bylo by toho tůze moc. [...] se pamatovat, že v promenádě se mne mnoho vyptával o stavu mého srdce a chtěl vědět, byla-li jsem kdy zamilovanou. Lhát jsem nechtěla a řekla jsem, že ano, pravila jsem: „Inu ano ta láska, tak zvané »hin«, trvala vždy velmi krátce, jako vůbec to »hin« může trvat“ Ptal se mi, <je> abych mu upřímně řekla, jestli jsem byla zamilovaná do Frankenbergera? – Nevím, co bych mu byla na to <chtěla> mohla odpovědět[!], ale pro štěstí začala hrát hudba, a můj tanečník přišel a já zůstala K[lazar]ovi odpověď dlužna. On za mnou ještě volal: „Tu odpověď mi nezůstaňte dlužna?[!]“^d

V Praze dne 7. června 1875.

Ach, od kterého dne mohl být tento lístek popsán a jak dávno jsem už snad druhou knížku byla psala a zatím teprv teď, 4 měsíce musel list čekat na mé škrabání. Za to ale chci toho mnoho napovídat.

Letošní jaro mi bylo tak tůze vítáno a až přes mnoho jsem se z něj radovala, takže mi uteklo, jako když sníh a led se rozplynul. Už[!] je léto a dnes, ano právě tejd'[!] jsem přijela

^a Tj. věštby.

^b Tj. na kopretinách.

^c Miluje mě vášnivě. Správně „passionément“ – vášnivě (fr.).

^d Psáno hnědočerným inkoustem.

z Roztok a cítím nevyhnutelnou potřebu s tímto papírkem se pobaviti. Snad by bylo prospěšnější, kdybych raděj[!] psala Lindě, která už je od Velikonoc pryč a já ji ani slova nedala vědět; ale já mám dnes právě na toto [vynechány dvě stránky] tak ohromnou chuť.

Během těchto 4 měsíců se stalo velmi mnoho a pokud se pamatuji, bylo to as 12. března, co jsem jela s tatínkem do Žehuně. Den před odjezdem jsem mluvila s Olgou, dala jsem jí sbohem. Odpůldne, bylo to myslím v outery[!], sedám do drožky a čekala jsem před našim domem na tatínka. Najednou slyším, více vlastně vidím, dvě osoby smekat klobouky, a jedna mně velice známá, druhá osoba však méně pojmenování hodná; byli to K[laza]r a D. Prohodila jsem si v duchu žertem: „Když vidím před cestou něco milého, tu budu mít šťastnou cestu.“ Toni, která u mého vozíku stála, byla obrácená k Hopfenstokové ulici a dělala rukama posunky k severu; ptám se jí, co to, a ona na to, že se jí pan K[lazar] jaksi ptá, kam jdu a ona mu ukázala, že daleko. Nu dobře. Tatínek vstoupil do vozu a za chvíli nato, již po železnici z Rohanského ostrova, okolo Vysočan přes Nymburg, jeli jsme do Libňova. Bylo již večír, vítr foukal a houpal stromovím, které ještě nemělo listů, aby mohlo šustit, ale větve jaksi vrzaly a dodávaly těmi zvuky celé<m> krajině zvláštního rázu. Daleko široko nebylo nic, než samé lesy a hory a domky, které na hřebenu hor stojí, vypadaly jen co silhouetky a když jsme takto po dlouhé jednotvárné silnici jeli, sestavovala jsem si z toho rozličné figury. Pomalu se silnice počala zatáčeti, a sblížovali[!] jsme se vždy k té věži, která se mi zdála jako na vrchu podivná kaple, a teprv teď jsem viděla, že dříve jen špička byla vidět a ostatní budova stála v tem[n]u. Vesnice Žehuň je malá, ale tak krásná! Chalupy, každá majíc jinou formu a v uspořádaném nepořádku, stojí po kraji velkého rybní<č>ka. Cidlina, která krze[!] rybník se ubírá, rozděluje vesnici tuto na dvě polovice, a se sdáli vypadaly domky ty, jakoby plovaly <po> v samé vodě. Konečně přišli jsme k Václavíkovům⁹ a tam jsme byli přes noc. Do detailů se nebudu zpouštět[!], jenom nechci zapomenout na toho dobrého starého Václavíka, který na mne z celé rodiny nejpříjemněji působil a kterého mám moc ráda.

Ráno jsem si všechno kol sebe prohlídla[!] a spěchala ven na povětrí! Po hrázi, která podél kolosálního rybníka leží, procházím[!] se a pohroužila jsem se v snění a neobyčejná melancholie <pu> mne přepadla. Ve dne teprv bylo mi popřáno poznat krásu, která mi byla v noci, ve tmě, jen hádankou! To jezero, ty lesy a oblaka, která teprvé chvíli dala mi vidět slunce! Rackové a divoké kachny plavali /přede mnou/ a za mnou na louce zpívali skřivánkové a husi štěbetaly, kohouti kokrhali. Všechno se mi zdálo, že se modlí a že děkuje za tak krásné jitro. I mne bylo jaksi do snění a pořád více a více obdivovala jsem tu boží přírodu.

Wetterhöfel¹⁰ 29.8.1875

Deník jsem za celý měsíc žádný nepsala a dnes na předposlední den, který ještě zde trávím, dnes chci trochu psát.

Jsem zde nadmíru šťastna a toužím jen, abych Tobě, milá Olgo, mohla všechny radovánky popsat a vypravovat. Mé živobytí je zde dosti jednotvárné, výlety další jsme nepodnikali žádné, zato ale co se tu ve Wetterhöfelu dalo užít, to jsme s Wernerovými užívali. Každý den jsme šly do Pfanendorfského¹¹ rybníka se koupat; dnes snad jsem tam byla naposled. Jaká to krásná vyhlídka na Šacberg¹² a okolní lesy, nic než lesy! Chodila s námi Ina pokaždé a vždy jsme se vraceli až v poledne domů; v lese jsme odpočívali. Ach, jaké to byly večery, když jsme při měsíčku chodívali k „Lilienteichu“ a nazpět přes pole okolo rybníků, krze „Via poetika“, „via mala“, „Krechnwaldl“ na Moßbank!¹³

Procházky ty trvaly do půlnoci a já obyčejně s Robertkem se procházela. Tak ráda si vzpomínám na předešlý čtvrtek, když večer jsme byli u Tomášků, veselí, a měli jsme ten nápad jít péct brambory k Mohsbank. Bylo již asi deset hodin a velcí[?] vzali, Leo, Karel, Ina, Robert, Tanta Ana, Onkel Hans, my s Wernerovic, každý nesl něco na ohniště. Robert udělal oheň a se svou celou energií se k tomu měl, ach, to bylo veselé! Všickni jsme seděli, vlastně leželi, jak Ina říká „koně pást“ a mne bylo krušno okolo srdce, pomyslí-li jsem na odchod. Však když jsme se najedli dobrými brambůrkami, já nejvíce od Robertka obsluhována, taky jsme se spolu prali a dováděli, v nejlepším jsme šli domů. Ja šla s Robertkem a s Ellou napřed a nešťastná náhoda tomu chtěla, že jsme se spolu pohádali a já mu dala facku, ach tu nešťastnou facku, kterou jsem již musela tak často pykat. Robert[e]k ode mě hned utekl a běžel krze Lerchenallée¹⁴ domů, do Nel Werde. Volám za ním, on ale jakoby nic, prosím ho za odpuštění: „Robert, versein^b sie miers[!], ich hab's fasé[?]“^c, a nevrátil se. Já celá pryč, šla jsem se zpovídat Leovi a bylo mně to ukrutně líto, že jsem se tak přenáhnila, avšak pozdě bycha honit. Celou noc mi to vrtělo hlavou a lítostí jsem v noci plakala nade mnou. Druhý den jsme spolu ani nemluvili, až večer jsme byli v soirée u Tomášků a při toastu jsem ještě jednou mu nabídla „Versöhnung“^d, on se schoval za vějíř a dal se do pláče; ubohý Robert[e]k, ono mu to bylo líto! Nyní byla vina moje setřena a on mé odprošení odmítl a je teď vina na ňom[!]. Já s Nelly jsme se procházely spolu v zahradě a Nelly mi povídala, že se jí předtím pořád vyptával, jak to má udělat, aby se se mnou udobřil; příležitosti měl v tu chvíli dost a vždy jak jsme s N[elly] seděly na kanapíčku drnovém, tak on přišel, něco promluvil a zas

^a Názvy, které se nepodařilo dohledat a určit byly ponechány ve shodě s originálem.

^b Správně „verzei“.

^c Roberte, odpusť mi... (něm.).

^d Smír, usmíření (něm.).

utekl pryč. Tak to dělal celý večír a k udobření nepřišlo. Již druhou noc trval náš hněv. Rozešli jsme se všickni až ve dvě hodiny, a bavili jsme se všichni znamenitě, jen ubohý Robert[e]k se nudil a to kapitálně celý večír. Karl dělal Anně kúru¹⁵ a já byla moc s Nelly a s Lee[m]. Večer, ten samý, mi Leo slíbil, že nás zejtra[!], totiž v sobotu, poveze na procházku. Nespala jsem sice celou noc, dílem krze[!] Robertka, ale přece ráno jsem již byla vzhůru a v 9 hodin pro nás přijela Ina s Leonem a Nelly, Anna a já jely jsme samy na procházku. My tři jsme seděly na kučboku a Anna s Inou vzadu. Jeli jsme okolo našich nejmilejších míst, krze Lerchenallée, okolo Lilienteichu a já byla celá šťastná, že i krze Pfanendorf, Rothes Kreuz¹⁶, až ke Štocku¹⁷ krze samé lesy jsme jely do Vonnau¹⁸. U jednoho rybníka jsme zůstali stát, tam to bylo čarovné. Mimovolně mi napadl verš od Máchy: „Větev se s větví koupá.“

Na pěkném buku jsem zvěčnila své jméno, prvně na tom, jehož větev se s nevýslovnou grácií do rybníka skláněla a se svým stínem se líbala nad hladinou. Tam bylo to nejkrásnější; ach Olgo, aspoň jen to místo, kdybys mohla vidět a na té břízové lavičce chvilinku se mnou posedět: Kosen Hand in Hand. Bylo okolo jedenácté hodiny v poledne, zase jsme se vraceli domů a já celou cestu nazpět jsem kočírovala a šlo mi to znamenitě. Když jsme přijeli domů, pak jsem ještě šla do lesa a čtla jsem 9. díl „les miserables“¹⁹, přišel ke mně Karl a dlouho se mnou mluvil; bylo mi to divné, neb já nejsem ta, s kterou on rád mluví – snad mne držel za Annu. Odpoledne jsem šla s Klárou na Šacberg, podívat se na západ slunce a poněvadž bylo teprve 6 hodin, zbylo nám obou[m] dost času ku vytesání svých jmen do jednoho stromu; těšila mi ta památka, dej Bůh, abych ještě jednou sem přišla a mohla se na všechny své[!] znaménka podívat. Západ slunce byl překrásný. Večer jsem byla na Felslu a s Klárou a Annou jsme šly za Nelly do Geistigenhof²⁰, pozvat Onkl Toni na pondělí na náš Abschiedsfest^a. Robert[e]k byl sebou a na cestě, když jsme šli domu, byl by na mne rád mluvil, ale on mlčel, večer jsme pak spolu ještě chodili po silnici na procházku a já jsem „počítala hvězdy“. R[obertk]ovi se nechtělo ani od nás domů a pořád hleděl ke mně přijít a nevěděl, jak to má popadnout za pravý konec. Však již třetí noc trval náš hněv a k usmíření to posud nepřišlo. V 10 hodin jsme se rozešli spát, ale já s N[elly] zůstaly[!] sedět na schůdku a ona mi povídala, že u ní dnes byl na Felslu celou hodinu Robert[e]k a pořád se jí ptal o radu, jak se má se mnou smířit; byl prý chudák celý smutný. Jak živ Felsl neslyšel tolik vzdychání jako v tu dobu. Moc jsme se tomu s N[elly] smály a bylo nám ho tomu líto. V noci jsem si na něj myslila a snad se mi i o něm zdálo; je to ubohé 14ti leté dítě!

^a Tzn. Slavnost na rozloučenou (něm.).

Dnes ráno jeli všichni na kamlín[?] a Ina šla s námi snad naposledy se koupat do Pfanendorfského rybníka. Tejd[!] se chystám, že půjdu na Hixenbank; toto vše jsem psala dnes, 29.8. pod hruškou „unterm Birnbaum“^a u tetiček [v] zahradě.

Wetterhöfel 30. 8. 1875

Již dneska poslední den, co tu jsme a zýtra[!] odpoledne v tydle[!] doby, budu již ten tam! Sedím právě na Felslu vedle Nelly a mám tu krásnou vyhlídku na naši zahradu, na Jihlavu, Geistighof, Waldhof²¹, na lesy a pole. Ó kdybych tu tak mohla ještě chvíli dále býti. Jaké krásné radovánky jsem tu zažila, nejhezčí dni v mém životě. Dnes ráno jsem byla na své „Hixenbank“ a šli všichni sebou, tam jsem byla jistotně naposledy a proto jsem zvěčnila své jméno na „mém stromu“. Taky na Šacbergu jsem se byla rozloučit. Dnes bude zajisté krásný večer, neb sejdem se všichni, ale bohužel naposledy, jsem šťastna, že jsme se s Robertkem smířili a že mi dnes dopoledne vrátil – mat.^b

[Obrázek.]^c

31.VIII.1875 Weterhéfl.

Poslední krásný den! Včera večer jaká to byla veselost, když všechno příbuzenstvo bylo schromážděno[!] okolo selského stolu! Richard obzvláště dal celému večeru jiskru, dav každému na talíř lístek, kam se[!] každý dle jména sedl a rozmilý veršik na druhé stránce našel. Já seděla vedle Robertka a nikdo by nás ani nebyl poznal, jak svorně jsme se spolu bavili. Ještě odpoledne, když jsme byli všickni na Felslu, on tam taky byl, ale ještě jsme byli trochu na kordy, zato ale večír jako dva holubi, litovali jsme oba dva ty dva dni, co jsme se hněvali. Tejd[!] v tu chvíli, sedí R[obertek] vedle mě před tetiček zahradou u dveří a je celý šťastný, že jsem mu dala loknu, škoda jen, že mne má tak rád a my se musíme za hodinu rozejít. Ó mějte se dobře, vy všickni, jež jste ku mému štěstí zde přispěli!^d

[Obrázek.]^e

V Roztokách 4.IX.1875

Jaká to byla změna, když první den, co jsme tu byli, ráno jsem se probudila a místo mého drahého Felsenzimmeru jsem byla v Roztokách. Dnes jsem si přece již na všechno

^a Pod hrušní (něm.).

^b Psáno modrým inkoustem.

^c Viz příloha č. 21.

^d Psáno hnědočerným inkoustem.

^e Viz příloha č. 22.

uvykla, ale na ty první dni nesmím ani vzpomínat. Dnes ráno jsem byla v lese a abych trochu s mého smutného snění vyšla, dala jsem se do čtení „les misérables“; pro tu chvíli jsem zapomněla na všecko, ale po čtení byly mé myšlenky ty tam. Plakat už jsem ovšem nemohla, ale proto přec nebyl můj stesk menší než první den. Jak jsem byla mile překvapena, když jsem přišla v poledne domů a dostala jsem psaní od mé milé Nellynky; ona chudák si na mne taky vzpomíná jako já na ni! Kdybych jen tak mohla ještě jednou s ní a s Robertkem trochu chodit po mém Wetterhöflu, anebo se koukat na vyhlídky z Felslu! Co bych za to dala. Mě se po těch dvou nejvíc stejská[!]. Co asi dělá Ella, komu asi tejd[!] vypravuje pohádky a koho se vyptává a na kom asi vyzvídá? Ó, že nejsem tam, kde jsou moje myšlenky! Vždycky, kdy mne napadají krásné chvíle co jsem strávila „Tam“, stýská se mi nevýslovně a v duchu často sedím na Mosbank anebo ve via poetika trhám eriku.

Jaká jsem byla šťastná, když jsem poprvé uviděla Šacberg a když poprvé, bylo to při ouplňku, jsem se dívala s hořejší strany tam, co jsem onehdy ty stromy kreslila na Lilienteich! Když jsem byla malovat Pfanendorf, anebo když jsem s Klárou odkryla naši Hixenbank.

Jsou to krásné upomínky, ale jak smutno jest mi, pomyslí-li, že snad již jsem to všechno viděla naposledy, anebo, co je ještě smutnější, že to zas uvidím co stará babička? Kdyby Pámbu dal a my všickni jsme ještě jednou mohli společně ty časy si opakovat.^a

V Praze prvního Máje 1878.

Že prý je to dobře, když člověka věci hodně tíží si ulehčit! Cítím to, že tomu tak je a proto budu dnes psát všechno, co chci, aby ze mě spadlo. Víím že to nespadne, ale psát musím.

<D> Asi rok tomu je, nenadála jsem se, jaký osud mne stihne. Snila jsem a prosnila jsem své ideály. Nechci právě říci, že ideálů nemám, ale ta již nejsem, co jsem byla; snad ale cítím ještě více a hlouběji než dříve, ale to, co sním, není již tak nevinný sen. Dovolte mi, abych své srdce Vám odkryla. Víím sice, že toto nebudete nikdy číst, ale píši to vše Vám, neboť Vy jste člověk, kterému bych ráda, třeba již pozdě, všechno, co ve mně je, sdělila. Pamatuji se jako dnes, že jsem Vaše jméno ponejprv slyšela <při> vyslovit při afairách Woltmanovských²², kde jsem, ačkoli nikdy předtím ani slova o Vás neslyšela, již velkou sympathii k Vám pocítila. Pamatuji se na vše tak dobře, co se Vás týkalo, že víím posud dnes, a přec je tomu rok, kde a kdo o Vás mluvil. Byli jsme se podívat o masopustě na dekorace, které jste maloval pro Sokol, a já již s velkým interessem jsem si jen Vaše věci prohlížela,

^a Od tohoto zápisu psáno modrým inkoustem.

více než práce jiných; necítila jsem pro Vás tenkrát nic více než sympathii a interes pro Váš talent. Ponejprv jsem Vás viděla u Vás, bylo to v sobotu ...^a února, den před /naším domácím/ plesem. Šly jsme totiž s maminkou Vás navštívit do Vašeho atelieru, a přiznávám[?] se, že jste již tenkrát na první pohled dojem na mne učinil, dojem dobrý a první dojem prý často rozhoduje o osudu. <Nevím> Nevěděla jsem sama, čím jste na mne dojem učinil, ale vím, že té noci a několik dní na to jsem viděla Vaše dobré oči a ráda jsem tomu byla, když jsem si je mohla dobře představit. Proč jsem měla již od Vašeho prvního pohledu takovou sympathii k Vám? Tenkrát jsem toho ani netušila, nyní, když uplynul rok, <tak> tejd'![!] teprv to dobře vím, co to bylo. Vy jste se mi tenkrát u Vás a i později ani <ne> skoro nevšíml a veřte mi, že jsem se trochu divila, a snad i bolest pocítila, neb zdálo se mi, že bych Vám toho měla co říci a že by jsme si mohli jeden druhému rozumět a že by Vy jste se mě měl trochu všimnout. – Zatím jsem se však těšila na koncert, který měl býti za ňáký[!] čas a k němuž Vy jste slíbil, že budete koncertně kreslit. Těšila jsem se na ten večer velice a tak dobře se pamatuji <že Vy jste [...] [...]> vše jak se co událo. Po celou dobu co jsem Vás neviděla, často jsem na Vás vzpomínala, ale nechtěla jsem sama nikdy započít rozpravu o Vás, když ale někdo jiný o Vás promluvil, vím, že sem[!] <mi> se zarděla^b a zas hleděla hovor o Vás co možná prodloužit. A proč? Konečně se odbýval koncert a já Vás tam měla spatřiti. Vidím Vás ustavičně, jak jste tam ve dveřích stál a já byla tak šťastně umístěna, že jsem nemusela mnoho hlavu otáčet, abych Vás viděla. Citila jsem tenkrát v sobě něco blaženého a ujišťovala jsem sama sebe, jak se Vaše oči liší od jiných. Nyní přišla řada na Vás, a vy jste vyšel na podium. Tenkrát mé srdce tak tlouklo a s celou duší jsem sledovala každé Vaše hnutí a vím, že jste začal křídou kreslit, na před s[t]řechu rozbitou, pak lípu, ouvoz, v pozadí vrch, a na[d] ouvozem Krista[?], pak ku konci jste přidal ptáčky, několik čar ještě a hudba hrála <...> píseň národní „já mám chaloupku na vršku“. Zdálo se mi tenkrát, jako by jste byl tuto krajinku vykreslil jen pro mne. Tak mnoho jsem se na ni dívala a chtěla jsem si tento obraz do své paměti úplně správně vtěštnati[!]. Odpuste[!] mi mé dětinství, ale nemohu jinak[!], než každou maličkost si připamatovati. Citila jsem tenkrát, že je ve Vás něco šlechetného a že máte poetickou duši; od té chvíle jsem cítila pro Vás více než sympathii neb interes, co pro pro umělce; pořád mně zněla melodie národní v uších a před očima se mi zjevovala vaše, mně tak zvláště milá, krajinka; já ustavičně jsem něco ve Vás hledala a zdálo se mi, že to, co ve vás hledám, že jsem to našla; srdce mi tlouklo, když jsem si sama sobě vyslovila /přání/, že bych s Vámi ráda mluvila, ale ještě ten večer. Byla bych Vám ráda

^a Vynechala Zdenka.

^b Původně měla věta znít „vím, že se mi...“ Doplněno písmeno „m“, ale zájmeno „sem“ již zůstalo neopraveno.

byla[!] řekla, jak Vám děkuji, jak blažený večer jste mi připravil a jak cítím s Vámi. Když jsme odcházely, Vy jste k nám přišel několik slov promluvit, ale jen několik slov; já jsem Vám také chtěla něco říci o radosti a o kráse a myslím, že jsem něco takového řekla, ale Vy jste to neslyšel; řekl jste, že ten motiv, jež jste si vybral, je sice pro <ouzke vybrané> menší publikum – že by se sem byl dobře hodil nějaký[!] hrad nebo co; já ale cítila, že bylo vše <nad> na svém mí[s]tě a že jen ta<k> radost, kterouž jste mně způsobil, byla by Vám mohla stát za Vaše namáhání a že dnešním dnem jsem poznala ve Vás člověka. – Šli jsme domů; pořád cestou jsem myslela na Vás. Vláda Vás tenkrát pozval k nám na <úterý> čtvrtek – byla u nás malinká společnost a Vy jste slíbil, že přijдете. Věřte mi, že jsem se mnoho na ten večer těšila. Daly jsme tenkrát s Annou všude plno květin, do všech nádob fialek a pořád jsem se těšila na to jen, aby na Vás všechno u nás udělalo dobrý dojem; měla jsem na sobě tmavomodré šaty a zlatý pásek na krku a zlatý pás a zdálo se mi, že mi to sluší, a byla jsem tomu ráda. Byli jsme již všichni pohromadě, jen Vy jste scházel. Dívala jsem se neustále po dveřích brzo-li přijдете a v tom někdo přinesl lístek; lekla jsem se, že snad nám odříkáte, ale za minutu na to jste se objevil. Sedla jsem si tenkrát vedle Vás a chtěla jsem s Vámi i trochu mluvit. Vy jste mi povídal o Vašem pobytu v Uhrách²³ a pamatuji se dosud na všechno co jste povídal; - den před tím jsme byli s Božou ve Hvězdě, a chtěla jsem Vám něco o naší procházce říci, ale co jsem Vám řekla, nezdálo se, že Vás to zajímá, Vy jste jen tak roztržitě ze zdvořilosti poslouchal. Víím ale, že když jsme byli u Vás v atelieru, že jste pravil, že u Hvězdy je tak pěkný větrný mlýn, že se Vám líbí - a že od těch dob já ustavičně jsem si přála na to místo jít, seznat je a říct Vám pak, že i mně se ono místo líbí, my ve Hvězdě byli, ale k bližšímu sdílení to nepřišlo. U večere jsem seděla po Vaší levé straně a od Vás na pravo seděl pan Jeřábek. Mluvili jste velmi mnoho spolu o malbě a já tenkrát velmi pokojně poslouchala Vaše náhledy. Vy jste mluvil s velkým nadšením o Van Luppenově²⁴ břízové stráni a já si ji podle vašeho popisu tak dobře představila, že když jsme pak na to přišly do výstavy, jsem viděla, že můj obraz dle Vašeho popisu byl úplně správný; že to poetické jádro, které jste Vy v obraze tom zpatřil, že já ho též v něm viděla. Po večeri jsme Vám v saloně ukazovali naši ruskou sbírku a já s Vámi pak zas trochu mluvila; zdálo se mi, že jste se mne přece již trochu všiml, neb mluvili jsme spolu o umění a já Vás konečně i požádala o to, aby jste mi nakreslil onu chaloupku, kteráž se mi tak líbila. Věřte mi, že tenkrát jsem samou radostí nevěděla co dělat a snad až příliš jsem radost svou dala na sobě znát, ale já začala pro Vás cítit něco víc než sympatii, <snad> to již entusiasmus. K dovršení mé radosti; jste na odchodu od nás mi řekl ještě v předsíni, že onen obrázek, partie z Žehuně, vlastně rybník Chotovice, co jsem u Vás v atelieru hned poznala, že je „mým majetkem“ – Měla jsem opravdu velkou radost s Vašeho

daru a přijala jsem ho s vděčností, - netušila jsem tenkrát, jakou <hru> úlohu bude hráti v mém osudu!

Zapisovala jsem si po každé den, kdy jsem Vás viděla, když jste kreslil onu chaloupku, bylo to <dva> v dubnu a několik dní na to, myslím 19., přišel jste k nám poprvé. Od té chvíle, co jste mně daroval onen obraz, nemyslela jsem, než na Vás. Zdálo se mi celou noc o onom obraze a živě jsem si představila krajinu tu, kterouž jsem v přírodě kdysi byla tak obdivovala. Cítila jsem v tom jako prozřetelnost Boží, že Vám též to místo se tak zalíbilo a v duchu jsem si pořád představovala, jak s Vámi chodím po břehu chotovického rybníka. Ukazovala jsem Vám ta místa, jež se mi kdysi tak líbila; je tomu přec již dlouho, co jsem byla v Žehuni bylo to 19.-21. dubna 1875. Jaká náhoda tomu chtěla, že právě v den, kdy jste mi dal Vaš obraz, bylo tomu dvě léta, co jsem chodila po břehu téhož rybníka. Vše mi zas se objevilo před očima, takové detailly, na které jsem si po celá dvě léta ani nevzpomněla. Čím to bylo, že zas od té chvíle jsem všechno jináč pocítila. Zdálo se mi, že bych měla ulétnout na ta místa a tam bych byla snila a vzpomínala <na Vás>! Neměla jsem jiné myšlenky než Vás, přece jsem se ale nechtěla sama sobě přiznat, že Vás miluji – co to bylo ale jiného než láska? Neb kdekoli jsem chodila v přírodě, všechno jsem v duchu Vám ukazovala a cítila jsem takovou sympathii k některým místům, že se mi zdálo, že jste tady někdy mohl jít, a že snad i Vy právě na tomto místě co já nyní, Vy kdysi stál a cítil něco podobného, co já. Toužila jsem horoucně po Vás; Vy jste ale málokdy k nám přišel, až jednou odpoledne na návštěvu a přinesl jste mi slíbenou chaloupku, na kterouž jsem se tak nevýslovně těšila. Byla jsem Vám takým citem vděčnosti zavázána a tak velká byla radost má, že třeba Vy jste se o mě nikdy ani trochu neintressoval, nanejvýš že jste poznal, že mám cit pro přírodu; byl by jste musel mít radost z mé radosti. Anně jste přinesl ony dvě skizzy, co visí nyní nad piánem; patřily jí sice, ale byly také mojím majetkem Byla jsem tomu tak ráda, že mám doma kousek Vás, neb i v těch malých skizzách zdála se mi obrazit Vaše poetická mysl a já jsem kolikrát za den se běžela na ně podívat. Vždy jsem se potěšila a řekla jsem k Vám v duchu něco tak milého, tak radostného a připadalo mi, že to v tu chvíli musíte cítit, jak po Vás toužím a jak bych ráda Vám celou svou duši odhalila. Vy jste ale nic netušil a nikdy jste se ke mně jináč nechoval, než přívětivě a zdvořile. Bolelo mne to, ale doufala jsem <a>, že až později někdy budu mít snad příležitost s Vámi <od> se srdce mluvit; musila jsem se Vám zdáti snad dotíravou, pozorovala jsem to, aspoň domnívala jsem se, že o mou společnost pranic nestojíte. <Byl> Chodili jsme často do výstavy na Žofín, Vy jste tam měl též obrazy, nikdy jsme se tam s Vámi ale nesetkali. Bylo to vzlaštní, že jsem se nejvíce zdržovala v síních, kde Vaše obrazy visely. Ani nevíte, jak jsem vždy v duchu prosila Pána Boha, aby jste byl v takých poměrech

a mohl jeti na čas do ciziny! Měla jsem a mám dosud to přesvědčení že Vám nic neschází než viděti, jak se jinde maluje a že potom by z Vás byl jiný člověk.^a

^a Psáno hnědočerným inkoustem.

- ¹ HEINE, Heinrich: *Kniha písní. Překlad Ervína Špindlera*, 1873, č. XXXV, s. 156.
- ² Úryvek básně „Arme Peter“. HEINE, Heinrich: *Buch der Lieder*, 1868, s. 52. Psáno kurentem.
- ³ Tomášek, Václav Jan (1774-1850), čes. hud. skladatel a hud. pedagog.
- ⁴ Helena Rösslerová (1850-1927), klavírní virtuozka, významná členka Amerického klubu dam.
- ⁵ Ferenc Liszt (1811-1886), klavírní virtuoz a skladatel.
- ⁶ V tomto případě je patrně míněn ples Národní besedy. Jednalo se o jeden z nejproslulejších plesů, který se konal jednou do roka. Jeho výtěžek v této době byl určen na stavbu Národního divadla.
- ⁷ Čtverylky se v Čechách obvykle tančily na šest figur, neboli tzv. tůr (nazývaly se „le Pantalon“, „l'Eté“, „la Poule“, „la Trénis“, „la Pastourelle“ a „la finale“ neboli „Galop“.) Každá z nich se tančila po určitý počet taktů.
- ⁸ Tereza Boschetti (1846-1919), původem italská zpěvačka.
- ⁹ Rodina Aloise Václavíka st. (1813-1889), od roku 1846 mlynáře v Žehuni a v letech 1864-1881 poslance Českého sněmu. V roce 1876 předal mlýn svému nejstaršímu synovi Aloisi (1847-1929), který působil v letech 1868-1889 jako zemský poslanec. SWIERCZEKOVÁ, Lucie: Václavíkovi (1569) 1839-1944. Inventář archivního fondu ANM č. 237, s. 1. Praha 2000. LIŠKOVÁ, Marie: Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861-1913. Praha 1994, s. 341.
- ¹⁰ Lesnov, městská část na severním okraji Jihlavy, součást Bukovna (Walddörfel). Za upřesnění a přesnou lokalizaci děkuji panu Petru Dvořákovi ze Státního okresního archivu Jihlava a znalcům staré Jihlavy, panu Vilímkovi a panu Neuwirthovi.
- ¹¹ Pfanendorf - v roce 1869 osada obce Šlapanov v okr. Polná, nyní osada pod označením Kněžská v okr. Havlíčkův Brod.
- ¹² Schatzberg, nyní Rudný, vrch (613 m) severně od Jihlavy, pod nímž se rozkládá Lesnov. Za upřesnění a přesnou lokalizaci děkuji panu Petru Dvořákovi ze Státního okresního archivu Jihlava a znalcům staré Jihlavy, panu Vilímkovi a panu Neuwirthovi.
- ¹³ Jedná se pravděpodobně o pomístní názvy v okolí vrchu Schatzberg.
- ¹⁴ Správně Lärchenalee, modřínová alej na východním svahu Schatzbergu, která vede k Lesnovu. Za upřesnění a přesnou lokalizaci děkuji panu Petru Dvořákovi ze Státního okresního archivu Jihlava a znalcům staré Jihlavy, panu Vilímkovi a panu Neuwirthovi.
- ¹⁵ Dělat kúru, dvořit se.
- ¹⁶ Užíval se český název Červený Kříž. Původně osada obce Strítěž v okr. Polná, později se jako osada neuvádí.
- ¹⁷ Užíval se český název Štoky. V roce 1868 obec v okrese Polná, nyní v okrese Havlíčkův Brod.
- ¹⁸ Patrně se jedná o osadu Voňov (také Zvonějov), která byla od roku 1850 osadou obce Štoky. Později se již jako osada neuvádí.
- ¹⁹ Bídníci (fr.), román Viktora Huga. Srov. zápisy ze dne 4.9.1875 a 10.3.1883.
- ²⁰ Správně Geistlicherhof, Kněžský dvůr, nyní Reindlerův dvůr jižně od Lesnova v katastrálním území Bukovna. Za upřesnění a přesnou lokalizaci děkuji panu Petru Dvořákovi ze Státního okresního archivu Jihlava a znalcům staré Jihlavy, panu Vilímkovi a panu Neuwirthovi.
- ²¹ Waldhof, nyní Zborná, v roce 1869 osada obce Německá Vyskytná v okrese Polná. Nyní obec v okrese Jihlava.
- ²² Profesor Alfred Woltmann začal přednášet dějiny umění na pražské akademii v roce 1874. Na přednáškách i ve své publikční činnosti šířil názor, že české umění je plně závislé na umění německém. Tím eskalovalo národnostní napětí mezi českými a německými studenty. Vůdčími osobnostmi českých studentů se stal Mikoláš Aleš a Antonín Chittussi. K vyhocení situace došlo poté, co Woltmann prohlásil, že koncepce v té době právě stavěného Národního divadla je zcela německá německá. Na příští přednášce studenti v čele s Alšem a Chittussim profesora vykážali z přednáškovho sálu v Klementýnu. Následky na sebe nenechaly dlouho čekat, bylo zatčeno a odsouzeno šestnáct studentů, včetně Alše i Chittussiho. Oba také odešli z pražské akademie. Na jejich obranu veřejně vystoupil např. malíř Soběslav Pinkas. SEJČEK, Zdeněk: Mladý Chittussi. Monografická studie o mládí a rané tvorbě umělce. Havlíčkův Brod 1965, s. 55-57.
- ²³ Antonín Chittussi absolvoval svou první studijní cestu do Uher v roce 1872. Vrátil se pozdě v létě roku 1873. Do období jeho uherského pobytu se datuje malířův příklon ke krajinomalbě: „...osudový příklon ke krajině nastal rázem, a to až v roce 1872 při studijní cestě do Uher. Podle prací od Mostu nad Litavou je zcela jisté, že se již tady poprvé vážněji zamyslel nad volnou krajinou.“ SEJČEK, Zdeněk: Mladý Chittussi. Monografická studie o mládí a rané tvorbě umělce. Havlíčkův Brod 1965, s. 37 a 43.
- ²⁴ S největší pravděpodobností se jedná o Jozefa van Luppen.

III.6.1 Formální znaky a specifika deníku z roku 1883

Deník je veden v sešitě s měkkými papírovými deskami modré barvy formátu A5 s želvovinovým vzorkem.¹ Obsahuje celkem 129 stran textu, zbylé listy jsou ponechány nepopsané. Zápis je veden pouze perem. Rukopis je poměrně dobře čitelný.

Kromě češtiny se vyskytují v deníku také jednotlivá německá, francouzská a italská slova. Jediným souvislým cizojazyčným textem je italská báseň, kterou vepsal do deníku básník Andrea Maffei.

Sešit nejeví žádné známky porušení či poškození v důsledku např. vytržení listů či jiných razantních zásahů. Zápisy byly psány velmi svědomitě, téměř každý den.

¹ Viz příloha č. 23.

**III.6.2 Cestovní deník Zdenky Braunerové
(1883)**

Florence, v sobotu 3. března 1883.

Ráno padal sníh jako u nás v lednu; šly jsme do galerie Pitti¹; začaly jsme nejzadnějším sálem. Portrait ženy Paola Veronese je intressantní[!]a, není krásna, vypadá vulgárně s těmi kudrlinkami a tlustými tvářemi. – Jedním z mých portraitů je „l'homme Vista[!]“ od Francia-bigio^b; je ostatně velmi podoben onomu, co visí v salon carée[!]c proti Joccondě^{d.2} Před podobiznou Ange Doni-ho³ a ženy jeho Magdaleny Doni jsme si vzpomněly na Elmíra⁴, a v duchu jsme mu Magdalenu zlomyslně daly za ženu. – Rubens, čtyry podobizny: Rubense, jeho bratra a filosofů Lipse⁵ a Grotiusa⁶; duchaplné jsou vzadu u poprsí Seneky 4 tulipány. Je to obraz plný kouzla a života. Dva krásné obrazy jsou zde od Giorgione. – Concert a pak Nymfa pronásledovaná Satyrem. – Před posledním jsem dlouho stála. V katalogu Pitti mám poznamenáno, co se mi líbilo; musím se obmezit[!] na kratší deník. – Odpoledne jsme jely do Certosy⁷. Klášter leží na vrchu, odkud je krásná vyhlídka na Florencii a na západ do utěšené hornaté krajiny. Broskve a jiné stromy; keře v plném květu a na horách sníh. Vzduch průhledný a čistý, hory modré a modré. Vešly jsme do kláštera; zas ten starý způsob, kde kolem dvora vede chodba <na> a sloupořadí. Jeden kněz, velmi milý[?] a vzdělaný nás prováděl. Vešly jsme do kostela; seděli tam v lavicích kartouziáni a modlili se. Bylo mi, jako bych vešla do obrazu Filippina Lippi. Ten dojemný klid. U oltáře klečel jeden kněz v hnědých šatech, patrně jen něco nižšího⁸ než ostatní a měl hlavu jako portrait L[eonarda] da Vinci. – Vedli nás po všech kaplích, jichž je asi 20; pak jsme se podívali, jak vypadají jich celly. Řekla jsem tomu páterovi, jak se mi tam líbí a že jim závidím klid; nenadál se jistě, jak mi to šlo od srdce. Je zde mnoho pěkných obrazů, a nejintressantnější je stavba kláštera. – Konečně jsme vešly do lékárny, kde prodávají dobré liqueury a voňavky, a koupily jsme si maličkosti.

4. března, v neděli. Florence.

S Annou do galerie dei belle Arti⁹. Stály jsme velmi dlouho před „životem Krista“ (miniaturní malby, asi 24) od Fiesole¹⁰, tu za námi byl slyšet hlas pana Doubka¹¹ a pana Smoly. Těšily jsme se se schledání[!]. – Nebylo již mnoho s prohlížením obrazů. Zde v galerii visí překrásný Sandro Boticelli: Flora, Vítr atd. alegorie.¹² Boticelli má pro mě něco tak nevýslovně kouzelného a mystického; jeho postavy vůbec, a i Madony nejsou s tohoto světa. Do mého obdivu se jistě též mísí cit bázně. – Odpoledne jsme zašly na chvíli do Pitti do zadních sálů; visí tam krásná krajina Salvatora Rosy; nikdy jsem neviděla něco krásnějšího od tohoto malíře. (Zlaté nebe, voda a vysoké stromy <>), v popředí bílá postava alegorická). – Velmi intressantní je veliká sbírka

^a Vždy psáno tímto způsobem.

^b Franciabigio.

^c Správně „carré“ (fr.)

^d Gioconda, tj. Mona Lisa v Louvru v Paříži.

^e Původně napsáno „2.“.

miniatur. – Večer pro nás přišel Doubek a S[mola] a šly jsme do opery: Teatro Pergolla¹³; dávali Ernani od Verdiho; dobře jsme se bavily, zpěv byl prostředně dobrý, baryton výtečný. V ložích bylo několik elegantně velkoměstsky oblečených dam.

Florence 5.^a března 1883; pondělí.

Kláster San Marco¹⁴, nyní museum; nemohla jsem ještě nic studovat pro množství; zatím jsem jen věděla, že je zde velká masa cel s freskami Fra Beata. Ještě se tam vrátím. – Odpoledne [jsme] s D[oubkem] a S[molou] jely do San Miniato¹⁵. Kostel i hřbitov mne příliš nezajímaly, ale zato vyhlídka na město je krásna. – Blízko je velký plac s bronzovou sochou Davida od Mich[ela] Angela. Odtud jsme jely do Cascina¹⁶ a pak domů. – Po obědě jsme s maminkou šly k Falke, bydlí na druhém břehu Arna. Nenadály jsme se, že se spolu sejdem ve Florencii.

Florence 6.^b března, v úterý.

Galerie Buonarotti; je to dům zasvěcený Michelu Angelovi, je zde na něho mnoho památek; jeho kresby a zejména relief (boj centaurů), co pracoval M[ichel] A[ngelo] v 14 letech. Krásný obraz od Giorgiona: Smrt Lukrecie. – Odtud jsme jely do Galerie Panciatichi¹⁷ – ideální museum; nejvyšší vzor vlastenectví a dobrého vkusu. Krásné přitom je, že ta šlechtická rodina, majitelé paláce a musea, žijou[!] velmi jednoduše. – Výběr nejraffinovanější v obrazech; Memling, Boticelli, Ghirlandajo¹⁸, Mantegna, <mistři> Leonardo da Vinci (kouzelný portrét), až na mistry 17. a 18. stol.; v hořejších sálech velké sbírky čínských a japonských bronsů a orientálských meublí; mnoho předmětů z „jadu“[!]°. – Odpoledne jsem si s Annou vyjela do Bagno¹⁹. Chodily jsme po sádech jako na sto mil od velikého města vzdálených. Malé domky s cypřiši jako jesličky^d a krajina velmi utěšená; všechno samá kultura^e, ale tu kultura, co netlačí. Ti lidé žili před třemi sty lety zrovna tak jako dnes; je to primitivní^f. *V trávě plno narcissů a dětí*. Jedna krásná holka nám ukázala cestu. K večeru vrátily jsme se tramem^g domů. – Po obědě jsme měly malý konflikt s jednou osobou, o níž jsme myslely, že je Ruska a oslovily jsme ji rusky. Rozzlobila se na nás a nyní je mi líto, že snad nevinně, všetečně jsme se dotkly velmi citlivého místa. Musí to být ňáká[!] potrhlá osoba nebo nešťastnice.

^a Původně napsáno „3.“.

^b Původně napsáno „4.“.

^c Správně „jadeitu“, tzn. kámen z něhož se vyráběly orientální předměty.

^d Možno číst také „jedličky“.

^e Takto psané slovo Zdenka vnímala v přeneseném významu. Dnes by se podobný význam vyjádřil vsazením slova do uvozovek.

^f Tj. středověké.

^g Tj. tramvaj.

Florence, ve středu 7.^a března.

S Annou do musea San Marco²⁰. Vešla jsem tam již podruhé a bylo mi, jako bych do dávno známého místa přišla. Ve velkém sále jednom je freska od Ghirlandaja²¹: Večeře Páně; freska je zachovalá, osoby v životní velikosti. Nejkrásnější je Kristus a sv. Jan Ev[angelista] spící Pánu Ježíši na ramenou. V sále není přílišné světlo, tak právě dobré, všechno je mysteriosně osvětleno. Dojímavé jsou nahoře v rohu na váze bílé lilie, v pozadí je vidět výklenkem nebe a po něm létají ptáčci. Ghirlandajo mně roste stále víc a více k srdci. A mimoto je velký malíř. V jiném, vedlejším sále je freska od Fra Beata Angelica. Kristus na kříži a s obou stran lotrové. Nebe rudou září polité, pod křížem Panna Maria, skleslá a dvě svaté ji podporují. Překrásná postava Majdaleny[!] v červených šatech (zezadu) objímající kolena Panny Marie. Kristus sám se mi líbí méně, onen co je na chodbě (na kříži a u něho se modlí kněz), je ideál můj – snad je tento trochu poškozen. Zato hluboce pojmutý je lotr, jemuž s hlavy zlatá záře vychází. Obličej je ozářený svatým světlem, je vidět, že mu je bolest ulehčení. – Je to největší a nejkrásnější freska od Fra Angelica. Krásné jsou i ostatní postavy svatých a biskupů, kteří stojí pod kříži. – V jiném sále je freska od Soriani-ho²²: La cuisine des Anges^b a nad ní Ukřižování od Fra Bartolomea. – Vejde se po schodech nahoru a tam jsou bývalé klášterní celly a v každé z nich je freska, většinou od fra Angelica. Na chodbě, naproti schodům je Zvěstování Panně Marii od Fiesole, to, co měla Anna u Helmů viset nad postelí. – Nejkrásnější jsou pr[v]ní celly, Kladení do hrobu, Zvěstování, Noli me tangere, Narození Páně. V jiných celách je několik miniaturních obrazů na dřevě, bezpochyby domácí oltářičky od Fiesola. Pak maska a poprsí sv. Antonína, podobné tomu v Sta. Maria Novella²³. – Tak divně a příjemně mi bylo při prohlížení tohoto kláštera, snad k tomu přispívá má nynější nálada. Ty dlouhé chodby, jedna cella za druhou, nahoře <ve střed> nad hlavou vidět krovy, všechno jak to bývalo tenkrát, když zde bydlel Fra Beato.²⁴ – Odpoledne jsme šly s maminkou do kostela Sta. Croce. Intessantní kostel, je v něm hrobka Michela Angela a mnoho uměleckých památek. Zvěstování od Donatella (v pozdější době natřené bílou olejovou barvou). Pak na jednom pilíři visel relief Madonny, snad Mino da Fiesole, na který jsme se dlouho s Annou dívaly.

V zadní jedné kapli u sakristie je krásná terre cotte od Lucca della Robbia²⁵ – Madonna se svatými a dvěma anděly. Dvě poprsí od Giacomo della Robbia²⁶ – pak mramorová fontánka, nebo tak něco, nahoře s reliefy, krásnými dětskými hlavičkami. Velký obraz od Giotto, visí ale příliš vysoko. V sakristii jsou fresky od Tad[deo] Gaddi²⁷, z nichž „Noli me tangere“ se mi nejlépe líbila, avšak ony v Maria Novella jsou krásnější. V kostele je ještě jeden Lucca della Robbia; Panna Maria s Jezulátkem a dva andělé po straně (ten, co mi Elmir dal jednou fotografii), terra cotte a barevně malované figury. V kostele je mnoho polských šlechticů pohřbeno. – Večer k nám přišla

^a Původně napsáno „7.“.

^b Andělská kuchyně (fr.).

sl[e]č[na] Jacobssohn se svým bratrancem s Berlína, které vlastně paní Veber pozvala. Nebylo mi dnes do zábavy, taky jsem dobře nezpívala, moje myšlenky byly jinde.

Florencie, ve čtvrtek 8. března 1883.

Dnes v noci jsem špatně spala. Od třech hodin jsem nespala a podivné myšlenky mi táhly hlavou. Kde se u mě vzaly? – Šla jsem do Bargella²⁸, kde jsem si udělala malou skizzu gobelinu od Audran²⁹. Pozdě jsem přišla domů a musela jsem sama snídat. – Včera večer jsem utekla, sotva bylo po obědě do pokoje, a bylo mi ouzko. Dnes je mi tak celý den. Odpoledne, asi po čtvrté hodině jsem si vyšla na Lung Arno³⁰ na procházku, docela sama. Ohromné kusy sněhu padaly hustě, na ulici skoro žádných lidí a Florencie celá sněhem pokryta. Dnes mi ta samota byla dobrá. Nervosní pláč a lítost se mi v hrdle svírá, a nemohlo to ven. Asi hodinu jsem se po Lung Arnu procházela a pak mi bylo dobře. Zašla jsem si do nám blízkého malého kostelíčka, tuším San Agostino. Bylo již šero a vevnitř ani živá duše. Docela sama jsem se cítila a to bylo, po čem jsem toužila. Klekla jsem si v zadní lavici ve tmě a dala jsem se do tak usedavého, nervosního pláče a prosila jsem Boha, aby se nade mnou smíloval. – Nezapomenu nikdy, jak mi dnes bylo v tom kostele a jak smířena s celým světem jsem odtamtud odcházela. Je mi volno, příjemno, už ani lítost necítím. Bude jistě všechno zas dobře.

Florencie, v pátek 9. března.

Dnešní den jsem užila zas tak jako málokterý předtím. Strávily jsme s Annou několik hodin v Ufficiích³¹. Vzaly jsme sály, v kterých jsme dosud ještě nebyly. Na chodbě je několik krásných římských poprsí, které jsem si prohlídla. Z francouzské školy je zde málo dobrých obrazů – celkem slabě zastoupena. Dlouho jsem se zdržela před Madonou malou od Memlinga, zejména anděl před ní stojící, hrající harfu je božsky krásný. Madona sedí s Jezulátkem na trůnu a vzadu je vidět intimní a poetická krajina. Blízko visí dva portraity flámské školy (snad Van der Goes): Muže a ženy s knihami v ruce. Zejména žena je krásna, a vzpomněly jsme si před ní na matku St. Julienu l'hospitalier. Na jejích očích je vidět, jak mnoho, celé živobytí se modlila.

Krásný je obrázek od Mierise malovaný pro Cosmu Med[icejského]³²; představuje Mierise se svou rodinou. Je to bijoux^a, jeden z nejkrásněji malovaných Mierisů, co znám. – Nechtěly jsme se dlouho zdržet na flámské škole, ačkoliv je zde mnoho krásných obrazů. – Z vlašských mistrů září mi před očima stále Boticelli. Bojím se, že se stávám až nespravedlivou k jiným malířům, ale Boticelli mne tak jal, až do hloubi duše. Jak krásná je Madonna (píše do knihy, Ježíšek jí vede ruku a andělíčky[!] drží kalamář) a Spasitel, moudré vznešené dítě plné výrazu; nemohu si nic záhadnějšího myslet, a přitom ten půvab, barvy i nekonečná líbeznost. Velmi krásná je Madona

^a Klenot (fr.).

od Lucca Signorelli, moudrá <vzneš> a svatá; učí Ježiška číst a svatý Josef u nich klečí. – Ale zas Boticelli, stále jen Boticelli! Alegorie hříchu³³, (malý obraz) lichva, lež, hloupost, závist, podezření – a poslední postava, nahá, skromná, překrásná, je *Pravda*. – Poznala jsem, myslím, dobře školu toskánskou. V *Tribuně* je krásný Dürer (tři králové klanící se Spasiteli), Mantegna, Raffael (portraity) a pak Venuše Medicejská. – Zdálo se mi, že jsme se tam potkaly s mladým Jonnet; vzpomněly jsme si s Annou na to, když jsme byly v Collection Beurnonville, co všechno se od té doby s námi přihodilo! A co se se mnou stane, to ani nemám zdání. – Odpoledne jsme šly k Alinarimu³⁴ kupovat fotografie a dobře jsme se tam bavily, uplynulo nám půldne jako hodina. – A večer nic, sedím tu v pokoji a byla bych šťastna, kdyby mne netrápila myšlenka, že musím opustit Florencii. Bojím se Říma a myslím, že pro mne nebude mít Řím ten „charme“, co Florencie. Loučím se navždy, snad již žádné schledání[!]. U oběda, na druhém konci, sedí jeden mladý Amerikán, tuším, že je spisovatel; intressuje mne; nevím, jak se jmenuje, ale má fisionomii[!] ^a tak neobyčejnou, že ji nikdy nezapomenu. Zlobím se na sebe, není mi přece nic do něho, proč je mi líto, že nesedíme vedle sebe? Nic skoro nemluví a dívá se často v naši stranu. Když ráno v pravidelnou hodinu spolu snídáme, nemohu na něho mluvit, vypadá, jako by měl velký zármutek <a snad> nestojí o čísi <lidi> řeči.

Florencie 10. března 1883.

S maminkou a Annou jsem šla ráno do Palazzo Corsini; leží na Lung Arno-Corsini. Sály jsou velmi elegantní a nádherné, meuble z doby medičejské, slohu velmi půvabného. Bavily jsme se prohlížením galerie zde umístěné. Je zde mnoho portraitů od Substernanse[!] ^b – pro mne nový malíř – je velmi osobní, plný síly a delicatnosti. Upomíná trochu na flámské mistry, ale má zas něco od Tintoretta, zejména v koloritu. V jednom pokoji je krásná Madona od Fillipina Lippi (v kulatém rámcí), je to jedna z nejkrásnějších tohoto mistra. Několik mistrovských obrazů od Salvatora Rosy; nyní teprve vidím, co Salvator Rosa je; dokud jsem ho znala z Paříže, neintressoval mne. – Odpoledne jsme šly do Palazzo Riccardi. Sály, kde nyní se nalézá tuším prefektura, vynikají obyčejností, ačkoliv jsou plné zlata; fresky od Luca Giordano se mi nelíbí pranic. Zato ale jaký poklad je kaple³⁵, v níž se nalézají fresky od Benozzo Gozzoli. U okna je grupa[!] andělů zpívajících, kteří jsou báječně krásni. Znala jsem již část s fotografie, ale neměla jsem přec ani tušení, jak jsou ty fresky krásny. Nemohu si myslet krásněji malované koně než ty bílé, červeným třepením a zlatem ověšené koničky. *Člověk cítí přímo pod rukou tu tenoučkou kůži a jemnou srst jejich*. A pak barva celku, je k nepřekonání. Je to první dílo, co od Benozzo Gozzoli vidím a jsem dojata navždy.³⁶ Věru, myslím si někdy, není-li to rouhání, když i já se pachtím a snažím? – Nato

^a Vždy psáno tímto způsobem.

^b Správně „Sustermans“.

jsme šly s Annou si prohlédnout několik kostelů, San Marco, Magdalena dei Pazzi³⁷, ale nic právě zvláštního mi v paměti neutkvělo. – Anna si koupila roztomilý starý vějíř, ku kterému musím vrchní část doplnit. – Večer jsem se dnes dobře bavila; sešla jsem zas jednou do „salonu“ a přinesla jsem tam fotografie. V tom tam přišel ten mladý Američan, i sedli jsme si spolu a bavili se prohlížením. – Je to velmi intelligentní, subtilní hoch. Těší mne, že jsme se seznámili. Mluvili jsme o umění, – nerozumí mému vkusu tak zcela, co se týče staré vlašské školy. Smáli jsme se karikaturám Leonarda da Vinci a nato jsme začali mluvit o Dickensovi. To byla pointa, v které jsme si úplně rozuměli. Řekla jsem mu, že mi byli „Misérables“³⁸ *revelací*^a – to jej patrně intressovalo. Jeho nejmilejší autorové jsou Fletscher a Beaumont³⁹, pak Schiller. Ten mladý <člověk> gentlemen[!] se jmenuje Benson. Anna dostala dnes od Elemíra psaní plné dobrých zpráv.

Florencie, v neděli 11. března 1883.

Je mi teskno, když pomyslím, že brzo musím opustit mou milou Florencii. Šla jsem naposledy s Annou do galerie Pitti loučit se s našimi obrazy. Prohlížela jsem si nejvíce portrity osobností, ku kterým je biografie. Nejzajímavější jsou osobnosti z doby Raffaela, pak současníci[!] Tiziana. – Dnes byla z galerie překrásná vyhlídka na Florencii, v zcela zvláštním osvětlení, jaké jsem neviděla. Nových obrazů jsme více neodkryly, ale zato jsme všechny známé si ještě naposled vštípiley v paměť. – Odpoledne jsem šla s Annou zas tam a pak dlouhou chodbou, přes Ponte Vecchio⁴⁰, vedoucí do Uffizií. Prošla jsem ještě dlouhou galerií primitivů, pak „Tribunu“ až do poslední síně, kde visí moje madona od Boticelliho (s kalamárem), pak malý portrait od Lorenzo di Credi. – Venku bylo dnes krásně; ráno zima a sníh, odpoledne teplé slunce. Šly jsme až k Porta Romana, a pak Poggi Imperiale nahoru; je to krásná aleje tmavozelených stromů s dalekým průhledem na všechny strany. Dole na place byla jakási slavnost nebo spíše trh a bylo tam mnoho lidí. Intressovalo mne též jednou poznat lid florentinský; nejvíce se tu prodávají oříšky a oplatky, přitom ale rámus, jako by se těm lidem jednalo o život; byla jsem z toho celá pitomá. Dlouho jsme stoupaly nahoru alejí. Nahoře je krásný pohled do krajiny. V pozadí Fiesole⁴¹, tmavomodré vrchy plné bílých stavení. Utěšený a zároveň seriózní kraj. Vidím ráda olivové sady, ton oliv je mi nadmíru příjemný. Nahoře na place, trávníkem porostlém, hemžilo se lidí, – dělalo to na mne dojem parku, jaké maluje Moucheron⁴². A zas ty tmavé zelené stromy, šedivé olivy a zlatou září polité nebe. To je motif[!], který udržím v paměti; chtěla bych ho malovat. – Večer přišla zas slečna Jakobson, pak ty dvě staré Angličanky s bačulatou holčičkou, kterou jsme bavily avec les jeux innocent^b. Je mi líto té malé Eugenie, nemá ani tatínka, ani maminku; její tety se zdají jí mít velmi rády.

^a Tj. objevem.

^b Nevinné hry (fr.).

Florence 12. března, v pondělí.

Bargello; prohlédla jsem si ještě poslední sály, kde jsou florentinské skulptury. Mnoho Mino da Fiesole, Benedetto da Majano, Donatello a Pollajuola^a. – Nahoře blízko stropu visí nám známý a tak milý relief, dívčí profil, kterému jsme daly jméno Julia Capulet. Blízko je sál plný reliefů od Lucca a Andrea della Robbia; v tomtéž sále jsou poprsí Cromwella a 2 busty od Pollajuola. – Nesmím si vzpomenout, jak těžké je mi loučení s Florencií.

Odpůldne jsme vzaly s maminkou kočár a jely se dívat na paláce. V Palazzo Martelli sbírka není příliš velká, ale krásný je tam sv. Jan od Donatella a malé poprsí dětské, též sv. Jan Kř[ítel]. Z obrazů mne intressovaly bratři Bassano⁴³, jsou si velice podobní. Pak jsme šly do Palazzo Borghese, který nyní patří baronce Cappelli, příbuzné hr. Potulických. Mimo několik moderních, elegantních sálů tanečních jsme neviděly nic. Façada paláce je krásná. – Nato jsem šla s Annou k fotografovi Brogi-mu⁴⁴ a koupily jsme zas mnoho fotografií. – Večer zas přišly ty staré Angličanky s holčičkou; daly nám doporučení do Říma; – jmenují se Misses Daives[!].

Florence, v úterý 13. března 1883.

Poslední den jsem ve Florencii; šly jsme s Annou ještě ráno do Ufizií dát sbohem svým obrazům. Dala jsem si pak v cabinet d'estampes^b ukázat kresby originální Michella Angella, Raffaella a jejich doby. Nejvíce mne překvapily malé aquarelly Pollajuola, které jsem dosud neznala. Jsou to nejvíce figurální skizze florentinských lidí. Manýra Pollajuola je tak jednoduchá; kontury perem, à demi teinte^c trochu sepíjou lavírovat. – Jak šťastna jsem, že jsme zde ještě dnešní den zůstaly! S cabinetu jsme vešly do sálu Sala di Monaco, kde jsme předtím ještě nebyly. Je to malý sál a v něm několik chef-d'oeuvrů^d. Velký oltářní obraz od Fiesole pany Marie s Jezulátkem, kolem ní 12 andělů hrajících rozličné nástroje hudební (na zlatém pozadí). Naproti visí velký obraz: Korunování Panny Marie od Fra Giovanni Monacco⁴⁵, intressantní obraz; v barvě upomíná na Fra Beata, i v komposici, je ale starší o něco než Beato. Typ andělů má něco giottovského. Pak ale jsou v témže sále 2 Boticelli; – ale jaké Boticelli! Tři sv. králové a množství osob přichází se klanit[!] Ježíškovi; mei nimi je jeden muž v bílém plášti, který hledí vzhůru k dítěti tak svatě, že jsem <se> nemohla dlouho odtud. Pak jeden starý, co bere Ježíška za nožičku a jeden hoch v modrém plášti; jaká zbožnost ve všech tvářích.⁴⁶ – Ale revelací dnešního dne je mi „La Nascita di Venere“^e od Boticelliho. Nevím ani, jestli se mi líbí „Flora“⁴⁷ tak jako tento obraz. Je to zas ten kouzelný,

^a Původně napsáno „Molajolo“.

^b Kabinet rytin (fr.).

^c Polostín (fr.).

^d Mistrovské dílo (fr.).

^e Zrození Venuše (it.).

hluboký a poetický Boticelli, který mi je nadevše<!.>. Na bledém pozadí, které tvoří vzduch a zelenomodré moře, se vznáší postava Venuše; stojí na mušli a dlouhé zlaté vlasy jí splývají po ramenou. S pravé strany k ní letí dvě lehké postavy, myslím, že to je alegorie větrů, a vlevo „jaro“ – mladá postava dívčí, v bílých šatech plných modrých květů, kolem pasu z růží věnc. S obou stran sypou růže na Venuši. Vzadu je vidět kus břehu, s fantastickým stromovím. Nevím, jsou-li to snad oranžové stromy, ale listy mají zlaté žilky, a dělají[!] misteriozní dojem. Celý obraz má tak podivně krásný ton, je opravdu s jiného světa. Učinil na mě dojem veliký. Každou chvíli naň musím myslet; vždy vidím před sebou tón toho moře, zlaté vlasy a elegantní, snivou postavu Venuše. – To je poslední dojem, jaký si odnáším z Ufizií a nechci naň nikdy zapomenout. – Odpoledne jsem jela s Annou do Magdalena dei Pazzi⁴⁸. Je zde v refektorium velká freska (ve 3 dílech) od Peruggina. Uprostřed Kristus na kříži, dále Máří Magdalena, v pozadí klidná, zelená krajina. Tvář Kristova se mi velice líbila; pak celý tón obrazů je krásný, ovanutý <velkou> zvláštním vzduchem: čistotou a poezií. Ve dvou postranních obloucích, v každém dvě postavy. Matka Boží. Krásný je sv. Jan s rozepjatýma rukama. Je to nejkrásnější Peruggino, co znám. Na to jsme šly Viou Cavour⁴⁹, kde na rohu, blíže San Lorenzo, visí basrelief od Settignano (Panna Maria), k dómu. Vešla jsem ještě jednou do dómu, podívat se, abych měla celkový dojem. Bylo tam ticho, skoro žádné lidi. Nato jsme vylezly na věž kvůli vyhlídce na město. Bylo mi milé ještě jednou se podívat na všechny krásné paláce, Bargello, Vecchio, Pitti, – kdo ví, jestli v životě je zas uhlídám. – Jaké okolnosti mě sem zase přivedou? – Sešly jsme dolů a dívaly se ještě na dveře Baptisteria; přes Ponte Vecchio, naposledy domů. – U oběda mi bylo již teskno; nesmím si vzpomenout na odjezd. Vešla jsem na chvíli po obědě do salonu; byla tam ta mladá Američanka, Miss Parker a naše známá paní Veber, kterým jsem trochu zpívala. Dnes jsem si koupila ještě několik fotografií, zejména podobizny malířů, které mám ráda. – Zýtra[!] již ráno odjedeme.

Siena; ve středu 14. března.

Dnes v noci jsem špatně spala, nemohla jsem dlouho usnout a bylo mi líto, že musím z Florencie. Ráno u snídaně jsem ještě viděla paní Veber, nejmilejší ze všech osob, s kterými jsme zde žily; pak tam byl Američan, <ten> Mr. Benson, s kterým jsme si řekli jen tiché good by; a před polednem jsme opustily pension. Líbilo se mi zde. Jely jsme směrem k Sieně, ale zapoměly jsme přelízt[!] a zavezli nás až k Pise na jednu stanici vzdálenou od města. Krajina je zde tak krásná, že jsme si z toho mnoho nedělaly. Je to malá ves nebo městečko – Cascina⁵⁰ – z kamene stavěné jako pevnost; vysoké modré hory, tmavé hory v pozadí. Zkusila jsem trochu kreslit, ale kraj je tak překrásný, že se mi mé kreslení zprotivilo a rači[!] jsem se šla procházet. S jedné strany hory a k západu nekonečné plateau zelené, utěšené, plné stromů, vinných girlandů a thují. Lidi, stavby a příroda, všechno primitivní jako na obraze s 15. století. – Vešly jsme do některého kostela, staré

baziliky zevnitř^a pěkné, uvnitř velmi jednoduché; nic zvláštního uvnitř, ale přece se mi tam líbilo; ten maloměstský vzduch to byl. U kostela stála velká palma, jakou jsem nikdy pod širým nebem ještě neviděla. – Kolem města jde vysoká zubatá zeď a zvenčí pode zdi mnoho oliv, které mají krásný šedý ton na tmavo-červených cihlách zdi. – Odjely jsme odtud k večeru a po dlouhém čekání [jsme dojely] do Sieny v půlnoci.

Siena, ve čtvrtek 15. března.

Z okna máme nejkrásnější vyhlídku, co si jen mohu pomyslet. Nemohla jsem si včera představit, jak Siena vypadá, když v půlnoci, ve tmě jsme se v kočáru tloukly k našemu hotelu. Ráno otevřu okenice a daleko, na kolik mil vidím horizont. Siena je na několika kopcích a vypadá tak starožitně, jako by 4 nebo 500 let se zde ani lidi ani stavby nebyly změnilly. Smutné poetické město, decadence^b v nejvyšší míře. Nevidím na ulici žádné lidi, dámy už docela né; málo krámů, a *žádné* koně. – Ráno jsem nevyšla; dívala jsem se jen oknem do krásné krajiny; venku prší a sem tam leží sníh. – Odpoledne jsem šla s Annou do domu⁵¹. Ten se mi velmi líbí; fačada je bohatě skulpturama zdobená a nahoře mozaiky. Ještě krásnější je vnitřek s kazatelnou od Niccola Pisano. Osmihránná, z mramoru stojí na pilířích, které nesou lvi a lvice. Zvláště bačulaté a živé jsou lvice; na ně jsme se dlouho dívaly. Reliefy představující na kazatelně scény se života Krista jsou krásné, zejména „Ukřižování“ a „Poslední soud“. Vešly jsme do sakristie – kde je mnoho knih s iniciálkama. Je to vlastně kaple, nebo biblioteka. Kolem dokola fresky. První od Raffaela, ostatní dle Raffaelových nákresů od Pinturicchia; fresky jsou zachovalé, krásné v tónu. Nejintressantnější zde jsou missály s iniciálama od Liberale da Verona, Girolama da Cremona, Giovanni Boccardi, Santo di Pietro^c.

Originální a duchaplná je alegorie „větru“, od Liberale. – Jsou to nejkrásnější iniciály, co znám. – K večeru trochu jsme chodily po Sieně a vešly do kostela dei Servi⁵², ale na nic jsme se tam nedívaly. Leží vysoko a před ním jsou schody, z kterých je krásná vyhlídka na město. Leží malebně. – Piazza Vittorio Emanuele s palácem podobným Palazzu Vecchia; piazza ta tvoří přirozený amfiteatr a kameny se zelenají; chodí zde málo lidí, je zde velké ticho. Líbilo by se mi zde několik dní zůstat, ale v našem hotelu je protivná společnost. Amerikáni nejordinárnějšího kalibru. – Chodím-li městem, jsem melancholicky naladěna a toužím po Florencii. Ulice jsou úzké, malebné, tmavý přísný kolorit a mnoho kostelů.

Siena, v pátek 16. března.

Dnes svítilo celý den slunce; teplý přívětivý den. Domy v Sieně malebně osvětlené a již

^a Polonismus, míněno zevně.

^b Tj. úpadek. Slovo v deníku použito i v jiném významu. Srov. zápis ze dne 31.3.1883.

^c Správně „Sano di Pietro“.

nedělaly na mne ten melancholický, opuštěný dojem, jako včera v dešti. Šla jsem směrem k domu a vešla jsem do „Spedale de Maria della Scala“⁵³. Ve velké síni, do které jsem vstoupila, v síni, která spíše se kapli podobala, stojí dvě řady postelí a tam leželi v bílých čepicích starci a spali, někteří chodili v bílých bundách po sále. Já jsem nikdy nic podobného neviděla; místo to má tak zcela zvláštní charakter, tak starosvětské, až něco biblického v tom je. Ty bílé postele s těmi starými lidmi, u každé ve zdi kaplička a tam má každý své hrnečky, sklenice, medicíny. Na konci veliké okno, kterým slunce dovnitř svítlo a paprsky padaly na krajní postele a zvláště krásně se vyjímal jeden spící dědeček, pak vedle jiný, který rovnal obklady a jeden chlapec nemocný mu pomáhal. – Kolem dokola jsou intressantní fresky školy sienské, kvůli kterým sem lidé chodí, ale mne intressovali ti nemocní, zrovna tak, snad více, protože vypadali tak malebně a tak poetický vzduch starosvětskosti[!] z toho vanul. – Mimo to je zde kostel, do kterého jsem šla. Dlouho jsem čekala v dlouhé bílené síni na Annu a zatím jsem se dívala oknem, které mi otevřeli. Krásný ton mají olivy, jichž jsou zahrady a kopce sienské plny. – Pak jsem šla do „Casa del‘ Opera“⁵⁴, kde jsem natrefila Annu. Je to museum, v němž je nejvíce skulptur sňatých s dómu, které tam nahradili kopiemi. Zajímavá sgrafita od Beccafumi. V hořejším patru je mnoho oltářních a kostelních vyšívání i aplikací. Lituji, že si nemohu všechno pamatovat, druh prací je tak jednoduchý a dekorativní. – Odpoledne jsme šly do „Galerie dei belle Arti“. Nejvíce je zde kostelních obrazů a oltářů na dřevě a zlatém pozadí ze školy sienské. Matteo di Giovanni, Pietro di Domenico, Sano di Pietro, Giovanni di Paolo, Memi Lippo⁵⁵. Mnoho z těch obrazů má pro mne cenu více starožitní, je v některých jen cosi tradici[on]elního a krásný ton. Nejvíce se mi líbil Sano di Pietro. Pak Madona s Ježiškem v jeslích od Pinturicchia, zejména krásný osel a kráva v pozadí. – Revelací mi byl Sodoma (Antonio Bazzi). Judita nesoucí hlavu Holoferna, pak fresky: Kristus na pranýři přivázan, výrazný, hluboký, nesmírně krásný a jiná freska Adam a Eva, zejména Eva je krásna. Čtyry malé, ale krásné obrázky od Mantegna předst[avující] jakýsi průvod. Pak žena vrážející si meč do těla od L[ucase] Kranacha.⁵⁶ Byla jsem zas znovu překvapena, jak se staří Němci vedle Taliánů drží, před dvěma obrazy Albr[echta] Altdorfera. Velká bohatost a originálnost v komposici, v barvě a v pojmutí. Zvláštní kouzlo zdravého realismu a přec nedostižného ideálu spojené. Vidím před sebou tu postavu svatého v zlatých šatech, podávající ruku tomu bürgerovi, a vzadu krajina fantastická a pravdivá najednou, modré nebe se zlatým sluncem, chvějícími se tmavými stromy, s věží s červenou střechou, sluncem ozářenou. – Nikdy nechci zapomenout tento obraz a Altdorfer stává od dneška mezi mými miláčky. Druhý obraz též geniální v komposici: Most plný lidí hrnoucích se ku místu, odkud má být jakýsi mučedník vržen do vody. Dole pok[!] mostem je vidět hluboká, tmavá, průhledná voda a v pozadí temná, smutná hornatá krajina; a nebe má báječnou modrou barvu. – Odtud jsme šly do „Palazzo Publico“. Nejintressantnější stavení Sieny; krásný palác jako Palazzo Vecchio, je mu ostatně v slohu podoben. V hořejších sálech mnoho fresk.

Zejména krásné od Simone Memi⁵⁷ a jeho školy. Pak je kaple se zachovalými freskami od Taddeo Bartoli^a, z počátku stol. 15. – Nahoře u stropu je velká freska císaře Constantina na koni.⁵⁸ Kassetované staré stropy. –

San Agostino; leží zas na vršku, před ním plac se stromy a dolů krásný pohled na Sienu. V kostele nad stranním oltářem velký Peruggino: Kristus na kříži, dole svatí a v pozadí krajina, jemná, tichá, pravá perugginovská zeleň a ty tenoučké stromy. Pak dále freska; Massacre dei innocenti^b od Matteo Giovanni da Siena⁵⁹, a blízko tři sv. Králové přichází k Ježíškovi od Sodoma. – Vzaly jsme si bambina, který nás pak vedl do domu, kde žila sv. Kateřina. Velmi intressantní a poetický starosvětský dům. Pravá měšťanská rodina zde bydlila. Rodiče sv. Kateřiny byli barvíři. Jeden malý chytrý chlapeček nám všechno pečlivě vysvětloval. Pak jsme stoupaly a přišly do kostela San Domenico. Zde je schovaná hlava sv. Kateřiny a v téže kapli krásné fresky Sodomy sceny ze života sv. Kateřiny. Velká freska, kde sv. Kat[erína] je ozářena zvláštním světlem morálním, je jedna z nejkrásnějších od Sodomy. – Byl pak čas jít domů, i stavěly jsme se ještě trochu u antikvářů dívat se na látky.

Siena – Orvieto, v sobotu 17. března.

Dopoledne jsme šly s maminkou do bibliothéky, kde nám ukázali několik svazků s iniciálkami. V jedné knize byly ze školy florentinské od Filippo Corbizzi⁶⁰ 1494 – pak jedna kniha flámská, kde zejména kraje byly krásné od Middelburgh[?] XV. stol. Nato jsme šly k antikváři, kde jsme koupily mnoho látek. Anna záclony, já poetickou zelenou. – Doma jsem si udělala ještě malou skizzu z okna a pak ve 2 hodiny odjely jsme se Sieny do Orvieto. Krásná měsíčná noc; na nádraží dlouhé čekání na vůz, při měsíci údolí krásné, pak nahoru pohled na tvrze a bašty Orvieto. V noci jely dlouho do kopce, kde leží město. Vjely jsme bránou, vše báječné a záhadné; domy jako pevnosti, žádná okna.

Orvieto, v neděli 18. března (květná ned[ěle]).

Orvieto je kouzlo! Nikde bych si tak nepřála žít a malovat jako v tomto městě; totiž žít pár neděl, ale né na vždy. Šly jsme první cestou k dómu. Ulice Orvieto jsou jako bývaly odjakživa; jistě se zde v posledních 2 stech letech nestala žádná změna. – Dóm se mi nesmírně líbil. Na fačadě jsou krásné staré basreliefy, zejména ty ze života Krista (dole peklo, dramatické a drastické pojmutí).

Vešly jsme do dómu; dóm je ohromně veliký, a ačkoliv se zde nyní restauruje, přece dělá dojem. Chor je plný fresek od Ugolino d'Ilario⁶¹ a Pietro di Puccio, které se mi velmi líbí; mnohem

^a Taddeo di Bartolo.

^b Vražďení neviňátek (zkomolený název fr. i it.).

lépe než ony od Pinturicchia, které jsou naproti (porouchané). V postranních kaplích vlevo fresky zas od Ugolino di Prete Ilario z Orvieta XV. stol. (Ukřižování). – V hlavní lodi dva velké mramorové oltáře od Sanmichele⁶². První je méně intressantní, ale jak jsem byla překvapena krásou druhého; jsou to tři sv. Králové před s. Madonou s Ježiškem. Panna Maria je překrásná, procítěna a prodchnuta hlubokým božským výrazem a všechny figury ostatní jsou krásny. Ornamenty kolem jsou báječné; jemné jako krajky, plné ptáků. – Ale korunou je kaple vpravo. Nemohly jsme tam ihned vejít; byla květná neděle a právě zpívali mši. Jakési staré vlašské kantiky^a, velmi dojemné. Poslouchaly jsme a prohlížely zatím ostatní část kostela. Pak jsme zas chodily po městě. Obraz za obrazem. Pochopila jsem zde úplně, jak velký paysagiste^b je Domenico Fetti. Odkrývala jsem jeden motif[!] za druhým a ulice, i lidi, i zvířata, vše bylo obraz. Způsob, jak se zachází se zvířaty, jak nakládají zboží na záda mezků, je velmi malebný. V jedné uličce úzké, kde do domu vede z venku pár schůdků a malá galerie, stála ženská a mluvila něco do okna v prvním posch[odí] <kde> s jinou osobou; u domu chodil bílý pes, vzadu hnal člověk mezka, vrchní část domů sluncem osvětlena a slunce zlatilo kontury lidí. Nikdy nezapomenu tento jednoduchý a dojemný motiv. – A z města dolů, pohled do krásné daleké krajiny. Chodily jsme částí méně oživenou, která je zde to nejkrásnější; v části živé byl jakýsi trh, a mnoho lidí. Šly jsme ještě jednou do dómu; koupila jsem si několik fotografií. – Kostelník nám otevřel kapli, kde se nachází fresky od Lucca Signorelli. – Mé očekávání bylo tak strašně převýšeno, že jsem nemohla ani hned pochopit, jak báječně krásné jsou tyto Signorelli. Jsou <čtyry> dvě strany, na každé 3 fresky. Strop je částečně od Fra Beata; na jedné fresce jsou i oba malířové vedle sebe portraitováni. Lucca Signorelli se mi stává dnešním, pánem, novým světlem. – Již jsme se na nic jiného ani nepodívaly. Po dómu už jsme neměly na ostatní věci čas a chuť. Nejvíce mne pak těšilo chození po ulicích. – Odpoledne jsme odjely do Říma. Ze železnice vidět krásná krajina, zejména u Orvieta mnoho <ko> hradů a zámků, na osamělém místě nebo skále, vypadají jako nedobytné tvrze. –

Večer po západu slunce blížily jsme se Římu. První jsem zahlédla silhouetu města a kampagnu⁶³ – modré linie s kopulí ohromně vysokou sv. Petra. – V 8 hodin jsme přijely a městem jely do hotelu. Řím na mne dělá dojem moderního města; jsem zklamána, samé rovné ulice, ani né jako v Paříži. Představovala jsem si něco zcela jiného.

Řím, v pondělí 19. března 1883.

Dnešní den neintressantní; strávily jsme den hledáním bytu. V poledne na chvíli ke Kirschnerovům⁶⁴. – Večer jsme tam šly zas a strávily ho příjemně. – Pořád ale nic o Římě nevím.

^a Tj. Chvalozpěvy.

^b Krajínář (z fr.).

Řím, v úterý 20. března.

Vatican a kostel sv. Petra. Dnes najednou vidím, co Řím je a mám strach, jak to asi a jestli to vše dovedu strávit. Vnitřek kostela je kolosální, momentálně ale na mne velikost jeho nepůsobila, teprve za chvíli, po delším procházení na mne z toho přišla hrůza. – Na zpáteční cestě jely jsme přes most vedoucí přes Tiberu a vlevo je vidět Castel-Angello⁶⁵. Odpoledne přestěhovaly [jsme] se k paní Siorni na Piazza Niccolo Cesarini. Vlídna, dobrá paní, myslím, že zde budeme jako doma. Pak jsem šla s Annou se podívat do Ghetta; mnoho úzkých špinavých uliček, plné charakteru i malebnosti. Koupila jsem trochu starých látek. – Večer u oběda s námi jedli naši spolubydlíci. Starý bibliotekář Menozzi, dobrý přívětivý pán, dva jiní Taliáni a dva Poláci Smorzcewsky.

V Římě, ve středu 21. března.

Anna dnes zůstala ležet a musela jsem sama trochu si vyjít po Corso, na konci je Piazza del Popolo a terasa Pincio⁶⁶, vylezla jsem nahoru. Je odtud krásný, daleký pohled na Řím. Nebe bylo modré, jasný den, město z plna osvětleno. Velkolepý dojem na mne neudělalo nic, ale jednotlivé detaily, zejména strana k Vaticanu a v pozadí zelené vrchy jsou krásné. Chodila jsem po zahradě Pincia a v poledne omnibusem domů. – Odpoledne jsem šla s maminkou do San Pietro, poslouchaly jsme lamentace. Zpěvák jeden měl vysoký, dojemný soprán, nikdy jsem podobný hlas neslyšela, byl jako ženský a přece zas ne, měl měkké modulace a něco zvířecího. V kostele bylo mnoho lidí, ale nevypadal plně. – Večer u oběda jsem zpozorovala, že s námi bydlí ještě jeden velmi intressantní člověk. Senator Tabarrini⁶⁷, má subtilní fisionomii a ducha; je v té tváři něco goncourtovskeho⁶⁸. Mluvili jsme o Florencii, o galerii i těšili jsme se jeden s druhým, že se nám stejné věci líbí. Udělal několik trefných poznámek o Bronzinu⁶⁹, i poznala jsem, s kým mluvím. Po obědě pak přišla ještě Anna dolů a bavili jsme se dlouho. Zdá se mi, že se musíme ještě blíže seznámit.

V Římě 22. března, na Zelený čtvrtek.

Proběhala jsem dnes zbytečně celé ráno, všechny galerie byly zavřeny. Odpoledne jsme šly s maminkou do kostela del Gesù⁷⁰ k božimu hrobu; odtud potkaly jsme u domu Monsignore Jaeniga⁷¹, Doubka, Smolu a architekta Pokorného, kteří od nás odcházeli. – Za chvíli potkaly jsme Kirschnerovic. – Šly jsme pak zas do San Pietro na lamentace⁷². Dostaly jsme protekční místo na galerii naproti choru. Dojemná hudba a obřady, velmi intressantní. Hudba nebyla stará, ale způsob, jak zpívali, byl dojemný, pak v kostele to šero a mysteriosní osvětlení tváří. V kapli bylo mnoho kněží, kteří všichni na konci dostali štětky z hoblovaček, kterými pak vykonávali zvláštní obřady. Byla jsem velmi dojata tím harmonickým celkem. Když zhasli všechny svíčky až na poslední, kterou pak kněz schoval pod oltář, byla skorem úplná tma, jen velkým hořejším

oknem padalo trochu sporého světla do kaple a lesklé a vyvýšené předměty, reliefs na stropu a sochy na zdech, byly trochu znát. – Nato jsme šly do kostela, kde pod baldachýnem kněží utírali oltář těmi štětkami a šli procesím po kostele. Konečně nahoru na balkonu, v ohromné výši, přišli 3 kněží a dávali požehnání i ukazovali reliquie. Nezapomenu nikdy ten malebný moment, pochopila jsem teprv v tom šeru, v té chvíli, jak velkolepý a krásný je chrám sv. Petra.⁷³

V Římě 23. března; Velký pátek.

Časně ráno jsem šla s maminkou do kostela del Anima⁷⁴, kde právě Mgr. Schönborn⁷⁵ sloužil mši. Po mši jsme mu udělaly návštěvu; přijal nás při snídani a byl velmi přívětivý. Mluví volenou^a češtinou a má něco, co mi velmi imponovalo, ačkoliv na to nemyslí. – Odtud jsme šly do Vaticanu, kde nás přijal polský Monsignore Moszinsky, sekretář hr. Ledochovského⁷⁶. Mluvil polsky, já česky, dobře jsme se s ním bavily: Znal Potulických, i byl taky v Praze. Pak nás uvedl cardinálu Ledochowskimu, který nás po francouzsku oslovil i velmi vlídně přijal. Intressantní je pro mne vždy interieur i okolí, v jakém takoví lidé bydlí. Na schodech černo žlutě červeně ustrojené osobní stráže, vypadají velmi středověcky[!]. Mgr. Ledochowsky má mnoho grandezzy^b, ale Moszinski se cítí více Slovanem a mně se zvláště líbil.⁷⁷

Odpoledne jsem šla s maminkou na *Forum Romanum*. Anna zůstala doma, že jí nebylo dobře. Dlouho, celé odpůldne jsme se po zříceninách procházely. Místo, kde jsou zříceniny, je rozsáhlé a jednotlivé stavby mne více zajímaly svými tvary než historií, kterou si nechám až budoucně. V sobotu 24. večer k nám přišel Doubek a Kandert, zvlášť poslední byl švitořivý i šarmantní, takže pan D[oubek] byl mrzutý. Umluvili jsme, že spolu pojedeme zýtra[!] do Tivoli⁷⁸.

25. v neděli.^c

Nejeli jsme nikam, celé půldne jsem byla jako otrávena, takže jsem ani s domu nevyšla; až odpoledne odnesly jsme s Annou na poštu fotografie pro Elemíra, protože je zýtra[!] jeho narození den. Nato jsme zajely zas na Forum, vlastně k Palatinu, tam nás ale nepustili, bylo zavřino. Šly jsme do jedné tiché zahrady, kde nebylo skoro žádných lidí. Trávník a řady stromů jako v českých sadech. Bylo tam klidno a utěšeně. Všechno se probouzí a oznamuje jaro. Odpočinula jsem si zde i okřála. Sešly jsme se s maminkou a šly společně do Koloseum. Dlouho jsem seděla na balvanu, jichž je zde množství po dvoře rozházeno a nemohla jsem se nasytit pohledem na ty ruiny. Je mi vždy teskno, když jsem uprostřed té zašlé slávy. – Večer jsme byly u oběda samy, jen s bibliotekářem, S[morczewští] nebyli doma, i nabídl mi hrát u nich piano. Hrála a zpívala jsem

^a Tj. vybranou.

^b Vznešenosti, důstojnosti (it.).

^c Původně datováno „24 v sobotu“.

celý večer.

Řím, 26. března, v pondělí.

Poprvé jsem šla do Musea capitolinského. Řím je mi den ode dne milejší. Myslela jsem již, že si zde ani nezvyknu, nemohla jsem se dlouho spřátelit s tímto světem. Kapitolská Venuše je kouzlo, s medicejskou ji ani nemohu porovnat. Nejvíce mě zajímalo množství římských poprsí, portraity imperátorů, pak krásné římské sarkofágy, nejvíce reliefy honbu představující, zdobené. – Nejkrásnější socha musea je umírající Barbar, umělecké dílo nejvyšší dokonalosti. – Odpoledne jsme šly na Palatin. Zahrada sama není nic zvláštního, ale leží v ruinách paláců cesarů, které jsou zasypány a nyní v posl[ední] době je zas vykopávají. Z^a vrchu, kde je malý plac porostlý vavřínem, je krásný pohled na Forum. K západní straně jsou ruiny Palatinu, bývalého paláce, místy jsou ještě podlahy s mozaikou (ryby) zachovány, též i pokoje, celé se stropy malovanými a štukovými. Síně byly kdysi vykládány mramorem, což je i místy vidět. Zbytky uměleckých prací, římsy, kapitoly, hlavičky a části těla zde nalezené jsou ve zdích zazděny i v sloupech, které jsou zde postavené. – Večer jsme šly k Smorczewským, kde jsem hrála trochu piano a zpívala české písně. Že se conte Felice tak tůze líbila romance „à vingt ans“^b, tím u mne velice ztratil. Conte Giovanni je inteligentnější a má více fondu^c.

V Římě, v úterý 27. března.

Šly jsme dnes společně do Vaticanu se podívat na Raffaelovy *Stance*⁷⁹. V prvním sále, kde je strop od Peruggina, je strop to nejkrásnější. Pomyslila-li jsem na to, že papež Julius II. dal fresky Signorelliho, Pietra della Francesky⁸⁰, Peruggina seškrabat, měla jsem lítostí velkou část požitku zkaženou. Fresky ty jsou krásny, ale Lucca Signorelli a Boticelli jsou mi v mnohém ohledu milejší, zvlášt' Boticelliho mi nic nenahradí. – Neočekávala jsem tak velký dojem, že mi *Stance* udělají. Nejkrásnější je „l'Incendie“⁸¹. Prohlídla jsem si všechny stance i velkou fresku bitvy Giulia Romana, která mne jen co dekorace úplně uspokojila. (Krásné jsou bílé koně a vůbec všechny koně). Odtud se přijde na dlouhou galerii, tak zvanou „Loggia di Raffaele“, kterou dekorovali Raffaelovi žáci. Intressantní jsou některé motivy (biblické). Co celek je „loggia“ velmi krásna. Nevím ani, jak mile a blahodárně mi bylo, když jsme vstoup[i]ly do malé kaple „San Lorenzo“, která je dekorována freskami Fra Beata. Bylo mi, jako bych dýchala vůni z pralesa, když jsem zas uzřela známé typy. – K Stancím se chci ještě vrátit, vím, že se mi budou stále více líbit, na ponejprv je toho moc. Odtud jsme šly na chvíli do *Sixtinské kaple*. Mám jen teprve tušení, co zde je, nemohla

^a Původně napsáno „Na“.

^b Ve dvaceti letech (fr.).

^c Tj. hloubky (fr.).

jsem všechno ani přehlédnout; kolem na zdech jsou fresky z doby předrenaisanční, ve fondu^a velký „Soud“ Michela Angela, pak plafond^b. – Odpoledne Galerie Barberini, v které je Beatrice Cenci od Q[uida] Reni. Je sice slavná, ale nejkrásnější obraz celé té malé galerie, „Svatá rodina“ od Ghirlandaja.

(Dodatek k deníku 26. břez[na]: Z Palatinu jsme šly do kostela Maria de Ara Coeli⁸², který je svou architekturou velmi zajímavý. Strop spočívá na antických sloupech, které patrně v době, kdy kostel byl stavěn, vzali na Forum. Strop (kasetovaný) dali zhotovit měšťané Říma po bitvě u Lepanta 1571. V kostele jsou 2 krásné římské sarkofágy. Bylo již šero, když nás zavedli do sakristie, kde nám jeden františkán ukázal zázračné *Santo Bambino*, zhotovené ze dřeva, z hory olivetské pocházejícího, z 16. stol.).^c

Dnes večer jsme byli s našimi mladými pány nějak napnuti, nevím, co si o nich máme myslet.

V Římě, ve středu 28. března 1883.

Šla jsem s Annou si pro permesso^d a odtud do Vatikánu do galerie sculptur. Nezůstaly jsme tam dlouho, viděla jsem pouze krásné 2 sarcofagy z porfýru (Constantina a Heleny), pak krásné mozaikové podlahy, Leose[!] Otricolského. – Maminka nás zde potkala a přemluvila ji hraběnka W., aby jsme šly dnes do Villy Farnesiny, která, jelikož je dnes 100letá slavnost Raffaelova, je otevřena. – V prvním salonu je skvělý plafond dle Raffaelových kartonů od Giulia Romana a žáků R[affaela]. V druhém sále je „*Le triomphe de Galatée*“⁸³ od Raffaela, nejkrásnější obraz tohoto malíře; žádná z fresek mi není to, co triomphe de Galathée. – V rohu stropu je hlava (kreslená) od Michela Angela. – Dnešní den je pro mne jeden z nejkrásnějších v Římě. Viděla jsem mnoho a všechno krásné. – *Pantheon*. Zatajil se mi dech, když jsem dovnitř vstoupila. Ohromná kupole, na vrchu otvor, jímž je vidět nebe a valící se oblaka. Pocit, jaký jsem měla, když jsem dovnitř vstoupila, nedovedu s ničím na světě porovnat. Ta ohromná kamenná klenba mě až tísnila. – Odtud jsme šly do kostela *San Pietro in Vincoli*. V kostele tom schovávají okovy sv. Petra. Vpravo od oltáře je mramorový pomník s 3 sochami *Léa*, *Rachel* a *Mojžíš* od Michela Angela. – *Mojžíš* na mne udělal dojem strašlivý. Z fotografií neb odlitků jsem neměla ani tušení, co *Mojžíš* je. Je obalen tím vzduchem zvláštním. – Dnešní den je mi nejmilejší i nejpamátnejší ze všech v Římě. Cítím, čím <se> mi Řím den ode dne je. Začínám pochopovat[!] kouzlo antického světa, čím více v tom žiji.

^a Tj. v pozadí.

^b Tj. strop, malovaný či zdobený štukem.

^c Konec dodatku. V originálu dodatek vymezen kromě závorčky ještě vodorovnými linkami.

^d Dovolení (it.).

Řím, ve čtvrtek 29. března 1883.

Šly jsme společně do *Villy Ludovisi*. Sbíрка antik je v pavillonu, který stojí v parku. Nemohu si hezčího parku představit než park Ludovisi. Je založen od Francouze Lenôtre⁸⁴. Museum Ludovisi obsahuje nevelkou, ale skvělou sbírku antik. Nejmilejší ze soch je mi „*odpočívající Mars*“ – je v pose tak snivé a zároveň heroické; dlouho jsem se naň dívala a přála bych si nikdy naň nezapomenout. Nevím, čím to je, že vždy sv. Jiří a Mars mi jsou nejmilejší z obrazů i soch. – Je zde i několik krásných portrátů římských, zejména bronzové poprsí Julia Caesara je jedno z nejkrásnějších, které znám. Velká busta Marc[a] Aurelia s bronzu, podobná soše před Capitolem. Iuno Ludovisi.⁸⁵ *Barbar*, jenž zabíjí svou ženu, sám si vráží meč do těla, zejména on je krásný, i trochu typem upomíná na Capitolinského. Ještě je zde několik hlav. Juno se závojem, které se mi líbily. Ale portraity mi jsou přece to nejintressantnější.

Chodily jsme trochu po parku; je zde několik krásných římských sarkofágů, nyní naplněné květinami. Zahrada se mi velmi líbí; tmavý ton pinií a cypřišů ve slunečním svitu, má zvláštní kouzelný kolorit. Dále je ještě malý pavillon, z jehož terassy je krásný pohled na Řím; nejkrásnější pohled. V popředí Villa Medici a pak samé zahrady a stromy. – Dnešní dopoledne bylo pro mne velkým požitkem, zato odpoledne jsme strávily čekáním ve Vatikánu na Monsignora Macchi, jehož protekcí máme uzříti Papeže⁸⁶. Mezi čekáním jsme zašly na chvíli do San Pietro, kde jsem viděla *Pietu* Michela Angela, která dosud byla (ve sv. týdnu) zastřena, pak pomník papeže Inocence XIII. tuším, od Canovy (dva lvy nesoucí Sarkofág).⁸⁷ – Za chvíli jsme pak šly k M. Macchi, který nás roztomile přijal i slíbil, co se slíbit dalo. U oběda nás dnes bylo více. Senator Tabarrini se vrátil z Florencie, těšilo mne, že tu zas je; je mi zvláště simpatický[!] ^a. U oběda to bylo dnes trochu napnuté mezi námi a Smor[czewskými], nevím proč. – Šla jsem pak po obědě dolů dělat čaj, i senator Tabarrini byl ještě v jídelně; mluvili jsme chvíli spolu. Bavím se s ním tak dobře a příjemně. Mluvili jsme o historii, o Římu, o portraitech římských imperátorů, o Caracalovi i Getovi, o Juliu Caesaru (z bronzu) ve Ville Ludovisi, o Ville Farnesině, o Galatei Raffaella a plafondu Gulia Romana dle Raf[aelových] cartonů.

Řím; 30. března v pátek.

Nejkrásnější galerie, co jsem dosud v Římě viděla, je galerie Borghese. Strávila jsem dnes deliciosní dopoledne. V prvních sálech jsou staří flor[entinští] mistři, zejména krásné jsou dva Boticelli: Velký (kulatý) obraz Madony s Ježíškem a anděly, kteří mají všichni v rukou kytky. Pak jsou zde dva obrazy Pinturicchia (ze života Josefa Eg[yptského]). Mnoho krásných obrazů od Garofalo; je to mistr, jehož již znám z Ferrary; mám jej nesmírně ráda. V sále visí „*Depositione*

^a Vždy psáno tímto způsobem.

de la Croce^{a88} od Rafaela, naproti visí tentýž předmět od Garofala a líbí se mi mnohem více než onen od Rafaela. Tichost a harmonie je zde ohromná, u Rafaela je něco teatrálního.

Krásný portrait od Rafaela je *Cesar Borgia*, mohl by to ale též být Bronzino. Madony od Francia⁸⁹, pak krásná, malá madonna od Giov[anni] Bellini, ta co má Anna fotografii od Elmíra. Velmi mě zajímal a se líbil obraz rodiny Pontormo je to chef-d'oeuvre; uprostřed paní Pontorma v bílých šatech a kolem ní 6 asi dětí; ty děti jsou tak bačulaty.⁹⁰ V jednom ze zadních menších sálů je malá krajina s krávama od Potter-a, která je velmi krásna. Celá galerie vůbec se mi velmi líbí, zejména staří vlaš[ští] mistři. – Odpoledne jsem šla s Annou do *Maria della Pace*, kostel malý, ale intimní; velmi pěkné skulptury od žáků Michela Angela. Pak napravo nahoře od vchodu velká freska Raffaela „*Sibilly*“. Je to jedna z nejkrásnějších fresk Rafaela. Zejména třetí Sibila (frigycká) je mi nejmilejší, je v ní strašná síla. – Nato jsme šly domů. Dostaly jsme pozvání na zýtra[!] ke mši sv. u Papeže, a večer jsem se připravovala k zpovědi. Večer u oběda se vždy tak dobře bavím s Tabarrinim.

Řím 31. března, v sobotu.

Dnes jsem musela vstávat v 5 hodin. Vzpomněla jsem si na tatínka, jakou by měl radost, kdyby nás byl *viděl*. Ustrojily jsme se do černých atlasových šatů, na hlavy černé závoje a šly jsme do *San Pietro* k zpovědi. V půl osmé byla u Papeže v privátní kapli sv. mše, kterou sám sloužil. Nikdy nezapomenu, jak krásné bylo ráno, když jsme jely přes most a slunce osvětlovalo „Castel Angelo“, zlatá zář nad celým městem a domy házely dlouhé, tmavé stíny. Chrám sv. Petra se mi nikdy nezdál tak krásný. I vevnitř světlo a ticho, jen u zpovědnice čekali lidi. – Byla jsem opravdu v sváteční náladě. – Ve Vaticanu v kapli bylo asi 40 osob přítomných mši. Papež se mi velmi líbil; má jemnou inteligentní fisionomii a není žádnému ze svých portraitů podoben. Má nervosní a dobrý úsměv kolem úst, který se mi líbí. Mše trvala dlouho; na konci jsme přijímaly osobně od Papeže, je mi to doživotní památkou. Papež nám dal požehnání a posvětil <vše> růžence, které jsme si sebou vzaly. – Šly jsme pak domů k snídani a nato jely do chrámu sv. *Pavla*⁹¹, který je od Říma trochu vzdálený. San Paolo je velmi intressantní budova, zejména les sloupů je imposantní, ale dojem vážný jako chrám nedělá, přišla mi spíše myšlenka zde tančit. – Krásný je vedle malý dvůr kláštera s chodbami kolem dokola. Arkády na tenkých elegantních sloupkách. – V kostele je krásný ohromný velikonoční kandelabr z 12. století s reliefy.⁹² – Krajina, kterou jsme jely, má zvláštní ráz, velmi jižní. – Odpoledne jsme jely do *Villy Borghese*. Krásný je park, francouzský, nyní trochu zpustlý a velmi malebný park. Ve ville množství krásných antických skulptur. V prvním sále mozaikové plafondy římské (gladiatoři). Venuše, podobná Capitolinské. Ceres. Pan. – Potkaly jsme tam Smorčzevských, přišli tam patrně kvůli nám. Conte Felice mi dělal náramně kúru. – Z balkonu

^a Snímání z kříže (it.)

krásná vyhlídka na zahradu; mnoho pinií, v pozadí kopule sv. Petra. Dvě velmi pěkné sochy jsou zde od Bernini-ho, na které mne upozornil sig. Tabarrini. *David* má vskutku velkou sílu, je to jeden z největších mistrů decadence^a. Skupení Daphnií a Chloé tuším, je plné pohybu a výrazu. Když jsme se pak procházely parkem po trávě, měla jsem stále chuť malovat, dlouho již jsem nebyla tak zahradou okouzlena jako zde. Chodí se v trávě, trhají se kytky a žádný nic nezakazuje. Hemžilo se zde množství seminaristů, kteří hráli jeux innocents. Večer jako obyčejně zábava s Tabarrinim; mluvili jsme o galerii a o všem, co nás společně intressuje. Smor[czewští] jsou patrně pikirováni^b, že nemohou mluvit sebou, nerozumějí umění ale pranic.

Řím. V neděli 1. dubna 1883.

Dnes jsme vyšly později z domu než obyčejně, teprve po lunchi. Šly jsme směrem k Forum, do vězení sv. Petra a Pavla. Podzemní strašlivé díry nám ukázali. V podzemní kapli jsem se pomodlila. Nato jsme jely do *Therme de Caracalla*.⁹³ Po Colosseum největší a nejimposantnější ruiny. Klenby a mozaiky jsou ještě částečně zachovalé; roste všude tráva a zvláštní cit smutku se mě vždy zmocní, když chodím tím zašlým světem. Louky kolem jsou zelené jako u nás v máji, všechno v plném květu; stromy růžové a bílé, nebe modré a stříbrné, vzduch teplý a příjemný. Strávily jsme zde celé odpoledne. Na některých místech je dosud vidět, jak zdi byly obloženy mramorem a kolem frisy^c z mramoru bohatě reliefsy zdobené. – Šly jsme odtud ke Kirschnerovým, ale nezastaly jich doma. Večer jsem hrála trochu piano; Anna našla na stole, kamž bych se *já* nikdy nebyla šla podívat, mou karikaturu. Ten Felice je přece hrozný uličník.

Řím, v pondělí 2. dubna 1883

Šly jsme dnes k polednímu do Vaticanu a zůstaly tam až do 3 hodin. Nejkrásnější věcí, kterou jsem dnes viděla, je ovšem *Laokoon*. Chodila jsem s Annou, dlouho jsme byly v sálech, kde jsou samá zvířata. Bavila jsem se nesmírně v té kamenné menagerii^d. Nejvíce se mi líbil ten ubohý *byk* s lidským tělem, má tak hlubokou, smutnou tvář, že jsem byla vskutku pohnuta. Mám často podobný cit před hrbatými lidmi. Nato jsme šly do dvora, v jehož rozích jsou čtyry malé pavilly, v jednom je *Merkur*, roztomilý, snivý a tichý, bez vášně, ale plný síly. V druhém jsou 3 figury od Canovy, z nichž ještě *Apollo* s hlavou *Medusy* trochu se mi líbí; ti dva gladiatoři jsou karikatury a zvláště vedle antik mají něco forsírovaného^e, co se mi hnusí. Dnes mi ale byl novým *Laokoon*, zde jsem zůstala.

^a Tzn. baroka.

^b Podráždění, uražení (z fr. slova „piquer“).

^c Tj. vlysy.

^d Tj. zvířinec.

^e Tj. přepjatého.

V úterý, 3. dubna.

Pokračování včerejšího dne ve Vaticanu. První naše cesta byla k *Apollu Belvederskému*. Je to přece jedna z nejkrásnějších i nejmilostnějších postav na světě! – Ze dvora se přijde na balkon, z něhož je daleká vyhlídka na Řím, přes campagnu a vzadu vysoké modré hory. Odtud vede dlouhá chodba plná portrai[tů] a soch. Torso, před kterým <dlouho> často stál v obdivu Michel Angelo i Rafael. – V postranní velké chodbě velké s[o]chy: Lucius Verus, Hadrian, Marc Aurel. Velká skupina Nilu, po kterém leze 16 dětí. – Po snídani doma jsme jely do *Villy Albani*. Krásný, francouzský, dobře kultivovaný park, rovné cesty s přistřiženým plotem, ve výklenkách a na sloupech sochy a poprsí. Zahradu i musea založil Winkelmann⁹⁴. Villa v slohu XVII. stol. se mi velmi líbí, je nádherná zevnitř^a i uvnitř, je zde mnoho výtečných antik. Basrelief: *Antinois*, jedna z nejkrásnějších soch zde i vůbec. Je zde několik obrazů, mezi nimi krásné „Narození“ od Perugina, pak pohled na Benátky (Palazzo Ducale) od Guardi⁹⁵. Několik salonků vkusně zařízených; (japonské panneaux^b), salonek s tapisseriemi a dveře bílé se zlatem a krajiny, v slohu XVIII. stol., malované v polích. – Chodily jsme pak ještě chvíli po zahradě. Stromy plné zralých orangí^c.

V Římě, ve středu 4. dubna.

Daly jsme si s Kirschnerovými rendez-vous u cukráře na Piazza Colonna a jely jsme si ven do campagni k Albano. Dnes jsem poprvé uviděla, co za krásu je campagna. Ty smutné, tiché linie, ta ohromná zelená plocha s římskými aquadukty, v pozadí pohoří albánské byly mi revelací. Dojemná velká krajina, plná smutku a klidu; činí na mne dojem jako hrob. Všechno bylo oživeno čerstvou zelení jarní. Slunce pražilo, jely jsme dlouhou uprášenou cestou, rovně se táhnoucí středem campagni. Ploty se suchými tenkými stromy, poetické ploty, které činí nesmírně graciosní linie. K tomu celá cesta vroubena starými pomníky, zbytky římské doby. Cestou jsem si udělala několik skic, Marie⁹⁶ též. Charakteristické jsou pinie s rozloženou tmavozelenou korunou, jichž je zde mnoho. Přijely jsme k místu, kde stojí druh věže, široké kulaté stavení jako pevnost. Je to hrob Metelly⁹⁷; vyšly jsme nahoru. Vyhlídka daleká na campagnu. Daleko se táhnou tiché, velké linie, místy přetnuté vodovody bělající se v svitu slunečním. Nesmírná zelená plocha na východu zakončena horama; je vidět v pozadí Frascati, Marino a jiné bělající se vesnice. Všude zas tmavé pinie jako černé skvrny. Severozápadně pořád ta samá ohromná zelená plocha; bílá, dlouhá, rovná cesta, ztrácející se do mlhy směrem k Římu. Majestátní kopule sv. Petra a celá silhouetta Říma, v tmavě modré linii, až kontury se ztrácí do neurčitého tónu páry. – Melancholický pohled, a přece nemohla jsem se nabažít; mám plnou duši těch krásných dojmů.

^a Polonismus, míněno „zevně“.

^b Desky, tabule (fr.).

^c Pomerančů (fr.).

Řím, ve čtvrtek 5. dubna 1883.

Dnes toho mám mnoho co psát; viděla jsem krásné gobeliny Arazzi⁹⁸ ve Vaticanu. Nejkrásnější jsou ony od Raffaela, zejména „Lovení Krista“⁹⁹. Pán Ježiš stojí a lodi plné ryb; vedle druhá loď s osobami, které tahají sítě; v pozadí moře modré a průhledné a kus krajiny tkané zlatem a svítící, jako by na ni paprsky sluneční padaly. V popředí na břehu 3 volavky, živé a stylisované; jsou krásné, jako by lidskou duši měly. Jiný gobelin je: Kristus odevzdává sv. Petru klíč od ráje. Poetická postava Krista v bílých šatech se zlatými hvězdami je jednou z nejkrásnějších kreací Rafaela. Je to Ježiš dobrý Pastýř, jako jej popisuje Renan¹⁰⁰. Budoucně, až budu číst zas *La vie de Jesus*^a, vzpomenu si na tohoto Krista. Jiný krásný gob[e]lin je ještě ten, kde pán Ježiš vystoupil s hrobky, stojí na poražených dveřích. Kristus sám, ačkoli plný síly <a moci>, se mi líbí nejméně, ale v pozadí je pohled na Jerusalems, báječné to město středověké, s věžmi[!] s cimbuřím, z něhož přichází tři Marie: Krásné poetické 3 postavy ženské. – Pak jsou zde ještě krásné tapisserie ze školy flámské, (Van Eick)¹⁰¹ a dva Arazzi z 15. stol., snad florentinské. Božsky, skutečně neobyčejně krásné jsou „Jesle“. Panna Maria s Jezulátkem na klíně, kterému přichází se klanit[!] 3 sv. králové a mnoho jiných lidí s velbloudy, koňmi a slonem. Starci vztahují[!] ruce po Ježiškovi a všichni se hrnou s obdivem k dítěti, jemuž právě jeden starý člověk tak šetrně a uctivé líbá nožičku. Je zde ještě několik menších flámských tapisserií. – Odpoledne procházka na Pincio¹⁰², hrála tam hudba, slunce svítilo a mnoho lidí se procházelo i projíždělo. Chodily jsme chvíli po parku. Jedly jsme zmrzlinu na terasse; dole u pumpy pily vodu dvě bačulaté malé holčičky, v bílých šatech, s červenými kloboučkami[!], líbily se mi tak tůze ty dvě děti. Nedočkaly jsme se dnes zde západu slunce. Nebe bylo jednotvárně modré se smazanými bílými oblakama. Sešly jsme dolu na Piazzu del Popolo, odkud do Giardino Borghese. Nechtělo se mi dnes do hlučné části zahrady, přála jsem si trochu ticha. Zašly jsme do ramena, kde děti si hrály a které je patrně méně navštívené. Vysoká zelená tráva plná sedmikrásek, husté pinie a vysoké stromy s břechťany. Bylo zde tak milo a ticho, potřebovala jsem ten klid. Ptáci, kosi zpívali a slunce zapadající zlatilo pahrbky, trávníkem porostlé. Sedly jsme si s Annou na chvíli do trávy; maminka zůstala sedět dole, protože nechtěla stoupat. Rudé slunce svítilo skrze temné pinie a neurčité dlouhé stíny vrhaly pně, i vysoká zeď kolem parku. – Stmívalo se, když jsme šly domů. Zašly jsme náhodou na nábřeží; nejdojemnější večer, co jsem v městě zde viděla. Zelené břehy Tibery; smutné a tiché. Vysoká tmavá kopule sv. Petra, vrchy v pozadí piniema a cypřišema[!] na hřebenu porostlé; detailů již nebylo znát, jen místy, kde jsou kalužiny, se voda leskla jako stříbrný pruh. Tiber, divoký a kalný se valil příšerně. Na břehu, kde jsme stály, mne to upomínalo na nábřeží v Praze, tam, co jsme chodily na plovárnu, když jsme byly malé. Akacie vyrážejí a vše začíná se mít k jaru. – Dnes u oběda jsem se musela smát s našimi

^a Život Kristův (fr.).

„spolubydlícími“. – Včera prý conte Maffei¹⁰³, když jsem mu šla říci sbohem, o mě tvrdil, že mám srdce, o Anně, že nemá. Myslím asi, že si to hoši Sm[orczewští] sami vymysleli, aby nás pozlobili. – Je mi dnes veselo; napíšu si portraity, abych nezapomněla, jak vypadají lidi, s kterými přece několik neděl mého života trávím. Avvocato[!]^a aneb Signor Bibliotecario Menozzi – starý pán, šedivý, s chraptivým hlasem. Sedí vedle Signory Marie, je jejím miláčkem, protože mu sama předkládá nejlepší kousky, ale zároveň jejím otrokem. Znamenitým je pro svou neobmezenou dobrotu; je zámožný, ale nemá nikdy peníze, protože všechno rozdává. Jeho pes, bílý, špinavý, flegmatický pinčlík Geld vždy po obědě mu usne na klíně a někdy už ani nerozeznám, který je avvocato[!] a který je Geld, jsou si tak podobní. Rozkrájel by se pro nás na kusy a oběhá nám všechny komise^b. Sedí u oběda v privilegované čepici, má svůj fauteuil^c a stále se usmívá. Když se mne něco ptá, musí mi to říci dvakrát, má tak šeptavý hlas, že mu nikdy naponejprv nerozumím. Je mu asi 60 let, to nejlepší srdce na světě. Signoria Maria, naše domácí. Sloučenina české, polské, ruské a vlašské krve. Dobrá osoba, živá jako rtuť; takto je pravá taliánka. Mluví sice trochu nahlas; křičí jako pro armádu, ale stále při tom naříká, že ji bolí na prsou. Když je v dobrém humoru, říká sig. Menozzimu jenom „avvocato“[!] a zlobí se, když nejí. Já jsem její „carrina“^d, srdce dobré jako med a mnoho genüthu[!]^e. Nejradší ji vidím, když nadívá holuby a chválí si jídlo; „tanto bono, molto bono“^f atd.

Senatore Tabarrini; tentokrát mne opouští všechna komika. Vzdělaný starý pán, s aristokratickým nosem a vůbec velmi ušlechtilou fisionomií. Bavíme se často spolu; máme skorem ve všem stejné mínění, mluvíme-li o musejích. Včera se na mě tak otcovsky usmál, že jsem viděla, že mne má opravdu rád. Vzbuzuje respekt ve všem, co řekne; je skrz na skrz *bien*^g. Senatore Tabarrini je vlastně velmi blízký mému ideálu. Myslím, že je velmi dobrý, mluví někdy o svých dětech, řekl mi, že má pět dcer. – Mravy jeho jsou tiché, ale úsměv jeho je neobyčejný, je v něm mnoho shovívavosti. Je prý jedním z prvních talentů Itálie. – Vedle něho sedává conte Maffei; ten zde nebydlí, chodívá sem k jídlu, je-li právě v Římě. Conte Maffei je báječně krásný; je mu 84 let, proto ale přec má všechny vlasy, které nosí dlouhé „à la poëte“^h. Točí prý si na noc každý den papillotyⁱ. Vysoký a elegantní jako mladík, má velkou důstojnost a je velmi sanglé^j. Je trochu přihluchlý, proto u oběda málo mluví, sedí tiše za stolem a pozoruje, vlastně tůze nepozoruje, myslí doví[!] kam anebo je zcela duší při jídle. Z mé strany vidím <ten> přísný, pravidelný profil, nízké

^a Správně „avvocato“ – advokát (it.).

^b Tj. nákupy, zařizování apod.

^c Křeslo (fr.).

^d Drahoušek, miláček (it.).

^e Zkomolenina slova „das Gemüt“ – srdce, cit (něm.).

^f Tak dobré, moc dobré (it.).

^g Dobrý (fr.).

^h Jako básník (fr.).

ⁱ Natáčky.

^j Sangvinistická povaha, charakter (fr.).

čelo a dlouhou, úzkou, ušlechtilou tvář. Oči má ale zvláštní. Jsou trochu šedivé, snad byly kdysi modré, nyní ale vypadají někdy i žluté; kolem duhovky je tenký černý pruh, což jim dává zvláštnosti. Jsou to oči, které nikdy neplakaly, tvář, kterou ani vášeň ani lítost nezryla, vlasy, které zešedivěly stářím, ale né starostmi. Necítí se starým, vždyť říká o svém sluhovi, kterému je 50 let „il vecchio“^a. Každý večer po obědě pospíchá do divadla a není-li černá káva hotova, je nešťastný a hubuje ubohou Flavii. – Byl prý ženatý, ale žil s ženou jen dvě leta. La Marchesa^b žije v Miláně a schází se u ní učený svět. On nenávidí: Les bas blues.^c Někdy mi připadá, že je conte Maffei z nás všech nejmladší. My jsme prý u něho ve velké milosti. – Oba conte Smorzewsky, dva bratři, Poláci. Mladší, conte Felice, sedí vedle Anny. Zním ho hlavně s profilu. Je <spíše> nevelký, podsazený, ale sedí-li za stolem, sluší mu to zvlášť. Anna mu řekla, že nemůže vystát „krasavce“; nevím jestli *on* se mezi ně počítá, ale krasavec je. Nevím, je-li právě studně příliš hluboká, ale je vtipný, duchaplný, má velmi personellní sarcasmus. Co diplomat snad udělá svou cestu. Má mimo své povolání, právnictví, také talenty. Hraje housle, dosti obratně, ale pořad fortissimo. Také prý maluje, udělal „quinze grands portraits à l'huile“^d, které jsem sice neviděla, ale představuji si je také „fortissimo“. Že dělá dobré karikatury, to vím. Má něco dosti simpatického; je plný života, jako jaro. Když se na něho podívám, zapomenu co je světobol. Živobyť ho tak těší; miluje přítomnost, kterou hlavně koncentroval ve své vlastní osobě. V umění je barbar, poslouchal by jen samé romance. Je vskutku podoben „Panu“, antické hlavě boha, která je ve Ville Borghese. Je ostatně i velmi graciozní a koketní; jde-li večer z domu, píská pod našimi okny „Kde domov můj“ nebo „Andulko mé dítě“, což platí naší Anně. – Milejší je mi bratr starší, conte Giovanni. Felice je asi 21, Giovanni asi 23 let. Není asi tak duchaplný jako bratr, je spíše ošklivý, aspoň na první pohled, ale má hezké oči. Tiché, smutné oči s velkými hnědými kruhy; je bledý, nevypadá zdravě, ale intressantně. Má rozhodně dobré srdce, nikdy neřekne nic netaktního a vůbec mnoho nemluví. Má prý srdce na pravé straně, tedy né tam, co jiné lidi. Sedí mně naproti, a nemluvíme mnoho spolu. Je ale v té povaze rozhodně něco, co se mi líbí a co vzbuzuje úctu. Když byl jednou c[onte] Felice nemocen, tak prý Giovanni náramně plakal, je vidět, že se mají hoši velmi rádi. Hlavní jeho talent je piano, které hraje technicky dokonale, ačkoliv prý se nikdy neučil. Jeho zamilovaný autor je Liszt; a vůbec brilliantní fantasie. Včera večer, když jsme tam u nich byli, já zpívala a Giovanni ochotně hrál. Jak jsme chtěly domů, hrál honem zas; to se mi líbilo. – Je trochu altklug^e, ale má dobrý úsměv a něco skrz na skrz simpatického. V umění rozumí málo jako jeho bratr; líbí se mu prý „Carlo Dolci“, myslím ale, že i ten je mu jedno. Nepřijde nikdy do ohně, jenom když mluví o polské otázce; vidím ho za pár let sedět na statku, zrovna tak jako jeho dědeček a pradědeček, není velký

^a Staroch (it.).

^b Markýza (it.).

^c Modré punčochy, sufražetky (fr.).

^d Patnáct velkých olejových portrétů (fr.).

^e Přemoudřelý (něm.).

milovník změn a novit[!]. Myslím, že je více aristokrat než jeho bratr, ale nemá z toho tu naivní radost. – Konečně je signor Ciarpaglini, nebo jak mu paní říká, sig. Carlino: Hodný mladý člověk; sangvinický a poctivý skrz na skrz. Je úředník v bance, ale je prý jeho největší paní honba, za tu by dal život. Chodí na honbu v neděli už ve 4 hodiny ráno. – K závěru portrait Anny. Je roztomilá, hezká a koketní; nepoznávám ji; všichni jsou do ní zamilovaní. Není na ní vidět starostí plná nevěsta.¹⁰⁴ Teť[!] právě conte Felice píská pod okny „Andulko“.

V Římě, v pátek 6. dubna.

Dnešní den jsme strávily v Esposizione internazionale^a. Je tam tak málo co dobrého, že nebudu mít mnoho co psát. Bavily jsme se s Annou lidskou hloupostí; jak mohou lidé jen takové šmejdy vymyslet? Ze skulptur je jediná intressantní, pěkná socha bronzová od jakéhos Florentiňana[!] Em[ilio] Franceschi: „Fossor“. Z obrazů mne intressoval plafond Siemiradského¹⁰⁵, pak obraz Matějka^b: Princ Albert pruský holduje králi Sigismundu I. polskému 1515.¹⁰⁶ Intressantní jsou studie k obrazu, které vystavil Micchetti, jsou to pastelly velkou bravurou provedené. – Dva krásné aquarelly /ženské na schodech/ Alma Tadema¹⁰⁷; pak tři olejové obrazy. Celek výstavy je prázdný a nudný.

V sobotu 7. dubna.

Galerie Colonna. Nádherná a vkusně upravená galerie; zejména krásný je velký sál s benátskými lustry. Z malých sálů je intressantní první; jsou v něm florentinské primitivy. Boticelli: Madonna s Ježíškem. Dvě Mad[onny] od Van Eyck s malými medailony s rozličnými scénami z života Ježíše: V dalších sálech Tintoretto: Portrait mužský, hrající spinet. Holbein, portrait muže se zrzavými vousy. Giorgione, portrait de Sciarra Colonna (dal papeži ... facku)¹⁰⁸. Muziano¹⁰⁹, port[rét] Vittorie Colonney.

V neděli 8. dubna.

Celý den tak lilo, že tekly potoky po ulicích; mimo do kostela Gesù, kamž jsem jen na chvíli šla, jsem nevyšla s domu. Včera večer (7.) zapoměla jsem si dopsat deník. Večer jsem šla zpívat k Smorczewským, zvláště mně těšilo, že tam přišel p. Tabarrini. Zpívala jsem mu české a moravské písně a byl opravdu dojat a okouzlen. Intressoval se mnoho o Čechy a vyptával se nás na poměry. Byl tak roztomilý, že dnes zvlášť si získal mé srdce.

V Římě, v pondělí 9. dubna 1883.

^a Tj. Mezinárodní výstava (salón soudobého umění).

^b Správně „Matejka“.

Dnes je můj narození den! Žádný den dosud v Římě pro mne tak smutně neuplynul jako dnešní; jen večer zas vesele skončil a jsem spokojena. Nevím, co hloupého mě napadlo, že včera večer před spaním jsem kreslila karikatury; svou a Anny, velice podobny, pak Conte Felice a i Conte Giovanni, zvlášť poslední byl s velkou malicí^a a svévolí podoben. Ráno u snídaně mně všichni encourageovali^b, abych je ukázala, a já tedy uposlechla. Ubohý Giovanni zbledl a bylo mu to velmi líto. Cítila jsem, jakou jsem udělala hloupost a netaktnost a měla jsem již den zkažený. Marně jsem šla odpoledne do Pinacotheky, nic mne víc nezajímalo, odešla jsem. Zdálo se mi, že jen v San Pietro mi bude volno. – Dnes tam nebylo mnoho lidí a mohla jsem se v tichosti modlit; vzpomínala jsem na celou dobu svého života, nač se pamatuji, a bylo mi tak nevýslovně teskno. Samota i pološero na mne tak působily, že jsem zas klidnější odcházela domů. Nevím, proč se mi tak ulevilo; ale vyplakala jsem se upřímně u prostředního oltáře. – Budu vždy vzpomínat na dnešní den; jsou to smutné narozeniny! – Přijdouc domů, našla jsem překvapení od Anny, starý sametový polštář, zlatem vyšitý. Mám z něho tak velkou radost; dávno již jsem si něco podobného přála. – Dnes u oběda jsem neřekla žádnému nic. Teprve po obědě jsem vyzradila Signoře Marii tajemství dnešního dne. Sotva jsme byly chvíli nahoře po obědě, přišla S[ignora] Maria nás svolat dolů k čaji. Ustrojila mi překvapení, skvělý čaj s cukrovinkama, a všichni přišli mně gratulovat. Strávily jsme velmi příjemný večer; já dělala honeurs[!] a byla jsem v růžovém rozmaru. Tak mě ta dnešní slavnost těší. Je to vskutku velká pozornost té dobré Signori M[arie] – Conte Giovanni byl roztomilý; viděla jsem, že se již na mne nehněvá; nutil se i do druhého šálku čaje, jen patrně proto, že jsem mu ho šla sama nalývat[!]. Chtěl mi ukázat, že mi je dobrý. Snad mu pan Tabarrini řekl, jak velikou lítost jsem měla. – Pře[dse]vzala jsem si dnes v kostele tak, že dám pozor, bych nemluvila a nedělala hlouposti. Schází mi opravdu mnoho vlastní kontroly. – Proto ale přece dnešní večer roztomile skončil a všichni mi přáli.

10. dubna, v úterý.

Velmi intressantní galerie v palazzo Doria Pamfili na *Corso*, kamž jsme dnes ráno šly. Zejména se mi líbí architektura a vnitřní arrangement paláce. Dlouhá galerie do 4 úhlů, kolem dvora s obrazy. Dvě madony od Belliniho. Madona od Breughla (Iris) malé paysage^c Breughela¹¹⁰. Dosso Dossi.

[Vynechány tři řádky]

Odpoledne jsme šly do senátu se podívat k panu Menozzimu. Zavedl nás do zasedací síně, kde jeden starý pán držel strašně dlouhou řeč. Pan Tabarrini seděl na vyznamenaném místě. Když nás pozdravil, celé obecnstvo i funkcionáři se k nám dívali. – Chvíli nás to tam bavilo. Trochu

^a Čtveráctví, zlomyslnost (fr.).

^b Povzbuzovali (fr.).

^c Krajiny (fr.).

ještě jsme šly po ulicích, maminka ještě mi koupila k naroz[eninám] římskou lampičku mosaznou. Večer po obědě nás překvapil Vláda a Staněk svým příjezdem. Dlouho u nás zůstali a povídali jsme si.

Řím, ve středu 11. dubna 1883.

Vláda a Staněk přišli pro nás i šli jsme společně na *Forum Romanum*. Dnes zvláště jsem Forum užila; neviděla jsem je dosud v ranním osvětlení a pak čím častěji tam jdu, tím více poznávám krásu. Odtud jsme šli do *Colossea* a vylezli až na nejvyšší bod. Odpoledne jsme strávili v San Pietro. Zpívali tam, zblízka na té hudbě nebylo nic, ale ze zdáli, kde jen bylo málo slyšet, to mělo svůj půvab. – Dalo se do deště, jeli jsme k domovu; zašli ještě na Forum Trajanum, tam bylo mnoho divokých koček, které jsme krmili. Večer jsme strávili povídáním s Vládou a p. Staňkem.

Ve čtvrtek, 12. dubna.

Ráno Museo Laterano. Nejintressantnější je mi tam *Mozaika* pocházející z thermů Caraccally¹¹¹: Je to podlaha s figurama jednotlivými, jichž je asi 50, úplně zachovalá a překrásná v tónu. Na bílé půdě incarnat^a v silném tónu. V dolejších sálech několik zajímavých antik. Ze zvířat: Jelen z porfýru, pak kráva. Antická socha Sofoklesova[!]. Vstupajíc po schodišti, viděla jsem z obou stran sarkofágy. Zde začíná museo křesťanské. Na některých je již postava Kristova; jsou z V. a VI. století. Nahoře několik obrazů primitivních. Crivelli¹¹²: *Madona. Cola dell' Amatrice: Nanebevstoupení*; postavy kolem prázdného hrobu plné dramatické síly a hlubokého citu. Pro mně nový mistr, kterého dosud neznala jsem. Obraz tento je překrásný.

Odpoledne pro nás přišel Vláda se Staňkem a šly jsme společně na *Palatin*. Dnes mi bylo již vše trochu jasnější než poprvé. Poznala jsem dům *Tiberův*¹¹³. První, co v tomto druhu vidím. Malby na stěnách velmi zachovalé. Z čtyřhranného dvorce, který též je malovaný v polích, vejde se do 3 pokojů. První <jídelna snad> na bílých polích girlandy ovocné a květinové, nahoře na žlutém vlysu drobně malované krajinky s figurama, velmi realistické a zachovalé. Druhý pokoj je malován v červených polích. Nikdy jsem neviděla tu červenou barvu; je jako krev eklatantní^b a lomená, lahodí oku, a přece pikantní. V prostředních polích jsou genry mythologické; postavy krásně kreslené i malované. Třetí pokoj má též červená pole, ale tmavší, ve vlysu graciozní ornamenty. V čtvrtém pokoji (jídelně) mě překvapily dvě zátiší, báječně malované. Ovoce v sk[I]jenici, tak přirozeně a mistrně provedeno. – Bavila jsem se zde a Vládu to též velmi intressovalo. – Na to jsme ještě chvíli chodili po Palatinu (kreslila jsem maličkosti) až do slunce západu. – Večer k nám přišel p. Staněk sám; mluvil hrozně neznabožsky, což mne velice mrzelo, konečně jsem se hádky ani

^a Tj. odstín barvy lidské pleti.

^b Tj. nápadná.

nezúčastnila.

V pátek 13. dubna.

Dnes jsem časně ráno vstala a šla se signorou Marií se podívat na „*pescherii*“^a. Zejména stará část s uličkami úzkými a zubatými je malebna. Bavilo mně vidět všude ta stáda koz, které lidi na ulici dojili. Přišly jsme i do ghetta, které se mi velmi líbilo, zejména Via Rua pro svou špínu, Židy a malebnost.¹¹⁴ Všude vysely[!] strakaté hadry z oken a slunce na ně svítlo. – Na nové *pescherii* u Pantheonu byly pěkné ryby. – Odpoledne jsme šly s maminkou k Srezněvským¹¹⁵; přijali nás velmi přívětivě, zejména slečna se mi líbila, je mi simpatická a jistě je inteligentní. Mluvily jsme o výtvarném umění, o které se velmi intressuje, ale má o tom mínění jako obyčejně Rusky; nevníkla do jádra.

Řím, v sobotu 14. dubna.

Celý dnešní den jsem velmi příjemně strávila. Šly jsme po dvanácté hodině z domu (ráno jsem psala psaní) do Palazzo Corsini, kde je velmi intressantní obrazárna. Canaletti¹¹⁶: Dva pohledy na Rivu dei Schiavoni.¹¹⁷ Luca Carlevaris: Temple de Vesta¹¹⁸; roztomilá krajina, velmi jemná v tónu, ostatně upomíná na Canaletta. David maître holandais¹¹⁹: Několik zátiší, zejména *biscuity*^b výtečně malované. Luini: Portrait dámy v černých šatech. Perugino: Malý obrázek *Fuite en Egypte*^c, deliciozní. Komposice, před sv. rodinou běží anděl ukazující cestu. Tizian: Philip II. král španělský, melancholický výraz. Teniers¹²⁰: Muž sedí v síni před žbánkem[!] piva, ve velmi krásně malovaném interieuru; upomíná mě na interieury hrozenkovské, přála bych si jednou cosi podob[ného] malovat. Dürer: Zajíček mezi polními květinami. Holbein 2 portraity, pak jeho vlastní i své ženy, zvlášť on je výborný, velmi jednoduše malovaný jako aquarell, a přec plný síly. Ribera: Umírající Adonis, snad nejkrásnější obraz galerie, zejména nymfa letící k němu je krásna, komposice tak umělá, že se zdá přirozenou; fond je pustá melancholická krajina. Ercole Grandi di Ferrara¹²¹: Sv. Jiří ubíjí draka. Gasp[ard] Poussin: Velká krajina s vodopádem. Několik pěkných Bassano. Z paláce je vyhlídka na park, který se rozkládá na kopci. Pršelo, jen se lilo a slunce svítlo, nebe mělo sytý ton, a k tomu mladá jarní zeleň. Odtud jsme šly se podívat na kostely. Maria in Trastevere, intressantní je vlastně jen klenba v apsidě se starými mozaikami od Cavalliniho z 14. stol.¹²² Nato jsme jely do vrchu do San Pietro in Montorio. Báječná vyhlídka v dnešním osvětlení. Těžké nebe plné zlatých oblaků, hory v pozadí tmavé, modré, dole celý Řím bílý, svítivý v plném slunci, a vpravo nekonečná bledě zelená *campagna* tahnoucí se v tiché, vlnité linii až k oceánu. V kostele sv. Petra je několik

^a Tj. rybářská tržnice (z it.), zde je míněna rybářská čtvrť.

^b Sušenky (fr.), na zátiších 17. stol. mají podobu jakýchsi dlouhých piškotů.

^c Útěk do Egypta (fr.).

zajímavých fresek, zejména 4 Sibilly Pinturicchia¹²³ (jedna je blond), pak la *Vierge à la lettre*¹²⁴, nevím od koho. Na dvoře je krásná kulatá kaple¹²⁵, kterou stavěl Bramante, ukázali nám tam okovy a nástroje, jimiž byl mučen sv. Petr. Na stropu kaple jsou jemné reliefy. – Zase jsem se musela vrátit k vyhlídce a zdá se mi, že z žádné strany není Řím tak krásný jako odtud. – Nejkrásnější ale z kostelů je *San Onofrio*¹²⁶, kamž jsme nyní šly. Drožka nás vezla dlouhou cestou mezi zděmi[!], až konečně jsme musely vylézt do San Onofrio[!], které je na kopci. Malý kostelík, starý již, na fačádě jsou arkády a malá věž, což vypadá velmi primitivně. Za oltářem jsou krásné fresky Pinturicchia a Bal[dassare]. Peruzzi. Nejzajímavější je klášter¹²⁷, do kterého jsme šly. Bydlel zde Torquato Tasso¹²⁸. Je zde klidno. Na chodbě vedoucí k pokoji Tassa, je malá Madona, freska Leonarda da Vinci¹²⁹, k ní se modlí donateur, který je nesmírně krásný. Madona je mysteriozní, s tím zvláštním úsměvem Leonarda. Smutný dojem dělá pokoj Tassa. Uprostřed pod sklem je busta jeho, odlitek po smrti. Jemná ušlechtilá fisionomie, je neobyčejný klid a spása v té tváři. V pokoji jsou ještě tytéž fauteuilly, almárka, kalamář i psaní i zrcátko, kteréž Tasso používal. Dole u kláštera je zahrada s dutým stromem, pod kterým Tasso sedával, vedle hraničí s blázincem, právě byli venku za zábradlím a mluvili jsme s nimi. – Blížil se již večer, slunce zapadalo za hustě řadou stojícími piniemi. Přešly jsme celé Trastevere¹³⁰; úzké ulice až k Ponte dei 4 capi¹³¹. Z mostu ještě krásná vyhlídka na banlieue^a a staré domy u vody.

V neděli 15. dubna.

Celé ráno přšelo, takže jsme z domu nevyšly, ani do Gesù jsem nemohla jít. Odpoledne pro nás přišel Vláška se Staňkem a šli jsme na šermovací akademii. Bavili jsme se dosti, zejména mečem dobře šermovali. Poté jsme šli na Monte Pincio. Bylo tam mnoho lidí a veselo; Staňk se nám ztratil, vrátili jsme se jen s Vláškou domů. Večer navrhla Signora Maria, by se šlo společně do divadla; šly jsme s Menozzim a jeho synovcem, pak Staňk a Vláška, sig. Maria a my do Teatro Guirino[!] ¹³² na operetty. Asi půl hodiny mne to bavilo, zejména komik (signor Papa un soldo), ale pak mě to už mrzelo v tom kouři sedět.

V pondělí 16. dubna.

Zas jsem ztratila půl dne ležením v posteli, až teprv odpoledne jsem vstala kvůli procházce do Villy Doria Pamfili. Villa Doria je nejkrásnější římský park. Velké louky, divoké kusy, pak zas části kultivované. Vysoké pinie v trávě mne upomínaly na aquarell Fragonarda v collection Goncourt. Slunce zapadalo, když jsme jely domů. Staňk jel s námi, v parku jsme potkaly Vlášku, který si pak k nám přisedl. Z parku je vidět západní část Říma, zejména Vatikán. Jely jsme ještě jednou okolo San Pietro in Montorio, odkud je ta nejkrásnější vyhlídka na Řím.

^a Předměstí (fr.).

Řím, v úterý 17. dubna.

Dnes ráno jsme jeli společně s hochama do Tivoli. Den byl teplý a jasný. Asi v 9 hodin jsme vyjeli. Seznámili jsme se s jednou rodinou, paní a dcera Francouzky a nějaký[!] starý Talián a jeden mladý pán s nimi, jeli jsme v společném wagonu. Na cestě zastávka v campagne, přihodil se lokomotivě malheur; zatím jsem kreslila. Druhá zastávka v lázních fosforových, voda má příjemný opálový tón. Konečně krásnou kampagnou v poledne dojeli jsme do Tivoli. Tivoli leží na vrchu a železnici se stále stoupá; staré město s malebnými ulicemi. Usadili jsme se v *Sibille*¹³³, kde je starý chrám Vesty (ruina); odtud je nejpěknější vyhlídka na cascady. Po snídani nastal výlet. Maminka na voslu[!]; ti Francouzi s námi a paní také na voslu[!]. Šli jsme do kotlin, jeskyň a všude, kde jsou „puntiky“¹³⁴, též i k vodopádu samému, který s pekelným hlukem se řítí se skály. Chodili jsme několik hodin v slunci, pak ale olivovým hájem, což se mi nejlépe líbilo. Olivy, staré silné stromy, mají poetický šedivý tón a zvláště zde jsou ty nejkrásnější. Nepozorovala jsem celé půldne toho mladíka, co s námi šel, až nyní nabídl se mi, že mi vykreslí něco do bloku. Je též malíř, Neapolitán a velmi příjemný, skromný hoch; mluvili jsme od té chvíle spolu a bavili se dobře. Sešli jsme s kopce již k večeru, dole v údolí je Villa Adriana¹³⁵; zříceniny paláce, něco je ještě zachováno, zejména kulaté sloupořadí kolem bassinu^a. Mezi tím, co jsme prohlíželi, mi ten hoch vykreslil ještě jednu hezkou skici. – Nemohu si nic krásnějšího myslet, než je římská campagne; dlouhé tiché linie modrých vrchů a k tomu jarní zeleň trávy, bělavé villy v dáli a tichý vzduch i nebe se zapadajícím sluncem. Na místech <kde> tráva neroste a šedivé skvrny a černé keře vypadají velmi malebně, zvláště proti západu.

Ve středu 18. dubna.

Dopoledne jsme čekaly na Vláu a Staňka, kteří měli pro nás přijít; nebylo ale z toho nic a nevyšly jsme z domu. Odpoledne jsme si vzaly vůz a jely na dostihy. Odbývají se velmi daleko za Římem, až skoro u Albano, na velké louce v campagni. Mnoho kočárů a lidí, zábavné podívání na římský svět. Ze všeho ale nejlíp se mi zas líbila campagne se svými aquadukty v dnešním příjemném osvětlení. K večeru bylo trochu chladno. Stály jsme s naším vozem na louce mezi ostatními lidmi, bylo mi zvláště v té cizé mase. Mezi všemi těmi lidmi ani živé duše známé. Jen ku konci zahlédli jsme se se Smorčevskými a pár slov promluvíli. Felice měl irráprochable^b toalettu a usmíval se i Giovanni, byl nějaký[!] scvrklý. Slunce zapadalo, když jsme se vracely domů, v dlouhé řadě kočárů. Potkaly jsme Vláu a Staňka, právě přicházeli pěšky, když bylo po všem.

^a Nádrž, bazén (fr.).

^b Nepopsatelnou, ve smyslu bezvadnou, bezchybnou (fr.).

Řím; ve čtvrtek 19. dubna.

Dnešní den jsem zas užila; byl vyplněn, jak jsem ani neočekávala. Ráno pro nás přišli Staněk a Vláda a šlo se společně do San Pietra. Lezli jsme na kopuli; nebylo to lezení právě zábavné, ale posléz jsem tomu byla ráda, dostala jsem pravý pojem o ohromnosti sv. petrského kostela. Z kopule je vidět až na moře přes celou campagnu. Výprava nás ale velmi unavila. Řím snad je velký asi jako Praha, jenomže zde je hranice mezi venkovem a městem ostřejší; jak začne kampagna, nejsou skoro žádná stavení vidět. U Vatikánu je velká zahrada s vysokými stromy a vodopádem. Bylo mi líto papeže, že jinam nevyjel než sem, ačkoliv je zahrada velká. – Snídali jsme v tratorii a pak se vrátili domu. Asi ke 4 hodině jsme se vypravily do Palazzo Borghese k malíři *Lenbachovi*¹³⁶. Byli jsme uvedeny do jeho atelier, kde jsme chvíli naň čekaly. Je to rozhodně první německý portrartist[!] a nevím, kdo by mi byl z moderních vůbec milejší. Maluje skoro výhradně portraity mužské. Báječně krásný je portrait německého kazatele Döllingra, živý, že může stát vedle Holbeina. Pak přišel Lenbach. Je přívětivý, ačkoliv nemluvný, má německou fisionomii, vypadá spíše jako professor, nosí brejle, ale tvář je intessantní a vystoupení důstojné a skromné. Mně *neobyčejně* simpatický. Vedl nás všude, aby jsme se podívaly a zatím v atelier maloval nějakého pána, který právě u něho byl. Krásný je portrait Bismarcka v klobouku; má pronikavé bledě modré oči a krátký, rovný nos, nervosní a silný, při tom všem je vidět, že je portrait osobnosti vynikající, která je v privátním obcování dobromyslná, dobrácká. Vedle Bismarcka na štafli stál originál Tiziana jako z koketerie, ale Bismarck se držel. Ráda bych byla znala, kdo ti ostatní jsou; jeden z nich byl též Gladstone¹³⁷; samé vzácné osobnosti. Lenbach zas přišel a řekl nám, aby jsme se podívaly do zahrádky. Šly jsme několika sály, pak jeho pokojem, kde je stůl psací a postel s červenýma nebesama. Nad stolem psacím má viset mnoho menších obrazů; nechtěla jsem se příliš dívat, ale zahlédla jsem krajinu s domem, která vypadala poeticky a intimně. V pokojích všude krásné perské koberce a plenty látek, všechno s neobyčejným vkusem a elegancí. Z posledního pokoje, kde je Venuše Miloská, se vyjde na terassu. Překvapena jsem byla, když jsem se octla na téže terasse, před kterou jsme před několika dny, jdouce kolem ve vie Ripetta, snily a nám se tak líbila. Nepomyslila jsem si, že sem jednou přijdu. Na terasse jsou květiny i stromy, a zejména *gemütlich*^a je besídka s břečťanem, líbil se mi ten intimní kousek. Zůstaly jsme zde dlouho a bavily jsme se prohlížením. V pokojích má Lenbach mnoho odlitků těch nejkrásnějších věcí, antik, vůbec ani jedna nevkusnost, všechno v poetickém přitlumeném světle, nádhera, která netlačí, ale z které se člověk těší a v které se volně dýchá. Věc, kterou bych byla odnesla, je pastel chůvy s holčičkou v bílých šatech a kloboučku, je to bijoux a tak bačulaté; i ta chůva taková nóbl Pepka s rukavičkama na jeden knoflíček. Lenbach cítí fisionomii a pronikne do individuality člověka, jako starý mistr. Myslím dnes celý večer jen na jeho portraity, mám jich plnou duši i plné

^a Příjemná, útulná (něm.).

oči.

V pátek 20. dubna.

Jsem vždy nerada, když musím jít sama do galerie, ale Anna nemohla ven, nezbylo mi nic jiného. Šla jsem do Pinacotéky ve Vaticánu. V prvním sále je několik krásných obrazů toskánských. Benozzo Gozoli: *Les miracles de st. Hyacinte*^a, (malé figurky). Můj obraz je Mantegna: *Magdalena umývající rány Kristovy*, za ní stojí Nikodém a Josef z Arimatie; je to snad nejkrásnější Mantegna, co znám. Na „*Trasfiguratione*“^b Raffaela se mi líbí klečící žena s plavými vlasy. – S Pinacoteky jsem šla na chvíli do San Pietra, musím tam vždy, kdykoliv jdu kolem. Dnes večer jsem byla velice smutna, přišlo psaní z <...>^c Paříže. Slíbily jsme Kiršnerovům, že k nim večer přijdem, musela jsem tedy držet slovo, ačkoliv nerada. Hrála jsem velmi smutnou figuru a cítila jsem to. Byli tam dva rakouští malíři, Brioschi¹³⁸ a Hirschl¹³⁹; přinutili mne, abych zpívala, ale všechno se mi dnes dařilo tak mizerně. Smutný den.

21. dubna, v sobotu.

Ráno nás navštívily Srezněwskich, zůstaly jen chvíli. Anna ležela, je taky sklíčená, já prý špatně vypadám, každý se mě ptá, jestli jsem neplakala. Nevím, jak *ten* život skončí. Přece zas mne ta cesta po Itálii tak velice těší! Šly jsme s maminkou se podívat do Villy Medici na *Prix de Rome*¹⁴⁰. Obligátní fádnosti bez ducha a bez barvy. Nejintressantnější je sál s gobeliny Luis[!] XIV., pak park, z něhož je vyhlídka do *giardino*^d Borghese. Slunce svítilo, pátilo a francouzský stil parku má mnoho rázu. – Odpoledne jsme jely do Villa Borghese s maminkou. Já zůstala kdesi v trávě a skizírovala jsem; taky jsem zmokla, nebe mělo ale překrásný tón, i mladá zelená tráva a tmavé, skoro černé pinie s těžkými korunami mají velké kouzlo. Nedovedla jsem v žádné studii zachytit to, co v té krajině cítím, snad je to tím, že již nemám dosti obratnosti, dlouho jsem lenošila. – Za chvíli jsem se pak sešla s maminkou a přišli do parku i ta paní s dcerou a jejich známí dva páni, i VI[áda] a St[aněk]. Chodili jsme společně po parku. U fontainy jsme všichni kreslili. Bacile se mi líbí, je milý skromný hoch, má smysl pro poesii a je artiste. Umluvili jsme, že se půjde večer při měsíci na Colosseum. Asi v 10 hodin pro nás Vlása s Bacilem přijeli a vydali jsme se na cestu. Měsíc byl v úplňku, ale né zcela jasný. Dole v Kolosseu se mi líbilo, ale zvláště pak, když jsme s pochodní přišli nahoru. Neurčité linie kampagni, černé cypřiše a pinie tvoří krásnou silhouettu. Kreslili jsme na památku do baronkova album. Byla bych si přála zůstat zde celou noc. Colosseum při svitu měsíce je dojemně krásné. Chodili jsme zde dlouho, pak i po *Forum*. Kameny se bělaly

^a Zázraky sv. Hyacinta (fr.).

^b Tj. Proměnění Páně.

^c Přeškrtnán jeden a půl řádku.

^d V orig. psáno „*gardino*“, avšak nad písmenem „g“ je tečka.

v neurčitým světle, v tichém poetickém vzduchu. Vrátili jsme se až po půlnoci domů.

V neděli 22. dubna.

Celý den od rána prší. Ráno ještě jsem nebyla ustrojena, přišel baron Bacile ukázat své aquarelly. Chvilí zde zůstal a bavili jsme se. Velmi se nám líbí; má něco simpatického ve vystoupení, skromný a uvědomělý. Asi na hodinu jsem vešla do Palazzo dei Conservatori¹⁴¹, kde mne nejvíce zajímá sbírka etruská. Je zde též několik antik, mramorů a krásné bronze. Ale nedlouho jsem zde zůstala, v 1 hodinu se zavírá. Odpoledne jsme seděly doma, venku se jen lilo. Asi ke 4 hodině přišel Vláška a Bacile a pili s námi čaj. Bavili jsme se, i mnoho jsme se smáli. Hráli jsme sekretáře, karikatury a hry innocenti a každý se vynasnažil mít esprit^a, co jen je <zapotře> možné. – Dnes mi to prý slušelo, a zdálo se mi, že ano, jen se mi zdálo, že ten Bacile je trochu „ému“^b. Doufám ale, že to není kvůli mně. Nechci být tak domyšlivá a hned všechno myslit na sebe. Není hezký, ale má krásné hluboké oči. – Večer přišel Staněk sám, smáli jsme se zas. Anna nás bavila upomínkami z předešlých let a Staněk odešel celý enchanté^c.

Řím 23. dubna 1883, v pondělí.

Strávila jsem dnes celé dopoledne ve Vaticánu. Anna nešla sebou a maminka šla do bibliothéky. Přála jsem si vidět ještě jednou *Apolla*, *Laokoona*, *Merkúra*, pak sochy v „Braccio Nuova“¹⁴² a římské Imperatory. Maminka i Anna tam ke 3. hod. přišly za mnou a vrátily se společně. Odpoledne vzaly jsme vůz a sjezdily několik kostelů, Giovanni i Laterano¹⁴³ interieur je fádni. Jely jsme kolem hradeb antických a aquaduktů, pak „Minerva Medica“¹⁴⁴. Nejintressantnější ze všeho je baptisterium¹⁴⁵ se starými mozaikami. V postranních kaplích¹⁴⁶, ku kterým vedou bronzové dveře z thermů Caracally, v jedné z nich krásný relief florentinský (donateur klečí před Kristem) a mozaiky na stropu z 5. století. Sakristán, který nás vodil, měl hlavu jako Masaccio. – Večer přišli naši známí, totiž Vláška, Staněk a Bacile a umluvili jsme se, že se zýtra[!] pojede do Frascati¹⁴⁷.

24. dubna, v úterý.

Dnes jsem musela vstávat v 6 hodin, aby to stálo za to. Bylo krásné ráno, slunce svítilo a všem se zdálo, že počasí potrvá. Ve třech „bottách“^d jsme vyjeli, celá společnost, a sice v první: Baron Bacile, Vláška a já; v druhé Anna, slečna Athenais a baron Montelupo a v třetí Maminka, paní Everlein a Staněk. Jeli jsme přes Via Appia Nuova do A[!]báno. Cesta stoupá a panorama je

^a Duchaplnost, vtipnost (fr.).

^b Dojatý (fr.).

^c Okouzlený, potěšený (fr.).

^d Drožkách (it.).

překrásné. Daleké dlouhé linie, i moře je vidět; a krásné jsou tmavé olivy, které v dáli jako šedivé pruhy se vyjímají. Nekonečná zelená campagna a ovocné stromy v sadech za zděmi[!], v plném květu. Vítr foukal silně, až se stala strašná vichřice, nebe se zamračilo a černá mračna se valila, sem tam mračna protrhnuta a oblaky osvětlené; jako stříbro a tyrkys. Studený vítr foukal až hrůza, ale my se ve voze dobře bavili, Bacile recitoval verše Leopardiho¹⁴⁸ *Passero Solitario*¹⁴⁹, kterým jsem trochu rozuměla i on mi je překládal do lámané franštiny. Sotva jsme přijeli do Albáno, začalo krutě pršet a výlet byl zkažený. Všichni byli v špatném humóru. Bacile a já jsme kreslili malé studie v maštali. Po lunchi jsme jeli v lijáku do Castel Gandolfo. Castel sám je banální a intressantní na něm je pouze, že tam bydlel Pio IX. Z oken krásná vyhlídka na jezero: „Lago d'Albano“¹⁵⁰. Nikdy nezapomenu dnešní náladu přírody. Bylo to jako Poussinovo „Déluge“^a. Zatažené nebe, déšť hustý, jako by na věčnost měl trvat a jezero se vlnilo divoce v [s]tříbrných vlnách. Kontury vrchů kolem jezera sotva bylo znát. Déšť dával celé krajině jednotný, šedivý tón. – Dole pod okny malá zahrádka s kvetoucími stromky. Bacile řekl, že by v tom zámku chtěl být jednu noc, snad dnes sám jediný; mně se zdálo, že zde straší a pro nic na světě bych nechtěla. – Odjely jsme zas do Albáno a odtud na dráhu. Nemohla jsem více vidět. Na <železnici> stanici jsme trochu kreslili; mě se podařila Bacilova karikatura, kterou jsem mu udělala do bloku; pak malý aquarellek na šínách^b. Sotva jsme sedli do wagonu, přestalo pršet. Krajina: Šťavnatá, mladá zeleň, v pozadí A[l]bánské pohoří. Kreslili jsme rychlé skici z vozu a mně zvláště se líbila ta krásná rovina s dnešním těžkým, bohatě zbarveným nebem.

Řím; ve středu 25. dubna 1883.

Šla jsem s Annou do galerie Borghese; zůstaly jsme tam až do 3 hodin. Mnohé obrazy, které již známe, jsme si prohlížely, pak i válech[!]°^c, kde jsme nebyly; zejména „honba Diany“ od Domenicchina je krásný obraz. Dvě žáby se koupají ve vodě a slunce, jako by věru na ně svítilo. V posledním sále jsou intressantní fresky Raffaela a jeho školy. „Les Dieux tirant à la cible“^d – chef d'oeuvre. Jdouc domů, šly jsme kolem Palazzo Massini. Dva pánové (mluvili pak německy) nás tam zavedli. Intressantní je interieur a dobře je, že není nic restaurováno. Krásné kasetované stropy. Architektura dokonalá v tmavém prostoru. – Anna šla domů se najíst a pak šly jsme společně do Ghetta. Bavilo mě chodit těmi špinavými, malebnými uličkami, nepravidelnými. Zašly jsme k několika antikvářům a koupily bordury^e vyšívané. Potkaly jsme Bacile, doprovodil nás k domu. Řekl, že dnes večer k nám přijde; čekáme na něj, zatím píše deník. Anna o něm tvrdí, že mu dnes zas náramně hučelo v uších. Bacile nepřišel; proč nevím.

^a Potopa (fr.).

^b Tj. na kolejích.

^c Má být „v sálech“.

^d Bohové střílející na terč (fr.).

^e Tj. Olemování, lemy látky.

Ve čtvrtek 26. dubna.

Několik hodin jsem strávila v Sixtinské kapli. Soudný den Michela Angela na mě činí vždy větší dojem, čím déle se naň dívám, přece ale né *ten*, co Lucca Signorelli v Orvietu. Krásné jsou fresky Boticelliho: Mojžíš napájí ovce Sethových[!]ª dcer. Dvě bílé dívčí postavy. Lucca Signorelli, Cosimo Roselli, Ghirlandajo a Perugino. – Po třetí hodině jsme přišly domů. Šla jsem malovat do Ghetta malou studii k Portiku d'Octaviay[!]¹. Začala jsem dobře, motif[!] se mi líbí. Stálo kolem mne moc lidí, což mne velice ženovalo^b. Večer sedíme samy doma. Je mi smutno, chtěla bych se trochu bavit.

V pátek 27. dubna.

Dobře jsem se bavila s Annou dnes ráno v galerii San Lucca; není tam mnoho obrazů, ale několik pěkných. Zejména Pinturicchio: Orfeus, hrající housle v poetické krajině a všechny druhy zvířat kolem něho shromážděno[!]; v obraze tom je tak mnoho bačulatosti a poesie, že bych si jej přála mít. Podobně jsem cítila již co dítě; vím, že by tenkrát již na mne učinil velký dojem.

<Odpoledne jsem šla opět> Z galerie jsme šly k antikvářům blízko Capitolu; koupila jsem vyšivanou borduru, která mne velmi těší. Kupuje se velmi příjemně u římských antikvářů, musí se smlouvat. Odpoledne jsem šla zase na své místo k Portiku Octavie, dodělat svou studii. Jsem spokojenější než včera. Studie mi dobře dopadla, je to první věc, která mne na této cestě uspokojila. Také dnes, když večer přišel Bacile, velmi mi ji pochválil, což mne vskutku těší. Vláda a Staněk zůstali jen chvíli; s Bacilem jsme kreslili karikatury a hráli sekretáře. Večer mi ušel dosti příjemně. Zdálo se mi, že by zde B[acile] byl nejradši zůstal věčně. Dnes mu znělo míň v uších, – ale měl ubožák zas ty nešťastné oči. Přinesl mi a Anně tentýž aquarell, co nám daroval na nádraží v Albáno. B[acile] je simpatický. – Dnes u oběda se Sm[orczewští] naň vyptávali i byli sami hned „líbeznější“, že se dozvěděli, že máme „un Napolitano“^c.

V sobotu 28. dubna

S maminkou jsem šla do Galerie Rospigliosi, je to krásný pavillon s terassou; intressantní je pouze freska Guida Reni – le triomphe del l'Aurore^d. Dva velké obrazy Dominicchina[!]ᵉ: Adam a Eva, pak Vítězství Davida; dekorativní a ušlechtilé v tónu. V rohu v zadním sále visí malá

^a Správně „Sethových“.

^b Tzn. tísnilo, obtěžovalo, trápilo.

^c Nějakého Neapolitance (it.).

^d Triumf Aurory.

^e Správně „Domenichina“.

Madonna, snad je to L[uca] Signorelli. Dnes strašný scirocco^a. Bolela mě hlava a jsem nervosní; je to vzduch, který absolutně nesnesu. Odpoledne a večer měla být slavnost na uvítání Duc de Gènes^b, déšť všechno zkazil. Žádná illuminace. Šly jsme všechny 3 se vykoupat a je mi lehký; jsem jako znovuzrozena.

Řím, v neděli 29. dubna.

Dnes je venku velký povyk, celý den od rána. Národní slavnosti. Navštívila jsem ráno dva kostely: Andrea de la Valle; líbí se mi vnitřek, detaily jsem neprohližela, protože jsem tam byla na tichou mši. Anna přišla za mnou i šly jsme do Sta. Agnese na Piazza Navona. Nejmalebnější interieur ze všech římských kostelů katolických. Pod kostelem vězení sv. Anežky¹⁵². Potkala jsem Vládu se Staňkem a umluvili jsme, že se spolu podíváme na slavnost v Prate di Castello. Přišli pro nás s Bacilem. Chvilí mne bavilo, vidět tu masu lidí a ráz římské národní slavnosti; necítím se ale dlouho volna v takové atmosféře. Sedli jsme si posléze na trávník, před námi Castel Angelo. Bacile kreslil a přitom mi řekl, že myslí, že by <mohl> si přál malovat velký obraz v mé přítomnosti, která by jej inspirovala. Těšilo mne to. Navrhla jsem, by se jelo někam jinam. Zdálo se mi to zde nesnesitelné, ačkoliv terrain poskytoval několik intressantních perspektiv, zejména s pozadím San Pietro. – Volně se mi dýchalo, když jsme jeli k Porto.

Jela jsem se Staňkem a Bacilem i měla jsem cestou strach, že se mi Anna s Vládou v druhé drožce ztratí. Velký kontrast, v celé krajině [...] byl hluk a prach; nyní jsme vešli do malé zahrádky plné slunce a květučích stromů. V trávě vlčí mák. Starý pán s perem (majitel) nám ukázal Columbarie. – Bylo mi teskno a milo v tom posvátném místě všude nápisy, urny a zbytky antické doby. Reliefy poprsí živé v tom pološeru.

Ah perche mi richiami
Quei pensieri soavi e quei ridenti
Sogni che il freddo dell'eta mi ha sfanti?

Non dir non dir che m'ami:
Saggia, o carra, l'amor dal bianco crine
Come l'augel dall'invernali brine.

Sol nella mente mia
Che ne<gli> gli anni offuscar ne le vicende

^a Jihovýchodní, suchý vítr (it.).

^b Vévody Janovského (it.).

La tua diva belta risplende.

Ma, se <ne gli> guasti dagli anni <offusca la mente e il core>
non fur, come le membra, ingegno e core ,
Accenderti io potrei d'un vero amore?

Si d'un amor che svanir non ha,
Ne, come suol la farfalletta,
Su questo fiore ed or su quel si getta.

Di quest'amor tu mi conforta, amabile fanciulla,
Ed al tuo poeta la mesta vespertina ora fa lieta.^a

Právě odešel Bacile; přišli jsme z illuminace, kamž nás Vláša a Staněk zavedli a za chvíli přišel B[acile], již asi v 10 hodin. Napsal mi tyto verše conte Maffei.^b

Řím 30. dubna^c, v pondělí

K zakončení našeho římského pobytu jsme jely dnes ráno do Marino¹⁵⁴. Usnesli jsme se včera večer s B[acilem], že společně pojedem. Přála jsem si, by jel s námi i těšilo mě, že sám nás o to žádal. V 8 hodin ráno rendez-vous na nádraží. Teplý sluneční den; vzduch nad campagnou se třásl a vše v květu; zejména mnoho vlčího máku. Na stanici Marino a po městečku ani vzhledu. Po půldruhé hodiny trvající procházce, která pro mne to nejkrásnější z celého dnešního dne byla, došli jsme do Marina. Bavila jsem se s B[acilem]; mnoho jsme nemluvili, ale rozumíme si a to postačí. Motivy, které se mi líbí, i jemu se líbí. Zůstali jsme stát u vysoké zdi, která se táhla kolem sadu. Šedivá stará zeď, za níž vyčuhovaly staré olivy. Z černých vrat, nad kterými visel relief s růžového mramoru, vyšel bílý pes. B[acile] mi řekl, že v podobné campagne žil a vyrostl. Odpočívali jsme chvíli v chládku i B[acile] mi pravil, že se stane umělcem, budu-li já tomu tak chtít. Bylo mi při tom těžko. Stoupaly jsme vrch[?], pod námi v plném poledním osvětlení Campagna, v pozadí Řím sotva již viditelný. – Marino leží na vrchu, dlouho jsme museli stoupat. Staré domy malebně pohromadě skupené, šedivé, zčernalé. Vážný i melancholický dojem celého městečka; ani né tak v plném slunci, to vypadalo vše přívětivě, ale pak když slunce zašlo. Po lunči

^a Báseň vepsal do deníku sám Andrea Maffei. Viz příloha č. 24. Volný překlad z italštiny vypracoval PhDr. Giorgio Cadorini viz příloha č. 25.

^b Verše jsou umístěny shodně s originálem. Zdenka Braunerová zřejmě půjčila deník k napsání básně v době, kdy měla zápis do deníku rozepsán.

^c Původně napsáno 29. dubna, pak přepsáno.

jsem šla s B[acilem] dolů do města malovat interieur starého domu. – Umínili jsme si oba, že uděláme, co dovedem nejkrásnějšího. Já jsem dosti spokojena. B[acile] byl smutný a málo mluvil; umkli jsme oba a tiše jsme malovali vedle sebe tentýž motif[!]. Řekl mi pouze, že je dnes jeho nejšťastnější den v Římě; ptal se mě, jsem-li fatalistka. Schodli[!] jsme se, že si dobře rozumíme a že není třeba mnoho si povídati. – Uplynulo mi zde půl dne. Šli jsme pak pro maminku. U brány vedoucí do města je poprsí římské matrony, kterou nyní lid velebí co Pannu Marii; poetické místo. V 5 hod. odjíždí vlak z Marina; neviděla jsem mnoho krajiny. Stála jsem na balkonu wagonu s B[acilem], dívali jsme se na Campagnu, vykreslili jsme jeden druhému do bloku skizzu. Vytknul mi málomluvnost; když jsem řekla, že jsem vždycky tak; řekl mi, že je to dobře; usmál se smutně. – Přijede prý do Čech nás navštívit, uvidím, stane-li se to. Povaha jeho se mi líbí, i to, že má sympatii k češtině. Stále se mě ptá, mohl by-li se česky naučit. – Večer u oběda jsme řekli, že pozejtří[!] odjíždíme. Nerada opouštím tento milý dům; je mi líto, pomyslím-li na loučení. Conte Maffei mi slíbil list do památníka[!], byl nadmíru přívětivý. Conte Giovanni je bledý a nemocný; je mi jej líto, když se naň podívám. Felici stále graciozni; pravý Polák, a ten Carlino mne začne varovat před Neapolitány! Tabarrini je dnes v Quirinalu na „seru“^a, odešel; líto by mi bylo, kdybych s ním již nemohla mluvit, jak si přeji.

Řím, v úterý 1. května.

Ukázala jsem Bonainimu své studie, které mi pochválil; nato potkala jsem conte Maffei. Řekl mi, bych přinesla do jídelny své studie, že si je přeje vidět. Řekl mi mnoho líbezností, což mne nesmírně těšilo. Dodalo mi to velkou kuráž. Má nás velmi rád conte Maffei. Je mi milou památkou jeho přítomnost. – Poslední den v Římě! Šla jsem do Palazzo dei Conservatori. Sochy prošla zběžně. V druhém poschodí krásné fresky od Lo Spagna¹⁵⁵: Gilliosa[?] Appollo poetické postavy, jemný tón. Portraity Gentile a Giovanni Bellini (jeho vlastní, pak paní s černými korálemi na krku). Dlouho jsem se nezdržela. Malý aquarell v ghetu. Při snídani poslední conversace s Tabarrinim. Tabarrini i Maffei, oba nám slíbili svůj autograf. – Odpoledne s Annou kupovaly fotografie na Piazza di Spagna; v dešti domů a pakovaly. Poslední oběd večer s našimi přáteli. Tabarrini a Maffei bohužel scházeli. Smorč[evští] nebyli tak milí jako dosud. Večer přišel Bacile; byl „ému“ celý večer. U oběda nám poslal Maffei básně, každé napsal jednu. Večer jsme je s Bacilem předčítaly. Nerozloučili jsme se, slíbil že zýtra[!] přijde na dráhu. Bacile za sebou zanechá simpatický dojem a rozhodně myslím, že je dobrý charakter. /<Ráno na dráze Bacile a Cenco Menozzi ([...] ^b)>/

^a Tj. „opera sera“, vážná opera, na rozdíl od „opera buffa“ (fraška, opereta).

^b Nečitelné slovo.

Germano, 2. května ve středu.

Ráno přišel Conte Maffei v 11 hodin, my sešly dolu se mu poděkovat za básně. Tklivé bylo naše loučení. Nezapomenu nikdy tu ušlechtilou krásnou tvář. Řekl nám upřímně, že nás má rád; i políbil nás obě na čelo. Bůh ví, zdali jej ještě v životě spatříme. Vzpomínka na Conte Maffei je mi jednou z nejmilejších, již odnáším z Itálie. – V poledne pak jsme společně jedli s ostatními. Tabarrini byl dobrý k nám. Daroval nám svou knihu i malý list autograf. Rozloučily jsme se v tichu; bylo mi tak líto, opustit tento milý dům, že jsem nemohla ani mluvit. Čenčo se nám nabídl k průvodu na dráhu. S ostatními jsme se rozešli. I starému Menozzimu nás bylo líto. Tabarrini nám ukázal fotografie svých dcer; vážné simpatické tváře, po otci. Jeho vnouče, co řeklo o Flavii: „e Flavia una donna o una bimba?“^a Loučení s Signorou Marií. Odjížděly jsme ve 3 hodiny. Vidím všechny stát u domu na prahu utírajíce si slze. Na dráze byl Bacile i s námi[?] Cencio. Řekli jsme si na schledanou[!]; slíbil, že přijede v pondělí do Neapole. Na stanici v San Germáno¹⁵⁶ nás překvapili Vláška a Staněk. Vylezly jsme s coupé a rozhodly se zůstat zde celý zýtřejší[!] den. Temná noc; procházka do hotel Pompei. Kolem silhouetta vysokých hor a Castel Monte Cassino¹⁵⁷.

V Neapoli, 3. května ve čtvrtek.

Dnes večer v 11 hodin přijely jsme do Neapole. Den strávily nadmíru příjemně v San Germano. Vyjeli jsme všichni v dobrém humoru na oslech na <Castel> Monte Cassino. Vzhůru po strmé, bujně kaktusy porostlé skále. Po dvouhodinném[!] vstoupání[!] v slunci přijeli jsme na Monte Cassino. Daleká vyhlídka, všechno zelení hustě porostlé, jen bílé, rovné linie silnic místy zeleň prorývaly. Bylo mi, jako když jedu nejkrásnějším parkem, vysoké kaktusy a tráva, jaká se u nás sází v zahradách co exotická vzácnost. – Velký starý klášter založený sv. Benediktem. Chovají v něm tradicionellně krotkého havrana, který stále běhá po dvoře i širokých schodech. – Vešli jsme do kostela; základ je starý, byl přestavěn v nejčistším[!] slohu 17. stol., malebný interieur; zvláště krásný je chor s vyřezávanými lavicemi. Prošli jsme klášter; dámy všude nesmí, takže jsme biblioteky neviděly. Bavili jsme se prohlížením fresek moderních od Leuze¹⁵⁸; jsou dobře v duchu 15. stol. napodobeny. – Odcházelí jsme v 1 hodinu. Před vraty stál jeden fráter před ním velký bassin s polívkou, chudína, zejména staré ženské v kroji, jej obstoupli a modlili se. Každý si přinesl svůj hrnek. – Lid se mi zde velmi líbí; né tak co do krásy obličejje jako kroj a chůze a způsob držení těla. Když nesou ženské na hlavách vásy s vodou, vypadají jako kariatidy. Dělalí velké tiché kroky, což jim dodává grandezzy; nemají-li ale kroj, je to groteskní. Bajechně krásná je červená barva na zástěře, kterou mají úzce přepnuté boky. Odpoledne jsme věnovaly prohlídce města. Úzké, špinavé, nepravidelné uličky, stále se musí po schodech nahoru i dolů, když chvílemi svítilo slunce, byly zdi jako zlaté. Bohužel brzy zašlo a vše vypadalo pošmourně. Velký dav lidí nás

^a Je Flavia žena nebo dítě (it.)?

pronásledoval. Kupovala jsem v jedné lékárně, kde to vypadalo jako se starého obrazu, malované faiencové^a tigele[?]^b. Plné městečko musí být majolik; jen za tu chvíli, co jsme chodily, viděly jsme množství faienci; mají krásnou formu, zejména ony sprosté s dvěma uchama, tmavočervené, v kterých nosí ženské na hlavách vodu. Odjely jsme dnes večer, když počalo se stmívat. Vysoké hory kolem Germána měly tmavý, sytý, modrý tón. Šli jsme na dráhu po dlouhé, rovné bílé cestě, za námi zůstal Monte Cassino, z kterého bylo slyšet zvonět[!] klekání. Germáno se zvolna ztrácelo v mlze. – Z wagonu již jsem mnoho neviděla; bylo tma a jen když jsme se blížily Neapoli, vysoko nad zemí jsem spatřila kotouč červeného ohně: i byl to Vesuv.

V Neapoli, v pátek 4. května 1883.

První den, co trávím v Neapoli. Těšila jsem se i představovala si tak mnoho od toho města, že se bojím, že budu zklamána. První naše cesta byla do Musea Nationale. Prošla jsem jej v rychlosti. Hlavní dojem je velký. Mnoho intressantních předmětů vykopaných v Pompeji. Stěny s pompejanských obydlí, fresky, zátiší a figury velmi dekorativní a zachovalé. Některé motivy vypadají skoro až moderně; pak mne též upomíná charakter malby na Japon a Čínu. V hořejší etagi^c zdržely jsme se u bronzů a domácích nádob. Ochetně nás provázel a vysvětloval tamější člen musea, což mně bylo velmi příjemné.

Neapole, v neděli 6. května.

Včera i dnes celý den prší. Všichni jsme byli v tak špatném rozmaru, že jsem radši zanechala deník. Mám lítost, že bydlíme v tak protivném hotelu, a to mi kalí všechnu radost. Včera odpoledne jsme šli s VI[ádou] a St[añkem] do Aquarium. Šli jsme po ulici, Via Sta. Lucia a dívali se na moře. Moře bylo rozbouřené. Viděla jsem je poprvé v takové náladě. Ohromné vlny a hluk. Nebe zatažené a moře házelo vlny až na nábřeží. S nebe jen se lilo. Bylo to nesmírně krásné, a dívali jsme se tak dlouho, až jsme na kůži promokli. – Pak odtud do Aquarium. Zde hlavní zábava. Je to první aq[uarium], co vidím, bavila jsem se znamenitě. Krásné jsou kraby a čím více se pozoruje jich život, tím více vidím fisionomii a rozum u těchto zvířat. Vzpomínala jsem zde mnoho na Micheleta¹⁵⁹ L'Insecte¹⁶⁰.

Dnes ráno zas tak silný déšť, že jsme ani nevyšli. Až teprve po snídani vzali jsme tramway a jeli do Torre del Greco. Jede se 1 ½ h. směrem k Vesuvu. Šli jsme na břeh moře. Černá půda jakoby rašelina. Moře dnes zas strašně rozbouřeno, stáli jsme na vysoké hrázi. Je to nejmalebnější

^a Faience, česky fajáns, keramické zboží s bílým střepeem a barevnou glazurou. Proslulost si získaly zejm. francouzské a italské továrny. Samotný název je odvozen od italského města Faenza.

^b Je možné, že je míněn kelímek (z něm. „der Tiegel“). V tomto případě nádoba na léky.

^c Poschodí (z fr. „étagi“).

místo, co jsem dosud zde viděla. Začínám poznávat krásu Neapole, zejména okolí. Jen Ruysdael¹⁶¹ a Constable¹⁶² mi dali ponětí o tom, co je rozbouřené moře. Zelený ton vody, na něm pěna, hustá, bílá pěna, pomalu se valící ze skalisek. Tmavé zatažené nebe a v pozadí slabě osvětlené hory a jakási stavení, paprsky prodírajícího se slunce. Zkusili jsme na chvíli v přístavu se projížděti, nečiní mi to žádné potěšení. Mezi množstvím kolébajících se lodí. Stále jsem se zas vracela na hráz, odkud je nejkrásnější pohled na moře. Slunce zapadalo za Neapolí a město bylo jen v mlze vidět. Tmavé kontury pinií a jakéhosi kostelu nebo villy přetínaly stříbrnou linii pěnícího se moře.

Neapol, v pondělí 7. května.

Velkou událostí dnešního dne je má návštěva v Museo Nazionale. Jela jsem po tramvay, okolo „portu“. Slunce osvětlovalo přístav plný lodí; samé obrazy v nejjemnějším koloritu, nepředstavovala jsem si jih tak krásný. Mnoho mlhy a pozadí neurčité. – V museu mi byly revelací fresky z Pompei. Posledně jsem již obdivovala zátiší; netušila jsem, že i figurální malba je tak dokonalá. Freska Thesea v životní velikosti je krásna, jakoby byla od Lucca Signorelli, nebo Masaccia. – Několik podobizen realistických; pak genry a scény z mythologie. Otevřel se mi opět nový svět, netušený, poznávám stále více antiku a cítím pravdu a sílu ve všem, co prováděli. – Neapol se mi více líbí, čím déle zde jsem, stává se mi tak pravidelně, že teprve delším pobytem města ocením. Odpoledne jsme jely s maminkou na Posillipo¹⁶³. Stoupá se na vrch; vyhlídka na ráj: Golf^a Neapolský a celé panorama města, v pozadí Vesův zastřen kouřem a mlhou. Dívaly jsme se na Villu Rocca Bella, v níž žil a zemřel Garibaldi. Jedno z nejpoetičtějších míst, co znám. Krásný park, až černý, plný pinií a stínu; leží u moře a dolle[?]^b Villa u samé vody, bílá, elegantní jako labuť. – Přišla na mne mocná touha zde strávit několik dní. – Vstoupaly[!] jsme výše a dále, až začínají obyčejné vinice. Zde vzaly drožku a jely do Grotty del Posillipo. Dlouhá příšerná chodba. Bylo mi volno, vyjdouc ven na slunce. Zapadalo za Puzzuoli¹⁶⁴, záliv moře. Vysoké, porostlé, tmavé hory. Klidná krajina, nesmírně vážná a poetická. Jednoduché linie a tmavé zelené tony. Stmívalo se, když jsme se blížily Neapolí. U moře dlouhá řada světél, a město jen neurčité. Vesův dnes kouřil velkým červeným plamenem.

Neapol, 8. května.

Nepodařil se nám dnešní výlet jen z části; nedošli jsme cíle, ale přece výborně se bavili. My dvě a hoši jeli jsme vozem až k San Martino a odtud pěšky ke Casuoldolidu. Vstoupali[!] jsme po široké vozové cestě v krásné krajině. Vše zelené a čerstvé. Sotva jsme došli na vrch, začalo

^a Tj. záliv.

^b Možno číst též „Dolle“. Může se jednat o jméno.

pršet; ukryli jsme se v slaměné boudě, jakéhos wigwamu, tam proseděli as 2 hodiny. Já kreslila; rozhodli jsme se konečně v dešti jít domů. Cestou jsem viděla ty nejmohutnější pinie, které jsem potkala. Večer [jsme] s /maminkou chodily po březích a nábřeží; byl pěkný večer u moře a pak/pakovaly a chystaly vše k odjezdu.

Ve středu 9. května.

Poslední návštěva v Museo Nazionale. Prostudovala jsem důkladně Pinacotheku. Nejkrásnější pohledy na Benátky od *Canaletta*. Co Benátky znám, mohu teprve zcela ocenit kouzlo a pravdu Canaletta. Prodlela jsem zde před nimi aspoň hodinu. V jednom sále blízko visí Madona (škola Leonarda Vinci) s Jezulátkem, dole v 2 rohou[!]^a 2 portraity donatérů[!] v profilu. Je mi jedním z nejmilejších obrazů Madony, co znám. Ve velkém sále nápadně krásný je Claude Lorrain: Krajina v <ja> ranní náladě; poetická v jemné, šedivě zelené tóny zahalená; plná vzduchu a ranní páry. Motif je z okolí Tivoli. Některé obrazy Corot, zejména ten, co visí v saloně u J[ulesa] Dupré, je mu v tónu podoben.¹⁶⁵ – V témže sále je malý portrait, hlava cardinala v životní velikosti. Dlouhý obličej s aristokratickým nosem, bledě modré, pronikavé oči, ústa rovně zaříznutá a cosi frivolního, mondain^b ve výrazu. Dlouhé blond vlasy, trochu nakadeřené, padají na ramena, pokrytá bílým límcem. Portrait je živý; nejkrásnější Mignard, co jsem dosud viděla. Báječná lehkost a elegance v provedení. – Odtud jsem šla s Annou k etruským vázám, bavily jsme se zde velmi; pochopila jsem již půvab i styl těchto podivných maleb; je v nich mnoho realismu, kterému na první pohled jsem <netušila> nerozuměla. Odpoledne jsme si zbytečně zkazily. Chtěly jsme se dát fotografovat, ale bylo již pozdě. Poslední večer strávený v Neapoli. Večer šily klobouky s červenýma pentlema.

Pompei, ve čtvrtek 10. máje.

Odjeli všichni ráno v 8 hodin s Neapole po dráze. Dnes první den trávím v Pompeji. Kouzelné místo! Nikde jsem ještě neměla ten cit klidu a spokojenosti na cestě jako zde. Co jsem poznala pompejánské fresky a předměty v Museo Nazionale a dnes město samé, nový svět se mi otevřel. Jsem dojata do hloubi duše. Pompeji je poetické místo, zříceniny mluví ke mně často více, než by snad skutečně živé město. Chodily jsme po ulicích a uličkách pompejánských; prováděl nás dobromyslný starý Talián a moudře vykládal. Nejkrásnější stavba jsou lázně obecné; plafond se skvostnou štukaturou, [ve] vnitřku mramory úplně zachovalé. Dojemná jsou některá nepatrnější místa, kde je znát intimní stránka života Pompejánů. Krámy, kde prodávali víno, jsou dnes tak, jako je tenkrát opustili. Mám skoro jasný pojem o jich způsobu života. Malby jsou tak krásné, že „pokrok“ je věci úplně směšnou. Strávily jsme zde celé odpoledne. Byl horký den. Vozem zajely

^a Má být zřejmě „v rozích“ či „v nohou“.

^b Tj. světáckého.

si domů pro prádlo a jely pak k moři, kde jsme si[!] vykouपालy. Maminka zůstala na břehu. Slunce zapadalo za Torre del Annunziata a nebe polito záplavou. V popředí divoké olivy se odrážely na břehu černého písku.

Pompeji, v pátek 11. máje.

Ráno nás vyjela velká kavalkáda na *Vesuv*. My dvě na bačulatých malých koníčkách, Vláda a Staněk též, pak několik Dánů a Němců sebou. Podařil se nám dnešní výlet. Počasí příjemné. Krajina pod Vesuvem je krásna; zejména malá ves, která leží na úpatí; bílé domy s rovnými střechami; intimní a malebné hnízdo. Mnoho vinic; lidé zpívají zvláštní jednotvárnou píseň, všichni tutéž melodii; není v ní takt, ale rytmus. Můj černý koníček hezky běžel, pořad do galopu^a. V menší polovici Vesuvu jsme odpočívali a brali lunch velmi primitivně. Koně zde zůstali a my šli pak v potu tváří pěšky až ke kráteru. Bořili jsme se pod kolena v popeli a škvárech lávy; mnoho jsme se smáli a cesta byla roztomilá. Jakýsi Dán, premiant, poprvé seděl na koni, byl z toho tak rozčilen, že nám byl celou cestu zábavou; i zde chtěl být prvním. Po dvouhodinném[!] lezení došli jsme ke kráteru. Vesův dnes strašně bouřil a hřměl; ohromné kusy ž[h]avé lávy litaly[!] jako velké červené p[l]achty do vzduchu. Silný proud těžkého kouře se valil, barvy průhledné růžové jako lastur^b. Vesuv má báječně krásnou barvu. Láva je místy hnědá až černá, v ohromné ploše, místy sírově žlutá a v slunci se leskne jako zlato. Z Vesůvu daleká vyhlídka na moře a Neapol; nebe trochu zastřené.

Konečně jsme sešli dolů k druhému kráteru, kde vytéká žižnivá^c láva. Stále mi to pod nohama křupal; i dole bylo slyšet jako bouřku, bylo to uvnitř Vesůvu. Našli jsme zas své koníky k večeru a jeli domů. Užila jsem dnešní den. Krajina pod Vesuvem má zvláštní půvab i charakter. Štíhlé pinie s široce rozloženou korunou všady převládají. – Neměla jsem z maleb, které jsem z tohoto okolí viděla, ani zdání, jak krásný je zde kraj! Vesův má k večeru vždy báječnou barvu, jako by byl celý žižnivý. – Večer při měsíci jsme šli po obědě se podívat na Amfiteatr; je k němu od nás jen několik kroků. Bydlíme v hotel del Sole; pravý italský „Albergo“^d. Je to zde intimní a milé, beze všech pretensí^e. Starý majitel sám obsluhuje s nejmladšíma dvěma holčičkama; roznášejí mísy jako andělíčky[!]. Nejstarší krásná dcera Rachel se stará o pokoje, máma Francouzka o kuchyň a syn dělá guida^f na Vesův. Je zde v domě ticho, a cítím se sta mil vzdálená od města; je zde útulek pro lidi hledající odpočinku. Na zdích i okenicích zanechali umělci více méně zdařené památky. – Večer na terrase [jsme] zpívali písňe se Staňkem.

^a Tj. cvalu.

^b Zřejmě mělo být „lazur“.

^c Tj. žhavá.

^d Hotel (it.).

^e Tj. nároků.

^f Průvodce (it.).

Pompei, v sobotu 12. máje.

Dnes jsem tak unavena včerejším výletem, že jsem nemohla nic většího podniknout. Šla jsem zas ráno na amfiteatr, kde jsem trochu kreslila. Odpoledne s Annou chodila po hrázi zdejší řeky¹⁶⁶; milá, půvabná krajina plna malebných motivů; zejména při zapadajícím slunci. Lituji, že nemohu se zdejším lidem mluvit; mají dialekt, který se vlastně nijak nepodobá. Baví mne dívat se lidem do dveří bytu; obyčejně tam sedí ženské a předou. – Večer naší nejmilejší zábavou je sedět při měsíci na terrasse a dívat se na Vesův. Dnes soptil více než dosud. Němci mohli aspoň neustále křičet *wunderbar*^a!

Pompei, v neděli 13. máje.

Dnes jsem velmi unavena; ztratila jsem celý den v posteli, jen k večeru jsem vstala a šla s Annou do Pompei; kreslila jsem v domě Cornelia Rufa kamenný stůl. Nemám, co bych psala; než že se mi zde velmi líbí; cítím se skoro úplně šťastna a vzpomínám na své milé přátele, dnes zvláště, ale nemohu se odhodlat ku psaní. Oči se mi vždy večer zavírají.

Pompei 14., 15. května.

Dva dni mi uplynuly jako voda. Chodím po krásné krajině, trochu kreslím a bavím se díváním. Někdy jdu do zřícenin, pak zas polemi[!] domu. Všechno samý květ a vůně.

Paestum – Salerno 16. května ve středu.

Opustili ráno Pompei; přijeli do Battipaglia. Vozem do Paestum¹⁶⁷. Řecké chrámy v melancholické rovině; je zde prý malaria a žádný zde nevydrží dlouho živobytí. Mně se nesmírně krajina líbí. Nekonečná zelená rovina jako campagna z jedné strany a z druhé tichá, modrá linie moře. Jasně, jemné nebe, plno zlatých obláček. Skrovný lunch v chrámu Neptuna. Zpátky jeli zas vozem; v Battipag[liu] pili kávu na náměstí tohoto hnízda, které vypadá pustě. Krajina se stává hornatá. Nebe se zatáhlo a v dešti a v báječně naladěné krajině dojeli večer do *Salerna*. Silnice vroubené květy růží v plném květu; z uprášených listí svítila tím více intenzivní růžová barva hustých květů. Kočí nám jich bičem našlehal plný klín. Salerno leží u moře jako jesle[?]. Měsíc mi svítí do oken a nehne se mi z balkónu.

Salerno, Amalfi ve čtvrtek 17. května.

Catedrála S[an Matteo] je velmi intressantní; mnoho antických sarkofágů; několik z Paestum. Město je velmi intressantní. Ráz zcela jižní. Lid krásný. V úzkých klikatých

^a Překrásné (něm.).

nepravidelných ulicích mé největší potěšení se procházet. U zlatníka kupovaly národní šperk; krásný. Ušlechtilé antické tvary, dosud v krvi. Ve 4 hodiny odjely ze Salerna. Silnice se vine stále nad břehem mořským jako bílý had po zelených skalách. Slunce zašlo; tichý, teplý den. Vegetace bujná, tmavě zelené, šťavnaté tóny. Sem tam bílá vesnice nebo kolonie domků jako vlaštovčí hnízdo přilepeny na strmé skále. Divoké linie skal tvoří příjemně rozčilující kontrast s tichou rovinou dole táhnoucího se moře. Blížíme se k *Amalfi*. Leží jako v báji: *Tisíc a jedna noc*. Vysoké, bílé nepravidelné domy jako pevnosti se vznášejí nad mořem. Na břehu plno menších lodí, i lidí krásných, báječně krásných s bronzovou pletí se hemží. Děvčata nosí v džbánech vodu na hlavách jako kariatidy. Kraj ale nemá zvláštní charakter, pouze hezké jsou šněrovačky. Amalfi je místo, po jakém duše má dávno prahla ani netušíc, že existuje. Večer projížďka po moři na loďkách při měsíci. Vjeli jsme do groty^a. Trochu finisterie^b, ale velmi mne to bavilo. Zvláště pak, když všichni, kteří nás provázeli na druhé lodi, začali zpívat; písně napolitanské mají zvláštní veselý ráz. Dva hoši potom začali na břehu „tarantellu“¹⁶⁸.

Amalfi, 18. května.

Žijeme zde klidně a tiše a přeji si, aby to nikdy nemělo konce; kreslím, chodím po ulicích a dívám se na děti, které jsou zde nejkrásnější z celé Itálie.

V sobotu 19. odjely jsme společně po malé loďce po moři z Amalfi. Seznámily jsme se s jedním Němcem, architektem, který jel sebou. – Slunce zapadalo, když jsme se vzdalovaly od břehu Amalfi. Jely jsme dnes 6 hodin po moři. Chvílema mi bylo velmi příjemně, takže jsem asi hodinu zpívala moravské písně – na výměnu s gondoliery, kteří velmi pěkně zpívali národní námořní písně. Nikdy nezapomenu onu melancholickou tichou noc; měsíc svítil a moře tmavé se táhlo do nekonečna. Břehy, jež jsme opustily, <skoro> nebyly vidět a pomalu se z moře vynořil ostrov Capri se svými určitými černými konturami. Lodníci rozdělali plachtu, do které se silně vítr opíral a rychle jsme se blížili ostrovu.

20., 21., 22. a 23. května Capri. –

Jsme již čtyři dni na Capri v kouzelné krajině. Nepsala jsem žádný deník, protože se mi nic neudálo – ale co jsem zažila krásných dojmů, co procítala? Zpočátku se mi to zde ani tak nelíbilo – ale nyní. Vnikla jsem teprve do kouzla a charakteru této krajiny. Bílé čtyřhrané domky na skále, porostlé tmavě zelenou myrtou, se bělají, osvětlené poledním sluncem. Bydlíme u moře dole; slyším celý den i v noci jednotvárný šum a narážení vln – a nebe modré a voda modrá se rozprostírají do nekonečna. Večer při úplňku chodíváme trochu ven nebo díváme se s balkonu. –

^a Tj. jeskyně, nazývá se Grotta di Smeralda.

^b Tj. tmy, temnoty.

Včera v poledne přijel Bacile; mile mne překvapil. Co zde je, mi utíká čas dvojnásobnou rychlostí. Šly jsme s ním a Staňkem zde na vrch, porostlý olivami a myrtou, předtím, po obědě, jsem šla já, B[acile] a St[aněk] k moři, kde jsme seděli dlouho na balvanech a si povídali rozličné věci, nejvíce o věcech a né o sobě. Pak přišla Anna a společně jsme vyšli na kopec, kde jsme dlouho pod svatojánským stromem seděli a dívali se z dálky i do dálky na moře. Večer při měsíci chodili. B[acile] byl málomluvný a velmi milý dnes, simpatický jako vždy. /(Byli jsme veseli; nahoře nad hotelem Grotta Azzura, je bílý dům s podloubím, prodávali[?]^a jsme tam a hráli si. Povídali jsme rozličné bačulatosti.)/

Capri, ve čtvrtek 24. května.

Božího těla. Vyšla jsem sama s domu s B[acilem], na cestě na schodech dohonili jsme Vládu. Slunečný jasný den, bílé domy Capri ještě se mi zdály bělejší a jasnější dnes. Byly ověšeny rozličnými hadrami a girlandami. Slaví se zde Boží tělo velmi poeticky. Zůstali jsme na malém place stát na schodech, i dívali jsme se, jak procesí kolem nás míjelo. Malebnějšího pohledu si nelze myslet než ty bílé domy v plném slunci, jichž nepravidelnost a rozličné výstupky a pavlače vrhají tmavé, průhledné stíny a odráží se světle na azurovém nebi. Dlouhá řada děvčat v bílých šatech od hlavy v modrý závoj zahalená, dětičky bílé, s věnačkami[!], endimanché^b s najivní[!] radostí v bílých, stávkových rukavičkách, ženy v černých šatech s modrými pentlemi, všechny vážné a v sváteční náladě, pak hoši bílí s modrými límci a svícemi, nakonec kněz se svátostí pod baldachýnem, jež nesou vážní měšťané z Capri – osmahlé tváře a charakteristické typy. Ministranti hází květy z velkých mosazných mís. Muzika hraje, všechno samé světlo, plno barev křiklavých, které spojuje jemný stříbrný prach a světlo sluneční v lahodný celek. Mezi domama je vidět kus moře a nesou-li právě korouhev s pestrou kyticí, odráží se na azurovém pozadí jako pestrá paleta. Bavila jsem se díváním; ukazovali jsme si s Bac[ilem] rozličné dojmy a typy; některé tváře byli jakoby z obrazů Michetti-ho¹⁶⁹. Vešla jsem do kostela. Tichý, venkovský kostel; visí zde mnoho lodí^c a stříbrných oudů, jako zde v pomořských obcích to zvykem. U jedné malé kastle s jeslemi, plné naivně oblečených figurek, zůstala jsem stát s B[acilem], dlouho jsme se dívali a řekla jsem mu, jak tyto věci cítím a mám ráda. Že si duch můj odpočine a srdce okřeje při takovém pohledu. Zdálo se mi, že mi rozumí. – Ode dneška jsme se stali dobří přátelé. Neřekli jsme si pranic o tom, ale přišlo to tak samo, přirozeně. – Odpoledne jsem šla malovat marinu^d; /B[acile] byl se mnou, začal taky tentýž motif[!], ale nedokončil jej. Odešel k obědu, i já zůstala sama. Asi za hodinu pro mne přišel i přinesl mi něco v ruce, řekl, abych hádala, kterou ruku chci. Zvolila jsem bílý kámen,

^a Snad mělo být napsáno „prodlévali“.

^b Svátečně oblečené (fr.).

^c Tj. votivních darů.

^d Tj. pohled na moře.

jemu zůstal černý. Řekl, že to je dobré znamení. Nevím, proč mne samotnou to těšilo!^a zabrala se do práce, takže mi oběd k moři museli poslat. K soumraku jsem šla s B[acilem] v průvodu Amalie zas nahoru do Capri se dívat na ohňostroj. – Malebné dojmy, dobře jsem se bavila s B[acilem], který byl stále se mnou. Řekl mi, že až přijedu do Spongano¹⁷⁰, nechá podobnou illuminaci pro mne udělat, na transparenty udělá vyhlídky a upomínky, kde jsme všude spolu byli... – V půlnoci nás napadlo se podívat na Villu Tiber[i]ovu. Po kamenité cestě mezi dvěma zděmi[!] při svitu úplňku jsme šli: Bacile, Staněk, Anna, Vláda i já. Silhouetty černých pinií buď se odrážely na měsícem osvětlených bílých domech, nebo na temném, hvězdnatém nebi. Nahoře na ville jsme si sedli a tiše zde asi ½ hodiny strávili; kolem nás jen moře, tmavé nekonečné, jen světlá dráha pod měsícem se táhla po <mo> hladině do nekonečna. B[acile] řekl, že by chtěl věčně jet po té světlé čáře, nevěda kam. Mně přišla myšlenka hrozná, vrhnout se [se] zavřenýma očima se skály dolů. Šli jsme v 1 hodinu domů. Bylo mi hrozně ouzko a nemohla jsem s žádným mluvit, šla jsem sama až domů, ostatní byli veselí a smáli se. A přec to byl snad nejšťastnější večer, který jsem strávila zde v okolí Neapole.

Capri – v pátek 25. května.

K snídani mi přinesl B[acile] kresbu; pohled na Spongano. Snídali jsme spolu i smáli jsme se tomu, že tak málo mluvíme. On prý si toho vždy pro mne tolik připraví a pak na všechno zapomene. Jeli jsme maminka, B[acile] a já do Grotty Azury. Poslední náš výlet. Na cestě zpáteční se mi stalo špatně; již v loďce mne B[acile] roztomile ošetřoval. U lázní Tiber[i]ových jsme spolu vylezli a šli domů. Je mi společnost B[acileho] vždy milá a simpatická, ale dnes zvláště. Šli jsme pak nahoru, než se přijde mezi domy, po louce plné žlutých květů, ukázala jsem mu, jak je to krásné. – To byla naše cesta, poslední, co jsme šli sami, byli jsme tak hodní, mluvili jsme jen o předmětech kolem nás, sebe jsme nechali na pokoji; bojíme se oba o *tom začít*; je to tak nejkrásnější.^b

(23. jsem zapomněla psát deník.

Výlet na Anna-Capri^c na oslech. Na Monte Solaro navštívili eremitu^d. V Annacapri kostel s krásnou faiencovou podlahou z 18. století. Ráj, Adam, Eva a všechna možná zvířátka. Stylisované a jemný tón jako gobelín. B[acile] nemá rád baroc; je mi to líto. Jeli jsme večer při západu slunce domů; B[acile] stále se mnou; u bílého jednoho domu jsem mu řekla, že bych chtěla bydlet „dans

^a Vsuvka, napsáno do záhlaví. V textu vyznačeno křížkem a odkazem „viz nahoře“.

^b Následuje vsuvka „pokračování“ odkazující k dalšímu textu (viz Capri 25. května, pokračování).

^c Správně Anacapri.

^d Tj. poustevníka.

cette maison blanche“^a s černým psem. Nad tím jsme se oba rozesmáli a jeli tiše až domů. *V tom jsme si rozuměli.*)

Capri 25. května, pokračování.

/Šli jsme B[acila] doprovodit k přístavu. Měla jsem v ruce půlměsíc contro il malocchio^b, který jsem mu chtěla dát. Nemohla jsem se k tomu odhodlat a jak odjel – bylo mi to líto, že jsem tak neučinila. Chovala jsem se až příliš chladně./ *Ve 3 hodiny B[acile] odjel parníkem do Neapole. Odpoledne jsem chodila sem tam, trochu kreslila; vlastně se mi stýská a nechci si toho doznat.*

Sorrento, 26. května, v sobotu.

Ráno mořská lázeň; odpoledne ve 3 hodiny do Sorrenta; moře tiché, jízda příjemná. Sorrento je ráj. Chodila jsem dnes celý večer na terasse nad samým mořem. Tichá, hvězdnatá noc. Na horizontu slabý, světlý pruh: Neapol. Baječně krásná, tichá noc, taková, jakou bych chtěla probdít pod širým nebem. Procházela jsem se dlouho po terasse a nikdy nezapomenu, co mi dnes táhlo hlavou; přitom mi bylo teskno, cítila jsem hroznou prázdnotu v sobě. – Sorrento leží nad mořem a hráze vysoké stoupají příkře nad moře, na nichž je město. Odpoledne, hned po příjezdu jsem byla s Annou v blízkém údolí, kde jsme se zastavily u tichého bílého domu mezi vysokými stromy; vykreslila jsem si jej – již proto, že to je „bílý dům“.

Sorrento 27. máje v neděli.

Seznámily jsme se zde s jedním Vídeňákem, jenž zde bydlí s mladým hochem hluchoněmým. Oba jsou malíři. Jeli s námi na výlet na oslech. Krásný den, slunce svítilo, ale nepražilo. Vstoupaly[!] jsme na vysoký vrch, Capo di Monte, na němž nahoře je klášter Sacré coeur. Chovanci nám zahráli, byla právě musicalní lekce. S terrassy znamenitá vyhlídka na Capri, Sorrento a celý golf neapolský^c. Ostrovy v moři zahalené v jemnou, modrou páru, jako by plavaly po tiché hladině. Neurčitá kontura moře splývala s nebem a celá krajina zastřena jemnou šedomodrou mlhou, velmi slaboučkou. Jeli jsme pak dolů do údolí, kde jsou překrásné staré pinie: *Valle delle pinie*.^d Jak bych si přála tam něco malovat. Ta tmavá š'avnatá zeleň trávníku, z něhož vyrostly báječné stromy, v pozadí moře a slabá silhouetta Capri, – to vše jako pro obraz velkého mistra. A pak nebe! Vždyť opravdu nebe italské je nesmírně krásné. Není bohudík nic mi tak modré, jak jsem myslela, jakého jsem se bála, je jemně nuancované jako na severu, k tomu ona bujná vegetace a malebné formy stromů! – A což olivy. – Stávají se mými miláčky. Je jimi zde celý

^a V tomto bílém domě (fr.).

^b Proti uřknutí (it.).

^c Tj. Záliv neapolský.

^d Údolí pinií (it.).

vrch porostlý, jsou staré a ulámané, zmrzačené a to právě jim dodává charakteru tak záhadného, intressantního. – Užily jsme dnešní výlet s našimi Vídeňáky. Ten starší je milý hoch, upomíná mne na Eugena Šmída; má onu líbeznot trochu až ženskou, je zdvořilý a má dobré mravy, příjemný společník u snídaně na výletu.

Ve 3 hodiny jsme jely my s maminkou na chvíli do Castellamare¹⁷¹. Je to roztomilé město námořní. V přístavu mnoho lodí, domy mají starý ráz; vesměs balkony nebo kamenná loubí plné květoucích hrnků s pestrými květy. Zmrzlina je zde nejlepší z celé Itálie. Také mimo zmrzliny jsme nic v Castelamare blíže nepoznaly. – Odjely jsme k večeru domů po silnici vinoucí se právě nad mořem. Slunce zapadalo za „Ischií“¹⁷² a nebe i moře bylo zlatou září polito.

Večer přinesl Vídeňák své studie; dobré, naivně a bez velkého talentu udělané. Ten mladší má více nadání. – Já přinesla své z Říma a Capri a bavili jsme se tím celý večer.

Sorrento, Napolí, 28. máje – v pondělí.

Nikdy se mi tak ještě v moři nekoupalo jako zde v Sorrentu! Ráno časně vstanu, sejdu po schodech, kolem mne v zahradě a na terasse všechno v plném květu. Tmavé, rudé růže na milliony a vůně silná čerstvá. Vše se zde v tom domě na mě směje, líbí se mi to zde. Po lázni jsem na břehu malovala malou olejovou marinu, v náladě veselé, vše se mi podařilo. Zapakovaly jsme a chystaly k odchodu. Baron Reinlein – známý náš od včerejška litoval, že odjíždíme. – Šla jsem s Annou ještě do města koupit několik hedvábných věcí, zejména hezky jsou ony čepečky, které se natáhnou přes klobouk. Odjely jsme ve 3 hodiny ze Sorrenta a jely po moři do Neapole. Cesta byla roztomilá, nebylo mi nic a užila jsem zlatý vzduch a průhledné moře kolem sebe. – V přístavu Sta. Lucia bylo živo, plno lidí a ženských nosících lahve se sírnou vodou. Přiznávám se, že jsem si dělala illuse, že vidím u přístavu B[acila] – Ubytovaly jsme se v roztomilém hotelu „del Vesuvio“ – s báječnou vyhlídkou na *moře, Vesuv, Castel dell'Ovo a Posilippo*. V pozadí se modrá Capri, mé milé Capri, kde jsem strávila blaženou dobu, kde jsem zapoměla na svůj smutek a žila v blažené přítomnosti. – Poslaly jsme kartu B[acile]-ovi, že jsme zde; a navracejíte se domů z procházky, byla jsem mile překvapena uviděvši B[acil]a. Vypadal tak šťastně a vesele, zářila mu <naivní> spokojenost z celé bytosti. – Vešel s námi nahoru a seděli jsme dlouho společně na balkonu. Povídali jsme si, co vše jsme dělali a viděli za dlouhou dobu naší rozluky. – Ukázala jsem B[acilemu] své poslední studie; velmi se mu líbily – zejména má marina, na tu řekl: „Ça me fait beaucoup penser vous faites des choses dignes d'un grand artiste“^a. – Je mi milá B[acilova] společnost; je v té povaze něco, co se mi tak velice líbí; velká síla charakteru a něco zkrz na zkrz poctivého a hlubokého. Na své mládí má příliš zralé náhledy; a když jsem mu připomenula jeho mládí, nerad to slyšel.

^a „Musím o vás hodně přemýšlet, děláte věci hodné velkého umělce.“ Použit mužský rod (fr.).

Napoli, 29. máje v úterý.

B[acile] pro nás ráno přišel, byl milý – přinesl mi píseň s titulem od *Michetti*-ho, což mne velice těšilo, i Anně. – Šli jsme do Palazzo Reale¹⁷³, kde nám ukázali královské komnaty. Je zde několik krásných starých obrazů: Van der Helst, portrait mužský, o němž jsem řekla, že je: Si. Si. No. No. Takový že má být můj muž. /V kapli je krásné Nanebevstoupení od Morelli-ho; zvlášť krásná je řada bílých andělů./ – U domácího divadla jsem B[acilovi] povídala, jak jsem taky hrála divadlo já. – Odpoledne jsme jeli s B[acilem] na Capo di Monte. – Krásný park zelený a čerstvý, v němž jsme se procházeli a projížděli. V palácu[!]¹⁷⁴ je obrazárna moderní, v níž jen menší[?] část je dobrá. /Krásný portrait královny Louisy od Goya v životní vel[ikosti] (v žlutých šatech)./ S B[acilem] si v umění nerozumíme tak zcela; nemohl pochopit, jaký charme jsem našla v čínské jedné pagodě. – Večer nám přivedl B[acile] svého mladšího bratra Gennaro; šli jsme společně na procházku na quai^a; byl tichý večer a nebe plno hvězd. Chodila jsem s Gennarem, s B[acilem] jsem málo mluvila.

Napoli, ve středu 30. máje.

Jeli jsme ráno s maminkou a B[acilem] do Herculaneum¹⁷⁵ po tramvay kolem „portu“; slunečný den; nebe plno stříbrných oblaků. Bavili jsme se cestou povídáním. B[acile] mi dal fotografii svou a svého malého bratra Giuseppe. Potkali jsme Gennara, který dal B[acilovi] psaní od bratra; B[acile] si jej přečetl a ihned mi slíbil, že mi je v Herculaneum přečte. Zatím jsme dospěli k místu. Prohlédli jsme amfiteatr a zříceniny města. /Byl jistě čas k obědu i šli jsme se podívat do několika kostelů, pak šli k parfuměrovi[!] a maličkosti nakupovat, B[acile] nás doprovázel i byl tak milý, že mne upomínal na Elmíra./ V nádvoří řeckého domu, kde kvetlo plno růží, jsme si sedli a dlouho rozprávěli o intimních záležitostech. B[acilova] sestra se má prý vdávat a on nám o tom povídal: Vidím před sebou v duchu ten malý klidný dvorek, plný květů, zeleně a stínu. /Mluvily jsme též o tom, jak dalece souvisí exterieur člověka s interieurem. Řekla jsem B[acilovi], že na první moc držím a že mám jisté předsudky proti lidem, kteří neznají formy, ostatně ušlechtilý člověk jedná správně a delikátně sám ze sebe. B[acile] mi dal za pravdu./ Dál u zdi velký záhon vlčího máku v plném květu, u něho zůstali jsme stát a dívali se dlouho. Je to má snad nejmilejší květina i B[acilova] též. Náš vkus se v podobných věcech obyčejně <po> setkává. Našli jsme kousek hračky, jakýsi mlejnek, kterou jsem celý den pro simpatický tvar u sebe nosila. – Maminka jela na Vesuv, my šli 3 spolu k snídani do malé jednoduché tratorie v Portici. B[acile] tam prý často chodíval, když zde studoval jeho bratr. Na verandě, porostlé vínem, s které je vyhlídka na moře, jsme se usadili a mile se bavili. To bylo poprvé, kdy B[acile] mi povídal upomínky s prvního mládí;

^a Nábřeží (fr.).

dodal vždy, jak je šťasten, že spolu jsme zde. Nenadálá improvizovaná partie. Přišli muzikanti, kteří zpívali neapolské písně též ony, které nám B[acile] včera daroval. – Odpoledne jsme se šly procházet do zahrady v Portici, kde je teď hospodářská škola, Giardino Reale di Portici. Park je zde skorem tak krásný jako Capodimonte. Vše čerstvě zelené, staré, vysoké stromy a my též jsme se zde procházeli jako dávní, dávní staří přátelé. Bylo horko a našli jsme si v trávníku místo v stínu vysokých buků, kde jsme asi dvě hodiny zůstali sedět. Nemohla jsem nic kreslit; mnoho jsme si [s] B[acilem] povídali. Přečetl nám psaní od svého bratra, v němž popisuje malou hostinu, kterou na osamělém statku v bílém, rozmarinou zdobeném a kdyněmi[!] naplněnými pivočkama pokoji jakémusi neapolskému princovi dával ke cti. /Glí oggetti sono arivati tutti votti./^a Frase: Abbiamo molto riso caro.^b Toto mě rozesnilo. Poznala jsem intimní poměry této rodiny, jak všichni se mají rádi, i jak laskavě spolu zachází. – Na to nám přečetl psaní své sestry Giustiny, která se má vdávat. Píše, že před ní leží budoucnost jako velký otazník; že nikdy nesnila o velkém bohatství, ale že si přála muže s mnoho srdcem a taky trochu mozkiem – B[acile] nám přečetl i svou odpověď; rozumnou; i nemohla jsem se zdržet mu vytknout, že je rozumná až příliš. Řekl mi „je ne dis pas; ça à la demoiselle que j’adore“.^c – Mluvili jsme o tom, je-li lepší být šťastným první čas v manželství, nebo zvyknout si s lhostejností do mírného, klidného štěstí až za jistou dobu. Snad se B[acile] mým výrokem „sí, sí, no, no“ trochu zarazil. – Byl ale dnes tak milý i dobrý; kreslil mne sedící pod stromem. Díval se na mne tak smutně, a já, bídná duše, nemohla se naň podívat /rád by byl snad něco řekl, cítila jsem, jak vzduch kolem mne se stává těžký, B[acile] utrl lístek a položil mi jej na nohu; nevím proč jsem lístek schovala do své knihy kreslicí./ Nechtěla jsem v něm city popouzet, a přece mi bylo samotné tak ouzko, srdce mi bázni tlouklo a nemohla jsem nic ze sebe vyrazit. Mám dnes v tom ohledu nejčistší svědomí; nezahrávala jsem s ním nic; snad až příliš jsem se vyhýbala mu ukázat svou simpathii a zarmoutila jej. Na cestě domu jsme seděli vedle sebe; jeli jsme neapolskou banlieue, již hlavní třída byla dekorována pro večerní illuminaci; ukazovali jsme si jeden obraz za druhým. Povídala jsem B[acile] svůj dnešní sen. Moře bylo plno šelem, které zakrvácené a rozlícené se rvaly s gladiatory; já byla mezi nimi. Že jsem po B[acilovi] vztahovala ruce, to jsem mu neřekla.¹⁷⁶ – On měl taky sen. Přijel do Prahy. Ptala jsem se jej, co v Praze viděl a on mi řekl, že jen *jednu* bytost. Více jsem se jej neptala i počala jsem se jej více stranit. – Po deváté hodině přišli oba B[acilové], hrály jsme oblíbenou naši hru s otázkama. B[acile] byl tak strašně smutný, jakého jsem jej ještě neviděla. Všecky otázky i odpovědi měly vztah na jeho osobu. Řekla jsem mu, aby mi zde nechal svůj blok, že mu do něho vykreslím pohled na Prahu.

^a Předměty dorazily úplně rozbité (it.).

^b Hodně jsme se nasmáli, můj milý (it.).

^c Neříkám to slečně, kterou zbožňuji (fr.).

Napoli; ve čtvrtek 31. května.

Měly jsme dnes ráno s B[acilem] rendez-vous v museum, ve sbírkách pompejanských. Šla jsem s maminkou napřed i byla jsem asi hodinu s B[acilem] sama. Bavili jsme [se] spolu jako kdysi s Elmiřem v Louvru; ukazovali si zamilované naše předměty a měli jsme velkou radost, že se ve vkusu tak schodujem[!]. Mezi arabeskama mi ukázal B[acile] motif[!], který se opakuje u nich v jídelně, v Spongano. Šli jsme pak do druhého poschodí do Pinacotéky. V staré venezianské a <Vlašské> [...]guské[?] škole jsme se velmi schodli[!] vkusem. Jen Canalettimu B[acile] vytýkal manýru, což jsem popírala, pak ale přece se mi zdálo, že on měl pravdu. Obdivovali jsme Tizianův portrait Filipa II., cardinala od Mignard-a, rozmanité krajiny Claude Lorrain-a, které mi B[acile] daroval. Madona s 2 donatery[!] školy L[eonarda] da Vinci nás dlouho k sobě upoutala, a oběma se nám stejně líbila. V škole flámské jsme se dívali na krajiny de Pe[e]tersa¹⁷⁷, dvě mariny; nad mořem lítají bílé volavky; řekla jsem B[acilovi], že jich je tak mnoho v Roztokách. Před zimním obrazem Teniersa jsme mu povídaly, jak v Praze jezdíme na ledu. Musela jsem mu stále povídat o Praze. Strávila jsem krásné půldne, bavila jsem se a okřála na duši. V museu jsme se rozešli, každý na jinou stranu. B[acile] šel navštívit do pensionatu svého bratříčka. Po lunči jsem šla s Annou kupovat pro B[acileho] knihy. Potkaly jsme jej na Piazza Sa. Giovanni; neviděl nás, když jsem vyslovila jeho jméno, ohlédl se a měl velkou radost, jako by nás nebyl viděl po dlouhou dobu. Ukázal mi balíček knih, které určil pro nás. Řekla jsem mu, že dnes odjedem, i slíbil, že v 5 hodin ještě k nám přijde. Já a Anna jsme šly pro Madame Gervaisais a Graziellu, pak pro neapolitánské písně a vrátily se v 5 hodin domu. B[acile] nepřišel; bylo to nedorozumění. My šly pak kolem jeho domu a udělaly tu velkou hloupost i jemu vzkázaly, že večer nejedeme. – Nechci o tom psát. –

Večer B[acile] přišel sám, dole v obecním saloně jsem mu přišla vstříc; i dal mi knihy „Les fiancés“¹⁷⁸, též pro Annu, s dedikací, kterou roztomilým něžným způsobem <do nich> napsal. Šli jsme pak nahoru a předčítaly scény z „fiancés“; mnoho osobního jsme nemluvili; bylo mi milé se vyhýbati tomu a já snad až s přílišnou horlivostí předčítala – abych ušla těm trapným momentům, kde se musím často přemáhat, abych nevyhrkla s pláčem. B[acile] byl večer klidný; milý jako vždy, ale zdálo se mi, že z něho něco spadlo, i dokazovala jsem si to dlouho, celou noc, s triumfem, proč, vlastně nevím. Celou noc jsme pakovaly až do svítání. Ve 3 hodiny rán[o] jsem šla na balkon, stále pronásledována těmi myšlenkami, jak se těším, že to z něho spadlo. – Castel de Novo[!]¹⁷⁹ bílý tiše plaval nad hladinou, i měsíc, tenounký proužek stál nad Vesuvem a odrážel se v moři. Několik velkých hvězd svítilo teplým, jasným světlem na fialovém nebi, a ticho, hrozné ticho, <mr> vše umírňovalo můj smutek.

Neapol – Řím; v pátek 1. června.

V sedm hodin, ranním vlakem, jsme opouštěly Neapol. B[acile] byl na nádraží. Dal mi

žlutou růži; doprovodil nás až ke coupé. Bylo nám všem teskno. Bála jsem se na ten moment; přemohla jsem se, takže B[acile] byl jist mého klidu, lhostejnosti i jistá pýcha ho následkem toho držela. Vysvětlila jsem mu ještě naše malé nedorozumění stran včerejšího rendezvous[!]. Řekla jsem mu „nous nous quittons en bons amis?“^a a to bylo snad vše. Jak mu v duši bylo, to ví jen Bůh. Cítila jsem, že se loučím s někým, jenž je mi nadmíru drahý, dražší, než jsem si chtěla doznat. Teprvé, když vlak odjížděl, a já z očí B[acila] ztratila, srdce se mi sevřelo. Viděla jsem před sebou ty hluboké, smutné oči na mě upřené a poprvé jsem se do nich podívala. Odpovědi jsem se nedočkala. Vlak ujel a nevím nic, on snad nic netuší. A když jsem vskutku viděla, že je všemu konec, navěky konec, cítila jsem, jak ohromná mezera se mezi námi <zv> roztahuje – že snad navěky jsme se rozloučili, tu jsem cítila, co jsem ztratila a ulehčila jsem si pláčem. – Cesta má byla smutná. Myslela jsem jen na B[acila], viděla jsem stále před sebou ty dobré hluboké oči – a nemožnost našeho shledání mne celou cestu mučila. – Pokračování: Večer dojely jsme do Říma, navštívily jsme Signoru Marii; zapomněla jsem v milé té společnosti na vše. Těšila jsem se, že zas vidím Řím; jako bych zde byla včera vše opustila. Zvláště milý a dobrý k nám byl Tabarrini. Cítila jsem, jak opravdu nás má rád, jevil tak mnoho simpatie ve vyptávání. Povídali jsme si o Neapoli: O naší cestě do San Germano, o Capri i o všem, co jsme viděly. Signora Maria dobrá, poslala pro gelaty^b, i strávily jsme příjemný večer mezi známými, jako když jsme zde bydlely. Smorž[ewští][!] nebyli ani Čenčo. Nejvíce ale mne těšilo neočekávané shledání s Tabarrinim. Všichni nás posléze doprovodili až ke Chiaře.

Řím, Písa, v sobotu^c 2. června.

Dnes večer jsme přijely do Pisy. Dopoledne jsme strávily ještě v Římě; naposled v Římě! Jak nevýslovně milo mi bylo, když jsem se procházela známými ulicemi! Neočekávala jsem, že Řím ještě jednou uvidím. Co tu upomínek, zejména na poslední dobu. Šly jsme s Annou se podívat na některé kostely; blízko nádraží malá basilika, kterou vystavěl Michel Angelo, použit zříceniny antické. Maria Maggiore¹⁸⁰, líbí se mi zejména exterieur. Santa Scala^d v Lateranu; nevylezla jsem na ni. /Večer jsme byly s Annou nakupovat koberce a zástěrky pro Zeyera.¹⁸¹ Jely jsme pak do Maria del Popolo pod Pinciem. Je to pro mne jeden z nejkrásnějších kostelů římských. Jsou zde krásné fresky Pinturicchia; staré florentinské skulptury (náhrobky), pak u vchodu za mříží smrt ze slonové kosti v životní velikosti. Zpočátku jsem se lekla, ale ihned jsem se s ní smířila a zalíbila se mi tak, že jsem jí položila do žeber kytici růží a margerit^e. Když jsem šla po Piazza del Popolo, vzpomněla jsem si, jak mi bylo tenkrát, když s B[acilem] jsme šli z Villy Borghese. – Nato

^a Rozloučíme se jako dobří přátelé? (fr.).

^b Zmrzlinu (it.).

^c Přepisováno, původně datováno „v neděli“.

^d Svaté schody.

^e Tj. kopretin.

jsme šly s Annou do Villy Medici prohlídnout park. – Hledala jsem po celém Římě album na kresby jako měl B[acile], ale nenašla jsem podobný. Odpůldne opustily jsme Řím; jely jsme stále rovinou podle moře; stavení je málo, místy velké plochy, pokryty květoucí myrtou.

Pisa, v neděli 3. června.

Pisa je malý bijoux; jak domy tak lidi! Na Lung Arno, kdež bydlíme, mně trochu upomíná na nábřeží florentinské. První cesta naše byla do dómu. Interieur je vážný a krásný, vzácně krásný a vkusný. Cassetovaný strop z 16. stol. Byla jsem dojata velikostí a jednoduchostí vnitřku. – Co je ale vše proti Campo Santo! Vzpomněla jsem si na Tabarriniho, který nám je tak doporučoval. Dojemný je tichý interieur posvátného tohoto místa. Na dvoře 4 staré cypřiše v trávě tvoří poetický kontrast ku vnitřní chodbě s mramoru. Celá dlouhá zeď je pokryta freskami Benozza Gozzoli-ho – <keré> jsou božské. Cítila jsem zas, čím pro mne Benozzo je; a že i po antickém světě se mi líbí, ba ještě více mne dojíká, to mne přece ze všeho nejvíce těšilo. strávila jsem zde dopoledne i po lunchi zas asi 2 hodiny. Anna mne teprve násilím dostala pryč. Vzaly jsme vůz a navštívily několik kostelů. Dojemný interieur je v San Paolo¹⁸², bylo již trochu šero, když jsme přišli dovnitř. Nápadná, na Itálii nezvyklá jednoduchost. Starý bělohavý kněz sloužil večerní pobožnost a něco málo lidí bylo v lavicích. Ženské všechny mezi modlitbou mávaly vějíři. A zlaté světlo od oltáře se rozlívalo po vpředu stojících postavách a ztrácelo se v tichu jako mlha. Jely jsme i na promenadu, která se táhne podél domu, upomíná na tovačovské hráze, populace procházející má ráz úplně maloměstský. Všechny slečinky měly šaty přes kolena ještě stažené.

Pisa – Genova, v pondělí 4. června.

Že jsme chtěly Pisu ráno opustit, vstaly jsme velmi brzy; pak ale změnily jsme plán a zůstaly do 11 hodin. Šly jsme do Galerie. Je malá, ale obsahuje několik skvostů ze staré Sienské školy. Okřeju vždy, když vidím něco od Memma nebo Benozza. – Koupily jsme několik fotografií a odjely v 11 hodin. V strašném slunci se mi ani nechtělo z okna dívat na krajinu. Vše je zelené a čerstvé, plno oliv, ostatně mě místa upomínala na Tivoli; tytéž olivové háje, tatáž na vrchu hustě při sobě nalepená městečka, vyčuhují ze zelených vršků. – Večer přijely jsme do Genovy. Nemohly jsme nic jiného udělat, než vykoupat se do roztomilých, čistých lázní vedle hotelu a po obědě ve Via Roma jíst gelaty. Genova se mi líbí; zejména zde musí být mnoho intressantních paláců, ale už se mi hnusí ona vysoká zeď u moře, která odjímá všechnu vyhlídku a vkusný vzduch. Nedá se zdejší přístav s neapolským ani porovnat.

Genova – Milano – v úterý 5. června.

Navštívily jsme ráno galerii, která mne velice zklamala; je v ní několik obrazů. Vzaly jsme

si vůz [a] sjezdily za 2 hodiny celý Janov; objely město. Leží krásné v samých zahradách; Paláce v krásném elegantním slohu. Zvláště se mi líbil dvůr jednoho paláce s fontánou a kariatidama. Krásný je Dom¹⁸³ zevně; uvnitř je barbarsky zohaven. Všechny sloupy byly potažené damaškem. Venkov s černého a bílého mramoru a krásné staré reliefy nad portálem. – Janov je simpatické, moderní město i velmi elegantní, nechtěla bych ale zde bydlet. Zdá se mi, že vše jeví „le triomphe du parvenu“^a. – Před odjezdem jsme šly ještě do kostela de la Nunziata[!] ¹⁸⁴. Je to nejkrásnější kostel v slohu pozdní renaissance, nádherný a harmonický. Bylo šero, když jsem tam vešla a asi hodinu jsem zde strávila, nevědouc jak. Tak příjemně se mi zde bylo v tom pološeru a klidu. Opustily jsme v dešti Janov; kolem přístavu jsme jely, vše bylo v šedivé mlze zastřeno a stříbrné nebe. Nezapomenu krásné panorama na Janov. Okolí je bujně zelené, ale villy jsou hnusné v té nejkrásnější krajině. V noci přijely do Milána.

Milano; ve středu 6. června.

První naše cesta do Galerie belle Arti¹⁸⁵. Ah, neočekávala jsem, že ještě tolik pokladů spatřím. Nejdražším se zdejších mistrů je mi Bernard[in]o *Luini*. Fresky v prvních dvou sálech galerie jsou báječné. Úplně dokonalé v provedení ke vši hloubce a jemnosti pojmuté. Nejkrásnější je sv. Ursula. Vidím je všechny před sebou ty báječné fresky. V dalších sálech je krásný Guardi¹⁸⁶; veselý a duchaplný, plný slunce. Studie Leonarda da Vinci, hlava Krista. Je to pro mně jeden ze 3 Kristů, jež na mne učinily nejhlubší – <trvalý> dojem. Memmi, Rembrandt a Vinci. – Odpoledne jsme šly do katedrály. Uvnitř tma a ticho na mne nesmírně působilo. Zdálo se mi, že vidím něco zcela nového. Vysoké sloupořadí jako les. Nahoře, nad oltářem u samého stropu visí křucifix, který právě v hodinu, kdy jsme přišly, byl jako zlatý, sluncem osvětlen. – Viděly jsme též několik svatých ze stříbra a celý poklad kostela vůbec. Ivoiry^b a zlatnické práce z 9. a 11. století. – Nato jsme vzaly fiacre a projely se Milánem. U města je hezký park, kde beau monde^c chodí na passedjatu[!] ^d.

Milan; ve čtvrtek 7. června.

Časně ráno jsme vyjeli odtud železnicí do Arony¹⁸⁷, odtud parníkem celý den po jezeru Lago Maggiore¹⁸⁸. Jezero má barvu krásnou jako moře, i stále jsem na lodi vzpomínala na svůj pobyt na Capri. Ne snad, že by krajina byla podobná, má ráz zcela jiný; zelené a veselé je okolí Laga Maggiore; zahrady a villy u břehu: Místy malá stará městečka, které bych byla nejraději všechna malovala. Mohla jsem jen v rychlosti jedouc kolem udělat několik menších skic. Jely jsme kolem Isoly Belly. Je to ostrůvek, na němž malá kolonie domků starých, rybářských. Nahoře na špici

^a Triumf zbohatlíků (fr.).

^b Tj. slonovinové práce.

^c Elegantní svět (fr.).

^d Správně passeggiata, procházka (it.).

ze zeleně vyčuhovaly jakési rokoko figury – Útulné místečko. Nejkrásnější byl večer, když zapadalo slunce. Zůstala jsem sama sedět na palubě a bavila jsem se díváním i vzpomínkami...

V Miláně v pátek 8. června.

Zůstaly jsme zde, aby jsme viděly Poslední večeři Leonarda da Vinci.¹⁸⁹ – Byla jsem velice zklamána. Ne snad Leonardem, ale tou freskou; kterak jí lidská tupost zohavila restaurací. Je vidět podle komposice, z tváří již není zachováno nic původního. Zmocnil se mne zas cit odporu proti mase, když pomyslela jsem, co krásných obrazů Leonarda znám, a o nichž masa neví, a zde nad tou přemalovanou, zkaženou malbou vyslovuje své nadšení. Je to hnusné. – Kdyby Leonardo dnes z mrtvých vstal, musel by seškrabat toto barbarské prohřešení. Šly jsme nato do *Musea Civico*¹⁹⁰. Tam jsem zas jen hlavně se obdivovala kresbám a študiím Vinci-ho, ji[c]hž je zde množství. Co je mi zde ta nejmenší neporušená hlavička proti oné zohavené fresce! Žádné kresby snad neodpovídají mému vkusu a způsobu, jak cítím, jako ony Leonarda. Mohu jen je porovnat s Dürerem a Holbeinem. – Jsou zde též krásné miniatury s 14. stol. na pergameni. V dolejší sále bibliothéky Ambrosiovy¹⁹¹ je velká freska Bernarda Luiniho. Nejkrásnější, jež jsem od něho viděla. Je zachovalá, jako by od včerejška byla. Nejkrásnější jsou profily donateurů, jichž klečí asi 6 na každé straně obrazu. – Odtud jsme šly se podívat na *Monastiro Maggiore*, do kostela¹⁹², v němž jsou fresky od Bernardina Luini-ho a jeho syna Aurela. Fresky Aurela jsou mnohem slabší, je v nich již vidět vliv renaissance a není v nich ta vřelost, již má otec. – Ve čtyry hodiny jsme se vrátily domů; koupila jsem ještě fotografie, podívaly jsme se s Annou ještě na chvíli do dómu, naposled. Opustily jsme Milán a <večer> v půlnoci přijely jsme do Verony. – Verona se mi líbí, je to tiché, staré město. Viděla jsem pouze Amfiteatr, který se nalézá uprostřed moderního náměstí.

Verona – Benátky, v sobotu 9. června.

Verona je vlašský Norimberk. Palác vedle paláce a jeden krásnější než druhý. Projížděly jsme se 3 hodiny po městě. Jedouc kolem Palazzo Maffei, vzpomněla jsem conte Maffei, jak smutné je, že on nyní bydlí v Chiaře jako obyčejný člověk a baječný ten palác má jméno jeho rodiny. Viděly jsme hrobky Scaligerů – gotické stavby v čistém slohu. Kostely jsou velice krásné, interieury skoro vesměs intressantní, čemuž jsem již v Itálii odvykla. Zejména krásný je *dóm*, celý dekorovaný starými freskami, pak jeden kostel, myslím San Giorgio¹⁹³, v němž je dřevěný, klenutý strop, fresky Giotta nad chorem. – Viděly jsme zahradu dei principi Giusti¹⁹⁴, plnou starých vysokých cypřišů, s vyhlídkou na celou Veronu. – Konečně jsme viděli i *Museo Civico*. Krásná sbírka nejchutnějších[!]a mistrů: Mantegna: Madona. Několik Paul Veronesů, Lucas de Leyden: Calvarie. *Jacoppo* Belini: Kristus na kříži. Jednoduše komponované; skoro neporušená symetrie;

^a Nelze jednoznačně určit, jaké slovo mělo být napsáno, snad „nejúchvatnějších“, „nejchutnějších“, „nejchutnějších“?

jen vidět je kříž a trochu země, za tělem nekonečné modré nebe. Břehy Adige se podobají trochu Benátkám. – Opustily jsme Veronu dnes večer, jsme zas v Benátkách v Auroře; je tomu právě dnes 4 měsíce, co jsme opustily Roztoky. Bylo mi jako ve snu, když nás zas vezla gondola po Canalu Grande i po malých lagunách v pološeru, tím tichým smutným městem! –

- ¹ Palazzo Pitti.
- ² V dopise Libuši Bráfové z roku 1878 po návratu z Paříže Zdenka Braunerová píše: „Pohroužena v staré umění sním dál a dál, až konečně všichni moji známi z Louvru jednoho po druhém spatřuji a každá osoba se na mne podívá svým obvyklým pohledem. Joconda od L[eonarda] da Vinci, mne přivádí svým zvláštním pohledem, jakousi smíšeninou dobroty a noblesy, při tom ale falše jako u dravého zvířete. Dívám se neustále na ni, a nemohu odtrhnouti oči s tohoto čarovného obrazu; stávám se nervosní a slzy mi tekou po tváři. Konečně se přemohu a odvrátím od ni zrak a rychle běžím před »l'homme en noir« od Francia, který se svým smutným melancholickým pohledem mne ihned nahradí trapné okamžiky, jež jsem měla před Jocondou. Je to zvláštní, jak dvě veledíla přece rozličně působí. Joconda Vás rozčilí, unaví, rozdráždí, a l'homme noir, vás připoutá těmi nejsympatičtějšími prostředky k sobě, takže se nemůžete od něho rozloučit; však to nelze popsat, mně se ale zdá, že on přece je mým nejmilejším obrazem z celého Louvru, a že jsem moc a moc slastných chvílí před ním prosnila.“ ANM, fond Libuše Bráfová, kt. 10, dopis ze dne 12.8.1878.
- ³ Správně Agnol Doni, majitel cenné sbírky obrazů a antických předmětů. Jeho i ženu Magdalenu portrétoval mladý Rafael.
- ⁴ Elémir Bourges (1852-1925), v roce 1883, ještě jejím před odjezdem do Itálie, se zasnoubil s Annou Braunerovou.
- ⁵ Justus Lipsius.
- ⁶ Hugo Grotius.
- ⁷ Certosa di Val d'Enza, kartuziánský klášter ležící cca 4 km na jihozápad od Florencie.
- ⁸ Hnědý či šedý hábit nosí u kartuziánů pouze laičtí bratři, nikoli kněží. V řádu zastávali spíše pomocné funkce (kuchaři, řemeslníci apod.). Luděk Jirásko, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha 1991, str. 49.
- ⁹ Accademia delle belle arti.
- ¹⁰ Mínen je Fra Angelico, tedy Fra Giovanni da Fiesole či Fra Beato Angelico (vlastním jménem Guido da Pietro). V deníku je užito pojmenování „Fra Beato“, „Fra Beato Angelico“, „Fra (fra) Angelico“ a „Fiesole“.
- ¹¹ Josef Šebastián Doubek, majitel parních mlýnů v Brněnci, od r. 1884 též zámku Lítně. Zastával četné veřejné funkce (starosta města Poličky). V r. 1896 povýšen do šlechtického stavu za zbudování železnice do Lítně.
- ¹² Mínen je obraz „La Primavera“, Alegorie jara (kolem 1478).
- ¹³ Teatro della Pergola, jedno z největších divadel ve Florencii.
- ¹⁴ Museo di San Marco, původně dominikánský klášter.
- ¹⁵ Vyjely k chrámu San Miniato al Monte, který se nachází nad Florencií a k němuž přiléhá hřbitov.
- ¹⁶ Rozsáhlý park pod městem na pravém břehu řeky Arna.
- ¹⁷ Jedna z významných soukromých obrazáren, podobně jako např. Corsini, či Martelli, které Zdenka během svého pobytu ještě navštíví. Palazzo Corsini dokonce dvakrát, dne 10. března a 14. dubna, Palazzo Martelli dne 12. března.
- ¹⁸ Zřejmě Domenico Ghirlandajo (1449-1494), italský malíř.
- ¹⁹ Bagno in Romagna, italské město a lázeňské místo (Bagni di S. Agnese) na levém břehu řeky Savio.
- ²⁰ Museo di San Marco.
- ²¹ Mínen je Domenico Ghirlandajo.
- ²² Nicolò Soriani?
- ²³ Chrám S. Maria Novella.
- ²⁴ Bydlel zde od roku 1436 do roku 1445, kdy jej papež Eugen IV. povolal do Říma. Toto období je označováno jako nejvýznamnější, především vzhledem k freskové výzdobě kláštera sv. Marka, představující scény ze života Ježíše Krista.
- ²⁵ Také Luca di Simeone di Marco (1399 nebo 1400-1482), sochař, první z významné rodiny italských keramiků della Robbia. Užíval různé barevné kompozice a dokázal svým terakotám dodat zvláštní lesk; podobně vypadající práce jsou po něm nazvány (terakotové robbie).
- ²⁶ Zřejmě omyl. Pravděpodobnější je Luca, nebo Andrea della Robbia.
- ²⁷ Taddeo di Gaddi.
- ²⁸ Bargello, čili Palazzo del podestà nebo pretorio. V letech 1859-1865 přeměněno v národní muzeum.
- ²⁹ Patrně se jedná o omyl. Příslušníci rodiny Audran byli významní francouzští ryjci, působící v 17.-18. stol. nejen ve Francii, ale také v Římě.
- ³⁰ Lungarno, nábřeží po obou stranách řeky Arna.
- ³¹ Galleria degli Uffizi; kromě významné obrazárny zde byl umístěn ještě státní archiv a národní knihovna.
- ³² Medici, slavná florentská rodina. Nejvýznamnější, Cosimo Medicejský (Cosimo de' Medici), žil v letech 1389 – 1464, bankéř, ve své době nejvlivnější muž Florencie, stědrý mecenáš umění, financoval mj. výzdobu kláštera San Marco, nechal postavit Palazzo Medici (později Palazzo Riccardi). Zmíněný obraz se jmenuje „La famiglia del pittore“ (1675) a byl namalován pro Cosima III. (1642-1723).
- ³³ Známější je pod jménem „Pomluva“, či „Nařčení (1494-1495).
- ³⁴ Slavné nakladatelství a umělecký fotoateliér, patřící rodině Alinari, resp. bratrům Giorgio a Piero Alinari, založený roku 1854. Často je citován v průvodcích po galeriích, kde se mnohdy nachází i jeho reklama. Poskytoval exkluzivní kolekci fotografií uměleckých děl, ale také italských měst a architektonických památek.
- ³⁵ Capella di Medici.

- ³⁶ S největší pravděpodobností se jedná o fresku „Cesta Tří králů do Betléma“, životní dílo Benozza Gozzoliho, které ve své době nesneslo srovnání a na kterém pracoval v letech 1457-1459. Zajímavostí je, že malíř dal přijíždějícím králům podoby členů rodiny Medicejských.
- ³⁷ Kostel S. Maria Magdalena de Pazzi.
- ³⁸ Srov. zápisy ze dne 29.8. a 4.9.1875.
- ³⁹ Francis Beaumont a John Fletcher, dodnes hraní angličtí dramatikové 16.-17. století. Hodnoceni byli zejména v 17. století, kdy byli přijímáni mnohem lépe než např. Shakespeare.
- ⁴⁰ Ponte Vecchio – starý most (cca 500 m), spojuje levý břeh Arna, kde je galerie Pitti s pravým břehem, kde se nachází galerie Uffizi.
- ⁴¹ Město cca 7 km severně od Florencie.
- ⁴² Zřejmě Frederik de Moucheron (1634-1686), holandský malíř, krajinář. Měl syna Isaaca (1670-1744), který se stal též malířem a rytcem.
- ⁴³ Jacopo da Ponte, řeč. Bassano (1510, nebo kolem 1515-1592), italský malíř. Měl čtyři syny, z nichž dva se stali též umělci. Francesco da Ponte (1549-1592) a Leandro da Ponte (1557-1622). Působili především v Benátkách. Po Franciscově sebevraždě převzal některé nedokončené práce mladší Leandro.
- ⁴⁴ Fotografický ateliér, který založil Giacomo Brogi (1822-1881) roku 1860.
- ⁴⁵ Lorenzo Monaco (1370-1425), vl. jménem Piero di Giovanni, obraz se jmenuje L'Incoronazione della Vergine.
- ⁴⁶ Obraz se jmenuje „Klanění tří králů“ (1475).
- ⁴⁷ Podle kontextu je zřejmě míněn obraz „Jaro“, též „La Primavera“, který Boticelli namaloval pravděpodobně v roce 1482 a který byl v době Zdenčina italského pobytu umístěn v Accademia delle belle Arti, kde jej také Zdenka viděla. V Gallerii degli Uffizi však mohla Zdenka v roce 1883 obdivovat též „Floru“ Tizianovu a není tedy zcela jisté s jakým obrazem Boticelliho „Zrození Venuše“ srovnává. Avšak vzhledem k tomu, že Tizianův obraz Zdenka Braunerová v deníku přímo neuvádí (např. že by ji zaujal, či se zvláště líbil), jsou zřejmě porovnávána výhradně Boticelliho díla.
- ⁴⁸ Kostel S. Maria Magdalena de Pazzi.
- ⁴⁹ Nejdelší ulice ve Florencii (1026 m).
- ⁵⁰ Cascina, malé sídlo, ležící při řece Arnu východně od Florencie, směrem k Pise.
- ⁵¹ Dóm Santa Maria dell' Assunta.
- ⁵² S. Maria dei Servi na Piazza Manzoni.
- ⁵³ L' Ospedale di Santa Maria della Scala.
- ⁵⁴ Museo dell' Opera del Duomo.
- ⁵⁵ Zdenka si zřejmě spletla jméno a příjmení. Podle psaní předešlých jmen malířů mělo být správně napsáno „Lippo Memmi“.
- ⁵⁶ Lucas Cranach – něm. malíř, zmiňovaný obraz se jmenuje Sebevražda Lukrecie.
- ⁵⁷ Správně Simone Martini, italský malíř, který se v roce 1324 oženil se sestrou Memma Lippi, spolutvůrce zmíněné freskové výzdoby. Snad proto omyl ve jméně umělce.
- ⁵⁸ Zřejmě se jedná o omyl. Patrně míněn portrét Guidoriccia da Fagliano.
- ⁵⁹ Matteo di Giovanni, také Matteo da Siena.
- ⁶⁰ Litti Corbizzi.
- ⁶¹ Ugolino di Prete Ilario.
- ⁶² Michele Sanmicheli.
- ⁶³ Část římské provincie se sice nazývá Campagna di Roma. Zdenka však užívá termín „kampaňa“ i na jiných místech a proto je pravděpodobné, že jím míní krajinu v obecném slova smyslu.
- ⁶⁴ Kirschnerovy, Lola (spisovatelka, pseud. Ossip Schubin) a Marie Louissa, malířka. Znamé Braunerů a přítelkyně Zdenky. V Čechách bydleli v Lochkově u Prahy.
- ⁶⁵ Andělský hrad.
- ⁶⁶ Monte Pincio.
- ⁶⁷ Marco Tabarrini, it. politik, historik a spisovatel.
- ⁶⁸ Bratři Edmont a Jules Goncourtové, prozaikové, „kronikáři své doby“. Po smrti Julesa se Edmont rozhodl pokračovat v literární činnosti a usiloval o založení literární akademie (Académie des Goncourt), které odkázal veškeré své jmění. Akademie skutečně zahájila svou práci až v roce 1902 a každoročně udělovala cenu za nejlepší prozaické dílo. Členem se časem stal také Elémir Bourges.
- ⁶⁹ Agnolo di Cosimo Bronzino, it. malíř.
- ⁷⁰ Jezuitský kostel Il Gesù.
- ⁷¹ Pravděpodobně se jedná o Karla Jaeniga (1835-1914), který působil v Římě od roku 1870 a stal se vedoucím v ústavu S. Maria dell'Anna.
- ⁷² Neboli čtení z knihy Pláč Jeremiášův (lat. Lamentationes Ieremiae prophetae). Obvykle se čtou až na Velký pátek.
- ⁷³ Dnes již málo běžný křesťanský rituál. Na Zelený čtvrtek po ranní mši (tzn. například v poledne, ale také odpoledne) se čistily oltáře svícenou vodou. K samotnému čištění se používal tzv. aspergil v podobě tyčky s trásněmi na konci. Při čištění se rovněž odnášely také relikviáře. Dnes se oltáře většinou pouze odstrojují, užívá-li se aspergil, pak nejčastěji v podobě tyčky s baňkou na konci, ve které je svícená voda.
- ⁷⁴ S. Maria dell' Anima, německý kostel v Římě.

- ⁷⁵ Ervin František Schönborn, rektor arcibiskupského semináře v Praze a od roku 1883 biskup budějovický. O dva roky později se stal arcibiskupem pražským a v roce 1889 kardinálem.
- ⁷⁶ Hrabě Mieczysław Ledochowski. Původně arcibiskup hnězdensko-poznaňský. Kardinálem byl jmenován v roce 1875, o rok později již působil v Římě. V roce 1885 byl jmenován sekretářem brevií a církevní kariéru zakončil jako generální prefekt propagandy.
- ⁷⁷ Je zajímavé, že Zdenka Braunerová oba preláty srovnává a přisuzuje silnější slovanské cítění právě Monsignorovi Moszinskému. Hrabě Ledochowski byl totiž velkým zastáncem Poláků (proti Prusům). V sedmdesátých letech se ostře postavil v čele katolické opozice tzv. májovým zákonům. Byl souzen a nakonec i uvězněn. Pro svůj morální kredit byl pak papežem jmenován kardinálem, a to ještě v době svého uvěznění. Propuštěn byl roku 1876.
- ⁷⁸ Tivoli, staorbylé město cca 25 km východně od Říma.
- ⁷⁹ Stanze della Signatura, vatikánské síně, vyzdobené Rafaelem a jeho žáky.
- ⁸⁰ Pietro degli Franceschi.
- ⁸¹ Sňh požárů (podle námětů fresek).
- ⁸² S. Maria in Aracoeli na Kapitolu.
- ⁸³ Triumf Galatey (fr.).
- ⁸⁴ André Le Nôtre.
- ⁸⁵ Kolosální antická hlava Junony, dnes v Palazzo Altamps.
- ⁸⁶ Lev XIII., vlastním jménem Vincenzo Gioacchino Pecci (papežem 20. 2. 1878-20. 7. 1903, kdy zemřel), jeden z nejvýznamnějších papežů 19. století. V roce 1881 nechal otevřít vatikánský archiv a zřídil významnou knihovnu.
- ⁸⁷ Ve skutečnosti se jedná o pomník papeže Klementa XIII. (1758-1769) od Canovy z r. 1792.
- ⁸⁸ Patrně starší pojmenování obrazu (také Deposizione di Cristo). Dřívější interpretace, ze které název vycházel, se opírala především o tři kříže v pozadí. Novější interpretace si všímá především Madony v náručí svatých žen v pravé části obrazu a vnímá obraz jako scénu z uložení Krista do hrobu. MORENO, Paolo – STEFANI, Chiara: The Borghese Gallery. Miláno 2000, s. 226.
- ⁸⁹ Není jasné, jaký malíř je míněn, zda Francesco Francia nebo Franciabigio. Pravděpodobnější je však Franciabigio. Srov. vysvětlivku č. 2.
- ⁹⁰ Patrně se jedná o omyl. Popis obrazu spíše ukazuje na obraz Bernardina Licinia, který zachycuje rodinu malířova bratra Arriga Licinia.
- ⁹¹ S. Paolo fuori le Mura.
- ⁹² Tzv. Paschalisův svícen z poč. 13. stol., dílo Nicola d' Angelo a Pietra Vassalletta.
- ⁹³ Velkolepé lázně, které císař Caracalla založil.
- ⁹⁴ Johann Joachim Winckelmann, německý archeolog. V roce 1758 jej přijal kardinál Alessandro Albani a Winckelmann se stal jeho knihovníkem a správcem sbírek.
- ⁹⁵ Guardi, známá italská malířská rodina. Pavděpodobně míněn Francesca Guardi.
- ⁹⁶ Marie Louisa Kirschnerová.
- ⁹⁷ Hrobka Caecilie Metelly na Via Appia.
- ⁹⁸ Italské jméno gobelínů, čili tapisérií tkaných ve francouzských Flandrech v Arrasu.
- ⁹⁹ Tj. Zázračný rybolov.
- ¹⁰⁰ Ernest Renan, spisovatel.
- ¹⁰¹ Není jasné, zda Hubert nebo Jan, pravděpodobně však Jan van Eyck (nar. kolem 1400).
- ¹⁰² Monte Pincio, sady založené Napoleonem.
- ¹⁰³ Hrabě Andrea Maffei, italský spisovatel a básník.
- ¹⁰⁴ Anna Braunerová byla zasnoubena s Elémirem Bourgesem.
- ¹⁰⁵ Henryk Siemiradzki, polský malíř.
- ¹⁰⁶ Matejkův obraz „Pruský hold“ z roku 1882.
- ¹⁰⁷ Sir Laurence Alma Tadema (1836-1912).
- ¹⁰⁸ Vynechané místo pro jméno papeže. Zřejmě se jedná o případ z roku 1303, kdy kardinál Giacomo Sciarra Colonna, předtím sesazený, dal v Anagni uvěznit papeže Bonifáce VIII.
- ¹⁰⁹ Girolamo Muziano (1532-1592).
- ¹¹⁰ Patrně míněn Jan Brueghel starší, řečený „sametový“. Iris je zřejmě váza s květinami (kosatci, tedy irisy).
- ¹¹¹ Tj. Caracallových lázní.
- ¹¹² Carlo Crivelli.
- ¹¹³ Tj. palác císaře Tiberia.
- ¹¹⁴ Oblast za Marcellovým divadlem, při Lungotevere dei Cenci.
- ¹¹⁵ Rodina ruského slavisty Izmaila Ivanoviče Srezněvského.
- ¹¹⁶ Antonio Canaletto.
- ¹¹⁷ Pohled na Rivu dei Schiavoni v Benátkách.
- ¹¹⁸ Tj. Vestin chrám.
- ¹¹⁹ Pravděpodobně David de Heem.
- ¹²⁰ Pravděpodobně míněn vlámský malíř David Teniers ml. (1610-1690), syn stejnojmenného otce.
- ¹²¹ Ercole di Giulio Grandi (zemřel r. 1531 ve Ferraře).
- ¹²² Ve skutečnosti jsou mozaiky z 13. století.

- 123 Ve skutečnosti od Sebastiana del Piombo.
- 124 Madona píšící dopis od Niccolo Pomerancio, vl. Cristoforo Roncalli (1552-1626).
- 125 Tj. Bramantovo Tempietto (chrámek), první čistě renesanční stavba v Římě z roku 1502.
- 126 Správně Sant' Onofrio.
- 127 Klášter sv. Onufria.
- 128 Torquato Tasso, poslední slavný básník italské renesance. V klášteře Tasso pobýval krátce před svou smrtí v roce 1595.
- 129 Jedná se o omyl, zcela určitě nešlo o Leonardovu práci.
- 130 Zátibeří, římská čtvrť na pravém břehu Tibery.
- 131 Též Ponte Fabrizio, spojuje Tiberský ostrov a levý břeh Tibery.
- 132 Správně Teatro Quirino.
- 133 Tj. Tempio di Sibilla, Sibilin chrám.
- 134 Zdenka má patrně na mysli označení zajímavých míst v průvodci(?).
- 135 Tj. Hadriánova vila.
- 136 Franz von Lenbach (1836-1904), ceněný mnichovský portrétista.
- 137 William Ewart Gladstone, anglický státník a spisovatel.
- 138 Patrně míněn Othmar Brioschi.
- 139 Patrně míněn Hiremy Hirschl, narozený v Uhrách. Ještě jako dítě přišel do Vídně, kde vystudoval a působil. V letech 1882-1884 pobýval v Římě.
- 140 Tj. mezinárodní soutěž umělců.
- 141 Salvator Bacile, baron di Castiglione (1859-1949). Studoval práva v Neapoli, avšak později se stal malířem.
- 142 Palazzo dei Conservatori, jedno z museí na Kapitolu.
- 143 Braccio nuova, nové křídlo budovy (it.).
- 144 Kostel sv. Jana v Lateránu.
- 145 Tj. římské nymphaeum ze 4. stol. Na Eskvilinu, dnes via Giolitti.
- 146 Tj. baptisterium u lateránského kostela na půdorysu z r. 432, z doby císaře Konstantina.
- 147 Kaple sv. Venzianza s mozaikami ze 7. stol., sv. Sekunda a Rufiny a sv. Jana Evangelisty s mozaikami z 5. stol. a kaple sv. Jana Křtitele.
- 148 Frascati, město cca 17 km jihovýchodně od Říma.
- 149 Giacomo Leopardi (1798-1837), jeden z nejvýznamnějších italských romantických básníků.
- 150 Osamělý vrabec (it.). V českých překladech básně nazývána „Vrabec samotář“.
- 151 Albánské jezero, také Lago di Castello, leží v jícnu sopky na severovýchodní straně města.
- 152 Správně Portico di Ottavia, dochovaná část někdejšího náměstí Circus Flaminius, které nechal vybudovat císař Augustus na počest své sestry Oktávie.
- 153 Míneňa je sv. Anežka římská, která byla popravena asi v druhé polovině 3. století, či spíše začátkem 4. století.
- 154 Marino (Marini), město cca 20 km jižně od Říma.
- 155 Patrně Giovanni di Pietro, zv. Lo Spagno.
- 156 San Germano, nyní Cassino, město cca 120 km od Říma.
- 157 Monte Cassino, starý klášter ležící v horách severozápadně od města.
- 158 René Hyacinthe de Leuze?
- 159 Jules Michelet, historik.
- 160 Tj. „Hmyz“. Jules Michelet psal v posledním období života poetické prózy o přírodě, mj. i tuto knihu.
- 161 Pravděpodobně Salomon van Ruysdael (1600-1670).
- 162 John Constable (1776-1837), angl. malíř.
- 163 Posillipo, také Pausilipo, malebné návrší ze sopečného tufu, které se táhne v délce asi 6 km jihozápadně od Neapole. Již od starověku zde byly situovány vily významných osobností.
- 164 Pozzuoli, nebo Pozzuoli, přístavní město cca 10 km jihozápadně od Neapole.
- 165 Smysl této věty není zcela jasný. Zřejmě je, dle Zdenky, Lorrainovu obrazu v tónu podobný onen obraz Camille Corota (ten je ovšem o dvě stě let mladší), který visí v sále, kde jsou též obrazy od Julese Dupré (současník Corotův).
- 166 Řeka Sarno. Vlévá se do Neapolského zálivu a v ústí řeky se rozkládají Pompeje.
- 167 Paestum, starověké město při Tyrhénském moři, cca 60 km po pobřeží na jihovýchod od Pompeji.
- 168 Neapolský tanec.
- 169 Pravděpodobně Francesco Paolo Michetti.
- 170 Město v Apulii, 20 km jižně od Otranta.
- 171 Castellamare di Stabia, přístavní město v Neapolském zálivu.
- 172 Velký ostrov (Isola d'Ischia) západně u Neapole.
- 173 Tj. Královský palác.
- 174 Dnes Museo nazionale di Capodimonte.
- 175 Herculaneum (Ercolano), starověké město na úpatí Vesuvu mezi Neapolí a Pompejemi, s kterými bylo rovněž zasypano.
- 176 Zajímavé je, jak toto líčí František Kožík v knize Neklidné babí léto, str. 107: „... Zdálo se mi dnes, řekla mu, aby ho

-
- potěšila, že jsem byla uprostřed moře, plného divých šelem, a vztahovala jsem po vás ruce, abyste mě zachránil.“
- 177 Bonaventura Pecters st.
- 178 Snoubenci (fr.), báseň od Manzoniho.
- 179 Správně Castel Nuovo, nedaleko neapolského přístavu.
- 180 Jedná se o kostel Santa Maria degli Angeli v troskách Diokleciánových lázní.
- 181 Jediná zmínka o Juliu Zeyerovi v celém deníku. Podle Mileny Lenderové byla Zdenka po dobu svého italského pobytu nešťastná, „trápila ji láska k Zeyerovi, cit, který se bála pojmenovat“. Milena Lenderová, Zdenka Braunerová, Mladá fronta, Praha 2000, str. 68.
- 182 Pravděpodobně se jedná o kostel San Paolo a ripa d'Arno.
- 183 Katedrála San Lorenzo.
- 184 Kapucínský kostel Santissima Annunziata.
- 185 Accademia di Belle Arti v Palazzo Brera, kde se nachází Pinacoteca di Brera.
- 186 Francesco Guardi.
- 187 Arona, staré obchodní město s přístavem v jižním cípu Lago Maggiore.
- 188 Nejdélší jezero v severní Itálii při úpatí Alp.
- 189 Nachází se v refektáři kostela Santa Maria delle Grazie.
- 190 Dnes Museo Civico d'Arte Contemporanea.
- 191 Biblioteca Ambrosiana v Palazzo dell'Ambrosiana.
- 192 Jedná se o kostel San Maurizio v areálu Monastero Maggiore, benediktinského kláštera.
- 193 Jedná se o baziliku San Zeno.
- 194 Giardino Giusti.

IV.1 Komentář k deníkům z let 1873-1875 (1878)

Deníky Zdenky Braunerové¹ ze 70. let jsou si svým charakterem i obsahem velmi podobné. K nejčastějším tématům zápisu patří popis kulturně-spoločenských událostí, z nichž nejvíce pozornosti i prostoru věnovala Zdenka Braunerová plesům, které si velmi oblíbila a na které se velmi těšila: „*Již zas samé radovánky: s bálu do bálu!*“² Zápisy z nich se nacházejí téměř v každém deníku z tohoto období. Obvykle bývají velmi podrobné a zároveň se sobě navzájem velmi podobají.

Plesy se konaly většinou v období masopustu, tedy od začátku roku do Pöpeleční středy. Představovaly jedinečnou příležitost k navázání společenských kontaktů, nových přátelství či známostí. Společensky nejvýznamnějšími plesy, které jsou v denících zmíněny, byl ples Národní besedy, Akademický ples, popřípadě ještě taneční zábava v Měšťanské besedě. Značné oblíby se však těšily také domácí bály.

Přestože zápisy plesů působí poměrně monotónně, je z nich velmi dobře patrné, jakou roli v životě Zdenky Braunerové hrály. Zaznamenávala si pořadí skladeb, jména svých tanečníků, ale také jména ostatních pánů, kteří jí byli představeni nebo ji nějakým způsobem zaujali.³ V denících jsou zmínky i o tanečních pořádcích, které nebyly pouhým doplňkem či praktickou pomůckou, ale měly i určitý společenský význam. Velmi záleželo na tom, kolikrát se daný pán s dívkou zadal.⁴ Popisy plesů Zdenka Braunerová občas okořenila také stručnou poznámkou, kterou zhodnotila např. umění konverzace svých partnerů a schopnost ji náležitě zabavit.

Ostatním společenským událostem již tolik prostoru v denících nevěnovala, a to i v případě událostí mimořádných či neobvyklých. Jen velmi stručně se např. zmínila o poměrně významné slavnosti 900. výročí založení pražského biskupství. Jak tuto slavnost vnímala česká veřejnost, charakterizuje i skutečnost, že na ni neváhal přijet z Vídně i někdejší spolužák Františka Augusta Braunera a jeho dlouholetý přítel Alois Vojtěch Šembera se svou dcerou Zdenkou.⁵

Podobně stručný je také záznam unikátního svčení pravoslavného kostela v Praze, o které se pravděpodobně zasloužil František August Brauner. Dokonce u Braunerů několik dní bydlel Michajil Fedorovič Rajevskij, který kostel světil. Tím spíše překvapí strohost zápisu a absence jakýchkoli bližších podrobností.⁶ Poslední podobnou společenskou událostí, o které je v denících zmínka, je návštěva císaře Františka Josefa I. v Praze. Ani této události však Zdenka Braunerová

¹ Viz příloha č. 26.

² Zápis ze dne 20.1.1875.

³ Viz zápis ze dne 19.11.1873.

⁴ „*Od tanečního pořádku se leckdy odvinuly námluvy, spějící k uzavření sňatku...*“ LENDEROVÁ, Milena: K hřichu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999, s. 180.

⁵ Deník č. IV, zápis ze dne 27.9.1873.

⁶ Deník č. VII, zápis ze dne 16.8.1874.

příliš prostoru nevěnovala.⁷

Naopak velmi podrobně informují deníky o běžných událostech a vlastních zážitcích např. s kamarády apod. Dochované deníky počínají rokem 1873, tedy v době, kdy Zdenka Braunerová končila své vzdělávání ve Vyšší dívčí škole.⁸ Zbavena školních povinností trávila většinu času v Roztokách u Prahy. Zdejší pobyt pro ni znamenal takřka neomezené možnosti zábavy a vyžití. Tolerantní matka Augusta Braunerová dopřávala svým dcerám až neuvěřitelnou svobodu a volnost.⁹ Často obsáhlé zápisy samy o sobě příliš významné nejsou, snad pro studium dějin každodennosti. Někteří badatelé se domnívají, že dlouhodobý pobyt v Roztokách bez každodenního kontaktu s měšťáckou společností, měl nepochybně vliv na utváření charakteru Zdenky Braunerové a na svobodomyšlnost její povahy. Sama později vzpomínala: „*Kdyby nebylo zde těch míst, a já musela vyrůst jako jiná děvčata jen v saloně a na Příkopech, nebyla bych tou, co jsem, nyní.*“¹⁰

Z těchto víceméně všedních zážitků vybočují velmi zajímavé popisy dvou výletů. Ukazují rozvíjející se pozorovací schopnost, která je zvláště patrná spíše v pozdějších letech, např. v deníku z roku 1883 v popisech krajiny, měst apod. Prvním takovým záznamem je popis výletu na starý židovský hřbitov v Praze. Zde si Zdenka Braunerová uvědomila krásu a zároveň neobvyklost starobylého místa, které na ni zřejmě hluboce zapůsobilo.¹¹ V roce 1876 se k motivu židovského hřbitova vrátila.¹² Zájem o staré stavební památky se naplno projevil o mnoho let později v době bojů o starou Prahu, ve kterém se Zdenka Braunerová velmi aktivně angažovala po boku Viléma Mrštíka. Určitým mementem tohoto boje se staly lepty z období asanace Josefova a židovského města.

Druhým příkladem je zápis výletu do Tróji, kde Zdenka Braunerová opět silně vnímala a dokázala ocenit malebnost zpustlého místa i zchátralého zámku.¹³ Jeho popis představuje zároveň nejdelší a také nejpodrobnější charakteristiku umělecké památky zaznamenanou v denících ze 70. let.

V denících nalézáme poměrně časté zmínky o zálibách mladé Zdenky Braunerové. K nim patřila především četba, hra na piano nebo malování. Ani jedna z těchto zálib nebyla v této době nijak výjimečná, ani jednu z nich Zdenka Braunerová v 1. polovině 70. let nerozvíjela způsobem, který by dával tušit pozdější profesní zaměření či umělecké sklony.

Mezi všemi spisovateli a básníky, které v denících jmenuje nebo dokonce cituje, byl Zdence Braunerové v této době nejbližší, zcela v souladu s dobovým trendem a zřejmě i jejím citovým

⁷ Viz zápis ze dne 8.9.1874.

⁸ O tom krátký zápis v deníku č. III ze dne 29. a 30. července 1873.

⁹ Viz zápis ze dne 25.10.1873.

¹⁰ SIRANOVÁ, Pavlína: Slečna Zdenka Braunerová. In: Středočeský vlastivědný sborník 16, Roztoky u Prahy 1998, s. 62.

¹¹ Deník č. VI, zápis ze dne 4.7.1874.

¹² Viz příloha č. 27.

¹³ Viz zápis ze dne 28.9.1874.

rozpořením, básník Heinrich Heine. Z jeho tvorby si Zdenka Braunerová oblíbila sbírku Buch der Lieder, kterou znala v originále i v českém překladu.¹⁴ Při různých příležitostech si také některé verše či úryvky vybavila a zapsala. Večer se u Braunerů četla Goethova kniha Dichtung und Wahrheit¹⁵. Kromě básní četla ráda také prózu, např. český překlad knihy ruského spisovatele Ivana Aleksandroviče Gončarova „Stará historie“ (vyšlo v Plzni 1872) nebo německého vydání knih Hanse Christiana Andersena.

Se zmínkami o výtvarné tvorbě se v denících z tohoto období setkáváme poměrně málo, navíc jsou často velmi neurčité.¹⁶ Deníky obsahují několik drobných kreseb.¹⁷ V prvním dochovaném sešitě odděluje náčrtek jakési kapličky zápisy deníků č. III a č. V. V deníku z vídeňské cesty (č. IV) se nacházejí drobné kresby na poslední straně sešitu. Zajímavá je kresba jakéhosi pomníku s křížem, která nese záznam o lokaci i dataci¹⁸, ale především graficky ztvárněné iniciály „AB“¹⁹. Autorem črty je zřejmě Anna Braunerová.²⁰ U ostatních lze předpokládat, že si je do deníku vykreslila sama Zdenka Braunerová. Další kresby se objevují až v posledním deníku č. VII. Obsahuje celkem tři kresby vytvořené během pobytu ve Wetterhöfelu. Jedná se o jediný případ v denících Zdenky Braunerové, kdy byly kresby zakomponovány přímo do zápisu, byly jeho součástí a staly se tak vlastně jeho ilustrací. Deník č. VII. zřejmě obsahoval více podobných obrázků, čemuž nasvědčuje obtisk kresby jakéhosi domu v zápisu ze dne 31.8.²¹

Uměleckou úroveň či význam drobných skic a črt v denících nelze v žádném případě přeceňovat. Všechny kresby však pocházejí z let 1873-1875 a představují tedy jedny z nejstarších dochovaných prací Zdenky Braunerové.²²

Mnohem závažnější, než zmínky o konkrétní výtvarné činnosti, jsou informace o výuce kreslení. V denících se vyskytují dvě, ze dne 8.3. a 20.3.1874. Obě tedy pocházejí z doby po absolvování Vyšší dívčí školy.

Každá práce postihující životní cestu Zdenky Braunerové, jmenuje za jejího učitele kreslení Soběslava Pinkase, který vyučoval kreslení na vyšší dívčí škole a Antonína Chittussiho, který byl soukromým učitelem Zdenky Braunerové od roku 1876. Ojediněle se také setkáváme s tvrzením,

¹⁴ Skutečnost, že Zdenka četla a oblíbila si Heineho sbírku v původním, německém znění, vypovídá o její znalosti tohoto jazyka. V roce 1873 vyšel český překlad tohoto díla od Ervína Špindlera. Zajímavostí je, že Ervín Špindler byl téměř výhradním překladatelem poezie Alfreda Meissnera, někdejšího přítele Augusty Braunerové.

¹⁵ Životopis J. W. Goetha. Zdenka Braunerová užívá označení „Wahrheit und Dichtung“.

¹⁶ Např. v zápisu ze dne 5.8., 25.9.1873 a 23.8. 1874.

¹⁷ Viz přílohy č. 14, 21 a 22.

¹⁸ Nápis zní: „Nedaleko Českého Brodu 22.8.1873.“

¹⁹ Podobná zkratka se nachází i na jedné nedatované kresbě uložené v SM v Roztokách pod inv. č. H 26132.

²⁰ Anna Braunerová byla stejně nadaná a talentovaná, jako její sestra Zdenka. Augusta Braunerová oběma dcerám vštípila základy kresby, nepochybně je zpočátku umělecky vedla. Anna však výtvarnou činnost příliš nerozvíjela a spíše ji lákala literární práce, které se také v pozdější době mnohem více věnovala.

²¹ Zápisů však na sebe plynule navazují, ke ztrátě informace s největší pravděpodobností nedošlo.

²² Jediným starším výkresem je školní studie hlavy Merkura z roku 1872. Ze 70. let se do dnešní doby zachovaly pouze tři skicáře Zdenky Braunerové. Jsou uloženy v SM v Roztokách u Prahy. Některé práce v nich obsažené jsou datovány, nejstarší datovaná skica pochází z roku 1876. Ani v žádné jiné instituci se starší práce Zdenky Braunerové nenacházejí. Za konzultaci děkuji PhDr. Miloslavu Vlčkovi ze SM v Roztokách u Prahy.

že Zdenka Braunerová (popřípadě i sestra Anna) docházela na hodiny Amálie Mánesové.²³ Původně tento názor vyslovil Prokop H. Toman ve své práci o Zdence Braunerové. „*Jiným učitelem kreslení a malby mladé Zdenky Braunerové byla Amálie Mánesová. O ní se nezmiňuje žádná literatura o Braunerové a pouze z ústní tradice zachytil jsem tuto domněnku, kterou jiní zase popírali.*“²⁴ Z Tomanovy práce převzaly tuto myšlenku některé další.²⁵ Kromě „*ústní tradice*“ je však jediným důvodem pro tuto myšlenku skutečnost, že Amálie Mánesová bydlela po smrti Josefa Mánesa v domě stojícím ve dvoře mezi ulicemi Širokou a Vodičkovou, tedy nedaleko domu, kde bydleli Braunerovi.

Přestože by se mohlo zdát, že zmínky v deníku podobné teorie spíše potvrzují a snad jsou dokonce jediným dokladem, je nutné je vnímat velmi opatrně. V roce 1916 zavzpomínala Libuše Bráfová v časopise Osvěta na Amálii Mánesovou. Sama navštěvovala její kurzy kreslení od roku 1874. Nepochybně by se na nich musela potkávat se svou kamarádkou Zdenkou Braunerovou. Možná, že by i případné přijetí Zdenky Braunerové u Amálie Mánesové bylo podobné jako v případě Libuše Bráfové: „*...mě předem připravil dobré přijetí u slečny Mánesové laskavý můj učitel ve vyšší dívčí škole, profesor Sob[ěslav] Pinkas – domníval se, že nalezl u mne talent.*“²⁶ Libuše Bráfová ve své vzpomínce, která je rozdělena do třech poměrně podrobných statí, cituje jména některých žaček Amálie Mánesové, ze kterých se později staly významné osobnosti. Zdenka Braunerová však mezi nimi zmíněna není.

V úvodní části katalogu souborné výstavy Amálie Mánesové z roku 1934, tedy v roce, kdy zemřela Zdenka Braunerová, vyjmenovává F. X. Jiřík četné zásluhy Amálie Mánesové pro umělecké vzdělání řady českých dívek. Ani zde o Zdence Braunerové není jediná zmínka.²⁷

Podstatnou část deníkových záznamů věnovala Zdenka Braunerová popisu vlastních pocitů a nálad. Postupem doby se deníku stále častěji svěruje se svými „*záležitostmi srdce*“²⁸. S jedinou výjimkou však neměly vztahy popisované v těchto denících zvláštní význam pro pozdější život

²³ Amálie Mánesová byla velmi nadaná, talentovaná malířka, která se však ve své době neprosadila a působila jako učitelka kreslení. Mezi jejími žáčky patřily nejen dcery ze šlechtických rodin (např. Thůmů, Aehrenthalů, Kotzů či Kouniců), ale také z rodin měšťanských. JIŘÍK, F. X.: Katalog souborné výstavy obrazů a kreseb Amálie Mánesové. Praha 1934.

²⁴ TOMAN, Prokop H.: Zdenka Braunerová. Popis grafického díla. Praha 1963, s. 12. Prokop H. Toman se Zdenkou Braunerovou na konci jejího života hovořil. Sama malířka jej však minimálně v jednom případě uvedla v omyl v otázce své účasti na výstavě Union des Femmes Peintres, Sculpteurs, Graveurs v Paříži v roce 1887. Ve skutečnosti zde vystavovala až v roce 1889. Omyl, převzatý poté i do Ottova slovníku i dalších publikací odhalila Milena Lenderová. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 187.

²⁵ Například Jitka Šťastná ve své diplomové práci, navíc v ní pokládá Soběslava Pinkase za soukromého učitele Zdenky Braunerové. ŠŤASTNÁ, Jitka: Salón rodiny Braunerovy. K problematice životního stylu devatenáctého století. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, s. 17. Milena Lenderová ve své práci rovněž neuvádí žádný důkaz, ale k stejné myšlence ji vede spíše logická úvaha. „*...o přímém vlivu Amálie Mánesové se můžeme jen dohadovat... Chodily k ní obě dcery Riegrovny a Anna Mikschová, proč by měly dcery Braunerovy chybět?*“ LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 44.

²⁶ BRÁFOVÁ, Libuše: Amálie Mánesová a její sourozenci. In: Osvěta, roč. XLVI, 1916, s. 463.

²⁷ JIŘÍK, F. X.: Katalog souborné výstavy obrazů a kreseb Amálie Mánesové. Praha 1934.

²⁸ Deník č. VI, zápis ze dne 20.9.1874.

Zdenky Braunerové.²⁹ Touto výjimkou byl Antonín Chittussi, jemuž je věnován v deníku č. VII jediný, avšak pozoruhodný zápis ze dne 1. května 1878. Zdenka Braunerová se v něm obrací přímo k malíři a velmi osobním, otevřeným způsobem mu popisuje své seznámení s ním, přiznává postupně rostoucí obdiv a také lásku, v kterou se proměnil.³⁰

Tento zápis představuje jednu z prvních úvah o Antonínu Chittussim, má však také vztah i k jedné z posledních. V roce 1931 Zdenka napsala krátkou vzpomínku na tohoto malíře, nazvanou „*Lístek z mého deníku*“, kde mj. píše: „*Má dnešní vzpomínka patří obzvláště první době našeho seznámení, před <prvním> odjezdem umělcovým do ciziny, v které se rozhodoval osud malíře a příštího mistra, tonoucího tehdy bolestně v prostředí společnosti pohližející s lhostejností, ba i s nedůvěrou na umělce cítícího se oprávněným na dobývání předního místa mezi krajináři nejen ve své vlasti, ale i v cizině*“.³¹ Ve své vzpomínce sice výslovně deník nezmiňuje, ovšem sám název napovídá, že vedle vzájemné korespondence jí pomohl osvěžit dávné vzpomínky právě její deník.

Z běžného obsahu deníků tématicky poněkud vybočují zápisy z cest. Nepočítáme-li krátké, maximálně jednodenní výlety, objevují se v ranných denících pouze dva. V roce 1875 Zdenka Braunerová strávila několik měsíců na Vysočině, kam se vypravila se svým otcem Františkem Augustem Braunerem. Z hlediska obsahu popis cesty není příliš zajímavý, není ani zřejmý vlastní účel pobytu. Během cesty přespali v Žehuni u poslance Aloise Václavíka. Přestože během pobytu na Vysočině Zdenka Braunerová zmiňuje strýce či tetu, s největší pravděpodobností se nejednalo o přímé příbuzné.³² Zajímavost této cesty však nespočívá v cestě samé, ale ve skutečnosti, že ji absolvovala Zdenka Braunerová zcela výjimečně se svým otcem.

Nejzajímavější cestovní záznamy v denících ze 70. let obsahuje bezesporu deník č. IV. Je z větší části věnován návštěvě Vídně, respektive především Světové výstavy, která se zde konala v roce 1873. Návštěva Světové výstavy ve Vídni představovala pro Zdenku Braunerovou již třetí významnou cestu do zahraničí. V roce 1868 navštívila Drážďany, o čtyři roky později Švýcarsko³³. Světová výstava Zdenku Braunerovou velmi zaujala. V deníku se nevyhýbá popisům expozic v nejrůznějších pavilonech, např. průmyslových, umělecko-průmyslových a národopisných.

²⁹ I když např. s Otokarem Frankenbergerem v nějakém kontaktu byla. V PNP se dochoval Frankenbergův dopis Zdenky Braunerové ze dne 3.8.1899: „*Velečtění slečno! Dovoluji si Vám sdělit, že jsem právě byl u prof. Maznera a požádal jej, aby se podíval na těžce onemocnělého pana Šaldu; učiní tak zítra dopoledne. V nejhlubší úctě ruku líbá O. Frankenberger.*“ PNP, fond Zdenka Braunerová, Dopis Otokara Frankenbergera Zdenky Braunerové ze dne 3.8.1899.

³⁰ Viz zápis ze dne 1.5.1878. Seznámení Zdenky Braunerové s Antonínem Chittussim je v literatuře líčeno v několika verzích. Patrně nejtrefněji vystihla problematiku Milena Lenderová v poznámce své práce: „*Seznámení Braunerové s Chittussim je obestřeno takovým množstvím legend, že se jen obtížně hledá pravda. Sama malířka do této záležitosti vnesla zmatek...*“ LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 50, poznámka č. 1.

³¹ PNP, pozůstalost Arthura Nováka, dopis Zdenky Braunerové z prosince 1931.

³² František August Brauner v této době již neměl žádné ze svých sourozenců. Že by se jednalo o příbuzné Augusty Braunerové, není pravděpodobné, tím spíše, že z charakteru cesty vyznívá, že na Vysočinu potřeboval zajet hlavně František August Brauner a dcera Zdenka jej spíše doprovázela.

³³ O této cestě je známo velmi málo. V denících Zdenky Braunerové se tato cesta zmiňuje ve dvou případech, v zápisu ze dne 20.10.1873 a v zápisu ze dne 30.8.1874.

Převládají však zápisy z expozic uměleckých (Kunsthalle, Künstlerhaus či Pavillon des amateurs apod.) či záznamy o shlédnutých uměleckých dílech nacházejících se v pavilonech, které nebyly primárně vyhrazeny výtvarnému umění (např. pavilony jednotlivých zemí, ústřední rotunda apod.).

Zdenku Braunerovou zaujalo dílo především moderních malířů, např. Gaetana Chierici, Jana Matejky, či Franze von Lenbacha, ale zálibení nalezla také v díle starších umělců, např. Rembrandta, Petra Pavla Rubense či Hanse Holbeina. Ze soch ji oslovilo hlavně dílo Michelangelovo, Berthela Thorvaldsena, Antonia Canovy nebo Václava Levého.

Deník zaznamenává období, ve kterém se Zdenka Braunerová nepochybně zajímala o výtvarné umění, avšak její zájem v této době byl spíše zálibou, nikoli určitou vnitřní potřebou. Znalost, respektive spíše základní orientaci v umění vnímala jako součást všeobecného vzdělání. Přesto se jedná o jeden z prvních výraznějších záznamů takového rozsahu věnovaných výtvarnému umění. Žádný starší materiál, srovnatelný rozsahem či vlastním obsahem, se nedochoval a je pravděpodobné, že dříve ani nebyl sepsán. Významnější reflexe umění můžeme totiž u Zdenky Braunerové předpokládat až od druhé poloviny 70. let, pravděpodobněji však až roku 1878, během nebo po její návštěvě Paříže.

Deníky Zdenky Braunerové ze 70. let představují velmi zajímavý pramen, jehož obsah nemůžeme většinou konfrontovat s jinými prameny. Tím se deníky stávají nepostradatelným a téměř jediným zdrojem informací pro jakoukoli práci zabývající se jejím mládím. V tomto období se budoucí malířka nijak významněji nelišila od svých vrstevnic. Díky tomu mohou deníky posloužit jako pramen pro obecné přiblížení života mladých dívek určité sociální skupiny v druhé polovině 19. století.

Jeden každý deník sám o sobě, vzhledem k velmi omezenému rozsahu, příliš informací nepřináší. Význam deníků Zdenky Braunerové ze 70. let spočívá především v jejich kompletu. Teprve jejich soubor či celek představuje skutečně cenný pramen vysoké vypovídací hodnoty.

IV.2 Komentář k deníku z roku 1883

Myšlenka navštívit Itálii a poznat bohatství jejích uměleckých sbírek měla zřejmě své kořeny již v roce 1878, během nebo po první návštěvě Paříže. Zde se Zdenka Braunerová seznámila se středověkým italským uměním.

V dopise z ledna 1883 napsala Zdenka Braunerová¹ Juliu Zeyerovi, se kterým se krátce předtím seznámila: „*Uvidíme-li Vás ještě před naším odjezdem? My, totiž maminka, Anna a já, odjedem koncem měsíce do Říma, čehož se již dočkat nemohu. V sobotu budeme u Riegerů tančit, nemám ale již pro nic takového smyslu...*“² Z dopisu vyplývá, že původním záměrem bylo odcestovat ještě v lednu. Ve skutečnosti se však sestry Braunerovy s matkou Augustou vydaly z Roztok až dne 9. února 1883.³

Deník z roku 1883 popisuje část první cesty Zdenky Braunerové po Itálii. Její počátek však v deníku zachycen není, zápisy začínají až popisem pobytu ve Florencii dne 3.3.1883. Existuje tedy poměrně značná časová prodleva mezi vlastním začátkem cesty a počátkem (založením?) deníku. Pro přiblížení chybějícího období máme k dispozici pouze jediný pramen, dopis Augusty Braunerové synu Vladimírovi z Benátek ze dne 18. února.⁴ Z dopisu je zcela zřetelný úmysl odcestovat ještě v tentýž den z Benátek, ale obsahuje též předpokládaný plán další cesty: „*V Padově se zdržíme několik hodin. Půl dne ve Ferrare, 1 den v Boloni a pak 1 týden ve Florencii, odkud opět napíšu...*“⁵ Zároveň dopis poskytuje možnost srovnání itineráře cesty s jeho vlastním plněním. Zřejmě byl již před cestou stanoven určitý harmonogram cesty, avšak pravdou zůstává, že nebyl striktní a program cesty se měnil operativně a poměrně pružně. Nevýhodou takto organizované cesty byly např. problémy s ubytováním, které se v krajním případě hledalo až po příjezdu do stanovené destinace.⁶

Nabízí se otázka, proč si Zdenka Braunerová vedla deník až od počátku března a ne od počátku cesty?⁷ Prvním možným vysvětlením může být předpoklad, že první část cesty zapisovala Zdenka Braunerová do jiného sešitu, který se do dnešní doby nedochoval. Je ovšem málo pravděpodobné, že by popsala během tří týdnů celý sešit. Další možností je, že zápisy vedla v nějakém starším deníku, do kterého se vešel právě jen počátek cesty. V současné době však o žádném takovém deníku, který by si vedla v 80. letech, nevíme. Jiným vysvětlením může být, že cestu popisovala od počátku, ovšem sešit ztratila během cesty a musela založit deník nový. Ani

¹ Viz poznámka č. 28.

² PNP, fond Julius Zeyer, dopis Zdenky Braunerové ze dne 11. 1. 1883. Julius Zeyer obratem odpověděl: „*Mám z toho velkou radost že putujete do Říma, co tam na Vás dojmů čeká, co nadšení. Věřím Vám rád že bál u Riegerů vedle těch expectacích ne jen <z> bledl ale docela i zsinál.*“ PNP, fond Zdenka Braunerová, dopis Julia Zeyera ze dne 18.1.1883.

³ Viz zápis ze dne 9.6. 1883: „*je tomu právě dnes 4 měsíce, co jsme opustily Roztoky.*“

⁴ Milena Lenderová udává, že Augusta poslala tento dopis Bohuslavovi Braunerovi. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 68. Omyl patrně vznikl uložením dopisu v pozůstalosti Bohuslava, adresován byl však Vladimírovi. PNP, Bohuslav Brauner, dopis Augusty Braunerové Vladimíru Braunerovi ze dne 18. 2. 1883.

⁵ Volný překlad z němčiny. Tamtéž.

⁶ Viz zápis ze dne 19.3.1883.

⁷ Zde se nabízí srovnání s vídeňskou cestou, kterou začala zapisovat již ve vlaku. Viz úvodní zápis deníku č. IV.

tato možnost však není pravděpodobná, neboť by jistě o této politováníhodné události učinila zmínku v deníku, který máme k dispozici a patrně také v dopisech, kde o deníku z italské cesty hovoří. Nabízí se však zcela jiné vysvětlení.

Ve sbírce Středočeského muzea v Roztokách u Prahy se nachází skicář⁸ z italské cesty, ve kterém PhDr. Miloslav Vlk objevil kratičký text, který velmi připomíná pozdější záznamy v deníku: „*Chesa et Zacharia: Madona v postranní kapli od Giov[anni] Belliniho. V jiné kapli je triptyque od Vivariniho, od téhož je obraz nad oltářem v té malé kapli. Obrazy jsou zasazené v zlatém vyřezávaném oltáři. Ten obraz na oltáři představuje Panu Marii [s] Jezulátkem a zlatou korunou.*“⁹ Tento zápis popisuje výzdobu kostela San Zaccaria v Benátkách, zmiňovaný obraz od Giovanni Belliniho se nachází v kapli sv. Jeronýma. Přestože text neobsahuje žádnou dataci, je více než pravděpodobné, že byl do skicáře vepsán při první návštěvě Benátek v únoru 1883.¹⁰ Skicář obsahuje i další krátké texty, ovšem jedná se již o komentáře ke skicám, např. poznámky o barvě předlohy apod.¹¹

Nález tohoto textu opravňuje k domněnce, že Zdenka Braunerová si začala vést deník až v průběhu cesty a ne od počátku. Zřejmě teprve při vlastním malování pocítila potřebu si některé podrobnosti zaznamenat. Tyto komentáře a poznámky začala původně vepisovat do svého skicáře, který nosila stále při sobě.¹² Teprve později ji napadlo zavést si deník, do kterého mohla zapisovat systematicky a mnohem podrobněji své postřehy. Přes určitou pravděpodobnost se samozřejmě i v tomto případě jedná o pouhou domněnku. Je-li však správná, potom má tento deník velmi zajímavou a zcela odlišnou genezi v rámci všech předchozích deníků Zdenky Braunerové.

Zpočátku působí deník téměř monotematicky jako studijní materiál, záznamy se týkají téměř výhradně umění. Teprve později Zdenka Braunerová věnovala více prostoru i jiným podnětům, například popisu krajiny, charakteristice italských měst a života v nich, ale také lidí, se kterými se setkala.

Stránky deníku poskytují bohatý výčet malířů i shlédnutých uměleckých děl, krátký komentář, popis či jejich zevrubné hodnocení apod. Tento aspekt deníku je třeba zvláště vyzdvihnout, neboť dokládá pozoruhodnou znalost italského umění a vynikající orientaci v umění v obecném slova smyslu. Jen zcela výjimečně se setkáme se zmínkou o „*novém malíři*“, kterého dříve neznala. Zde je nutné zmínit, že v deníku figuruje zhruba sto třicet jmen různých umělců žijících či tvořících od starověku až do 2. poloviny 19. století. Rovněž Zdenka Braunerová poměrně často vzpomíná nejrůznější fotografie obrazů či soch, které sama vlastní nebo je u někoho (např. sestry) shlédla a které nyní může obdivovat v originálu.¹³ Zdenka Braunerová byla uměním Itálie

⁸ Viz příloha č. 29.

⁹ Viz příloha č. 30. SM v Roztokách u Prahy, umělecko-historická sbírka, inv. č. H 45900.

¹⁰ Skicy v tomto skicáři začínají motivem právě z Benátek. Po úvodní perokresbě následuje citovaný text.

¹¹ Např. na stránce, kde je vyobrazena židle a portiera z kostela San Domenico v Bologni: „*Červená portiera kolem dokola, malé žluté franclé, pak galon a nahoře řada benátského třepení co dělá zuby.*“ SM v Roztokách u Prahy, umělecko-historická sbírka, inv. č. H 45903.

¹² Text ve skicáři je totiž psán oproti deníkovým zápisům zásadně tužkou. Je tedy možné, že byl zapisován přímo na místě (u poznámek k později tvořeným skicám je to ostatně logické).

¹³ Viz např. zápis ze dne 28.3.1883.

nadšena, dokázalo ji okouzlit a dojmout nejen bohatství sbírek nejvýznamnějších italských galerií, ale i fresková výzdoba méně známých kostelů či klášterů, jejich architektura apod.

Během svého italského pobytu se Zdenka seznámila nebo setkala s mnoha zajímavými osobnostmi. Z tohoto hlediska byl nejvýznamnější pobyt v Římě. Zde se setkala s významnými církevními hodnostáři, včetně papeže Lva XIII. Jiným pozoruhodným setkáním byla návštěva ateliéru nejslavnějšího německého portrétisty Franze von Lenbacha. Jeho dílo Zdenka Braunerová obdivovala již na Světové výstavě ve Vídni v roce 1873. Obě tato setkání znamenala pro Zdenku Braunerovou nepochybně zážitek na celý život.

K nejzajímavějším pasážím deníku patří bezesporu podrobná charakteristika významných osobností italské kultury, se kterými byla ubytována v penzionu během svého pobytu v Římě. Jedná se o nejdelší pasáž v rámci všech deníků Zdenky Braunerové, která je věnována popisu lidí a jejich charakteru. Někteří z nich si Zdenku Braunerovou oblíbili, k nim patřil především politik a spisovatel Marco Tabarrini nebo italský básník a překladatel Andrea Maffei. O jeho náklonnosti svědčí nejen pochvala studií a prací, které mu Zdenka Braunerová ukázala, ale především báseň, k jejímuž sepsání jej inspirovala, a kterou vlastnoručně zapsal do jejího deníku.

Zcela specifické jsou záznamy o jiné osobě, se kterou se Zdenka Braunerová seznámila. V Římě se spřátelila s baronem Salvatorem Bacilem, který ji poté doprovázel do Neapole a na Capri. Baron Bacile byl nejstarším synem architekta Filippa Bacile barona di Castiglione (1827-1911), později se stal umělcem (byl žákem Domenica Morelli) a měl vlastní atelier v Římě na Via Margutta.

Početná rodina Bacile di Castiglione žila v rodovém sídle ve Sponganu. Salvatore měl deset sourozenců, z nichž v deníku jsou zmíněni jen někteří. Bratr Giuseppe (1871-1941) se později stal soudcem, Gennaro (1865-1920) působil jako inženýr.

Zdence Braunerové byla jeho pozornost milá, bezesporu si mladého barona vážila, vždyť sice „*studoval práco, ale veškerá láska je pro uměňt*“¹⁴. Působilo jí radost jeho uznání coby umělkyně a také ona hodnotila jeho umělecké snahy velmi kladně: „*Má pravou povahu umělce a jeho kresby jsou opravdu dobré.*“¹⁵ Mladý baron byl zřejmě od počátku do Zdenky Braunerové zamilován, ona se snažila naopak nepřekročit hranice přátelství. Baron Bacile se snažil Zdence Braunerové přiblížit ještě několik let po jejím návratu do Čech, myslel na ni během své cesty po Švýcarsku, odkud jí poslal kytičku protěže a zamýšlel si ji vzít za ženu. Riskoval dokonce problémy ve vlastní rodině, která případnému sňatku nakloněna rozhodně nebyla. „*...starý Bačile byl dřív sám proti tomu, aby si tak neznámou osobu bral, ale nyní, když syn stále trvá na svém a řekl prý, že jinou ne, tu otec prý měl říci, že si dá všemhu práci, aby mne pro svého syna zas získal.*“¹⁶ Ke sňatku samozřejmě nedošlo. Zdenka Braunerová byla v této době (1886) již pevně rozhodnuta o své životní cestě, přesto své sestře napsala: „*Mne těší vědomí, že mne má přece někdo*

¹⁴ SM v Roztokách u Prahy, dopis Zdenky Braunerové Elémiru Bourgesovi ze dne 31.7.1883, inv. č. AV 64/98.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ PNP, fond Zdenka Braunerová, dopis Zdenky Braunerové Anně Bourges ze dne 4.1.1887.

*tak rád a chce přes překážky i po 4 letech.*¹⁷ V pozůstalosti Salvatora Bacileho se zachoval portrét mladé ženy. Obraz pochází z roku 1887 a nese ne zcela čitelný nápis, jehož část lze přeložit: „...*pro zakončení nezávislé na mé vůli...*“. Pokud by se potvrdilo, že zobrazenou ženou je Zdenka Braunerová, jednalo by se o její zcela neznámý portrét.

Salvatore Bacile se v roce 1890 oženil s Mariannou Lepore Campitelli dei Baroni di Castelsaraceno di Trani. Velmi cestoval, navštívil např. Švýcarsko, Francii, Anglii či Německo, během pobytu v zahraničí si vedl deníky, z nichž některé vyšly později v knižní podobě.¹⁸

V deníku se často objevují doklady výtvarné činnosti Zdenky Braunerové. Je zřejmé, že vytvořila v Itálii celou řadu skic, kreseb či akvarelů. Do dnešní doby se dochovalo jen torzo v podobě již zmíněného skicáře a několika jednotlivin.¹⁹ Deník zaznamenává nejen skutečně zhotovené práce, ale přináší množství údajů o motivech či tématech, která Zdenku Braunerovou zaujala.²⁰

Poměrně mnoho prostoru věnovala Zdenka Braunerová líčení vlastních pocitů a nálad, které dávají tušit, že italská cesta neznamovala jen pocity euforie z nádhery uměleckých skvostů, ale také období smutné a těžké.²¹ Měla k tomu ostatně řadu důvodů. Rozhodla se pro dráhu umělkyně a začala si uvědomovat nevyhnutelnou izolaci, ve které se ocitne. Rozpadal se jí vztah s Antonínem Chittussim. Její sestra, vlastně nejbližší a nejvěrnější přítelkyně, byla zasnoubena s Elémirem Bourgesem a měla ji v brzké době opustit a odstěhovat se do Francie. Není divu, že místy propadla melancholii a smutku.

Deník z roku 1883 je svým obsahem i charakterem pramenem zcela mimořádným. Zatímco deníky ze 70. let nám poskytují obraz Zdenky Braunerové – mladé dívky, či spíše ještě dítěte, cestovní deník nám představuje Zdenku Braunerovou již jako tvořící se osobnost, umělkyni.

Hodnota cestovního deníku má několik úrovní. Samozřejmě je cenným archivním pramenem, dokumentujícím velmi zajímavé, i když nelehké, období života Zdenky Braunerové. Je možné jej však také vnímat jako jeden z dokladů značné cílevědomosti Zdenky Braunerové, tedy vlastnosti nepostradatelné pro její pozdější seberealizaci a prosazení se.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Za veškeré informace týkající se rodiny Salvatore Bacile vděčím Claudii Bacile, vnučce Salvatorova bratra Giuseppe.

¹⁹ Ve sbírce Národní galerie v Praze se nachází náčrtník s názvem „Roma“, který obsahuje dvě skici z Benátek a Sorrenta a několik volných kreseb, které však zřejmě pocházejí ze zmíněných skicářů. VLK, Miloslav: Komentář ke kresbám z první italské cesty Zdenky Braunerové. In: Cestovní deník Zdenky Braunerové. Roztoky u Prahy 2003, s. 114.

²⁰ Viz zápis ze dne 31.3.1883.

²¹ Milena Lenderová uvádí jako příčinu vztah k Juliu Zeyerovi. LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000, s. 68. Příčinu však je třeba hledat v širších souvislostech, tím spíše, že se s Juliem Zeyerem znala velice krátce. Tím spíše, že sama Zdenka Braunerová svůj vztah k Zeyerovi datovala až od roku 1885. „*Tenkráté Jste to jistě netušil, je tomu nyní bezmála 7 let! Tajila jsem se tím i před Annou, proč jsem Chittussiho opustila...*“ HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Přátelství básníka a malířky. vzájemná korespondence Julia Zeyera a Zdenky Braunerové. Praha 1941, s. 107, dopis ze dne 1.3.1892.

V.1 Rejstřík jmenný

Jméno:	Výskyt:
Aizeli, Eugene Antoine (1821-1902), fr. sochař	IV-23
Alboy-Rebouet, Alfred (1841-1873), fr. malíř	1873: 26.8.
Aleš, Mikuláš (1852-1913), čes. malíř	VII-22
Alexejevová, Věra	1873: 29.11.
Alexejevovi	1873: 30.11.
Alinari, známá it. rodina, vlastníci fotoateliér založený r. 1854	1883: 9.9.
Alma-Tadema, Sir Lawrence (1836-1912) nizozem. malíř	1883: 6.4.
Altdorfer, Albrecht (kol. 1480-1538), něm. malíř, rytec a stavitel	1883: 16.3.
Amatrice, Cola dell' (1480-1547), it. malíř	1883: 12.4.
Andersehn, Hans Christian (1805-1875), dánský básník	1873: 24.12. 1874: 19.9.
Angelico, Fra, vl. Fra Giovanni da Fiesole (kol. 1395 až 1400-1455), it. malíř	1883: 4.3., 5.3., 7.3., 13.3., 18.3., 27.3.
Anna, teta	1875: 29.8.
Athenais	1883: 24.4.
Audran, rodina fr. ryjců	1883: 8.3.
Aurelie	1873: 8.2.
Axecist	1874: 9.8.
Bacile, Gennaro (1865-1920)	1883: 29.5., 30.5.
Bacile, Giuseppe (1871-1941)	1883: 30.5.
Bacile, Giustina, sestra Salvatora Bacile	1883: 30.5.
Bacile, Salvatore (1859-1949), it. malíř	1883: 21.4., 22.4., 23.4., 24.4., 25.4., 27.4., 29.4., 30.4., 1.5., 2.5., 23.5., 24.5., 25.5., 28.5., 29.5., 30.5., 1.6., 2.6.
Bartolomeo, Fra (1472-1517), it. malíř	1883: 7.3.
Bassano, Francesco (1549-1592)	1883: 12.3., 14.4.
Bassano, Leandro (1557-1622)	1883: 12.3., 14.4.
Bassano, vl. Jacopo da Ponte (1510 nebo kol. 1519-1592), it. malíř	1883: 14.4.
Bazikovi, rodina Edvarda Bazika, inženýra a stavitele nar. 1830	1873: 13.5.
Beato, Fra viz Angelico, Fra	
Beaumont, Francis (1586-1615), angl. dramatik	1883: 10.3.

- Beccafumi, Domenico (1486-1551), it. malíř a sochař **1883:** 16.3.
- Belfort **1874:** 19.3., 18.5.
- Bellini, Gentile (kol. 1429-1507), benát. malíř **1883:** 1.5.
- Bellini, Giovanni (1431-1516), benát. malíř **1883:** 30.3., 10.4., 1.5.
- Bellini, Jacopo (kol. 1400-1466), it. malíř **1883:** 9.6.
- Benson, spisovatel **1883:** 10.3., 14.3.
- Bernini, Giovanni Lorenzo (1598-1680), it. stavitel, malíř a sochař **1883:** 31.3.
- Berzovi **1873:** 19.10., **1874:** 14.2.
- Bílý **1874:** 26.9.
- Bleileben, Jan Václav Prokop (zemř. 1873), c.k. min. rada IV-35
- Bleileben, příslušníci starého šlechtického rodu **1873:** 28.8.
- Boccardi, Giovanni di Giuliano (1460-1529), it. iluminátor **1883:** 15.3.
- Bodkin **1873:** 31.12.
- Bohušek viz Brauner, Bohuslav
- Bonaventura Peeters st. viz Peeters, Bonaventura st.
- Boschetti, Tereza (1846-1919), pův. italská zpěvačka **1875:** 14.2.
- Botislava **1873:** 31.12.
- Botticelli, Sandro (1446-1510), it. malíř **1883:** 4.3., 6.3., 9.3., 11.3., 13.3., 27.3., 30.3., 7.4., 26.4., CD-44
- Bourges, Élemer (1852-1925), fr. spisovatel, snoubenec a pozdější manžel Anny Braunerové **1883:** 3.3., 7.3., 10.3., 25.3., 30.3., 30.5., 31.5., CD-65, 101
- Boža viz Brauner, Bohuslav
- Bramante, Donato (1443 až 1444-1514), it. malíř a architekt **1883:** 14.4.
- Brauner, Bohuslav (1855-1935), pozdější čes. chemik, bratr Zdenky Braunerové **1873:** 16.8., 18.8., 27.8., 29.8., 6.9., 11.10., 23.11., **1874:** 30.7., 28.9., 3.10., 9.10., 10.10., **1878:** 1.5.
- Brauner, František August (1810-1880), čes. politik, otec Zdenky Braunerové **1873:** 27.9., 11.10., 24.12., **1874:** 30.7., 8.9., 9.9., 27.9., 4.10., **1875:** 7.6., **1883:** 31.3. IV-75, VI-5

Brauner, Vladimír (1853-1924), pozdější čes. advokát, bratr Zdenky Braunerové	1873: 5.8., 9.8., 16.8., 18.8., 6.9., 11.10., 23.11., 1874: 3.1., 18.2., 14.3., 18.5., 18.9., 21.9., 7.10., 10.10., 23.10., 1875: 8.2., 14.2., 1878: 1.5., 1883: 10.4., 11.4., 12.4., 15.4., 16.4., 18.4., 19.4., 21.4., 22.4., 23.4., 24.4., 27.4., 29.4., 2.5., 6.5., 11.5., 24.5.
Braunerová, Anna (1856-1930), sestra Zdenky Braunerové	1873: 12.5., 4.8., 9.8., 16.8., 17.8., 22.8., 25.8., 4.9., 5.9., 25.9., 8.10. 11.10., 20.10., 23.10., 25.10., 30.11., 25.12., 1874: 3.1., 6.3., 7.3., 18.5., 21.6., 30.7., 18.8., 23.8., 30.8., 3.9., 21.9., 22.9., 28.9., 3.10., 7.10., 10.10., 23.10., 12.11., 3.12., 1875: 6.1., 18.1., 15.2., 1878: 1.5., 1883: 4.3., 6.3., 7.3., 9.3., 10.3., 11.3., 12.3., 13.3., 15.3., 16.3., 17.3., 20.3., 21.3., 23.3., 25.3., 28.3., 30.3., 1.4., 2.4., 5.4., 6.4., 9.4., 20.4., 21.4., 22.4., 23.4., 24.4., 25.4., 27.4., 29.4., 1.5., 9.5., 12.5., 13.5., 23.5., 24.5., 26.5., 28.5., 29.5., 31.5., 2.6., 3.6., 8.6.
Braunerová, Augusta (1817-1890), matka Zdenky Braunerové	1873: 13.5., 31.7., 16.8., 22.8., 25.8., 27.8., 5.9., 25.9., 21.10., 23.10., 24.10., 25.10., 30.11., 24.12., 1874: 18.5., 8.9., 9.9., 18.9., 26.9., 28.9., 9.10., 15.10., 1875: 6.1., 18.1., 15.2., 1878: 1.5., 1883: 5.3., 17.3., 22.3., 23.3., 25.3., 28.3., 5.4., 13.4., 17.4., 21.4., 23.4., 24.4., 30.4., 10.5., 25.5., 30.5., 31.5.
Bráfová, Libuše	CD-2
Breughel, viz Brueghel, Jan	
Brioschi, Othmar (1854-1912) it. malíř	1883: 20.4.
Brogi, známá it. rodina, vlastníci fotoateliér založený r. 1860	1883: 12.3.
Brocházková, Marta	1874: 16.8.
Bronzino, Agnolo di Cosimo (1503-1572), it. malíř	1883: 21.3., 30.3.
Brueghel, Jan (1568-1625), nizozem. malíř.	1883: 10.4.
Burenne, zpěvačka	1875: 14.2.
Calame, Alexandre (1810-1864), švýc. malíř	1873: 29.8.
Canaletto, vl. Giovanni Antonio Canal (1697-1768), it. malíř	1883: 14.4., 9.5., 31.5.
Canova, Antonio (1757-1822), it. sochař	1883: 29.3., 2.4.

Canova, Antonio (1757-1822), it. sochař	1873: 23.8., 27.8., 2.9., 5.9.
Capalini, Karel	1873: 8.2., 1874: 31.1.
Capalini, slečna	1875: 15.2.
Capaliniová, Mária	1873: 11.2., 9.8.
Capaliniová, Manča viz Capaliniová, Mária	
Capelli, baronka	1883: 12.3.
Carda, Jan, učitel českého a německého jazyka na Vyšší dívčí škole	1873: 8.10., 1875: 9.2.
Cardici viz Carda, Jan	
Carlén-Flygare, Emilia (1807-1892), švédská spisovatelka	1874: 12.11.
Carlevaris, Luca (1663-1730), it. malíř, rytec a architekt	1883: 14.4.
Cavalle	1874: 15.2.
Cavallini, Pietro (1240-1330), it. malíř a mozaikář	1883: 14.4.
Ciarpaglini, bankovní úředník	1883: 5.4.
Clomser, majitel restaurace	1873: 25.8.
Constable, John (1776-1837), angl. malíř a rytec	1883: 6.5.
Corbizzi, Litti (činný 1496-1515), it. iluminátor	1883: 17.3.
Corot, Camille (1796-1875), fr. malíř a rytec	1883: 9.5.
Corregio, Antonio da (1494-1534), it. malíř	1873: 26.8., 4.9.
Cranach, Lukas (1472-1553), něm. malíř a mědirytec	1883: 16.3.
Crivelli, Carlo (1430 až 1435-1493), it. malíř	1883: 12.4.
Čáslavka, Ota	1874: 21.9.
Čáslavkovi	1874: 19.9., 22.9.
Čech, ml.	1874: 16.8.
Čech, Svatopluk (1846-1908), čes. básník, první vychovatel u Braunerů	1873: 8.2.
Čerichová, spolucestující	1873: 22.8.
Čumpelík	1873: 9.8.
d'Ilario, Ugolino viz Ugolino di Prete Ilario	
Daives	1883: 12.3.
David maître hollandais viz Heem, David de	
Denis, Ernest (1849-1921), profesor, historik	1874: 6.12.
Desiderio da Settignano (1429 až 1432-1464), it. sochař	1883: 13.3.
Dickens, Charles (1812-1870), angl. spisovatel	1883: 10.3.
Dlabačová	1874: 3.9.

Dolejška, František, učitel krasopisu na Vyšší dívčí škole	1873: 8.10., IV-64
Domenichino, vl. Domenico Zampieri (1581-1641), it. malíř	1883: 25.4., 28.4.
Donatello, vl. Donato di Niccolò di Betto Bardi (kol. 1386-1466), it. sochař	1883: 7.3., 12.3.
Dosso Dossi, vl. Giovanni di Niccolò de Lutero (1479-1541 až 1542), it. malíř	1883: 10.4.
Doubek, Josef Šebestián (1842-1922), majitel parních mlýnů v Brněnci	1883: 4.3., 5.3., 22.3., 25.3.
Douša	1874: 19.9.
Doušovi	1874: 26.9.
Dreher, Anton (1810-1863), rak. průmyslník a majitel pivovarů	1873: 24.8.
Dupré, Jules (1811-1889), fr. malíř, člen tzv. barbizonské skupiny	1883: 9.5.
Dürer, Albrecht (1471-1528), něm. malíř a rytec	1883: 9.3., 14.4., 8.6.
Dyck, Antoon van (1599-1641), vláms. malíř	1873: 4.9.
Ehrik viz Wolf, Erik	
Eiselt	1873: 19.11.
Ella	1875: 29.8., 4.12.
Erik viz Wolf, Erik	
Eugenie	1883: 11.3.
Everlein	1883: 24.4.
Eyck, Hubert van (nar. 1385 až 1375 - 1426), nizozem. malíř	CD-98
Eyck, Jan van (1395-1441), nizozem. malíř	1883: 5.4., 7.4.
Fábera	1873: 9.8.
Falke	1883: 5.3.
Fernkorn, Anton Dominik (1813-1878), něm sochař a kovolijec	1873: 27.8.
Fetti, Domenico (1588-1624), it. malíř	1883: 18.3.
Fidélie viz Marková, Fidélie	
Fílnert viz Vielwethr	
Fílvrt (Fílveth) viz Vielwerth	
Fiesole viz Angelico, Fra	
Fischelová	1874: 4.7., 26.9.
Fischelovi	1874: 4.7.
Fischer, Móricz (1800-1880), uher. keramik, malíř	1873: 28.8.
Fišlová viz Fischelová	
Fišlovi viz Fischelovi	

Flavie	1883: 5.4., 2.5.
Fletcher, John (1576-1625), angl. dramatik	1883: 10.3.
Fragonard, Jean-Honoré (1732-1802), fr. malíř a rytec	1883: 16.4.
Francais, Francois Louis (1814-1897), fr. malíř a rytec	IV-22
Francesco, Emilio (1839-1890) flor. sochař	1883: 6.4.
Francia, Francesco (1450-1517), it. malíř	1883: 30.3., CD-86
Franciabigio, vl. Francesco di Cristofano Giudicis (1484-1525), it. malíř	1883: 3.3., 30.3., CD-2, 86
Franča viz Frankenberger, Otakar	
Frankenberger, Otakar (1852-1915) pozdější čes. laryngolog	1873: 11.5., 10.8., 15.8., 16.8., 18.8. 11.10., 16.11., 19.11., 23.11., 3.12., 25.12., 31.12., 1874: 3.1., 19.1., 31.1., 1.2., 15.2., 18.2., 6.3., 8.3., 12.3., 19.3., 20.3., 18.5., 1.8., 23.8., 3.9., 8.9., 9.9., 18.9., 20.9., 26.9., 7.10., 9.10., 9.10., 12.11., 3.12., 6.12., 1875: 18.1., 20.1., 23.1., 1.2., 8.2., 9.2., 15.2., IV-71
František Štěpán Lotrinský (1708-1765), císař římskoněmecký, manžel Marie Terezie	1873: 27.8.
Frída	1874: 15.2.
Fülnerth viz Vielwerth	
Fürstovy, holčičky	1874: 22.9.
Gabii	1873: 2.9.
Gabler, Vilém (...), ředitel Vyšší dívčí školy	III-13
Gabriela viz Knížková, Gabriela	
Gaddi, Taddeo di (1320?-1366), it. malíř	1883: 7.3.
Garibaldi, Giuseppe (1807-1882), it. vlastenec	1883: 7.5.
Garofalo (Benvenuto) (1481-1559), it. malíř	1883: 30.3.
Ghirlandajo, Domenico (1448 až 1449-1494), it. malíř	1883: 6.3., 7.3., 27.3., 26.4.
Giordano, Luca (1634-1705), it. malíř	1883: 10.3.
Giorgione, vl. jm. Barbarelli Giorgio (1478-1510), benát. malíř	1883: 3.3., 6.3., 7.4.
Giotto, vl. jm. Ambrogio di Bondone, (1267-1337), it. malíř, sochař a stavitel	1883: 7.3., 13.3., 9.6.
Giovanni di Paolo (di Grazia) (1399-1482) it. malíř a iluminátor	1883: 16.3.
Giovanni di Pietro, zv. Lo Spagna (kol. 1450-kol. 1528) it. malíř	1883: 1.5.

Girolamo da Cremona (doložený 1451-1483), it. iluminátor, malíř	1883: 15.3.
Giulio Romano (1499?-1546), it. malíř a architekt	1883: 27.3., 28.3., 29.3.
Gladstone, Wiliam Ewart (1809-1898), angl. státník a spisovatel	1883: 19.4.
Goes, Hugo van der (1440-1576), nizozem. malíř	1883: 9.3.
Goethe, Johann Wolfgang (1749-1832), něm. básník	1874: 15.10.
Goncourt, Edmont Louis Antoine (1822-1896), fr. prozaik, zakladatel Académie des Goncourt	CD-65
Goncourt, Jules Alfred (1830-1870), fr. prozaik	CD-65
Gončarov, Ivan Aleksandrovič (1812-1891), rus. spisovatel	1873: 23.10.
Górski, pořádal plesy	1873: 8.10., 21.10., 22.10., 25.10., 1874: 9.2., 12.11.
Goya, Francisco (José) de (y Lucientes) (1746- 1828), špan. malíř	1883: 29.5.
Gozzoli, Benozzo (1420-1497), it. malíř	1883: 10.3., 20.4., 3.6., 4.6.
Grandi, Ercole di Giulio (1463-1531), it. malíř a architekt	1883: 14.4.
Grita, Salvatore (1828-1912), it. sochař	IV-38
Guardi, Francesco (1712-1793), it. malíř	1883: 6.6., CD-92
Guardi, italská malířská rodina	1883: 3.4.
Guarnerio, Pietro (1842-1881), it. sochař	1873: 29.8.
Hanička, hraběnka	1874: 3.10.
Hanka, Václav (1791-1861), čes. slavista a knihovník	IV-19
Hans	1875: 29.8.
Hanuš	1874: 20.3.
Hanzi	1874: 10.8., 6.9., 16.11., 23.11., 24.12., 31.12., 1874: 31.1., 8.3., 3.10., 1.11., 12.11., 31.12., 1875: 18.1., 8.2.
Havelka	1874: 18.9.
Heem, David de (1570-1632), holand. malíř	1883: 14.4.
Heine, Heinrich (1799-1856), něm. básník	1873: 10.8., 1874: 1.2., 6.3., 20.3., 3.9., 3.12., 24.12.
Hejda	1873: 11.5., 1874: 30.7.
Hejrovský	1873: 8.10., 1874: 23.8.
Heller, Ernest	1873: 3.9.

Heller, Ferdinand, učitel zpěvu na Vyšší dívčí škole	III-12
Heller, Gotlieb	1873: 3.9.
Heller, Herman	1873: 3.9.
Heller, Sigfried	1873: 3.9.
Heller, strýc	1873: 3.9.
Hellerová, Zdenka	1873: 3.9.
Helst, Bartholomäus van der (1613-1670), holand. malíř	1883: 29.5.
Hirschl, Hiremy (nar. 1860) uher. malíř	1883: 20.4.
Hirt, Johann (1836-1897), něm. sochař	1873: 29.8.
Holbein, Hans ml. (1497 až 1498-1543), malíř	1873: 29.8., 1883: 7.4., 14.4., 19.4., 8.6.
Honora, slečna	1875: 8.2.
Horová, slečna	1874: 20.9.
Hugo, Victor (1802-1885), fr. spisovatel	1875: 29.8., VII-19
Chierici, Gaetano (1838-), it. malíř	1873: 29.8.
Chittussi, Antonín (1847-1891), čes. malíř	VII-22, 23
Chlup, učitel v Polici	1874: 20.9.
Christovic	1873: 27.8.
Chytil	1873: 8.2.
Ina	1875: 29.8.
Jacobson	1883: 7.3., 11.3.
Jaenig, Karel (1835-1914), vedoucí ústavu S.	
Maria dell'Anna	1883: 22.3.
Jahnová, Marie, spisovatelka	1874: 4.10.
Jantsche	1874: 14.2.
Jerolým, bratranec	1873: 22.8.
Jeřábek	1878: 1.5.
Jiří z Poděbrad (1420-1471), český král	1873: 15.8.
Jonák, hudebník	1875: 14.2.
Jonnet	1883: 9.3.
Josef II. (1741-1790), rak. císař	1873: 23.8., 27.8.
Kandert, Josef, čes. architekt a podnikatel	1883: 23.3.
Kanský	1874: 20.8.
Kapaliny viz Capalini	
Karel (Jihlava)	1875: 29.8.
Karel	1873: 25.9.
Karl viz Karel, (Jihlava)	1875: 29.8.
Karolína viz Krausová, Karolína	
Kirschnerová, Lola (Aloisia) (1854-1931), českoněm. spisovatelka	CD-61
Kirschnerová, Marie Louissa (1852-1931), českoněm. malířka	1883: 4.4., CD-61

- Kirschnerovy, sestry **1883:** 19.3., 1.4., 22.3., 20.4.
- Klára **1875:** 29.8., 4.12.
- Klazar **1874:** 3.12., **1875:** 18.1., 20.1., 23.1., 1.2., 8.2., 14.2., 15.2., 7.6.
- Knižková, Gabriela, spolužačka Z. Braunerové na Vyšší dívčí škole **1873:** 8.10., 30.11., IV-72
- Knobloch, Eduard, učitel náboženství, pedagogiky a psychologie na Vyšší dívčí škole **1873:** 8.10.
- Knorn, Josef, kontrolor telegrafního úřadu IV-56
- Knornová Ladislava, spolužačka Z. Braunerové na Vyšší dívčí škole IV-56
- Knornovi **1873:** 26.9.
- Kojdl viz Koydl
- Kossos, Johann (1822-1877), řec. sochař **1873:** 24.8.
- Koydl **1873:** 8.2., 11.5., 3.8., 9.8., 10.8., 8.10., 22.10., 19.11. **1874:** 12.3., 30.7.
- Kozánek **1873:** 19.11.
- Kraus, Marek **1874:** 19.9.
- Kraus **1873:** 22.8.
- Krausová, Karolína **1874:** 18.9., 19.9., 21.9., 22.9., 23.9.
- Krausovi **1874:** 19.9., 22.9.
- Krejčí **1874:** 15.2., 20.8.
- Krejčí, Jan **1873:** 26.9., IV-55
- Krejčí, Ludmila **1873:** 26.9., 23.11., 3.12., 31.12., **1874:** 15.2., 18.2., 20.3., 19.8., 20.8., 31.12., **1875:** 6.1., 23.1.
- Krejčí, Zdenka **1873:** 26.9.
- Kripsa **1874:** 20.8.
- Křepinský **1874:** 9.9.
- Kudrna **1874:** 15.2., 21.6.
- Kudrnovi **1874:** 18.2.
- Kuchař, Josef (1847-1926), čes. básník **1874:** 1.2.
- Kupková **1874:** 10.10.
- Kutnohorská, Betty, čes. spisovatelka **1874:** 4.10.
- Kyrééfová (Kyreevová) **1874:** 21.6., 4.7.
- Lamartine, Alphonse Marie Louis de (1790-1869), fr. básník **1874:** 8.10.
- Lambová, Thekla **1873:** 8.10., **1874:** 21.6.
- Laufberger, Václav (nar. 1845), student medicíny **1873:** 19.11., 3.12., **1874:** 19.1., 3.12.

Ldi viz Krejčí, Ludmila

Le Nôtre, André (1613-1700), umělecký zahradník a zakladatel fr. zahradního slohu	1883: 29.3.
Lebedová, Katja	1874: 30.9.
Lebedovi	1874: 30.9.
Ledochowski, Mieczysław (1823-1902), hrabě, kardinál	1883: 23.3., CD-74
Lenbach, Franz von (1836-1904), něm. malíř	1873: 29.8., 1883: 19.4.
Leo Otricoli, mozaikář	1883: 28.3.
Leo viz Leon	
Leon	1875: 29.8.
Leonardo da Vinci (1452-1519), it. malíř, sochař a architekt	1873: 27.8., 1883: 3.3., 6.3., 10.3., 14.4., 9.5., 31.5., 6.6., 8.6., 9.6., IV-26, CD-2
Leopardi, Giacomo (1798-1837), básník	1883: 24.4.
Leuze, René Hyacinthe de (1726-1811) fran. malíř	1883: 3.5.
Lev XIII., vl. Vincenzo Giocchino Pecci (1810- 1903), papež	1883: 29.3., 30.3., 31.3.
Levý, Václav (1820-1870), čes. sochař	1873: 2.9.
Leyden, Lucas de (1494-1553), it. malíř	1883: 9.6.
Lhotka viz Lhotová, Marie	
Lhotová, Marie, spolužačka na Vyšší dívčí škole	1873: 8.10.
Liberale da Verona (1445-1527 až 1529), it. iluminátor, malíř	1883: 15.3.
Licinio, Bernardino (1485-1550), it. malíř	CD-87
Licinio, Arrigo, bratr B. Licinia	CD-87
Lída viz Krejčí, Ludmila	
Lidka viz Krejčí, Ludmila	
Liduška viz Krejčí, Ludmila	
Linda	1874: 27.9., 28.9., 1.11., 1875: 1.2., 7.6.
Lipovský, Václav (1838-1903), čes. prozaik a dramatik	1874: 21.9.
Lippi, Filippino (1457-1504), it. malíř	1883: 3.3., 10.3.
Lippo Memi (doložen 1317-1350) it. malíř	1883: 16.3., 4.6., 6.6., CD-54
Liszt, Ferenc (1811-1886), klavírní virtuoz a skladatel	1875: 6.1., 1883: 5.4.
Lo Spagna viz Giovanni di Pietro	
Lorenzo di Credi (1457-1536), it. malíř	1883: 11.3.
Lorrain, Claude, také Claude Gellée (1600-1682), fr. malíř	1883: 9.5., 31.5.
Lothringer	1873: 29.8.
Lotrinský viz František Štěpán Lotrinský	
Luini, Aurelio (1530-1593), it. malíř	1883: 8.6.

Luini, Bernardino, také Luvino (1480 až 1485-1532), it. malíř	1883: 14.4., 6.6., 8.6.
Luppen, Jozef van (1834-1891), belg. malíř	1875: 1.5.
Lužická, Věnceslava (1835-1920), čes. spisovatelka	1874: 4.10.
Lvovská, Anna, vdova po obročním hraběte Thuna	1873: 30.11.
Macchi, msgr.	1883: 29.3.
Maffei, Andrea hrabě(1798-1885), it. spisovatel a básník	1883: 5.4., 29.4., 30.4., 1.5., 2.5., 9.6.
Majano, Benedetto da (1442-1497), it. sochař a stavitel	1883: 12.3.
maminka viz Braunerová, Augusta	
Manča	1873: 8.2.
Mantegna, Andrea (1430 až 1431-1506), it. malíř a mědirytec	1883: 6.3., 9.3., 16.3., 20.4., 9.6.
Marek	1873: 26.9.
Marek, Karel	1873: 8.2., 13.5., 9.8., 10.8., 15.8., 16.8., 17.8., 18.8., 19.11., 3.12., 1874: 12.3.
Marie Terezie (1717-1780), rak. císařovna	1873: 27.8., 3.9., 1874: 28.9.
Marková, Fidélie	1873: 13.5., 25.9.
Marková, Márinka	1873: 13.5., 25.9., 26.9., 1875: 15.2.
Marková	1873: 26.9., 30.11.
Markovi	1873: 8.2., 13.5., 27.9.
Martikán	1873: 20.10.
Martini, Simone (1284-1344), it. malíř	1883: 16.3.
Mařeka, Otakar	1874: 1.11.
Masaccio, Tommaso di Giovanni Guidi (1401-1428), it. malíř	1883: 23.4.
Máša, Otakar	1873: 23.8., 24.8.
Mašek	1873: 3.12.
Matejko, Jan (1838-1893), pol. malíř	1873: 24.8., 1883: 6.4.
Matteo di Giovanni, také Matteo da Sienna (kol. 1430 – 1495) it. malíř	1883: 16.3.
Meduna	1873: 11.8.
Meissner, Alfréd (1822-1885), něm. básník	1874: 6.3.
Memi, Lippo viz Lippo, Memi	
Memling, Hans (1430 až 1440-1494), nizozem. malíř	1883: 6.3., 9.3.
Memmi, Simone viz Martini, Simone	
Menozzi, Cenco	1883: 1.5., 2.5., 1.6.
Menozzi, knihovník	1883: 20.3., 5.4., 10.4., 15.4., 2.5.

Metternich, Kliment Václav Nepomuk Lothar (1773-1859), rak. kancléř	1873: 2.9.
Mieris, Frans van (1635-1681), holand. malíř	1883: 9.3.
Mignard, Pierre (1612-1695), fr. malíř	1883: 9.5., 31.5.
Michelangelo Buonarotti, (1475-1564), it. malíř, sochař a architekt	1873: 29.8., 2.9., 1883: 5.3., 6.3., 7.3., 13.3., 27.3., 28.3., 29.3., 30.3., 3.4., 26.4., 2.6.
Michelet, Jules (1798-1874), fr. historik, politik a spisovatel	1883: 6.5.
Michetti, Francesco Paolo (1851-1929), it. malíř	1883: 6.4., 24.5., 29.5.
Milena	1873: 17.8.
Millner	1873: 19.11.
Mino da Fiesole (1431-1484), it. sochař	1883: 7.3., 12.3.
Monaco, Fra Giovanni viz Monaco, Lorenzo	
Monaco, Lorenzo, vl. Piero di Giovanni (1370 až 1375-1425), it. malíř	1883: 13.3.
Montelupo, baron	1883: 24.4.
Monteverde, Car. Giulio (1837-1917), it. sochař	IV-37
Morče viz Marek, Karel	
Morelli, Domenico (1826-1901), it. malíř	1883: 29.5.
Moszinsky, msgr.	1883: 23.3., CD 74
Moucheron, Frederic de (1634-1686), holand. malíř	1883: 11.3., CD-39
Moucheron, Isaac de (1667-1744), holand. malíř	CD-39
Murillo, Bartolomé Esteban (1617-1682), špan. malíř	1873: 29.8., 3.9.
Muziano, Girolamo (1532-1592), it. malíř	1883: 7.4.
Napoleon I. Bonaparte (1769-1821), fr. císař	1873: 3.9., CD 99
Náprstek, Vojta (1826-1894), čes. filantrop	VI-10
Nedobiti	1873: 9.8.
Nedobytý viz Nedobiti	
Nellinka viz Nelly	
Nelly	1874: 30.8., 27.9., 1875: 29.8., 30.8., 4.12.
Nellynka viz Nelly	
Novák	1875: 23.1., 9.2.

Olga	1873: 29.8., 20.10., 21.10., 22.10., 23.10., 25.10., 16.11., 23.11., 25.11., 29.11., 30.11., 24.12., 31.12., 1874: 12.3., 18.5., 29.8., 30.8., 3.9., 26.9., 27.9., 28.9., 30.9., 3.10., 4.10., 7.10., 9.10., 10.10., 15.10., 23.10., 1.11., 24.12., 1875: 18.1., 9.2., 15.2., 7.6., 29.8.
Oliga viz Olga	
Olinka viz Olga	
Ostrowski, Kazimierz (1848-1880), pol. sochař	1873: 2.9.
Otta viz Máša, Otakar	
Padějští	1874: 16.8.
Pagliano, Eleuterio (1826-1903), it. malíř	1873: 29.8.
Parker	1883: 13.3.
Peeters, Bonaventura st. (1614-1652), flám. malíř	1883: 31.5.
Penka viz Vlčanová, Penka	
Perugino, vl. Pietro Vanucci, (1450-1523), it. malíř	1883: 13.3., 16.3., 27.3., 3.4., 14.4., 26.4.
Peruzzi, Baldassare (1481-1536), it. malíř a architekt	1883: 14.4.
Pešková, Karolína	1874: 26.9.
Peters, de viz Peeters, Bonaventura	
Pflanzer (Pflancer)	1873: 8.2., 1874: 12.3., 26.9., 23.10.
Philippotis, řec. sochař	IV-12
Piatti, Giovanni Antonio de (zemřel asi 1479), it. sochař	IV-36
Piero della Francesca (1415-1492), it. malíř	1883: 27.3.
Pietro di Domenico (1457-1506) it. malíř	1883: 16.3.
Pietro di Puccio (činný 1355-1400), it. malíř	1883: 18.3.
Piloti, Karl von (1826-1886), něm. litograf a malíř	1873: 24.8.
Pinturicchio, vl. jm. Bernardino di Betto Bagio, (kol. 1452-1513), it. malíř	1883: 15.3., 16.3., 18.3., 30.3., 14.4., 27.4., 2.6.
Piombo, fra Sebastiano del (asi 1485-1547), it. malíř	CD-120
Pisano, Niccola (kol. 1220-před 1284), it. sochař a architekt	1883: 15.3.
Pohle, Leon (1841-1908), něm. malíř	1873: 29.8.
Pokorná, Marie, dcera košíkáře	1874: 8.10.
Pokorní, košíkáři	1874: 8.10., 15.10.
Pokorný, architekt	1883: 22.3.

Pollajuolo, vl. jm. Antonio di Jacopo Benci (1429-1498), it. zlatník, medailér, malíř a sochař	1883: 12.3., 13.3.
Pomerancio, Nicolò , vl. Cristoforo Roncalli (1552-1626), it. malíř	CD-121
Pontormo, rodina it. malíře Jacopo Carrucci (1494-1556)	1883: 30.3.
Potter, Paulus (1625-1654), holand. malíř	1883: 30.3.
Potuličtí, hrabata	1883: 12.3.
Poussin, Gaspard, také Gaspard Dughet (1613-1675), it. malíř	1883: 14.4., 24.4.
Pozzi, Egidio, it. sochař a architekt	1873: 29.8.
Práxitélés (kol. 395 p. n. l., činný ještě 320 p. n. l.), řec. sochař	IV-44
Prokopovi	1873: 11.5.
Pštross	1874: 10.10.
Pták, František, majitel histince v Roztokách u Prahy	III-10
Raffael, vl. jménem Raffaello Santi, (1483-1520), it. malíř, sochař a architekt	1873: 26.8., 29.8., 30.9., 1883: 9.3., 11.3., 13.3., 27.3., 28.3., 29.3., 30.3., 3.4., 5.4., 20.4., 25.4., IV-26
Rachel, dcera majitele hotelu v Pompejích	1883: 11.5.
Rajevskij, Michajil Fedorovič (1811-1884), rus. kněz a spisovatel	1874: 16.8.
Rebouet viz Alboy-Rebouet	
Regnemer	1874: 9.9.
Reinlein, baron	1883: 28.5.
Reli viz Aurelie	
Rembrandt, Harmensz van Rijn (1606-1669), holand. malíř	1873: 29.8., 4.9., 1883: 6.6.
Renan, Ernest (1823-1892), fr. filosof, historik a spisovatel	1883: 5.4.
Reni, Guido (1575-1642), vlaš. malíř	1883: 27.3., 28.4.
Rézinka	1874: 30.7.
Ribera, Jusepe de (1588-1652), špan. malíř	1883: 14.4.
Riedl	1873: 9.8.
Riegrovi, rodina F. L. Riegra	IV-55
Richard	1875: 31.8.
Robbia, Andrea della (1435-1525), it. keramik	1883: 12.3.
Robbia, della, rodina it. keramiků 15. a 16. st.	1883: 7.3.
Robbia, Giacomo della	1883: 7.3.

Robbia, Luca (di Simeone) della (1399 až 1400-1482), it. keramik	1883: 7.3., 12.3.
Robertek	1875: 29.8., 30.8., 31.8., 4.12.
Rosa, Salvatore (1615-kol. 1673), it. malíř, ryjec, básník a hudebník	1883: 4.3., 10.3.
Roselli (Rosselli), Cosimo (1439-1507), it. malíř	1883: 26.4.
Rossi, Mario Antonio (1731-1807), it. malíř	1873: 29.8., 3.9.
Rösslerová, Helena (1850-1927), čes. klavírní virtuozka	1875: 6.1.
Rubens, Petr Pavel (1577-1640), vláms. malíř	1873: 4.9., 1883: 3.3.
Ruysdaell, Salomon van (1603-1670), holands. malíř	1873: 4.9., 1883: 6.5.
Růžena, slečna	1874: 20.9.
Růžička	1873: 19.11., 1874: 31.1.
Sanmicheli, Michele (1484-1559), it. architekt	1883: 18.3.
Sano di Pietro (1405-1481) it. iluminátor a malíř	1883: 15.3., 16.3.
Seidl, švec v Roztokách	1874: 8.10.
Settignano viz Desiderio da Settignano	
Schiller, Johann Christoph Friedrich (1759-1805), něm. básník	1883: 10.3.
Schilling, Johann (1828-1910), něm. sochař	1873: 2.9.
Schmidtovi	1873: 17.8.
Schönborn, Ervin František (1844-1899), kardinál, kníže-arcibiskup pražský	1883: 23.3.
Schwab, Adolf (1833-1897), čes. průmyslník	1873: 24.8.
Schwab, Gottlieb, bratr A. Schwaba	IV-8
Siemiradzki, Henryk (1843-1902), pol. malíř	1883: 6.4.
signora Maria viz Siorny, Maria	
Signorelli, Luca (kol. 1450-1523), it. malíř	1883: 9.3., 18.3., 27.3., 26.4., 28.4., 7.5.
Siorny, Maria, majitelka penzionu	1883: 20.3., 5.4., 9.4., 13.4., 15.4., 2.5., 1.6.
Smola	1883: 4.3., 5.3., 22.3.
Smorzcewsky, bratři	1883: 20.3., 25.3., 26.3., 29.3., 31.3. 5.4., 18.4., 27.4., 1.5., 1.6.
Smorzcewsky, Felice hrabě	1883: 26.3., 31.3., 1.4., 5.4., 9.4., 18.4., 30.4.
Smorzcewsky, Giovanni hrabě	1883: 26.3., 5.4., 9.4., 18.4., 30.4.
Sodoma, vl. Giovanni Antonio Bazzi (1477-1549), it. malíř	1883: 16.3.
Soriani, Nicolò (zemř. 1499), it. malíř	1883: 7.3.

Srezněvski, rodina rus. slavisty Izmailla Ivanoviče Srezněvského (1812-1880)	1883: 13.4., 21.4.
Staněk, Ladislav (1842-1884), syn lékaře	1874: 16.6., 1883: 10.4., 11.4., 12.4., 15.4., 16.4., 18.4., 19.4., 21.4., 22.4., 23.4., 24.4., 27.4., 29.4., 2.5., 6.5., 11.5., 23.3., 24.5.
Strauss, Johann (1825-1899), rak. skladatel a kapelník	1873: 23.8., 29.8.
Strauss, Eduard, bratr J. Strausse	IV-7
Strauss, Josef, bratr J. Strausse	IV-7
Suda	1874: 20.8., 31.12., 1875: 1.2., 15.2.
Surinek	1873: 30.11.
Susová	1873: 27.9., 1874: 16.6.
Sustermans, Justus (1597-1681), flám. malíř	1883: 10.3.
sv. Václav	1873: 15.8.
Svobodová	1874: 30.8.
Šámal	1874: 15.2., 18.2.
Šembera, Alois Vojtěch (1807-1882), čes. historik a filolog	1873: 25.8., 27.9.
Šemberová, Zdenka (1841-1912), dcera A. V. Šembery	1873: 27.9.
Šemberovi, rodina A. V. Šembery	1873: 25.8., 27.9.
Ševčík, syn Betty Ševčíkové, vychovatelky u Braunerů	1874: 1.2., 15.2., 12.3., 19.3., 18.5., 1.8., 23.8., 10.10., 12.11., 1875: 1.2., 8.2.
Šmíd, Eugen	1883: 27.5.
Šmögrowa, Frída	1874: 6.3.
Šmoegrovi	1874: 7.3.
Šotek, hafík u Braunerů	1873: 5.8.
Šourek, Ladislav, učitel estetiky na Vyšší dívčí škole	III-11
Šrom	1873: 8.2., 11.2., 19.11., 3.12.
Štěpánek	1875: 8.2.
Šváb viz Schwab, Adolf	
Tabarrini, Marco (1818-1898), it. politik, historik a spisovatel	1883: 21.3., 29.3., 30.3., 31.3., 5.4., 8.4., 10.4., 30.4., 1.6., 3.6.
Taddeo di Bartolo (1362 až 1363-1442), it. malíř	1883: 16.3.
Tasso, Torquato (1544-1595), it. básník	1883: 14.4.
tatínek viz Brauner, František August	
Tázi	1873: 27.9.
Tenerani, Pietro (1789-1869), it. sochař	1873: 2.9.
Teniers, David ml. (1610-1690), vlám. malíř	1883: 14.4., 31.5.
Tesl (Tesla)	1873: 16.11.

Thomas	1875: 15.2.
Thorvaldsen, Bertel (1770-1844), dán. sochař	1973: 29.8., 1.9., 2.9., 1874: 19.9., VI-8
Tintoretto, vl. jm. Robusti Jacopo (1519-1594), it. malíř	1883: 10.3., 7.4.
Tizian, vl. Tiziano Vecellio (1485-1576), it. malíř	1873: 26.8., 1883: 11.3., 14.4., 19.4., 31.5., CD-44
Tomášek, Václav Jan (1774-1850), čes. hudební skladatel a pedagog	1874: 6.12.
Tomáškoví	1875: 29.8.
Tomečkovi	1873: 16.11.
Tomšovi, maj. mlýna	1874: 15.10.
Tonder	1875: 8.2.
Toni	1874: 6.12., 1875: 7.6.
Tuska	1873: 8.10.
Týna	1873: 10.8., 15.8., 16.8., 17.8., 18.8., 29.8., 6.9., 3.12., 1874: 20.3., 3.10.
Týninka viz Týna	
Ugolino di Prete Ilario (14. – 15. stol.), malíř a mozaikář	1883: 18.3.
Ulrich	1875: 18.1.
Umlauf	1873: 22.8.
Václavík, Alois st. (1813-1889), žehuňský mlynář a poslanec Čes. zem. sněmu	1875: 7.6., VII-9
Václavík, Alois ml. (1847-1929), žehuňský mlynář a poslanec Čes. zem. sněmu	VII-9
Václavíkovi, rodina zemského poslance Aloise Václavíka	1875: 7.6.
Veber	1883: 7.3., 13.3., 14.3.
Vejr	1874: 19.1., 1.2., 15.2.
Vejr, Fritz	1875: 23.1.
Věra	1873: 9.8.
Verboeckhofen, Eugene Joseph (1798-1881), vlám. malíř a rytec	1873: 26.8.
Verdi Giuseppe (1813-1901), it. hudeb. skladatel	1883: 4.3.
Veronese, Paolo (1528-1588), it. malíř	1883: 3.3., 9.6.
Věžnická, Mária	1874: 21.6.
Věžničtí	1873: 16.11.
Viki viz Viktor	
Viktor	1873: 25.9., 27.9.
Villani, Karel Drahotín (1818-1883), čes. baron, politik, básník	IV-57, 73

Villani, Oskar, syn K. D. Villaniho	1873: 3.12.
Villaniová, Zdenka (1846-1880), dcera K. D.	
Villaniho	1873: 27.9., 3.12.
Vilverth viz Vielwerth	
Vielwerth	1873: 19.11., 3.12., 1874: 19.1., 31.1., 15.2., 12.3., 1.8., 23.8., 26.9.
Vlčanová, Penka, bulharská studenta Vyšší dívčí školy	1873: 8.10.
Vojta	1874: 3.10.
Werner	1875: 29.8.
Wernerovi	1875: 29.8.
Wilmers, dvorní pianista	1873: 28.8.
Winckelmann, Johann Joachim (1717-1768), něm. archeolog	1883: 3.4.
Wolf	1875: 9.2., 15.2.
Wolf, Béla	1873: 26.8., 27.8.
Wolf, Erik	1873: 26.8., 27.8.
Wolltmann, Alfréd (1841-1880), něm. historik umění a pedagog	1878: 1.5., VII-22
Zbořil	1875: 23.1.
Zedrych	1875: 15.2.
Zeyer, Julius (1841-1901), čes. básník a spisovatel	1883: 2.6.
Zocchi, Emilio (1835-1913), it. sochař	1873: 29.8.
Žák, Karel	1874: 23.9.
Žákovi	1874: 23.9.

Poznámka k rejstříku:

Odkazy jsou řazeny chronologicky a odkazují na jednotlivé zápisy v denících. V případě, že je odkazováno na vysvětlivku, je uveden nejdříve deník (římská číslice) a číslo vysvětlivky (odkazuje-li se na cestovní deník z roku 1883, který je mimo číselnou řadu, je před číslem vysvětlivky uvedena zkratka "CD").

V.2 Rejstřík místní

Název:	Výskyt:
Adige	1883: 8.6.
Albano	1883: 4.4., 18.4., 24.4., 27.4.
Alpy	1873: 20.10.
Amalfi	1883: 17.5., 18.5.
Amerika	1873: 24.8.
Anna-Capri	1883: 23.5.
Arno	1883: 5.3.
Arona	1883: 7.6.
Bagno in Romagna	1883: 6.3.
Battipaglio	1883: 16.5.
Belgie	1873: 26.8., 29.8., 1883: 9.3., 10.3., 17.3., 5.4., 31.5.
Belveder	1873: 4.9.
Benátky	1883: 3.4., 7.4., 9.5., 31.5., 9.6.
- Canal Grande	1883: 8.6.
- Palazzo Ducale	1883: 3.4.
- Riva dei Schiavoni	1883: 14.4.
Berlín	1883: 7.3.
Bezděz	1873: 15.8.
Brandeisek viz Brandýs nad Orlicí	
Brandýs nad Orlicí	1873: 22.8.
Británie viz Velká Británie	
Brno	1873: 22.8.
Brusel	1873: 23.8.
Bubeneč	1874: 28.9.
Bukovno	1875: 29.8., 31.8., 4.12.
Canada viz Kanada	
Capo di Monte	1883: 27.5., 29.5., 30.5.
- Museo nazionale di Capo di Monte	1883: 29.5., 30.5.
Capri	1883: 18.3., 23.5., 24.5., 25.5., 27.5., 28.5., 1.6., 7.6.
- Anacapri	1883: 23.5.
- Villa di Tiberio (Tiberiova vila)	1883: 24.5., 25.5.
Cascina	1883: 14.3.
Castel Gandolfo	1883: 24.4.
Castel dell'Ovo	1883: 27.5.
Castel Nuovo	1883: 31.5.
Castelmare	1883: 27.5.
Cidlina	1875: 7.6.
Čechy	1873: 22.8., 1.9., 5.9., 1883: 5.4., 8.4., 30.4.
České Středohoří	1873: 15.8.

Český Brod	1873: 22.8.
Čína	1873: 28.8., 3.9., 5.9., 1883: 6.3., 4.5.
Dánsko	1873: 23.8., 26.8., 30.8.
Deutsches Reich viz Německo	
Döbling	1873: 27.8.
Drážďany	1873: 26.8., 2.9.
Dunaj	1873: 22.8., 27.8.
Felsl	1875: 29.8., 30.8., 31.8., 4.12.
Ferrara	1883: 30.3., 14.4.
Fiesole	1883: 7.3., 11.3., 12.3.
Flámsko viz Belgie	
Florencie	1873: 2.9., 1883: 3.3., 4.3., 5.3., 6.3., 7.3., 8.3., 9.3., 10.3., 11.3., 12.3., 13.3., 14.3., 15.3., 17.3., 21.3., 29.3., 30.3., 5.4., 7.4., 23.4., 3.6.
- Accademia delle belle Arti	1883: 4.3.
- Baptisterium	1883: 13.3.
- Capella di Medici	1883: 10.3.
- Galeria Buonarotti	1883: 6.3.
- Galeria degli Uffizi	1883: 9.3., 11.3., 13.3.
- Galeria Panciatichi	1883: 6.3.
- Lungarno	1883: 8.3., 10.3.
- Museo di San Marco	1883: 5.3., 7.3.
- Palazzo Bargello	1883: 8.3., 12.3., 13.3.
- Palazzo Borghese	1883: 12.3.
- Palazzo Corsini	1883: 10.3.
- Palazzo Martelli	1883: 12.3.
- Palazzo Pitti	1883: 3.3., 4.3., 11.3., 13.3.
- Palazzo Riccardi	1883: 10.3.
- Palazzo Vecchio	1883: 13.3., 15.3., 16.3.
- Poggi Imperiale	1883: 11.3.
- Ponte Vecchio	1883: 11.3., 13.3.
- Porta Romana	1883: 11.3.
- San Agostino	1883: 8.3.
- San Lorenzo	1883: 13.3.
- San Marco (kostel)	1883: 10.3.
- San Miniato al Monte	1883: 5.3.
- Santa Croce	1883: 7.3.
- Santa Maria Magdalena dei Pazzi	1883: 10.3., 13.3.
- Santa Maria Novella	1883: 7.3.
- Teatro della Pergola	1883: 4.3.
- Via Cavour	1883: 13.3.
Francie	1873: 23.8., 26.8., 30.8., 28.9., 1883: 9.3., 31.3., 3.4., 21.4.
Frascati	1883: 4.4., 23.4.

Geistigenhof	1875: 29.8., 30.8.
Genova viz Janov	
Grotta Azura	1883: 23.5., 25.5.
Hárant viz Herend	
Havlíčkův Brod	1875: 29.8.
Herculaneum	1883: 30.5.
Herend	1873: 28.8.
Hitzing	1873: 3.9.
Hixenbank	1875: 29.8., 30.8., 4.12.
Hrozenkov	1883: 14.4.
Hřib	1873: 15.8.
Hřivnáč viz Řivnáč	
Husinec	1873: 15.8.
Chiara	1883: 1.6., 9.6.
Chocẽ	1873: 22.8., 28.8.
Chotovice	1878: 1.5.
Chotovický rybník	1878: 1.5.
Indie	1873: 30.8.
Itálie	1873: 23.8., 29.8., 30.8., 1883: 10.3., 18.3., 5.4., 21.4., 2.5., 11.5., 18.5., 31.5., 3.6., 9.6.
Jabloné	1874: 20.8.
Janov	1883: 4.6., 5.6.
- dóm viz San Lorenzo	
- Santissima Annunziata	1883: 5.6.
- San Lorenzo	1883: 5.6.
- Via Roma	1883: 4.6.
Japonsko	1873: 23.8., 24.8., 28.8., 1883: 6.3., 4.5.
Jeruzalém	1883: 5.4.
Jihlava	1875: 30.8.
Josefplac	1874: 20.3.
Kahlenberg	1873: 27.8.
Kanada	1873: 30.8.
Klecany	1874: 15.10.
Klecánky	1874: 8.10.
Kněžská	1875: 29.8.
Kralupy nad Vltavou	1874: 23.9.
Krechenwald	1875: 29.8.
Labe	1873: 22.8.
Lago d' Albano	1883: 24.4.
Lago Maggiore	1883: 7.6.
Laterano	1883: 2.6.
Laxenburg	1873: 5.9.
Leopoldsberg	1873: 27.8.
Lerchanalléc	1875: 29.8.
Levý Hradec	1873: 15.8., 1874: 18.9.

Libňov	1875: 7.6.
Lilienteich	1875: 29.8., 4.12.
Marino	1883: 4.4., 30.4.
Mauricius	1873: 30.8.
Middleburg	1883: 17.3.
Milano	1883: 5.4., 5.6., 6.6., 7.6., 8.6.
- Accademia di belle Arti	1883: 6.6.
- Bibliotheca Ambrosiana	1883: 8.6.
- Galeria belle Arti viz Accademia di belle Arti	
- katedrála	1883: 6.6.
- Monastero Maggiore	1883: 8.6.
- Museo Civico d'Arte Contemporanea	1883: 8.6.
- San Maurizio	1883: 8.6.
Milešovka	1873: 15.8.
Mnichov	1873: 2.9.
Mont Cenis	1873: 24.8.
Monte Cassino	1883: 2.5., 3.5.
Monte Pincio	1883: 2.6.
Monte Solaro	1883: 23.5.
Morava	1873: 22.8.
Mossbank	1875: 29.8., 7.6.
Neapol	1883: 2.5., 3.5., 4.5., 6.5., 7.5., 8.5., 9.5., 10.5., 11.5., 24.5., 25.5., 26.5., 28.5., 29.5., 30.5., 31.5., 1.6., 4.6.
- Giardino Reale di Portici	1883: 30.5.
- Hotel del Vesuvio	1883: 27.5.
- Museo Nazionale	1883: 4.5., 7.5., 9.5.
- Palazzo Reale	1883: 29.5.
- Piazza San Giovanni	1883: 31.5.
- Torre del Greco	1883: 6.5.
- Via Santa Lucia	1883: 6.5.
- Villa Rocca Bella	1883: 7.5.
Neapolský záliv	1875: 27.5.
Německá Vyskytná	1875: 7.6., 29.8., 30.8.
Německo	1873: 24.8., 26.8., 29.8., 1.9.
Norimberk	1883: 9.6.
Norsko	1873: 29.8.
Norvégsko viz Norsko	
Nový Zéland	1873: 30.8.
Nymburk	1875: 7.6.
Orient	1883: 6.3.
Orlice	1873: 22.8.
Orvieto	1883: 17.3., 18.3., 26.4.
- dóm	1883: 18.3.
Oustí viz Ústí nad Orlicí	

Paestum	1883: 16.5., 17.5.
Pardubice	1873: 22.8.
Paříž	1873: 2.9., 1883: 4.3., 18.3.
- Louvre	1883: 31.5.
Persie	1883: 19.4.
Pfanendorf viz Kněžská	
Pfanendorfský rybník	1875: 29.8., 4.12.
Pisa	1874: 4.7., 1883: 14.3., 2.6., 3.6., 4.6.
- Campo Santo	1883: 3.6.
- dóm	1883: 3.6.
- Lungarno	1883: 3.6.
- San Paolo a ripa d'Arno	1883: 3.6.
Podbaba	1873: 26.9.
Podolí	1874: 18.2.
Police nad Metují	1874: 20.9.
Polná	1875: 7.6., 29.8., 30.8.
Polonia viz Polsko	
Polsko	1873: 2.9., 1883: 5.4.
Pompeje	1883: 4.5., 7.5., 10.5., 11.5., 12.5., 13.5., 15.5., 16.5., 30.5.
- Amfiteatr	1883: 11.5.
- Hotel del Sole	1883: 11.5.
- Museo Nazionale	1883: 10.5.
- Torre del Annunziata	1883: 10.5.
Posilippo	1883: 7.5., 27.5., 28.5.
- Grotta del Posilippo	1883: 7.5.
Praha	1873: 13.5., 9.8., 18.8., 22.8., 6.9., 27.9., 8.10., 1874: 16.8., 8.9., 9.9., 21.9., 23.9., 26.9., 28.9., 3.10., 23.10., 1.11., 12.11., 1875: 18.1., 20.1., 23.1., 8.2., 7.6., 1878: 1.5., 1883: 23.3., 5.4., 19.4., 30.5., 31.5.
- Hopfenštokova ulice	1874: 16.8.
- Ječná ulice	1874: 20.3.
- Kinského zahrada	1874: 18.5.
- Ovocný trh	1874: 26.9.
- Příklad	1874: 8.9., 26.9.
- Rohanský ostrov	1875: 7.6.
- Smíchov	1874: 26.9.
Puzzioli	1883: 7.5.
Radějov	1875: 29.8.
Rakousko	1873: 24.8., 26.8., 28.8., 29.8.

Roztoky	1873: 13.5., 31.7., 5.8., 15.8., 16.8., 17.8., 18.8., 22.8., 6.9., 25.9., 26.9., 8.10., 11.10., 20.10., 21.10., 22.10., 25.10., 1874: 18.5., 16.6., 21.6., 4.7., 30.7., 1.8., 18.8., 19.8., 20.8., 23.8., 29.8., 30.8., 3.9., 8.9., 9.9., 18.9., 19.9., 20.9., 21.9., 22.9., 23.9., 26.9., 27.9., 28.9., 30.9., 2.10., 3.10., 4.10., 7.10., 8.10., 9.10., 15.10., 23.10., 1875: 7.6., 4.12., 31.5., 1883: 31.6.
Rusko	1873: 2.8., 4.8., 26.8., 28.8., 30.8., 1875: 1.5., 1883: 5.4.
Řecko	1873: 24.8., 28.8., 1883: 16.5.
Řím	1873: 2.9., 1883: 9.3., 12.3., 18.3., 19.3., 20.3., 21.3., 22.3., 23.3., 26.3., 27.3., 28.3., 29.3., 30.3., 31.3., 1.4., 2.4., 3.4., 4.4., 5.4., 6.4., 9.4., 11.4., 14.4., 16.4., 17.4., 18.4., 19.4., 23.4., 25.4., 29.4., 30.4., 1.5., 27.5., 1.6., 2.6.
- Capitol viz Kapitol	
- Castel Angelo	1883: 20.3., 31.3., 29.4.
- Colosseum viz Koloseum	
- Corso	1883: 21.3.
- Forum Romanum	1883: 23.3., 25.3., 26.3., 1.4., 11.4., 21.4.
- Forum Trajanum	1883: 11.4.
- Galeria Barberini	1883: 26.3.
- Galeria Borghese viz Villa Borghese	
- Galeria Colonna	1883: 7.4.
- Galeria Rospigliosi	1883: 28.4.
- Ghetto	1883: 20.3., 13.4.
- Giardino Borghese	1883: 5.4.
- Il Gesù, kostel	1883: 22.3., 8.4., 15.4.
- Kapitol	1883: 27.4.
- Koloseum	1883: 25.3., 1.4., 11.4., 21.4.
- Monte Pincio	1883: 21.3., 15.4., 5.4.
- Museo Laterano	1883: 12.4.
- Palazzo Corsini	1883: 14.4.
- Palazzo dei Conservatori	1883: 22.4., 1.5.
- Palazzo Doria Pamphili	1883: 10.4., 16.4.
- Palazzo Massimi	1883: 25.4.
- Pantheon	1883: 28.3., 13.4.
- Palatinum	1883: 25.3., 26.3., 12.4.
- Pescherie	1883: 13.4.
- Piazza Colonna	1883: 4.4.
- Piazza del Popolo	1883: 21.3., 5.4., 2.6.
- Piazza di Spagna	1883: 1.5.

- Piazza Navona	1883: 29.4.
- Piazza Niccolo Cesarini	1883: 20.3.
- Ponte dei Quatro Capi	1883: 14.4.
- Portico di Ottavia	1883: 26.4., 27.4.
- San Giovanni i Laterano	1883: 23.4.
- San Lorenzo	1883: 26.1.
- San Lucca, galerie	1883: 27.4.
- San Paolo fuori le Mura	1883: 31.3.
- San Pietro in Montorio	1883: 14.4., 16.4.
- San Pietro in Vincoli	1883: 28.3.
- Sant' Andrea della Valle	1883: 29.4.
- Sant' Onofrio	1883: 14.4.
- Santa Agnese	1883: 29.4.
- Santa Maria degli Angeli	1883: 2.6.
- Santa Maria del Popolo	1883: 2.6.
- Santa Maria dell' Anima	1883: 23.3., 26.3.
- Santa Maria della Pace	1883: 30.3.
- Santa Maria in Aracoeli	1883: 26.3.
- Teatro Quirino	1883: 15.4.
- Temple de Vesta	1883: 14.4.
- Therme do Caracalla	1883: 1.4., 23.4.
- Trastevere	1883: 14.4.
- Via Appia Nuova	1883: 24.4.
- Via Ripetta	1883: 19.4.
- Via Rua	1883: 13.4.
- Villa Albani	1883: 3.4.
- Villa Borghese	1883: 30.3., 31.3., 5.4., 21.4., 25.4., 2.6.
- Villa Farnesina	1883: 28.3., 29.3.
- Villa Ludovisi	1883: 29.3.
- Villa Medici	1883: 29.3., 21.4., 2.6.
Řivnáč	1873: 15.8.
Salerno	1883: 16.5., 17.5.,
- San Matteo	1883: 17.5.
San Germano	1883: 2.5., 3.5., 1.6.,
San Martino	1883: 8.5.
Santa Lucia	1883: 28.5.
Sedlec	1873: 22.10., 24.10., 1874: 20.8., 23.10.
Selc viz Sedlec	
Siena	1883: 14.3., 15.3., 16.3., 17.3.
- dóm viz Santa Maria dell'Assunta	
- Galeria dei belle arti	1883: 16.3.
- L'Ospedale di Santa Maria della Scalla	1883: 16.3.
- Museo dell'Opera del Duomo	1883: 16.3.
- Palazzo Publico	1883: 16.3.
- Piazza Vittorio Emanuele	1883: 15.3.

- San Domenmico	1883: 16.3.
- Santa Maria dei Servi	1883: 15.3.
Sola Bella	1883: 7.6.
Sorrento	1883: 26.5., 27.5., 28.5.
- Sacré Coeur	1883: 27.5.
Spongano	1883: 24.5., 25.5., 31.5.
Stock viz Štoky	
Stříbrotok viz Vltava	
Střítěž	1875: 29.8.
Sudhoří	1874: 20.8.
Suchdol	1874: 26.9.
Sukdol viz Suchdol	
Svitavy	1873: 22.8.
Šacberg	1875: 29.8., 30.8., 4.12.
Šlapanov	1875: 29.8.
Španělsko	1873: 24.8.
Štoky	1875: 29.8.
Švýcarsko	1873: 24.8., 26.8., 1874: 30.8.
Tibera	1883: 20.3., 5.4.
Tivoly	1883: 17.4., 9.5., 4.6.
- Tempio di Sibilla	1883: 17.4.
- Villa Adriana	1883: 17.4.
Toskánsko	1883: 9.3., 20.4.
Troja	1874: 28.9.
Tunis	1873: 28.8.
Turecko	1873: 23.8., 28.8.
Uhersko viz Uhry	
Uhry	1873: 24.8., 26.8., 28.8., 1.9., 1878: 1.5.
Ústí nad Orlicí	1873: 22.8., 6.9.
Valle delle pinie	1883: 27.5.
Vatikán	1883: 23.3., 27.3., 28.3., 31.3., 2.4., 3.4., 16.4., 19.4., 20.4., 23.4.
- Pinacotheca	1883: 5.4., 20.4.
- San Pietro	1883: 21.3., 22.3., 28.3., 31.3., 4.4., 5.4., 11.4., 19.4., 20.4., 29.4.
- Sixtinská kaple	1883: 26.3., 26.4.
Velká Británie	1873: 1.9.
Venezia viz Benátky	
Verona	1883: 8.6., 9.6.
- Amfiteatr	1883: 8.6.
- dóm	1883: 8.6.
- Giardino Giusti	1883: 8.6.
- Museo Civico	1883: 9.6.
- Palazzo Maffei	1883: 9.6.

- San Zeno (San Giorgio)	1883: 8.6.
Vesuv	1883: 3.5., 6.5., 7.5., 11.5., 12.5., 28.5., 30.5.
Via mala	1875: 29.8.
Via poëtika	1875: 29.8.
Vídeň	1873: 18.8., 22.8., 23.8., 24.8., 25.8., 26.8., 27.8., 28.8., 29.8., 30.8., 1.9., 2.9., 3.9., 4.9., 5.9., 6.9.
- Augustiner Kirche	1873: 23.8.
- Belveder	1873: 4.9.
- Folksgarten	1873: 27.8., 7.9., 2.9.
- Komická opera	1873: 25.8.
- Minoritenkirche	1873: 27.8., 4.9.
- Muzeum pro umění a industrii	1873: 2.9.
- Prater	1873: 23.8., 28.8.
- Schatzkammer	1873: 5.9.
- Schönbrunn	1873: 3.9.
- Stubenring	1873: 2.9.
- Světová výstava - Das Schweizer Buffet	1873: 24.8.
- Die Collectiv-Ausstellung	
des Fürsten Schwarzenberg	1873: 1.9.
- Dreher'spavillon	1873: 24.8.
- Industrie Palast	1873: 28.8..
- Kinder Pavillon viz Pavillon des kleinen Kinder	
- Kleine Japanische Gebäude	1873: 24.8.
- Kunsthalle	1873: 24.8., 26.8., 28.8., 29.5.
- Maschienenhalle	1873: 24.8., 29.8.
- Maurická villa	1873: 23.8.
- Mozartplatz viz Muzikpavillon	
- Muzikpavillon	1873: 23.8.
- Pavillon des Amateurs	1873: 26.8.
- Pavillon des Herzogs von	
Sachsen-Coburg-Gotha	1873: 1.9.
- Pavillon des Kleinen Kinder	1873: 23.8.
- Pavillon du Schach	1873: 23.8., 1.9.
- Pavillon perského Šáha viz Pavillon du Schach	
- Štěpánský chrám	1873: 25.8., 4.9.
- Theseův chrám	1873: 27.8.
- Votivkirche	1873: 25.8.
Vlámsko viz Belgie	
Vlašsko viz Itálie	
Vltava	1873: 15.8., 26.9., 1874: 20.8., 30.8., 19.9., 21.9., 3.10.

Vonnau viz Voňov	
Voňov	1875: 29.8.
Vysočany	1875: 7.6.
Walddörfel viz Bukovno	
Waldhof viz Zborná	
Weterhéfl viz Bukovno	
Wetterhöfel viz Bukovno	
Zborná	1875: 30.8.
Zvoňov viz Voňov	
Žehuň	1875: 7.6., 1878: 1.5.
Žehuňský rybník	1875: 7.6.
Žofin	1874: 12.3., 16.6., 1878: 1.5.

V.3 Soupis pramenů a literatury

V.3.1 Soupis pramenů

Státní okresní archiv Praha-západ:

fond Zdenka Braunerová

fond AO Roztoky u Prahy

Literární archiv Památníku národního písemnictví:

fond Zdenka Braunerová

fond Julius Zeyer

fond Bohuslav Brauner

Středočeské muzeum Roztoky u Prahy:

sbírka písemností

uměleckohistorická sbírka - fond výtvarného umění

Archiv Národního Muzea:

fond Libuše Bráfová

fond Marie Červinková-Riegrová

fond Marie Riegrová

fond Jan Krejčí

Archiv hlavního města Prahy:

fond Vyšší dívčí škola v Praze-Vodičkova ul.

Archiv Univerzity Karlovy

Osobní spis prof. Jana Krejčího

fond Lékařská fakulta

BARTOŠOVÁ, Hana: Vzájemná korespondence Zdenky Braunerové s Elémirem Bourgesem.

Dopisy z let 1878-1921. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze 2004.

ŠŤASTNÁ, Jitka: Salón rodiny Braunerovy. K problematice životního stylu devatenáctého století.

Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 1994.

V.3.2 Soupis literatury

BAHENSKÁ, Marie: Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha 2005.

Biografisches Lexikon der Wiener Weltausstellung 1873, red. Heinrich Frauberger. Wien 1873.

- BLAŽÍČEK, Oldřich J. - KROPÁČEK, Jiří: Slovník pojmů z dějin umění. Praha 1991.
- BRÁFOVÁ, Libuše: Amálie Mánesová a její sourozenci. In: Osvěta, roč. XLVI, 1916, s. 340, 410 a 462.
- DRCHALOVÁ-LANGROVÁ, Vlasta, Městská vyšší dívčí škola v Praze. O jejím vzniku a vývoji. Praha 1938.
- DVOŘÁK, František: Antonín Chittussi. Praha 1954.
- Enciclopedia italiana di science, lettere ed arti, Roma 1929
- Œuvres D' Art Et Manufactures Nationales, 1873.
- FALKE, Jakob: Die Kunstindustrie auf der Wiener Weltaustellung 1873 I., II. Wien 1873.
- HALADA, Jaroslav - HLAVAČKA, Milan: Světové výstavy. Od Londýna 1851 po Hannover 2000. Praha 2000.
- HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Paměti rodu. Praha 2000.
- HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír: Antonína Chittussiho léta učednická, Oblastní muzeum v Roztokách u Prahy, s.d.
- HORSKÁ, Helena: Žena v Praze na přelomu 19. a 20. století. In: Documenta pragensia XIII, Praha 1996.
- JIRÁSKO, Luděk: Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha 1991.
- JIRŮ, F. X.: Katalog souborné výstavy obrazů a kreseb Amálie Mánesové. Praha 1934.
- JUNGMANN, Josef: Slovník česko-německý. Praha 1838, reprint z roku 1990.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348-1939, Praha 1988 (I. díl), 1993 (II. díl).
- KOLEKTIV AUTORŮ: Editor a text. Úvod do praktické textologie. Praha 1971.
- KOLEKTIV AUTORŮ: The Dictionary of Art, ed. Jane Turner, 1996.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Praha 2002.
- KOLEKTIV AUTORŮ: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, I-V, Praha 1993.
- KOTT, František: Česko-německý slovník, zvláště gramaticko-fraseologický. I-VII, Praha 1882.
- KUCHAŘ, Josef, Za soumraku, nákladem vlastním, 1872.
- Kurzfasstes Verzeichniss der k. k. Gemeldegalerie. Wien 1870 (1875).
- KUTHANOVÁ, Kateřina: Studijní možnosti malířek – generace 70. a 90. let s návazností uměleckých vlivů v devatenáctém století. In Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století. Roztoky u Prahy 2005, s. 21-30.
- KUZFELDOVÁ, Jaroslava - SOFKOVÁ, Xenie - SOVKOVÁ, Veronika: Žena, žena... Život měšťanské ženy v 19. a na poč. 20. století. Katalog výstavy. Olomouc 2003.
- LAŠŤOVKA, Marek a kol.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství.

Praha 1997 (I. díl), 1998 (II. díl).

LENDEROVÁ, Milena: K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999.

LENDEROVÁ, Milena: Zdenka Braunerová. Praha 2000.

LENDEROVÁ, Milena: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002.

LÜTZOW, Carl von: Kunst und Kunstgewerbe auf der Wiener Weleaustellung 1873. Leipzig 1875.

Offizieller Plan der Weltaustellung. Wien 1873.

MALÍNSKÁ, Jana: Vzdělání – jeden z předpokladů umělecké orientace a tvorby žen. In: Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století. Roztoky u Prahy 2005, s. 31-46.

Malý biografický slovník československých lékařů.

MYŠKA, Milan a kol.: Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska do pol. XX. století. Ostrava 2003.

Národní album. Sběrka podobizen a životopisů českých lidí, prací a anahami vynikajících i zasloužilých. Praha 1899.

NAVRÁTIL, Michal, Almanach českých lékařů, Praha 1913

NEUDORFLOVÁ, Marie L., České ženy v 19. století, Praha 1999.

NOVÁK, Arne - NOVÁK, Jan V.: Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny, IV. vydání, Brno 1995.

Ottův slovník naučný

PECHT, Friedrich: Kunst und Kunstindustrie auf der Wiener Weltaustellung. Wien 1873.

PEŠEK, Jiří: Od aglomerace k velkoměstu. Praha 1999.

RADOŇOVÁ-ŠÁRECKÁ, Maryša, Salony, Praha 1918.

ROUBÍK, František, Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863-1895, Praha 1936.

Rukopis královédvorský. Editor Josef Kořínek, Praha 1873

RYANTOVÁ, Marie: Taneční pořádky. In: KUDĚJ, roč. 2, Praha 2002, s. 40-56.

SAUR, K. G.: The artists of the world. Leipzig 2000.

SECKÁ, Milena: Americký klub dam. Praha 2005.

SEJČEK, Zdeněk: Mladý Chittussi. Havlíčkův Brod 1965.

ŠÁMAL, Martin: Cestovní deník Zdenky Braunerové. Roztoky u Prahy 2003.

ŠÁMAL, Martin: Deníky Zdenky Braunerové. In: Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století. Roztoky u Prahy 2005, s. 47-58.

ŠTĚPÁNOVÁ, Irena: Ženy rodiny Náprstkovy. Praha 2004

THIEME, Ulrich - BECKER, Felix: Allgemeines Lexdikon der bildenden Künstler... Leipzig 1907.

TOMAN, Prokop H.: Zdenka Braunerová. Popis grafického díla. Praha 1963.

TRÁVNÍČEK, František: Slovník jazyka českého. Čtvrté přepracované a doplněné vyání. Praha 1952.

TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín: Český slovník bohovědný, Praha 1916.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: Umělecká tvorba – cesta k ženské emancipaci na přelomu 19. a 20. století. In: Žena umělkyně na přelomu 19. a 20. století. Roztoky u Prahy 2005, s. 11-20.

Weltaustellungs Album. Wien 1873.

Weltaustellung 1873 in Wien. Officieller Kunst-Catalog. Wien 1873.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch: Bohové a hrdinové antických bájí. Praha 1996.

V.4 Seznam zkratek

AMP - Archiv hlavního města Prahy

ANM - Archiv Národního Muzea

AO - Archiv obce

č. - číslo

čes. - český

fr. - francouzský

it. - italský

kn. - kniha

kt. - kartón

něm. - německý

okr. - okres

OU - Okresní úřad

PNP - Památník Národního Písemnictví

s. - strana

s.d. - sine dato (nedatováno, bez data)

sig. - signatura

SM - Středočeské muzeum

SOkA - Státní okresní archiv

srov. - srovnej

tj. - to je

tzn. - to znamená

V.4 Seznam příloh

- Příloha č. 1: Obálka deníku č. III
- Příloha č. 2: Ukázka zápisu v deníku č. III
- Příloha č. 3: Pozvánka na ples
- Příloha č. 4: Katalog Vyšší dívčí školy z roku 1872/3
- Příloha č. 5: Oddělení deníků č. III a č. V
- Příloha č. 6: Česká verze básně LIX
- Příloha č. 7: Česká verze básně XLIX
- Příloha č. 8: Česká verze básně VI
- Příloha č. 9: Obálka deníku č. IV
- Příloha č. 10: Plán Světové výstavy ve Vídni
- Příloha č. 11: Rotunda
- Příloha č. 12: Die Kunsthalle
- Příloha č. 13: Oddělení zápisů z vídeňské cesty
- Příloha č. 14: Kresby z deníku č. IV
- Příloha č. 15: Česká verze básně
- Příloha č. 16: Česká verze básně
- Příloha č. 17: Obálka deníku č. VI
- Příloha č. 18: Ukázka zápisu v deníku č. VI
- Příloha č. 19: Obálka deníku č. VII
- Příloha č. 20: Ukázka zápisu v deníku č. VII z roku 1875 a 1878
- Příloha č. 21: Obrázek z deníku č. VII
- Příloha č. 22: Obrázek z deníku č. VII
- Příloha č. 23: Obálka deníku z roku 1883
- Příloha č. 24: Ukázka zápisu v deníku z roku 1883, rukopis A. Maffeie
- Příloha č. 25: Překlad básně A. Maffeie
- Příloha č. 26: Zdenka Braunerová v 70. letech 19. století
- Příloha č. 27: Zdenka Braunerová: Židovský hřbitov (1876)
- Příloha č. 28: Zdenka Braunerová v roce 1883
- Příloha č. 29: Skicář Zdenky Braunerové z italské cesty
- Příloha č. 30: Zápis ve skicáři z italské cesty

Obsah

Úvodní část:

I.1 Úvod.....	1
I.2 Zhodnocení literatury a pramenů.....	3
I.2.1 Prameny.....	3
I.2.2 Literatura.....	4
I.3 Stručný životopis Zdenky Braunerové.....	7
I.3.1 Dětství.....	7
I.3.2 Vzdělání.....	8
I.3.3 Zahraniční cesty.....	9
I.3.4 Proměna v umělkyni.....	10
I.3.5 Zdenka Braunerová v letech 1890-1934.....	11

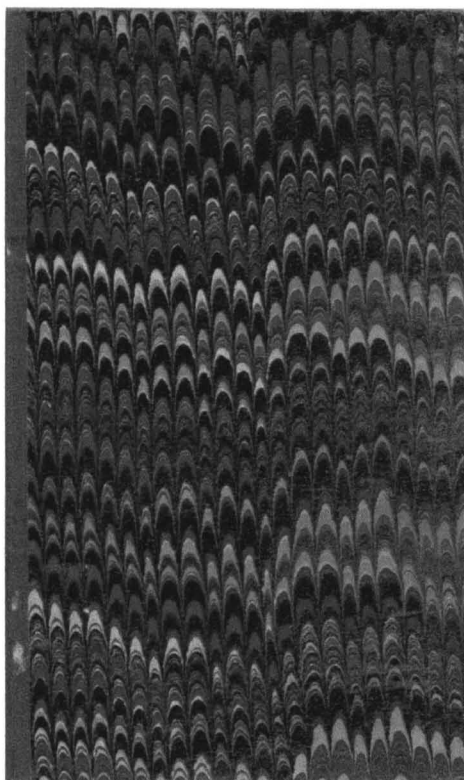
Textová část:

II. Ediční poznámka.....	13
II.1 Obecné zásady.....	13
II.2 Poznámkový aparát, rejstříky.....	13
II.3 Ediční značky.....	13
II.4 Pravidla transkripce.....	14
II.5 Pravopis.....	14
II.6 Kvantita.....	15
II.7 Syntax.....	16
III. Deníky Zdenky Braunerové.....	17
III.1.1 Formální znaky a specifika deníku č. III.....	20
III.1.2 Deník č. III.....	21
III.2.1 Formální znaky a specifika deníku č. V.....	36
III.2.2 Deník č. IV.....	37
III.3.1 Formální znaky a specifika deníku č. V.....	63
III.3.2 Deník č. V.....	64
III.4.1 Formální znaky a specifika deníku č. VI.....	73
III.4.2 Deník č. VI.....	74
III.5.1 Formální znaky a specifika deníku č. VII.....	94
III.5.2 Deník č. VII.....	95

III.6.1 Formální znaky a specifika deníku z roku 1883.....	115
III. 6.2 Deník z roku 1883.....	116
Závěrečná část:	
IV.1 Komentář k deníkům z let 1873-1875 (1878).....	178
IV.2 Komentář k deníku z roku 1883.....	184
V. Soupisy:	
V.1 Rejstřík jmenný.....	188
V.2 Rejstřík místní.....	206
V.3 Soupis literatury a pramenů.....	216
V.3.1 Prameny.....	216
V.3.2 Literatura.....	216
V.4 Seznam zkratk.....	220
V.5 Soupis příloh.....	221
Obsah.....	222

Přílohy

Příloha č. 1

*Obálka deníku č. III a V
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)*

výjme s ^{čím} ~~čím~~
s Hajdem a s
Mardem. Tento
milý Karel M. si
vypůjčil odvěti
nějví a zapoval
mi tam mi tancu
něky na etužka
1. Hajdl
2. M. B
3. Pflauer Li Coel
4. Pflauer
5. Trami
6. Chybil
a to. touží potam
Přáti

Ukázka zápisu v deníku č. III ze dne 8. února 1873
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

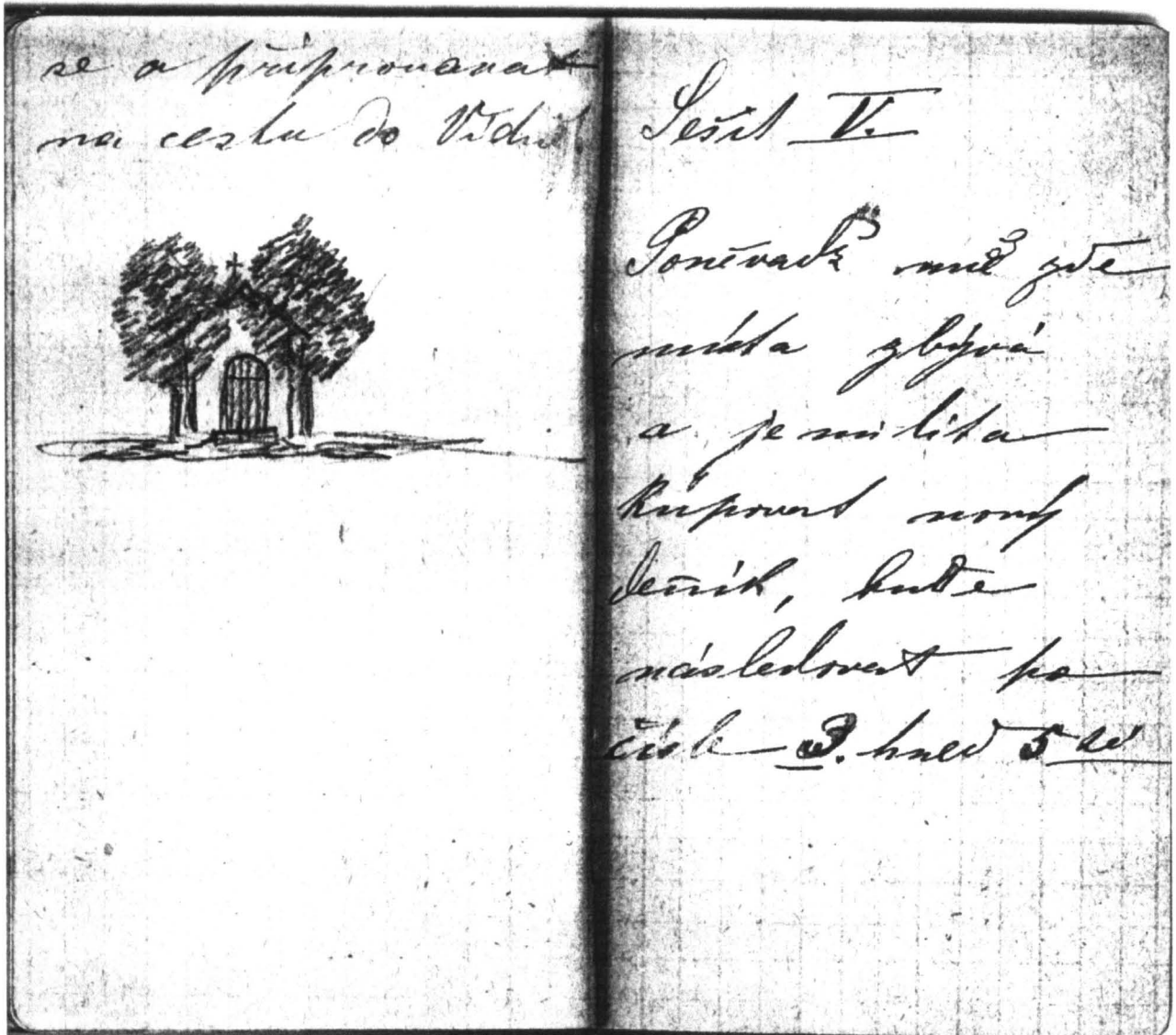
29
Velečtena paní!
Uspořádáme našim dětem
v sobotu 8. února taneční zábavu
a prosíme abyste by s panem
Doktorem a šlechnou Marií svou
přítomností nás poctili.
hodětek bude o 1/2 hodin.
S úctou
A. H. Brouček.

Pozvánka na ples konající se dne 8. února 1873.
(ANM, fond Marie Riegrová, kt. 4)

Příloha č. 4

Jméno stáří		Rodiče (poručník)	Bydlí	
Braunerova Zvěnda		Frant. Brauner Mě. zenský úřed.	Traba Václav ul. 7. b.	
Předmět	Prospěch		Poznámka	
Psychologie a paedagogika	velmi Dobry		I. tř. s vyznamem	
Dějiny české literatury	výborný			
Německá řeč a literatura	velmi Dobry			
Francouzská řeč a literatura	výborný			
Všeobecný dějepis	dobry			
Esthetika	výborný			
Zdravověda a domácí hospodářství	Dobry			
Geognosie	velmi Dobry			
Kreslení	výborný			
Zpěv	velmi Dobry			
Ženské práce	Bílé šiti	velmi Dobry		Vzala vysvědčení dne
	Šiti šatstva	velmi Dobry		
	Šiti na stroji	∞		
Chování	velmi slušné			
Vynechané hodiny	omluvené	100		
	neomluvené	204		
Úlohy	Počet za rok daných	30		
	neprinesla jich	3		
	neprinesla v čas	2		
	Zeruzjek		v kladej	

Hlavní katalog IV. ročníku ze školního roku 1872/1873
(AMP, fond Vyšší dívčí škola-Vodičkova ul., nezpracovaný fond)

Oddělení zápisů deníku č. III a V
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

LIX

Lhal jsem lásku ti tak dlouho,
až jsem uváz v srdci tvém,
a teď v síti vlastní chycen,
pravdu měním se žertem.

Jest-li že teď právem ty se
vzdálíš v žertu zrakům mým,
nastanou mi muka pekel -
věru já se zastřelím!

(Heinrich Heine: Kniha písní. Překlad Ervína Špindlera. Praha 1873, s. 170.)

XLIX

Když páreček se loučí,
dá ruce si k pozdravu,
a pláče pak a vzdychá
jak by šlo o hlavu.

Náš rozchod nestál vzdechů,
pláč nezkalil nám zrak;
ty slzy a ty vzdechy
ty přišly teprv pak.

(Heinrich Heine: Kniha písní. Překlad Ervína Špindlera. Praha 1873, s. 115.)

VI

Když v sladký sen mě jala noc,
tu přikouzlila bájná moc,
mi nejmilejší děvů mou,
tak dávno, dávno kýženou.

Zřím na ni, - srdce žhavě vzplá,
zřím na ni, sladký úsměv hrá
jí se rtů v mého srdce důl,
že hlas můj v smělou bouř se zdul.

„Zde vem, o vem si vše, co mám,
rád nejdražší ti v oběť dám,
jen od půlnocu k ránu tvým
mne být nech druhem záletným!“

I zžala panna tajemně,
tak mile, vroucně, dojemně,
a v prosbu její šepotvzrostl:
Ó dej mi svoji blaženost!

„Rád sladký život, mladou krev,
dám za tebe, ty králko děv.
Dám tobě všechno s láskou svou
však nikdy říši nebeskou.“

Ač prudce zabouřil můj hlas,
má krasavice prosí zas,
v nad jejích půvab v kouzlo vzrost:
Ó dej mi svoji blaženost!

To slovo temně duní v sluch
a žhnoucí zápal, vznět a ruch
mi vrhá v duše tajnou skrýš,
že oddychuji tíž a tíž.

To byli v nadní andělé,
zářící jasně, vesele;
teď ale z jícnu v dívé hře
dav děsných, černých běsů vře.

V boj pustili se s anděly
a zapudili anděly,
a pak i černý dav se zdvih'
a zmizel ve tmách šedivých.

Však rozkoší jsem hynul já
v mých loktech krasavice má
jak srna mazlí, tulí se,
leč pláče též a trápí se.

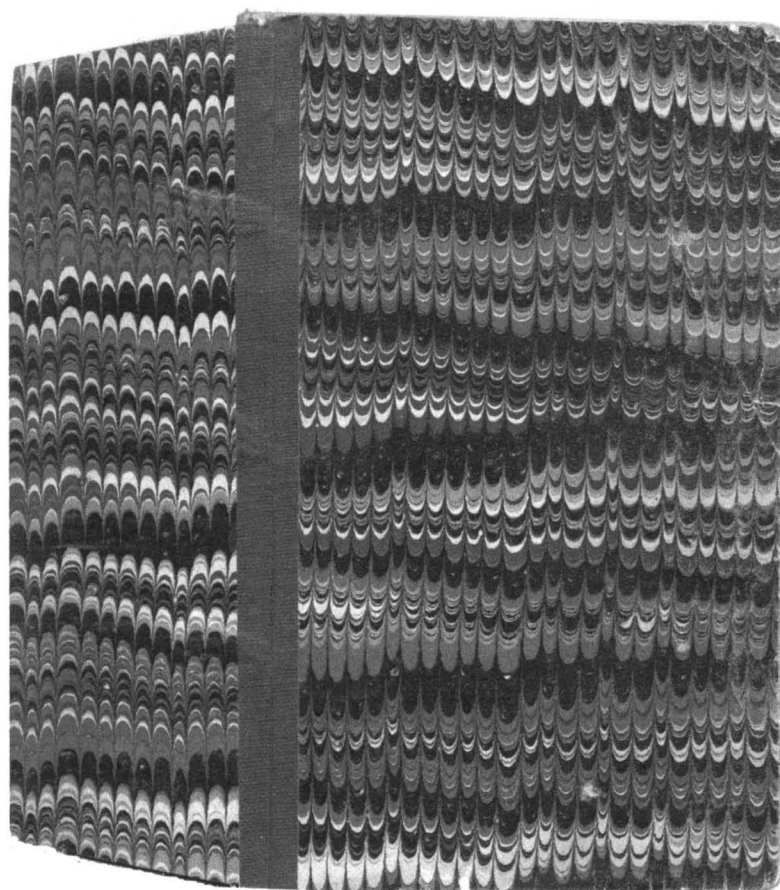
Zlatoušek pláče, vím proč, vím!
Rtů poupě němě políbím:
„Ó ztiš, zlatoušku, slzy své
a vzdej se žáru lásky mé!“

„Ó vzdej se žáru lásky mé“
v tom cítím stydnout tepny své,
zem v základech se zachvívá
a bezdno jícnu zazívá.

A z propasti teď vyletí
dav běsů; z mého objetí
mi anděl mizí v mrákotě
a zůstává mě v samotě.

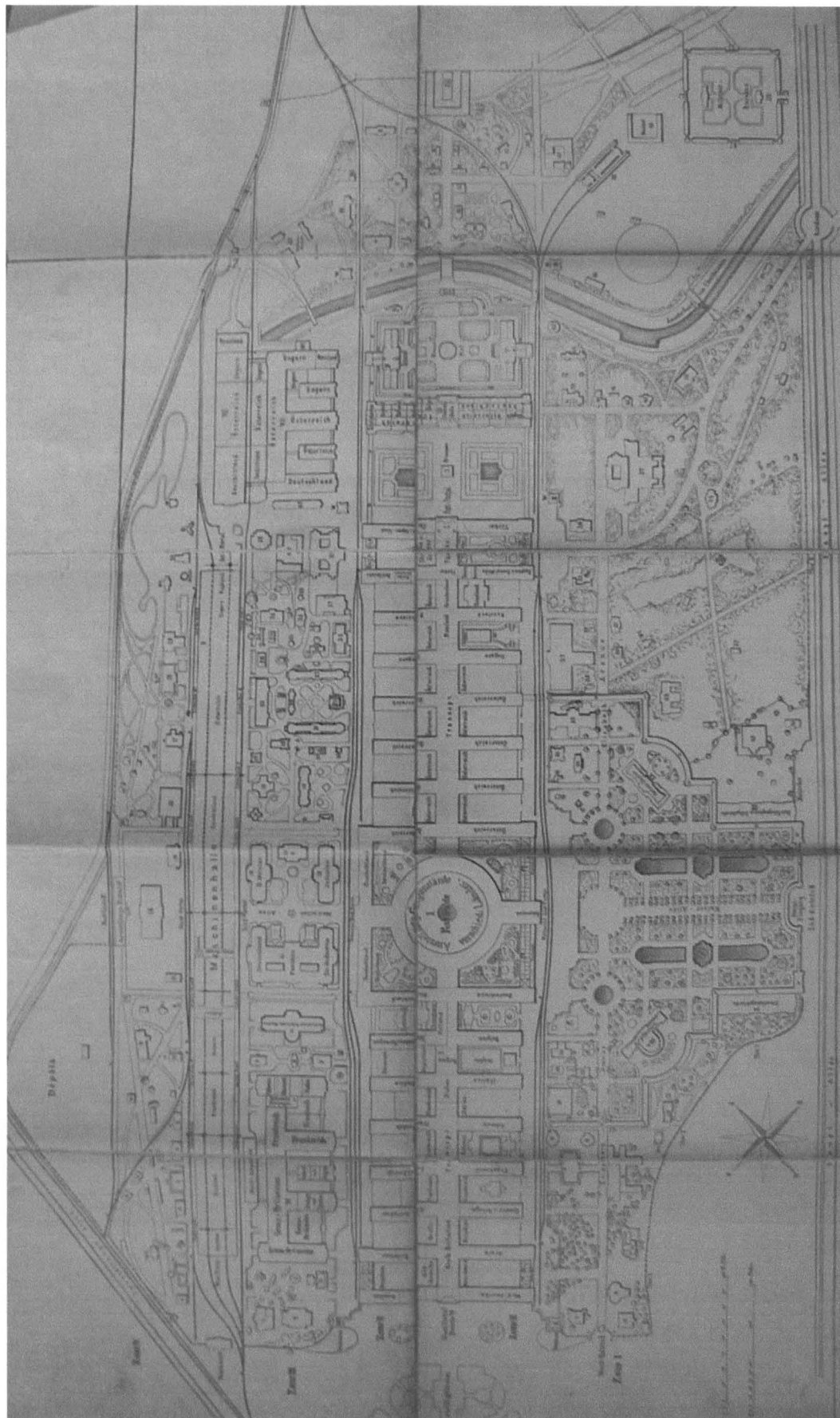
A černý dav se kolem mne
dá v divý reja tajemně
se tlačí ke mně blíž a blíž,
potupný slyším chechot již.

A kruh se úží víc a víc,
a slyším hlasů na tisíc:
Dals blaženost svou za vděky,
teď patříš nám už na věky.

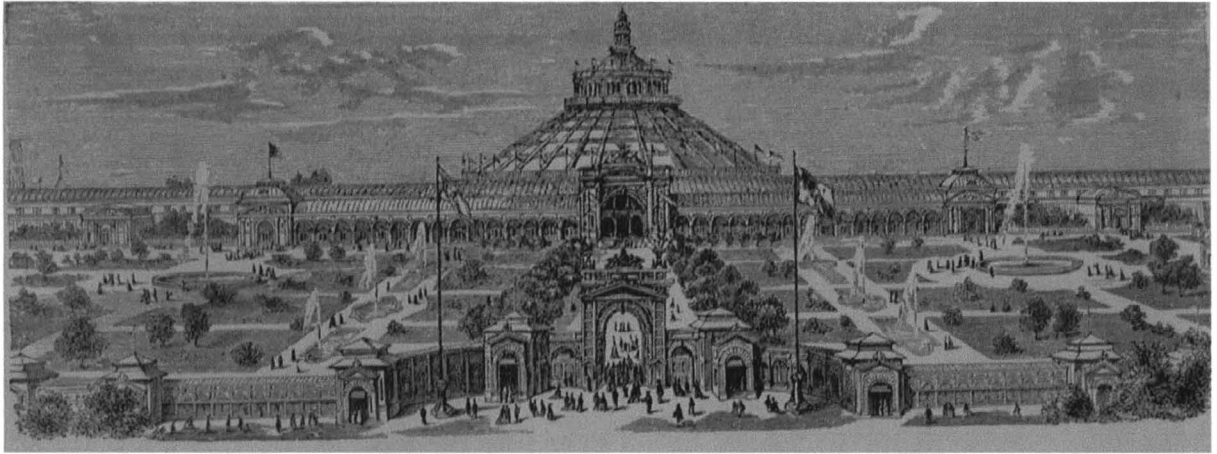

*Obálka deníku č. IV
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)*

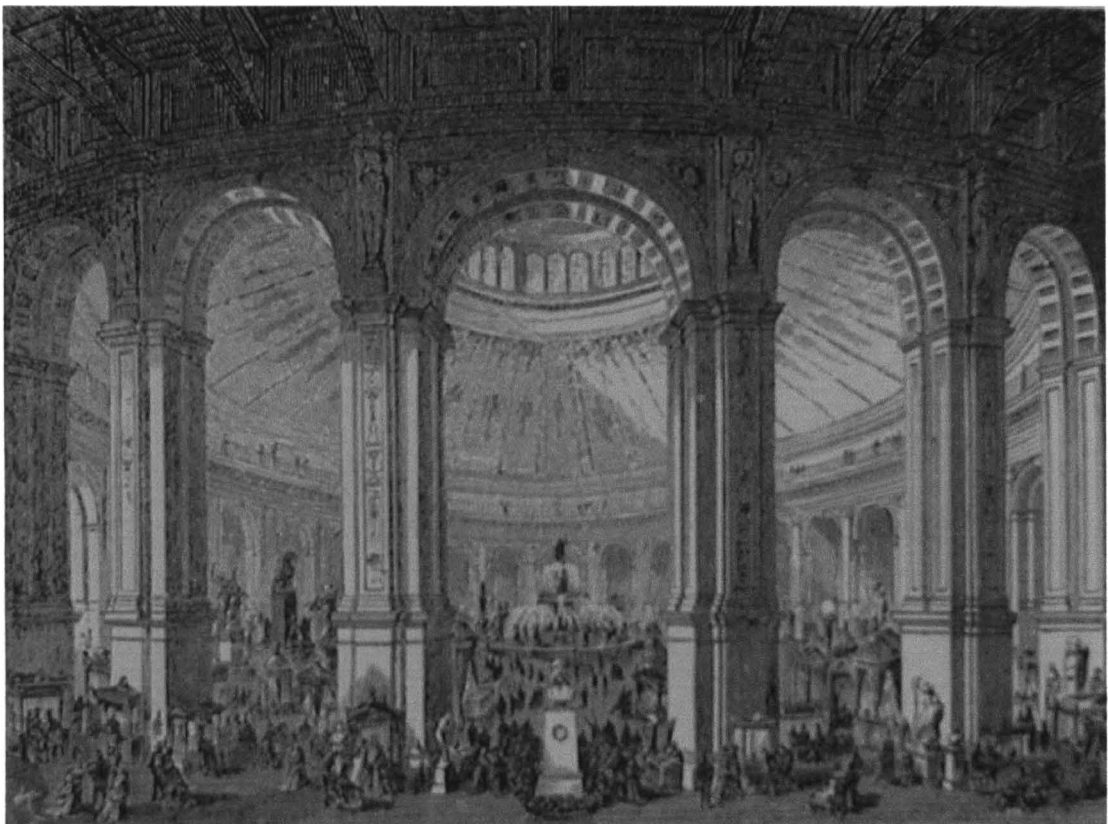
Příloha č. 10

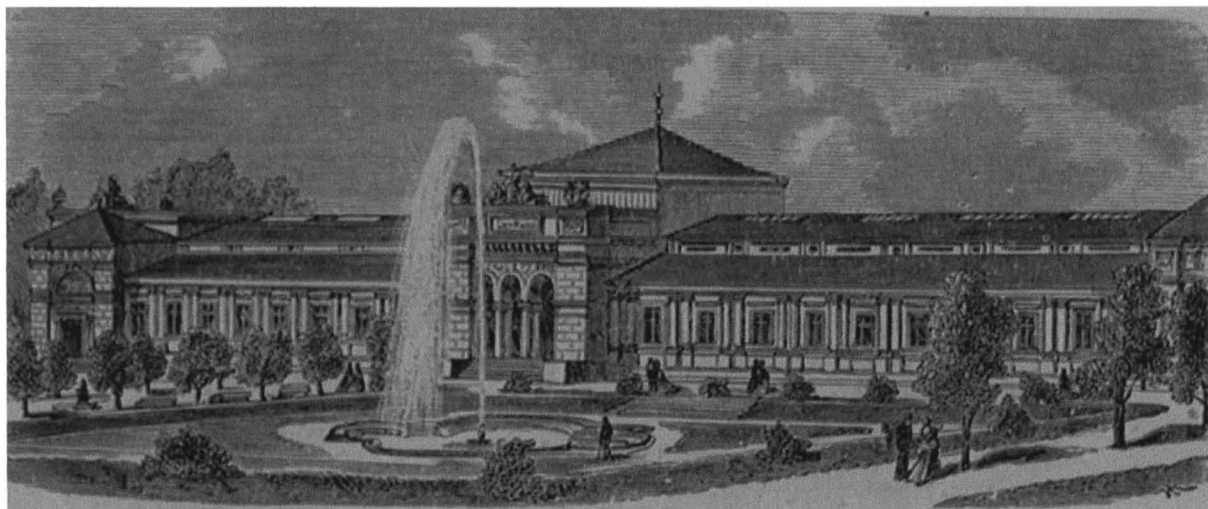
*Plán Světové výstavy ve Vídni z roku 1873 (zmenšeno)
(Offizieller Plan der Weltausstellung, Wien 1873)*

*Hlavní vchod Světové výstavy ve Vídni, v pozadí rotunda
(Weltaustellungs Album, Wien 1873)*

*Pohled do kopule rotundy
(Weltaustellungs Album, Wien 1873)*

Die Kunsthalle, celkový pohled

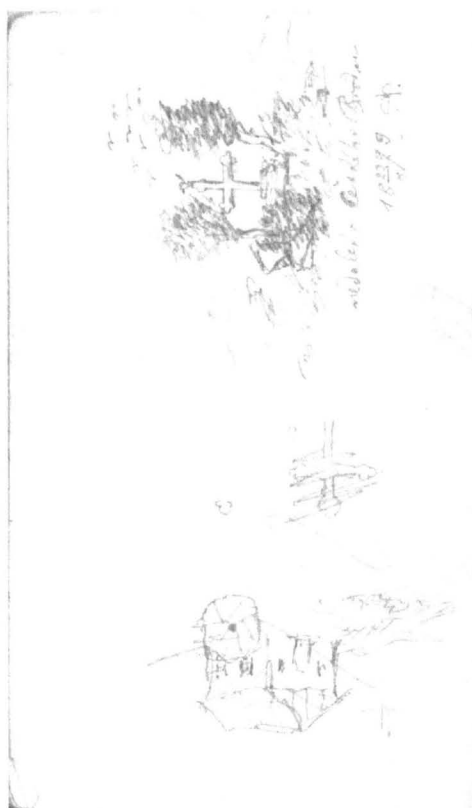

*Prostřední sál
(Weltaustellungs Album, Wien 1873)*

dostaly denní,
 bylo od vlády
 Boží a Husiho
 a více slavnostní práce,
 si přijaly. Mus
 ho jsem si ještě
 zvládnout po prázdninách
 a snadněji učer
 ita jsem spát.

Děť opět mnoho vody
 uplynula, a mučobná.
 Matka od té doby
 co jsem si nepracovala
 Denně. Ono si můj
 zagnanovat 14. 7. Aug
 25, 26, 27. Záměr Mléce
 jsem popracoval
 tak příjemně zprávi
 la. Čítala jsem ještě
 do starého Denníka
 dokončil u hnutí
 Denník nechtěl zůstat

Oddělní cestovních zápisů od běžných osobních záznamů po návratu z Vídně
 (SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

Obrázky v deníku č IV (orientace ve shodě s předlohou)

Jednotlivé kresby v deníku č. IV. Zajímavý je především obrázek s textem a datací: „nedaleko Českého Brodu. 22.8.1873.“ V pravém dolním rohu jsou iniciály AB. (SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

Příloha č. 15

Zprvu byl bych málem klesl,
lepší' smrt než žítí tak;
a pak jsem to přece snesl
ale neptejte se jak!

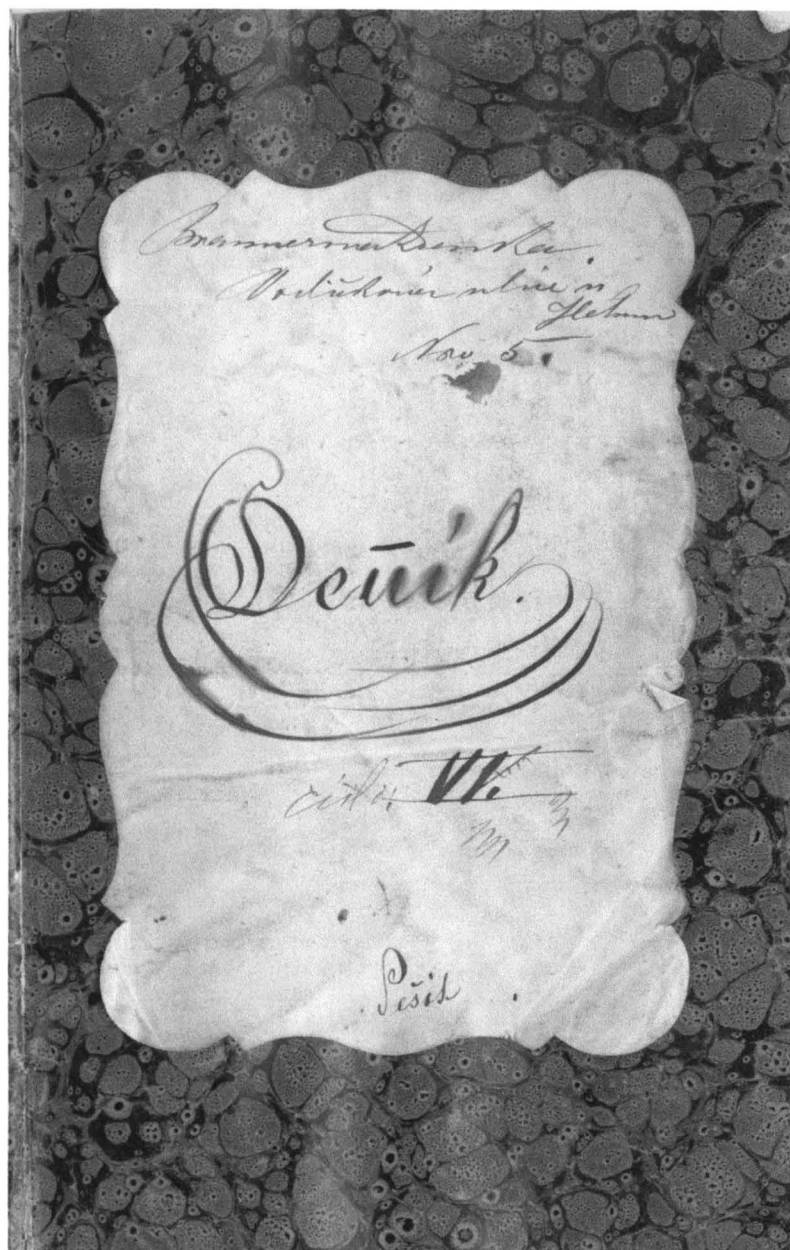
(Heinrich Heine: Kniha písní. Překlad Ervína Špindlera. Praha 1873, s. 41.)

Příloha č. 16

Srdce, vzmuž se, když tě třímá
osud, přestaň reptati!
Nové jaro navrátí,
co ti krutá vzala zima.

A jak mnoho tobě zbylo,
a ten svět je plný vnad,
a ty vše smíš milovat,
co jen, srdce mé, ti milo.

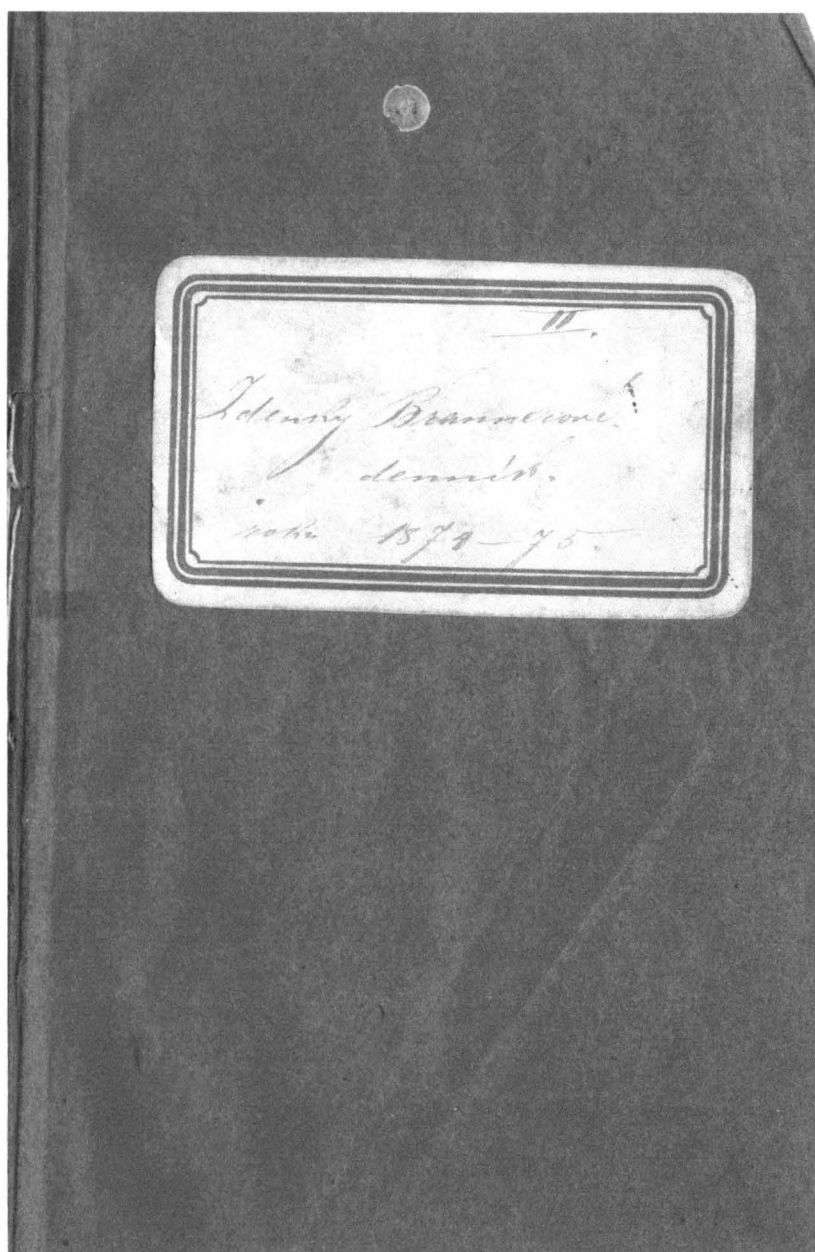
(Heinrich Heine: Kniha písní. Překlad Ervína Špindlera. Praha 1873, s. 165.)

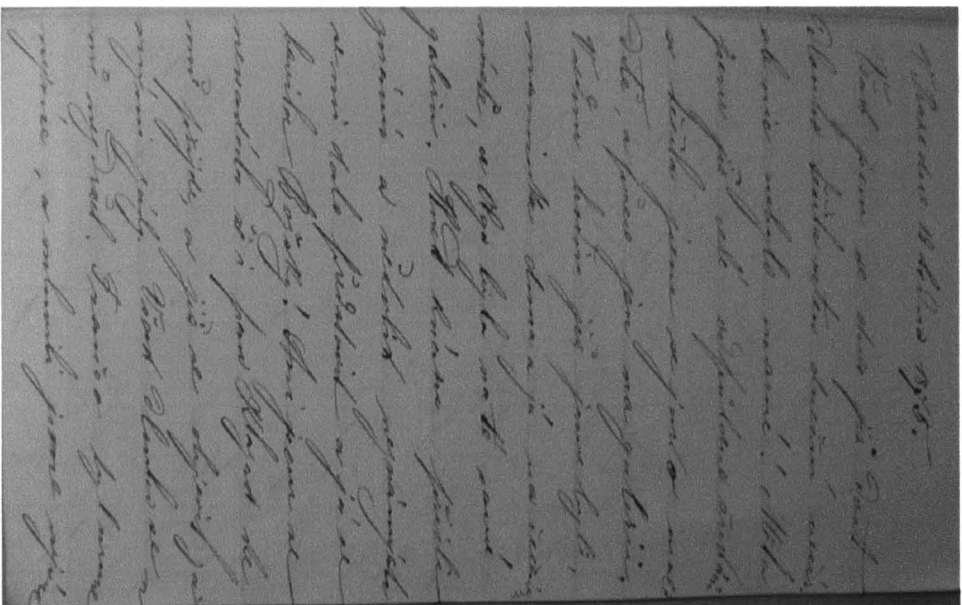
Obálka deníku č. VI
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

18. května 1874.
 To vše zase uplynulo mnohá léta
 a já zůstanu denně nepočítá
 co jsem se jím za stvořím
 však chci vypracovat vše co
 jsem proměškala, abych si
 pro své budoucí léta měla
 něco vzpomínat. Když by
 snad někdo je jsem neregistroval
 že jsi satež by jsem své
 srdce zavázala, ale když
 můžeš mi doporučit? Oprávně
 velká zvěsta se ve mně stala
 v tomto posledním čase
 - zlatě se mně se vracela
 jáně, však zlatě vltava
 svou svou mají ty,
 které jsem ztrávil a chvil.
 Vždyť když jsem jí spálil,
 by svou vůli, se jeho líbání
 přispěním svým - oh, jak
 se se mi v poslední době

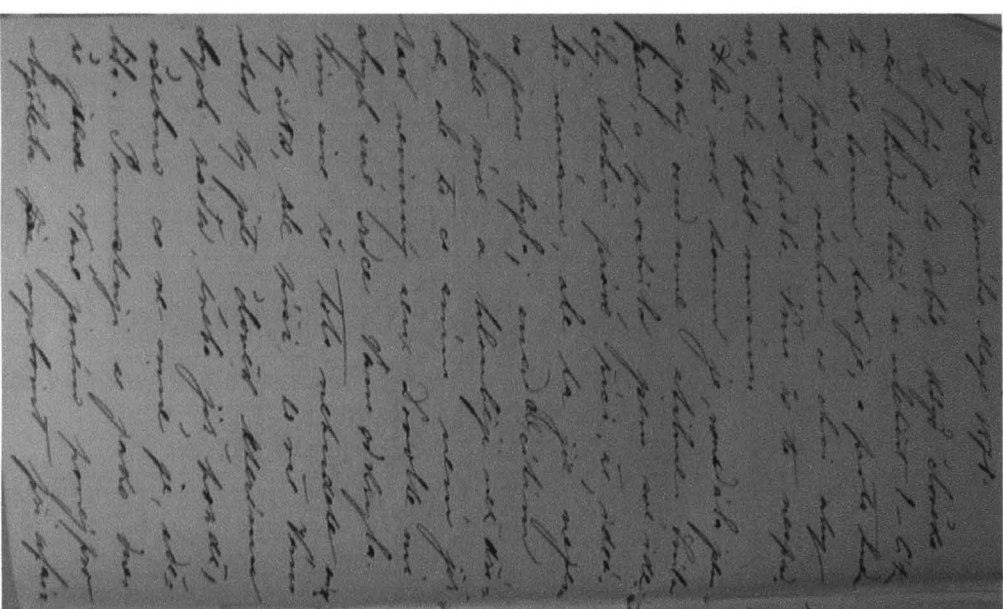
Úvodní zápis v deníku č. VI ze dne 18. května 1874
 (SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

*Obálka deníku č. VII
(SOKA Praha-západ, fond zdenka Braunerová, kt. 1)*

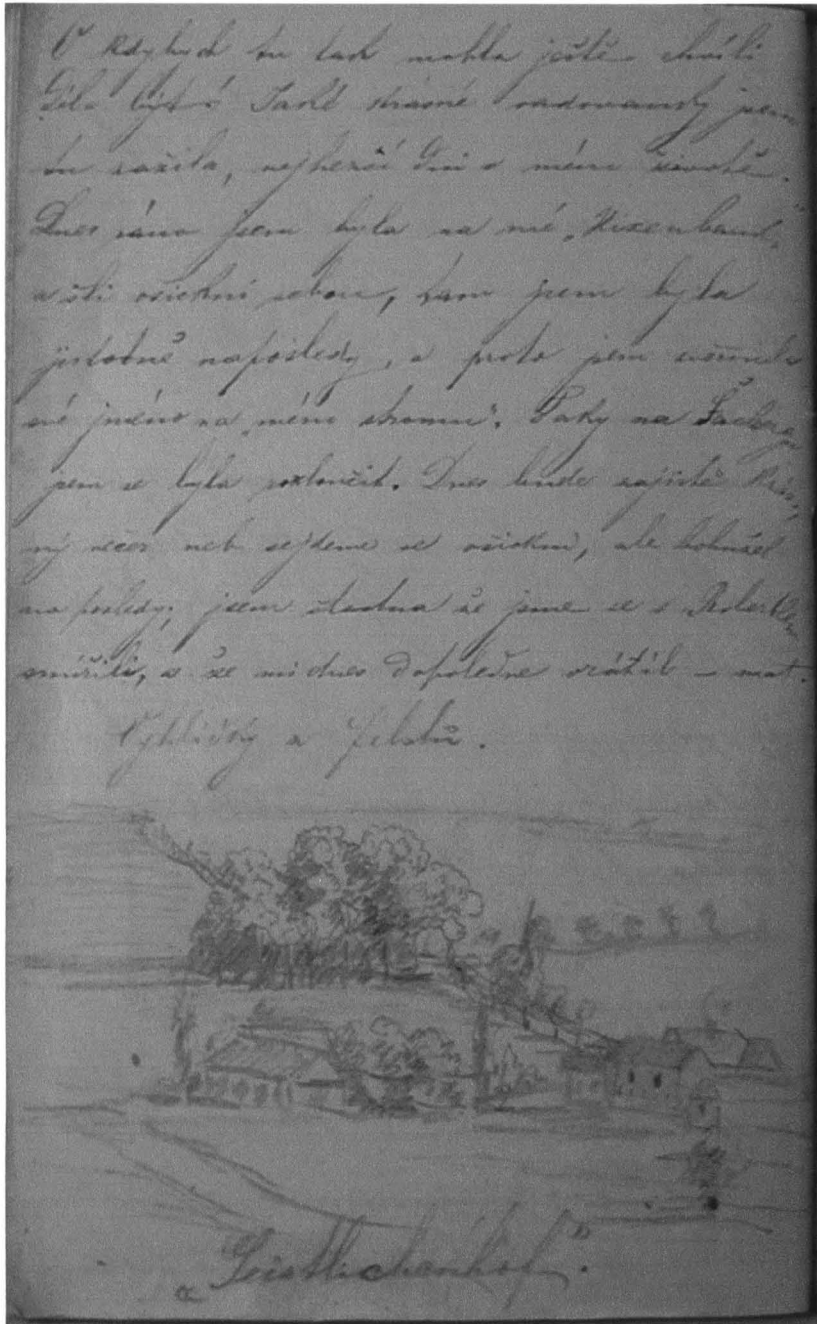

1875. 18. 11. 1875. 20. 11. 1875.
Dnes jsem se dostal po ráno
vstala dříve než jsem, než
abys nebyla sama! 1. 11. 1875.
Jsem po celý den v práci a
a když jsem se přišel
Dě, ať jsem si na práci
všiml jsem si, že jsem byl,
všechno dříve, než jsem
vstala, a že bych měl
příteli. Dnes jsem si
jsem si a všechno jsem
všiml jsem si, že jsem byl,
všechno dříve, než jsem
vstala, a že bych měl
příteli. Dnes jsem si
jsem si a všechno jsem

Těže jsem si
Dě, ať jsem si na práci
všiml jsem si, že jsem byl,
všechno dříve, než jsem
vstala, a že bych měl
příteli. Dnes jsem si
jsem si a všechno jsem
všiml jsem si, že jsem byl,
všechno dříve, než jsem
vstala, a že bych měl
příteli. Dnes jsem si
jsem si a všechno jsem

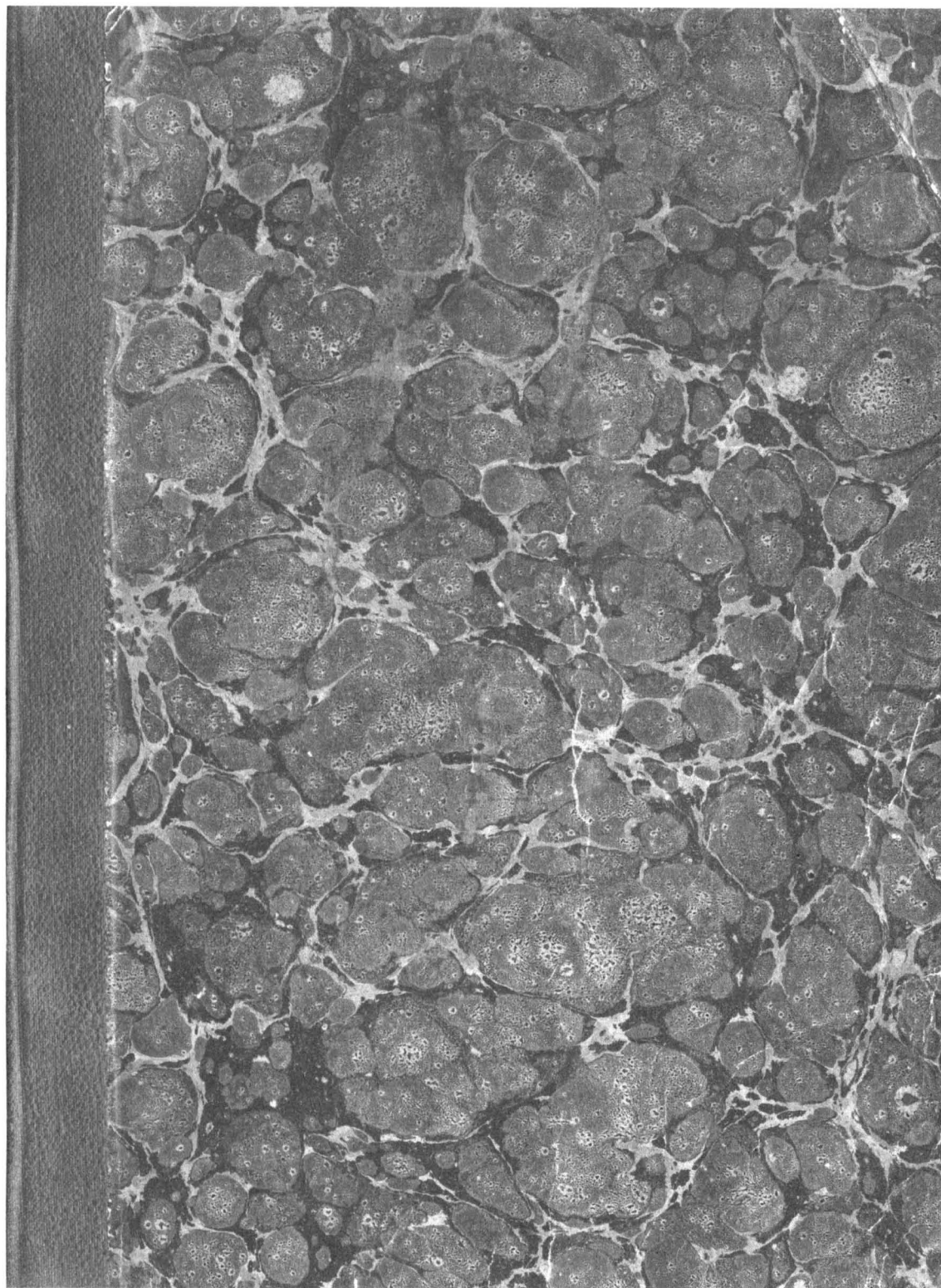
Zápisy v deníku č. VII z roku 1875 a 1878
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, k. 1)

Obrázek v zápise ze dne 30.8.1875. Text nad obrázkem: „Vyhlička u Felsli“; pod obrázkem napsáno: „Geistlichenhof“ [!]
 (SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

Obrázek v zápisu ze dne 31.8.1875. Text u obrázku: „Náš pokojíček.“
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)

*Obálka cestovního deníku z roku 1883
(SOKA Praha-západ, fond Zdenka Braunerová, kt. 1)*

Sol nella mente mia
 Che negli gli anni offusca e si scende
 La tua ova bella tutta risplende.

Ma, ^{guasti dagli} <sup>(non far, come le membra inge-
gnos e cord 2</sup> ^{gli anni)} offusca ^{la mente e}
 accenditi io potrei d'un vero amore?

S'è d'un amor che vani non ha
 nè, come suol la farfalla,
 su questo fiore ed or su quel si getta.

Di quest'amor tu mi conforta, amabile
 fanciulla,
 e al tuo poeta la mesta vesperina
 ora fa beta -

Primi ediz. Dante. primi jura e illumina
 namo nois elto a l'haruk zmedli a za d'odli pricil
 B, jir asi a 10 hndim. Napsal mi tyto nove Cante
 Maffei

Zápis ze dne 29. dubna 1883 s rukopisem A. Maffei. Ve spodní části rukopis Zdenky Braunerové.

Příloha č. 25

Ach, proč u mě vyvoláváš
ony sladké myšlenky a ony radostné
sny, které chlad mého věku už rozptýlil?

Neříkej že mě miluješ:
Okus má drahá bělovlasou lásku,
která je jako pták v zimních jinovatkách.

V mé mysli,
kterou léta ani příhody nezkalily
jen tvá božská krása září

Leč, jestli nebyly léty zkaženy můj rozum a srdce tak jako údy
mohl bych tě zapálit opravdovou láskou?

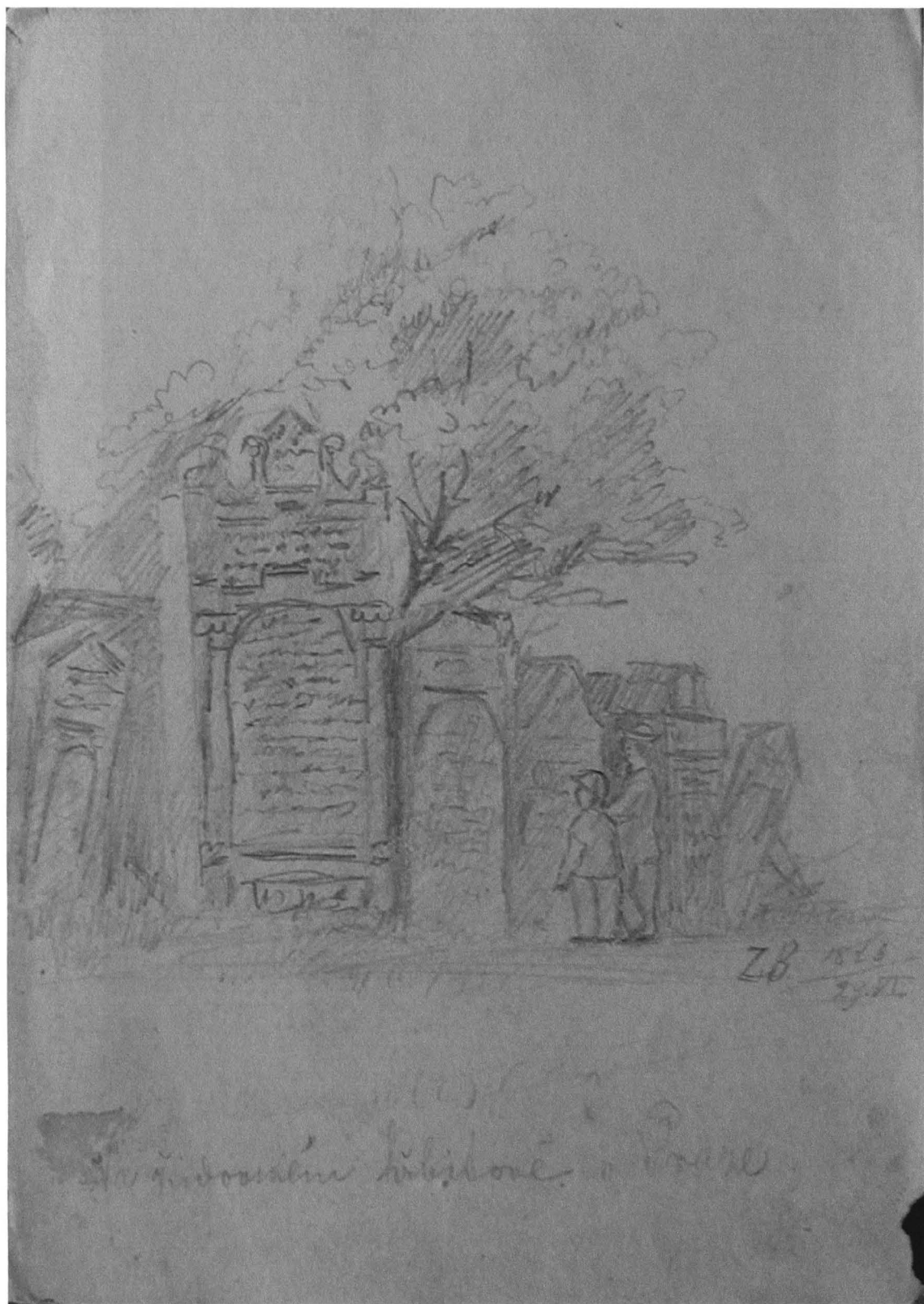
Ano, láskou, která se nesmí rozplynout
ani jako motýlek, který se vrhne
hned na tuto a hned na tamtu květinu.

Zbav mě bolesti, kterou mi působí tato láska, laskavé děvče
a tvému básníkovi smutnou večerní hodinu učiň veselou.

*Báseň, kterou zapsal Andrea Maffei dne 30. dubna 1883.
Překlad vypracoval PhDr. Giorgio Cadorini.*

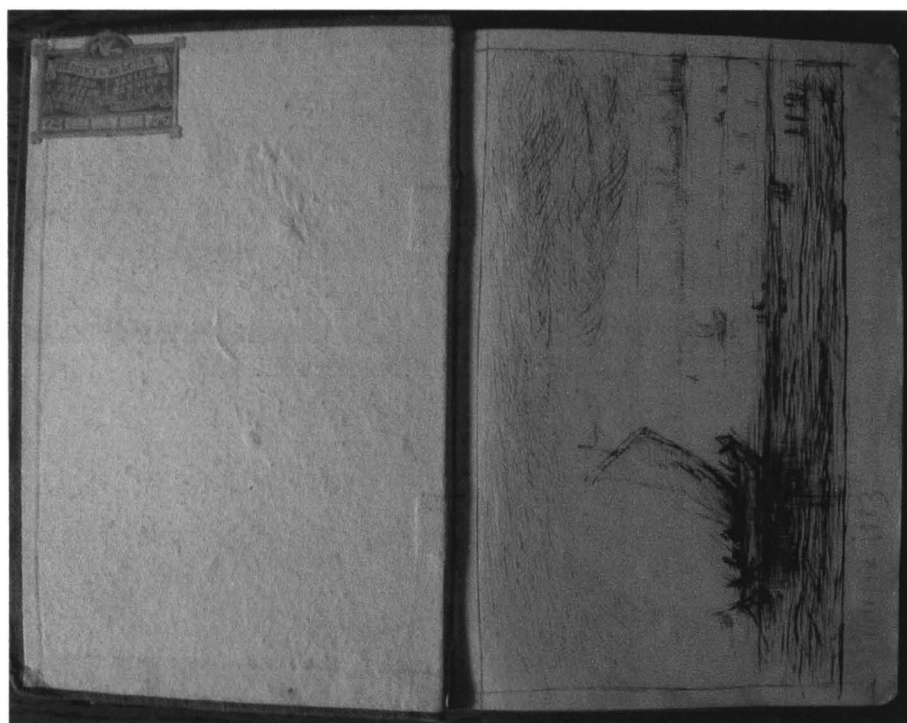
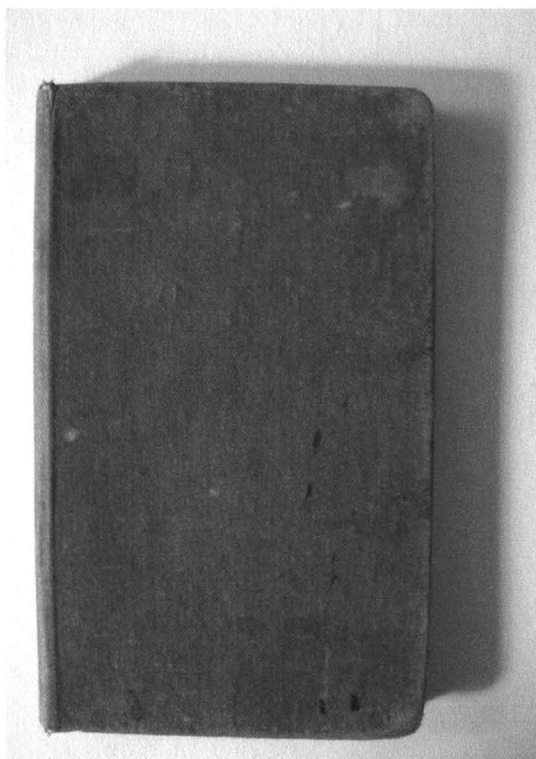
*Zdenka Braunerová v 70. letech 19. století
Na zadní straně fotografie se nachází text: „Prag am 18.6.1874“
(PNP, fond Zdenka Braunerová)*

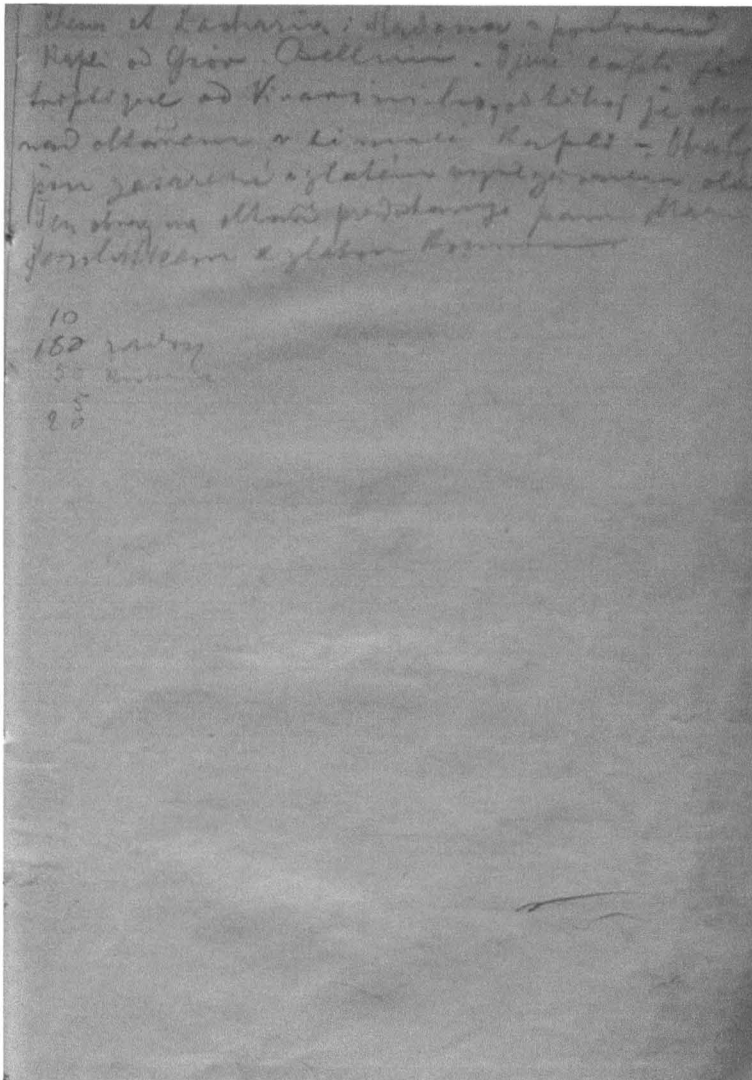
*Motiv Židovského hřbitova na kresbě Zdenky Braunerové z roku 1876.
Vpravo pod kresbou iniciály „ZB“ a datace „29. VI. 1876“
Ve spodní části text: „Na Židovském hřbitově v Praze“
(SM v Roztokách u Prahy, inv. č. H 24230)*

*Zdenka Braunerová v roce 1883
(PNP, fond Zdenka Braunerová)*

*Skicář Zdenky Braunerové z italské cesty v roce 1883
(SM v Roztokách u Prahy, přír. č. 995/71)*

*Text ve skicáři připomínající svým charakterem zápisy v deníku z italské cesty
(SM v Roztokách u Prahy, inv. č. H 45900)*